

Dr. Gálos László :

PAI GYÖRGY

KRISZTUSSAL

* VÈGIG *

AZ*EVEN

KORDA RT. KIADÁSA BUDAPEST

KRISZTUSSAL VÉGIG AZ ÉVEN

IRTA:

DR. GÁLOS LÁSZLÓ

TEOL. TANÁR

BUDAPEST, 1944

KORDA R. T. KIADÁSA

**Nihil obstat. Dr. Stephanus Kosztolányi censor dioecesanus. Nr. 641/1944.
Imprimatur. Strigonii, die 5. Febr. 1944. Dr. Joannes Drahos vic. generalis.**

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest, VIII., Csepregy-utca 2.

*Drága jó Édesanyám
emlékének.*

Előszó

„A föld pedig puszta és üres volt és sötétség volt, a mélység színén és az Isten Lelke lebegett a vizek felett.”¹

Napjainkban ittartózkodásunk megszokott helye: a föld valóban üres és puszta. Romokra néz le a nap és üszkös zsarátnok világosítja meg az éjjelt. Már alig tudunk valaminek örülni. Amit alkottunk, elpusztul és újat létrehozni sem erőnk, sem kedvünk nincsen.

A tragikus tények eme mélységének színén ott gomolyog a sötétség: a szomorúság, gyász, kín, gyötrelm, hitelenség és erkölcsi elesettség vastag homálya. Mintha a külső keretek szétmállásával a lelkek is összetörték volna. És ez a nagyobbik katasztrófa.

Hová menjünk? Kihez forduljunk? Már Jób legsötétebb lapjait látjuk magunkra idézve.

Isten Lelke lebegett a vizek fölött. Tehát Isten éltető lelke, rendező hatalma, gondviselő jósága ott lebeg felettünk, bármennyire terpeszkedjük is a sötétség hatalmasága idelent. Ezt meglátni, ebbe kapaszkodni, ebben bízni, erre hagyatkozni e sötét napokban a mi egyedüli vigasztalásunk. Hinni azt, hogy virágzó paradicsomi tájak lehetnek még e formátlan káoszból egyetlen intésére, parancsolatára. Tudni azt, hogy minden mulandóság éve elhúz felettünk, de ő mint örök személyes Jelen öregtelenül egyidős ennek minden percével, pillanatával.

Ez a könyv Jézussal járja az évet, örökkévalóságból nézi a mulandóságot és tartalma egyetlen kiáltás: *Sursum corda! Felfelé a szívekkel!* Ki szeretné emelni az olvasó lelkét a homályból, a hangulattalan üres lelki pusztaságból és az Istenbe vetett hit, bizodalom világosságát akarja meggyújtani benne. Lelkeket akar újjáépíteni és terjeszteni

¹ Gen. 1, 2.

szeretné a szellem végtelen birodalmában Istennek áldott országát.

Mert ahol eláradott a bűn, ott túláradó kell hogy legyen a kegyelem.

Isten, a kegyelem, a lélek, az igazság és a szeretet törhetetlen győzelmében bizva adom ezeket az elmélkedéseket olvasóim kezébe csendes vasárnap délutáni olvasmányul. A Szentlélekisten, mindnyájunk lelki vezére — adjon áldást és eredményt olvasása nyomán és közvetítse az emberi szívekbe Krisztus békességét, melyet a világ meg nem adhat.

Mindent Isten nagyobb dicsőségére!

Pécs. 1943, Szeplőtelen Fogantatás ünnepén.

A SZERZŐ

Ádvent

Megint előlről kezdjük. Indulunk a paradicsomból sok fájdalommal, verejtékkal, tövissel, bojtorjással, mankóval, járómmal, hamuval, koporsóval. Nem jön velünk más, mint a Szeplőtelen Asszony, kinek ivadéka majd megvált bennünket, de egyelőre még ő is csak ígéret. Utunk szűk, sziklás, zord tájakon vezet; találkozunk nagycsaládú ősz pátriárkákkal, Noé bárkájával, Jáfet sátorával, a félbenmaradt bábeli toronnyal. Elhagyjuk mindezt: sietnünk kell: Regem venturum Dominum venite adoremus! Feleútra ő is elénk jön, Betlehemben kell találkozoznunk.

Utunk összeszűkül: csak a választott néppel haladunk tovább. Ábrahám, Izsák, Jákob, József, Mózes, József, Gedeon, Sámson, Héli, Sámuel, Saul, Dávid, Salamon vezetnek előre nagy kerülőkkel, útbaejtve Mezopotámiát, Egyiptomot, Vörös-tengert, Sinai és Nébó hegyét, Jordánt, Silót, Siont, Jeruzsálemet. Megjárnuk fogolytranszportokkal Assyriát, Babyloniát, Perzsiát, van rajtunk macedon, seleucida és római iga, roppant sok pogány benyomás, idegen hatás, eláradó bűn, de ezek mellett jóbi türelem, tóbiási jóság, Juditól tanult hősiesség, ezdrási előlrőlkezdés, makkabeusi vértanúság is ékesít bennünket. Közben egyre jobban világosodik: kis fények és nagy fáklyák gyúlnak ki, ezek a próféták, kik a romokon is lobognak és rávilágítanak a betlehemi útra, ahol Ráchel meghalt és ahová a Szent Szűz elindult. Közben Júda kiejti a fejedelmi pálcát a kezéből, érezzük: Prope est iam Dominus, venite adoremus! Megjelenik a názareti kis szobába besuhanva Gábrriel arkangyal, a Jordán mellett prédikációba fog a darócruhás pusztai Próféta, feltűnik messze napkeleten a csillag, maghasad az ég és megszületik az áldott, a régenvárt Megváltó. Itt a Karácsony! Nehéz út volt eddig, az agg Simeon fáradtságával leülünk a jászol mellé egy kissé pihenni.

Jönnek áldott, csendes, pihenő, korasötét napok, alul

a naptár sarkában, december végén a kis Jézus pólyás meleg jászola mellett együtt a családdal benn a szobában az illatos karácsonyfa mellett. Azután a mulandóságot vidámságba fojtó Szilveszter, lázas nekiindulás Jézus szent Nevével: itt az Újév. Jönnek kincses napkeleti bölcsek, vidám kánai menyegzős, csengős-szánkós téli farsang, Pál fordulása, medvétleső Gyertyaszentelő. Krisztus már nagy, vele együtt komolyodik az év, vele együtt növekszenek a napok, nyitogatja lassan kék ibolyaszemét a március. Bejutunk a bőjtölőbe, ránk köszönt a legnagyobb úr hamusüvegével: Memento homo! Egymást váltogatják: Invocabit, Reminiscere, Oculi, Laetare, közbeintenek Szent József és a Gyümölcsoltó Boldogasszony, Gergely pápa és Szent Benedek apátúr. Bőjti szelek orgonálnak korális miséket, ködruhával körülfátyolozzák a Judica vasárnapon ellenségei elől elrejtőző Üdvözítőt. Az evangéliumok egyre drámaibbak: az Úr Krisztus a kísértések hegyéről lejövet egyre viperák fajzataival küzd, harcol, vádol, fenyeget, mint erkölcsi erő a fizikai erőszakot. Virágvasárnap végre! Micsoda állomás! Pálmák, barkák lengenek, virágzó fák és gyermekajkak hozsannáznak, kopog a kereszt a szívek templomának bezárt kapuján, kezdődnek a nagyheti lelki gyakorlatok: *Ingrediente Domino in sanctam civitatem...* Elérkezik a nagy triduum, tele drámaisággal, roppant feszültségekkel: felmagaslik előttünk a kereszt fája, melyen a világ üdve függött, jöjjetek, imádjuk! A végén minden megáll a sirt elzáró nehéz kő tehetetlen lomhaságával és fekete gombolyaggal bebugyolálja lelkünket a gyász. Közben mindent előkészít, feldíszít a tavasz. Mikor sírokat megyünk látogatni nagypénteken, a hátunkon dörömböl, szemünkbe villogtatja a nemsokára fellobbanó Lumen Christi-t, este felhőink aranyfüggönyeit sokáig ott hagyja az ég kék sátorán vigiliás drapériának. Nagyszombaton estére az élet édes ihletét sejteti a nagy természet és együtt támad fel a Feltámadottal minden, a Kálvária magasából a kereszt négy ága irányában bocsánatot, enyhülést, fényt, szint és Szentlelket lehelve a világ négy tája felé. Az emmauszi evangéliumból felénk integetnek húsvéti vakáció diákemlékek, az első könnyű tavaszi ruhák, és a szűk

kapaszkodók virágos völgyekké szélesülnek, dalos mezökké tágulnak, ahol a Feltámadott kíséretében mint nemrég született, még csak tejet és mézet élvező kisdedek a hitben boldogan daloljuk negyven napon át: Misericordia, Jubilate, Cantate, Rogate!

Az áldozócsüdtörtéki mennybemenetel magaslata szinte átemel minket is a földről az égbe, tekintetünk, vágyaink, áhítatunk mind az ott fenn valók felé szállanak. Mikor leszáll ránk az Isten Szentlelke és az induló nyár tomboló színeiben, tékozló életbőségében a májusi Királynő fehér litániáin átrezeg rajtunk a természetfeletti életnek. Ennek az áldott átlistenülésnek minden fönsége — boldogan énekeljük: „Quapropter profusus gaudiis totus in orbe terrarum mundus exultat.”² Végre célhoz érünk: Szeniháromság-vasárnap! Odajutunk, ahová Isten maga szánt beennünket, és a végtelen magasban a célhozérés minden örömeivel, békességével Isten örök állandóságának kiszélesült jelenléte való ölelésébe olvadunk bele: végre itthon vagyunk!

Szeniháromság vasárnapján nagy, kiszélesülő nyugalom és béke köszönt ránk. mintha vége volna a hosszú útnak és beleáradnánk az örök jelenbe. Úrnapja is úgy hat, mint az égi háznép udvarlátása, Jézus szentséges Szíve pedig mint az el nem múló ország szövétéke. Péter Pálkor Isten földi institutumja, a földi országa: az Egyház tárul fel alattunk, ahonnét a Nagyboldogasszony égbeszállása talán az utolsó esemény. Mindenszentekkor látjuk egészen közelről a célt: Istent és égi udvarát, halottak napján a mélyben a tisztítóhelyet, pünkösöd utáni XXIV. vasárnapon Krisztus második eljöveteletét, a világítételest és a történelem végét.

De közben úgy június vége felé újra kezdjük az örökös-vándorlást. Ez eleinte olyan halk léptű, mint Keresztelő Szent János rebbenése anyja méhében, akit nesztelen léptekkel megy meglátogatni a Sárlos Boldogasszony. A júliusi női szentek viszik utána habkönnyű uszályát: Mária Magdolna, Márta, Veronika, Anna asszony, Klára, Krisztina. Később mint útítársak mellénk szegődnek: csörgő láncával

² „Miértis kiáradó örömmel örvend az egész földkerekség a világ.” Pünkösöd praefációja.

Vasas Szent Péter, a makkabeusi vértanúk, Szent Lőrinc, majd a két nagy uralkodó: Szent Lajos és Szent István király. Szeptember elejére megszületik a Kisboldogasszony, majd ránk köszönt az ő szent neve: Mária; később felkel vámosasztala mellől Szent Máté evangélista, kihúzza győzedelmes kardját Szent Mihály arkangyal és útjára indul Nyugat-kelet nagy vándorlója: Szent Jeromos. Októberben gyöngyös harmattal hinti meg utunkat az Olvasós Boldogasszony, ezen az úton mennek előttünk Kis és Nagy Szent Teréz, Assiszi Szent Ferenc, Hedvig, Mór, Margit, Simon-Júdás. Novemberben Károly, Imre, Didák, Márton, Gertrud, Jozafát, Cecília, Katalin, Erzsébet, legvégül Szent András apostol adják tovább a krisztusi biztatást: Jöjj és kövess engem! És telejárják áldott nyomokkal a keskeny utat a szűk kapu felé.

Az esztendő is olyan tehát, mint az élet: egymásba nőnek kezdet és vég, fejlődés és hanyatlás, elindulás és célhozjutás, alfa és omega. Mégis az Úr Krisztus életét és tanítását éljük végig, őt önnönmagában és követőiben szemléljük, csodáljuk, utánozzuk, szeretjük. Allandóan megyünk, haladunk, velünk jön ezerszínű ruhájában: circum-amicta varietate — a természet édes színes keretét vonva minden titok és esemény köré, mely Jézus és a szentek életéből, példájából és tanításából árad. Ez az évről-évre történő visszatérés sohasem válik unalmassá, van benne valami az időnek és az örökkévalóságnak találkozásából: az idő örökös ismétléssel, újraátéléssel próbálja megközelíteni az örökkévalóságot, emlékeket idézgetve a múltból, mint Jézuska születését, az Úr feltámadását, a Szentlélek-isten jöttét és mégis élménnyé tudja varázsolni mindezeket, mert a múlt eme eseményeire úgy készül mégis, mint jövőendő közeledő karácsonyra, húsvétra, pünkösdre. Nagy emberek, események emlékét kő vagy ércszobrokban szoktuk megörökíteni, de a mulandóság ezeket is felőrli. A kereszténység mint az örökkévalóság vallása meg meri tenni, hogy magából az időből alakít emlékműveket: ezek az ünnepek, ezek soha el nem kopnak, el nem enyésznek és Istenhez, valamint az ő szolgálóihoz is legjobban illenek.

Olyan a keresztény év, mint a nagy román székesegyházak, ahol az égi udvar a mennyezetben, a küzdő Egyház a földszinten, a szenvedő pedig az altemplomban helyezkedik el, de a falakon a múlt, jelen és jövő között lebegve végigvonul színes freskókban az üdvösség történetének minden jelentős alakja és eseménye. Valamennyin egyetlen tekintettel néz végig boldog cselekvéstelenség bizánci nyugalmával Krisztus mint Király, akinek mindenek élnek.

Ez az együttélés az Egyházzal, Krisztussal, ez a benneélés Jézus tanításában, igazságaiban, példájának szemlélésében, megváltó szenvedésének csodáló élvezésében — ez a mennyországba vezető út. Mert ez itt a földön jár, de mindig égre néz, mint a napkeleti bölcsek, ezért oda kell találnia, ahol az isteni Kisdéd van. A jelent egészen beleköti a múltba és a jövőbe: a múltból veszi a példát, a tanítást, az eszményt, a mintát, a jövő viszont a cél, mely vonzza, alakítja, tökéletesíti a jelent és benne az életet, a jellemet. Újra meg újra élményt csinál tehát az emlékből és míg ezt végzi — időben örökkévalóságnak él, töltőgeti érdemeinek kincstárát, emel, nemesít, gazdagít természetfeletti értelemben. Így kell élnem most ádventben utamra indulva ismét: az öreg bibliából tanulva, másolva a helyes életeszményt a genezistől az apokalypsisig: szent múltból okulva, szent jövőre lörekedve járok majd a szent jelenben, míg az élet ádventjének végén valóban elközelget hozzám a mennyek országa.

Rorate coeli!

Edesanyánk: az Egyház megszentelt életünk kereteit: a tér és az idő egyformán részese lesz a megváltás áldásainak: vannak szent helyek és szent idők. Szent helyek: élőknek a szentegyházak, kápolnák, kálváriák, halottaknak a temetők. Szent idők pedig az ádvent, a nagyböjt, az ünnepek, vigiliák, oktávák, vasárnapok és általában az egész egyházi év. E kettős megszentelt keretben halad a megszentelt élet, mely a mennyországba vezető utat járja, mely

tartalmat ad ezeknek a kereteknek, eleget téve Isten akaratának, amely a mi megszentelődésünk.³

Most megint ilyen áldott szent időbe értünk, melynek minden hangulata a közelgő karácsony várásától fenyőillatos: adventbe. Decemberi ködökből messzi homályos próféták beszélnek, hajnalban még egész sötétben megszólalnak a tornyokban a fázó harangok, kinyitják a templomablakok gyertyafénytől pislákoló szemüket és a glóriátlan lilás misékben felhangzik a többezer éves ének: *Rorate, rorate!* A sötét hajnalokon, mikor csak a hajnali szép csillag szikrázik az égen — szárnyrakel ismét az emberiség vágymadara a Megváltó felé és meglebegtetve áhítatának szárnyait, énekli: *Hozzád emelem szómat Istenem! Visszaidézzük az ószövetség borongós homályát, hogy annál nagyobb örömünk legyen a kis Jézus karácsonyos születése.*

Advent három feladatot hangsúlyoz számunkra és ezek: a várás, a remény és az előkészület. Mindháromra ad egy-egy képviselőt: Izaiás — az ószövetség evangélistája a várás embere, a Szeplőtelen Szűz a remény anyja, Keresztelő Szent János pedig az előkészület prófétája. Mind a három Jézusról beszél, akiben megjön, akit várunk, akiben megvalósul reményünk és akiben értelmet nyer előkészületünk.

a) Advent az ószövetség újraélése, visszaidézése tehát négy hetében a négyezer éves várásnak, mely a Megváltó eljöveteléig eltelt. Megtanít tehát várni, amire nagy szükségünk van bizony sokszor az újszövetségben is. Mily nehéz mindig újra kimenni az állomásra, a kikötőbe és várni valakire, aki csak nem akar megjönni! Mennyire nehéz várni egy levélre, mely mindent megoldana, de nem jön. mert a kéz, mely megírná, nem szeret minket. Mily nehéz várni egy állásra, mely felállíthatóvá tenné tüzhelyünket, egy időpontra, mely elkérne végre bennünket önnönmagunktól egy hívásra, egy munkakörre, mily nehéz várni a harctéren eltűntről jövő hirre, a távolélő vőlegényre, az ígéret megvalósulására, ami csak nem jön. Mindennap új csalódás, valóban sokszor a mi életünkben is ki kell

³ I Thessz. 4, 3.

várni, míg megjön az idők teljessége könnyel, várakozással, csalódással. Ez a várás különösen nehezzé vált napjainkban, mikor a férjhezmenési határidő kitolódott, mikor az életmohóság és élnisietés általánossá vált, mikor mindenkiből hiányzik a messzenéző, nyugodt életszemlélet, mert folytonos hajszás izgalomban élünk, hiszen félnünk kell, hogy lemaradunk, hogy elkerül bennünket az élet száguldó szekere, hogy életünk mindvégig értelmetlen, céltalan, tartalmatlan marad.

Az Advent megtanít várni. Izaiás próféta biztos hivatástudatával mutat messze előre több százestendőre és töretlen reménnyel csodákat ígér erre a távoli időre. A leg-sivárabb jelenből mutat előre Isten szűz Anyjára,⁴ a velünk maradó Emmanuelre,⁵ a minket szenvedése árán megváltó Messiásra,⁶ akinek nyomában újjáéled az egész föld.⁷ Nekünk is biztosan kell hogy világítson élethivatásunk gyertyája és kell, hogy vezessen, mint a napkeleti bölcseket a csillag, bármily messziről, bármily tekervényes úton, nem szabad letörnünk, a várásba belefáradnunk, az élet türelmetlenségének bűnébe esnünk. Adventi imádságosan hívogató lélekkel kell várnunk, bizakodva és ismételve az adventi kérést: Jöjj el, édes Üdvözítőnk! Így várja és hívogassa a leány a tűzhelyet, a feleség a bölcsőt, a kispap az oltárt, az ifjú a műhelyt — és szemét le ne vegye erről a mégoly távoli fényről, csak hallgatódzék erre a távoli messzi hangra — akkor jár jó úton. Mint az ószövetség adventi sötétjébe belesuttogott a próféták színes ígérete, úgy a mi adventünket is töltse el az eljövendő tűzhely és oltár fénye, népesítse be a bölcső gögicsélése, a műhely szerszámzaja. Mindig van hivatásunk, nincs Istentől elfelejtett élet, szegény ember szándékát boldog Isten bírja. Ez lesz idealizmusunk forrása, várakozásunk ereje, lámpája, imádságaink szövege, ihlete, tartalma.

b) Az ószövetség továbbá a remény testamentuma volt,

⁴ 7, 14.

⁵ U. o. 9, 6.

⁶ U. o. 49—53.

⁷ U. o. 35

emberei az eljövendő Megváltóba vetett remény által üdvözültek, mint mi újszövetségiek a benne való hit által üdvözülünk. A remény az életsötétség csillaga. Mi lenne a börtön fenekén nyomorgó rabbal, ha nem remélne egyszer szabadságot, a beteggel, ha nem bízna a boldogító gyógyulásban, a száműzöttel, ha nem hinne a hazatérésben, a kedvesét elsíratóval, ha nem remélne a vele való újratalálkozásban?! Mi lenne velünk, ha örömtelen novemberben nem bízánk a hímporthozó tavaszban, ha megrekednénk a karácsonyt hiába váró ádventben, a húsvétnélküli nagypéntekben?! De hozzánk szegődik és ránk látogat a remény, itt van életünk hajóján horgonya, mely biztosra ígéri a kikötőt, a célt, a pihenést, a végleges kiteljesülést és megvalósulást mindarra nézve, amit vártunk.

Advent megtanít remélni. Itt van közöttünk a szeplőtelen Szűz, aki maga is az anyaság ádventjében: in expectatione partus — van, a megígért asszony, a fényességes szép hajnal, a próféták Királynője, maga a beteljesült ígéret, a valósággá vált jövendölés! Ó, hogyan jönne tehát az isteni Gyermeke, a hajnal után a nap, a fénykirály, ki majd megvilágosít minden evilágra jövő embert!⁸ Persze, ennek a reménynek is éppúgy megvan a próbája, mint a várásnak: majd csak akkor jön el a mindenható Ige Isten királyi széke felől, mikor már az éj megtette útjának felét.⁹ Tehát éppen akkor, mikor legsűrűbb a sötétség, legmélyebb az éjszaka, emberileg legkilátástalanabb annak érkezése, akit várunk. A lélek — amelyben nincs remény, olyan, mint a virág, melynek kelyhébe harmat helyett sörét hullt: letörik, összefonnyad. Szent Pál szólít bennünket, hogy ne legyünk olyanok, mint a „többiek, akiknek reményük nincsen”.¹⁰ A szeplőtelen Szent Szűz lesz ádventünk Királynője, minden reménységünk biztatása. Ő a mi égő csipkebokrunk, melyből Isten beszél, ő nekünk Áron vesszeje, mely gyökér nélkül kihajtott, hiszen ő is férfit nem ismerve, a Szentlélektől foganta szent Fiát. Ő a mi számunkra Gedeon tiszta gyapja,

⁸ Jn. 1, 9.

⁹ Bölcs. 18, 14.

¹⁰ I Thess. 4, 12.

mely egyedül volt kegyelemtől harmatos a szikkadt bűnéjszakában, ő ostromlott életünk várának Juditja, ki kókadózó reményünket biztatgatja: „Ti az Úr irgalmának határidőt szabtok és önkényetek szerint napot tűztetek ki neki?”¹¹ Ne csüggedjünk tehát, hanem éljünk reménységünkéből, melynek biztos teljesülését a napról-napra jobban hozzánk közelítő kis Jézus oly édesen igéri.

c) Az ószövetség végül az előkészület ideje volt a Megváltóra, mint Szent Pál mondja, az emberiség nevelője volt Krisztusra.¹² Így az advent is az: a lelki előkészület áldott ideje: gyűjtése bizonyos értékeknek, készleteknek az Eljövendő közeledtére. Hangosan prédikálja mindezt a darócruhás pusztai próféta: „Egyengessétek az Úr útjait! Tartsatok bűnbánatot! Teremjétek a bűnbánat méltó gyümölcsseit! Akinek két köntöse van, adja annak, akinek nincsen, és akinek élelme van, hasonlóképen cselekedjék! Minden völgy betöltsétek, minden hegy és halom lehordassék, a göröngyösök egyenesekké legyenek és a darabosak síma utakká — és meglátja minden test az Isten Üdvözítőjét.”¹³ Tehát imádsággal, bűnbánattal, jócselekedetekkel, életünk megváltoztatásával kell előkészülnünk Jézus áldott jövőtelére. Világi gondok helyett lelki előnyös változások töltsenek el bennünket advent szent ideje alatt. Jézus útja legyen hozzánk síma, nem áhítattalan göröngyös, nem bocsánatos bűnöktől darabos, ezekre rá kell menni a töredekem boronájával és így várni az Eljövendőt. Necsak ajándékokat, munkaszünetet, ünneplést várjunk karácsonyra, hanem főként Azt, akire való tekintettel mindez történik: magát az ég legnagyobb ajándékát: az isteni Kisdedet: Jézust. A lélek kelengyéjét kell összegyűjtenünk, a szív jászolát kell puhára bélelnünk, Jézuska ingecskéit kell megvarrogainunk az áhitat cernájával, őt váró kedves kis karácsonyi dalokat énekelve. Így lesz kegyelemmel teljes adventünk, mely már előre élvezzi a drága Kisded jöttét és ez tanít meg valóban élni, hiszen egész életünk adventje

¹¹ Jud. 8, 13.

¹² Gal. 3, 24.

¹³ Mt. 3; Mk. 1; Lk. 3; Jn. 1.

a nagy találkozásnak, melyre szintén nem szabad készületlenül eljutnunk.

Már Keresztelő Szent János is hangsúlyozza a szegények megsegítését. Karácsony az irgalmas jóság ünnepe. Valaki kifogásolta, hogy vannak illemkönyveink az úri körökben való forgolódás, érvényesülés szabályaival, de nincsen ilyenféle könyv, mely a szegényekkel való érintkezés nem bántó formáit sajátíttatná el magasabb társadalmi osztályból való jótékony emberekkel. Aki a kis Betlehemet megjárta, aki ismeri a jászolt, annak nincs is szüksége ilyen illemkönyvre, az mindig fog tudni helyesen érintkezni a szegényekkel, inségesekkel és jósága nem lesz bántó, leereszkedése nem lesz ügyetlen vagy tüntető, hanem olyan, aminőt a kis Jézus szegénységének iskolájában maga sem tudja hogyan, de eltanult.

Irországbán, a leghűségesebb katolikus országban megvan az a szép karácsonyi szokás, hogy szenteste minden család ablakába kitesznek egy égő gyertyát és minden család asztalánál eggyel többre terítenek. A mély hitből fakadó bájos népszokás azt hirdeti, hogy mindenütt készek befogadni a szállást kereső Szentcsaládot és készek neki enni adni, vendégül látni maguknál, boldogan. Legyen mindegyikünk lelke ilyen ír családi ház: szemünkben égjen a hívogató égi fény, lelkünk asztalánál legyen ünneplő főhelye a hozzánk az Oltáriszentségben valóságosan is betérő Üdvözítőnek. Ennek elkészítésében fáradjon ádventünk, ennek élvezésében legyen boldog a mi karácsonyunk.

Az Istentől küldött ember

A nagy Keresztelő Szent János a próféták utolsója és az apostolok elsője. Ő a nagy előhírnök, a pusztában kiáltó szó, mely megelőzi az Igét, még nem az igazi világosság, csak tanúbizonyság a világosságról.¹⁴ Elvonuló remete és mégis nagy javító prédikátor, az újszövetség

¹⁴ Jn. 1, 8.

bevezető keresztelője, fejedelmek megintője, Krisztus vértanúja. A túlvilági követektől, hírnököktől, prófétáktól századok óta elszakott zsidó nép előtt a vallásos érdeklődés felszítója, Jézus legnagyobb vallomástevője, bemutatója és az újszövetség előhírnöke. Mint Szent János írja: Istentől küldött ember.¹⁵

Mit mondott ő Krisztusról?

Minek nevezte őt az Úr Jézus?

Végül mit mondott ő önmaga felől?

1. Advent nagy pusztai szónoka azt mondja Jézusról: „Elöttem volt és utánam jövendő”.¹⁶ Nyílt vallomást tesz tehát Krisztus Urunk istenemberi két természetéről, az Ige megtestesüléséről. Mint Isten előtttem volt, mint ember utánam jövendő. Az időnek mindkét nagy tartományát: a múltat és a jövőt egyaránt meglakja, boldogító uralma alá fűzi. A multa nézve megmondotta már Mikeás próféta a Megváltóról: „Az ő kijövele kezdettől, az örök napoktól van.”¹⁷ Jézus Urunk maga is nyíltan hivatkozott előlétezésére, mikor ezt mondta: „Mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok.”¹⁸ A Boldogságos Szent Szűz csak emberi természetét foganta a Szentlélektől és bár joggal nevezzük azért Isten Anyjának — isteni természete szerint mint a Szentháromság második személye öröktől fogva születik az Atyától. A jövőre nézve még pár pillanatig várni kell, míg egészen betelik az idők teljessége. De mikor ez beköszönt, Jézus isteni örökkévalóságának részese lesz emberi természete is, mert az isteni és emberi természet frigye fel nem bomlik többé sohasem. Ezért mondja Jézus Urunk ismét jelenben: „Ime, én veletek vagyok mindennap, a világ végezetéig.”¹⁹ Ezért vitte emberségét a mennybe és helyezte az Atya jobbára. A mi töredékes, időbeszorított, megosztott, test és lélek elszakadásával terhelt természetünkkel szemben tehát úgy jelzi az Eljövendőt a nagy előhírnök, mint

¹⁵ U. o.

¹⁶ U. o. 1, 27.

¹⁷ Mik. 5, 2.

¹⁸ Jn. 8. 58.

¹⁹ Mt. 28, 20.

idők urát és Istenét, akit tőlünk ez a mozzanat különböztet meg elsősorban.

Ennek az időfelettségnek következménye, ennek az istenemberi jellegnek velejárója, hogy „az Eljövendő nagyobb nálamnál”.²⁰ Minden prófétai külső és messiási látzat ellenére nem én vagyok a Megváltó — mondja Keresztelő Szent János. Sőt: „... én nem vagyok méltó az ő saruszíjját megoldani”. — A lábbelik lesegítése a rabszolgák munkája volt, én tehát még ilyen távoli, szolgálati kapcsolatba sem vagyok méltó vele kerülni. Még emberi természetének sem vagyok méltó szolgálatot teljesíteni. Ami most van, ne tévesszen meg senkit, ha eljön. „Neki növekednie kell, nekem viszont kisebbülnöm.”²¹ A közöttünk lévő nagy különbség tehát egyre jobban valósággá válik, a Megváltó fellépésével egyre homályosodni fog az előkészítő szerepe és alakja. Az egyházi év ezt úgy is szemlélteti kedvesen, hogy Jézus születésétől: karácsonytól kezdenek nőni a napok, hosszabbodni a nappalok, Keresztelő Szent János születésétől: június 24-től viszont rövidülnek. A valóságban is így volt: Jézus nagyobb lett a kereszten, mely magasra föléje emelte a földnek, Keresztelő Szent János viszont fővétele által kisebb lett, mikor áldozatul esett Heródiás bosszújának, Salome táncának és Heródes könnyelmű esküjének. — Alázatosan beismerte tehát Istentől neki szánt szerepét: semmiképen sem kívánt még ideiglenesen sem a nagy Eljövendő helyére állni, világosan kijelentette, hogy az Eljövendő más lesz, több lesz mind személyére, mind szerepére nézve.

Mert a különbség a működésben is meg fog látszani. „Én vízzel keresztelek, ő pedig tűzzel és Szentlélekkel fog titeket megkeresztelni.”²² Tehát János keresztsége nem volt szentség, nem is közölt kegyelmet, hiszen mint Szent János evangélista is mondja: „A malaszt és igazság Jézus Krisztus által lett.”²³ Előkészítő szentelmény volt csupán Jézus

²⁰ Jn. 1, 27; Mt. 3, 11; Mk. 1, 7.

²¹ Jn. 3, 30.

²² Mk. 1, 8.

²³ Jn. 1, 17.

szentségi keresztségére éppúgy, mint János tanítása Krisztus evangéliumára. De ő maga is elismeri, hogy keresztségéből hiányzik a Szentlélek és a kegyelem tüze, világossága, mely csak Jézus keresztségének lesz sajátja. Az újszövetség noviciusmestere, az evangélium előtti katekumenátus vezetője volt tehát csak Keresztelő Szent János. Mint maga mondja: „Hogy kijelentessék a Megváltó Izraelben, azért jöttem én vízzel kereszteni.”²⁴

Az eljövendő Megváltó munkáját így jellemzi: „Kezében van szórólapátja és megtisztítja szérűjét és összegyűjti búzáját csürébe, a polyvát pedig megégeti olthatatlan tűzzel.”²⁵ Tehát Krisztus lesz a nagy lélekválasztó: szórólapátja az ítélet, mellyel különválasztja a polyvát a búzától. Keresztelő Szent János előremondja azt, ami Krisztus Urunk szerepében is végső, de döntő: a mennyország tiszta csüreit és a pokol olthatatlan tűzét. Ezt előzi meg megváltói tevékenységében az ószövetség fájának kivágása, hiszen a lejsze már gyökerére tétetett.²⁶ De ugyanez lesz a sorsa minden léleknek, mely nem termi az örök élet gyümölcseit: kivágatik és tűzre vettetik. Eljött tehát a végleges állásfoglalás ideje: vagy Krisztussal vagy ellene, de vele szemben közömbös nem maradhat többé senki. Bougaud is kiemeli apológiájában Jézus istenségének bizonyosságaként azt a körülményt, hogy mindenki valahogyan vele foglalkozik: vagy imádja vagy káromolja, de közömbös nem lehet vele szemben senki sem.

„Köztöttetek áll az, akit ti nem ismertek”²⁷ — folytatja tovább Jézusról. Mai ígehirdetésünknek is oda kell irányulnia, hogy az Oltáriszentségben, a pápai tévedhetetlenségben, a lelkiismeret szavában velünk a világ végéig együttlévő isteni Üdvözítő jelenlétét tudatossá tegye számunkra. Hogy ne legyen ennyi végtelen sok áldozata hiábavaló, észre nem vett, számunkra nem értékesített, hanem valóban hasz-

²⁴ U. o. 31.

²⁵ Mt. 3, 12.

²⁶ U. o. 10.

²⁷ Jn. 1, 26.

nunkra válják Jézus Urunk közöttünk időzése, jót cselekvő körüjárása, titokzatos velünk lakása.

Ő viszont hangosan rámutat és hirdeti: „Íme az Isten Báránya, íme, aki elveszi a világ bűneit.”²⁸ Az ószövetség emberei előtt Isten legnagyobb jótéteménye az egyiptomi szabadulás és a vöröstengeri átkelés volt. Ez pedig a húsvéti bárány vérével, áldozatával függött össze. Ezért most megjelöli az előkép teljesedését: Isten tiszta, ártatlan Bárányát, akiben szintén nem törnek csontot, aki szent vére árán kiszabadít minket a bűn sötét, iszapos, bálványos országából és a keresztség vizén keresztül bevezet az isteni ígéret földjére. Ezeket a szavakat ismétli minden áldoztatáskor az Egyház, anivel szinte ugyanúgy mutatja be a híveknek az egyébként kegyeletes féltéssel őrzött Eucharisziát, mint ahogyan Szent János az addig rejtőző Úr Jézussal tette. Mert nekünk újszövetségi embereknek viszont Isten legnagyobb csodája Krisztus ártatlan, helyettesítő, megváltó kereszthalála: „Ő az, aki vér és víz által jött” — mint ahogyan Szent János apostol írja.²⁹

E nagyszerű vallomással szembenállni látszik, hogy később, fogságában tanítványai közül kettőt azzal küld el Jézushoz: „Te vagy-e az Eljövendő, vagy mást várunk?”³⁰ Talán hite ingott meg vagy a fogság törte meg? Ezt lehetetlen feltételeznünk az erkölcsi rend törhetetlen bátorságú őreről, akit maga az Isten Fia is éppen állhatatossága miatt magasztal. De úgylátszik, hogy régi tanítványai nem tágitottak mellőle, ezért elküldte őket Jézushoz, hogy tőle magától hallják: valóban ő az, akinek útját egyengette, előkészítette annyira szeretett mesterük. Erre mutat az a körülmény is, hogy az Úr Jézus Szent János nagy dicséretét csak a követek távozása után mondja, nehogy magasztalásával még csak inkább megerősítse őket mesterükhöz való ragaszkodásukban. Maguknak a követeknek azzal igazolja Messiás-voltát, hogy a rajta beteljesült jóvendölésekre és általa művelt csodákra hivatkozik: „A vakok látnak, a sán-

²⁸ Jn. 1, 29.

²⁹ I Jn. 5, 6.

³⁰ Mt. 11, 3.

ták járnak, a poklosok tisztulnak, a süketek hallanak, a halottak feltámadnak, a szegényeknek az evangélium hirdetteik." Teljesült tehát Izaiás jóvendőlése (35, 5; 61, 1.) és a csodatételek is Isten újszövetségi házanépére vonatkoznak: betegek, szegények, halottak: tehát éppen azok, akik a bűn következménye: a baj legjobban érvényesült — Istennek részesei és boldog élvezői Krisztus megváltói hatalmának. Ennek tulajdonítható, hogy Keresztelő Szent János tanítványai Jézus tanítványai lettek. Mondja ugyanis az evangélium, hogy mikor Jézus ama helyre ment, ahol János először keresztelt — „sokan jövének hozzája és mondák: hogy János ugyan egy csodajelet sem tett, de amiket Jézusról mondott, mind igazak voltak. És sokan hívének őbenne”.³¹

2. „Miután a követek eltávoztak, kezdte Jézus szólani a seregnek Jánosról”.³² Itt tudjuk meg: mit mondott, mit tartott maga az Üdvözítő Jézus nagy előfutáráról, ádvent nagy szónokáról, prófétájáról.

Az Üdvözítő Jézus szerint Keresztelő Szent János nem ingó nádszál és nem lágy ruhákba öltözött ember. „Mit mentetek ki a pusztába látni: szélről ingatott nádat-e?” A nád nem a pusztában nő, hanem az ingoványban. „Mit mentetek ki a pusztába látni? Lágy ruhákba öltözködött embert?” Akik lágy ruhákba öltözködnek, azok nem a királyok börtönében, hanem a királyok udvarában vannak. Tehát Szent Jánosnak már élete kemény külsőségei is hangosan hirdetik, hogy ő nem olyan ember, aki változott körülmények között véleményét is változtatná. Ő ma is Megváltónak tartja Jézust, sem hitében nem ingott meg, sem Heródes udvarához nem alkalmazkodott. Megvesztegethetetlen jellemét emeli ki az Üdvözítő, amit már multja, életmódja és öltözete is hangosan hirdettek. Ezt az igazságért üldözést szenvedő, elveiért halni kész jellemet dicséri az Úr Jézus az ő előhírnökében, aki még a megváltás végbemenetele előtt életét adta, a házasság felbonthatatlanságát védve, a hitért.

³¹ Jn. 10, 40 skk.

³² Mt. 11, 7.

„Tehát mit mentetek ki látni? Profétát? Sőt mondom nektek: profétánál is nagyobbat.”

Maga az Úr Jézus mondja tehát, hogy Keresztelő Szent János több, mint amit némaságából a születésekor meggyógyult atya, Zakariás pap felőle énekelt: „És te gyermek a Magasságbeli profétájának fogsz hivatni”.³³ János több, mint proféta. Mert míg a többi proféta messziről, századok távlatából ígerte a Megváltót többnyire csak részletesen és homályosan, addig ő közvetlen közelből látta, megélte, a népnek bemutatta és megkeresztelve mintegy megváltói munkájára segítette azt, akit a nemzetek vártak. Másrésről Keresztelő Szent János fogantatása és születése úgy tele volt csodákkal, mint egy másik profétáé sem; anyja: Erzsébet öregségében foganta, mint Gábrriel arkangyal atyjának; Zakariás papnak előre megmondotta. Atyja megnémult, születésekor énekelné kezdett. A közeledő Megváltót már édesanyja méhében üdvözölte, mikor Erzsébetet meglátogatni ment a Sarlós Boldogasszony. Végül ezeken kívül azért volt több, mint proféta, mert ő maga is jövendölés tárgya volt, mint ahogyan az Úr Jézus is mindjárt idézi Malakiást: „Ez az, akiről írva van: Ime én elküldöm angyalomat színed előtt, ki elkészíti előtted a te utadat.”³⁴

De igazi dicsérete csak most következik: „Bizony mondom nektek, nem támadott az asszonyok szülöttei között nagyobb Keresztelő Szent Jánosnál.”

Az ószövetség nagyjai közül Jeremiás profétáról olvassunk hasonlót: „Mielőtt alkottalak téged, anyád méhében ismertelek, és mielőtt kijöttél anyád méhéből, megszenteltelek téged és profétául rendelvelek a nemzeteknek.”³⁵ Az új-szövetség nagyjai közül Szent Pál állít hasonlót maga felől: „Isten engem anyám méhétől fogva kiválasztott és hívott malasztja által.”³⁶ De egyiknél sem jelenti e nagy dicséret az eredeti bűntől való tökéletes mentességet, a Boldogságos Szent Szűz kiváltságát, csak a mindenáron visszafelé néző,

³³ Lk. 1, 76.

³⁴ Mal. 3, 1.

³⁵ Jer. 1, 5.

³⁶ Gal. 1, 15

Mózeszt magasztaló zsidókat akarja új értékelésre tanítani. Maga az Úr Jézus hozzáteszi: „Mégis, aki kisebb a meny-nyek országában, nagyobb nálánál.” Tehát az újszövetségi Isten-országában más értékelés lesz: ott sokan felülhaladják majd Keresztelő Szent János nagyságát. Mindenesetre azok között, akik szerepüknél fogva Jézus előtt nagyok voltak, az első Keresztelő Szent János, de utána már a Boldogságos Szent Szűz nem hivatala, hanem személye szerint került vonatkozásba az Üdvözítővel, ezért eredeti bűn nélkül van és sokkal nagyobb nála. Mások hivataluknál fogva kapnak nagyobb szerepet Jézustól, mint pl. Szent Péter, az újszövetségi Isten-ország bármely tagja pedig csodálatos, titokzatos mély kapcsolatba juthat az Üdvözítővel az Oltáriszentség révén: „Énbennem marad és én öbenne.”⁸⁷

3. Hogy Keresztelő Szent János minek tartotta önmagát, megmondja ádvent harmadik vasárnapjának evangéliumában, a zsidó papi küldöttségnek adott válaszában. Mivel vallási ténykedései: prédikálása és keresztelese felkeltették a hivatalos papi körök féltékenységet: papok és leviták jöttek hozzá, hogy megkérdezzék: „Ki vagy te?”⁸⁸

Mindenekelőtt ismételten és egészen világosan „megvallá és nem tagadá és megvallá” — hogy ő nem a Krisztus, nem a Megváltó. Mély alázattal háritja el magától ezt a legnagyobb tisztet, bármennyire is sejtessék ezt bizonyos látszatok. Ő nem a Messiás, sőt mint mondta, arra sem méltó, hogy a legszolgáibb szolgálatot teljesítse Neki: a sarusziják megoldását.

„Illés vagy-e te?” — kérdezik tovább. Malakiás, a próféták utolsója jövődőlésében olvassuk: „Ime én elküldöm nektek Illés prófétát, mielőtt eljő az Úr napja.”⁸⁹ A zsidók annál is inkább várták Illés jövőtelét, mert ő nem halt meg, hanem élve égbe ragadtatott. De Malakiás fenti szavai az ítéletet megelőző jelként vannak mondva, tehát Krisztus második eljövételének lesz előjele Illés megjelenése. Keresztelő Szent János röviden mondja, hogy ő nem Illés. Am-

⁸⁷ Ján. 6, 57.

⁸⁸ Ján. 1, 19

⁸⁹ Mal. 4. 5.

bár az Úr Krisztus Illésnek mondja Szent Jánost,⁴⁰ ezt úgy kell értenünk, ahogyan Szent Lukács evangélistánál az angyal mondja Zakariás papnak: „Ő Illés lelkével és erejével fog járni előtte, hogy az Úrnak tökéletes népet készítsen.”⁴¹ Tehát bár szerepe, életmódja, Istenhez való hűsége sok hasonlót mutat fel Illéssel, mégsem ő a Malakiástól megígért Illés.

„Proféta vagy-e te? — És mondá: nem.”

Míg tehát az Úr Krisztus profétánál is nagyobbak mondja őt, addig maga Szent János ezt is elhárítja magától nagy szerénnyen. Valóban jövődömondó proféta nem volt Szent János, hiszen a jelen apostola volt; akit a többi proféta mint eljövendőt emlegetett, azt ő közvetlen közelből mint már eljöttet mutatta be a népnek. De a zsidó küldöttség kérdése másra is vonatkozhat. Mózesnek van egy jövődölése, mely az Eljövendőt mint profétát állítja be: „Profétát támaszt neked a te Urad, Istened nemzetségedből mint engem, azt hallgassad.”⁴² A kérdés tehát ide céloz: Te vagy-e ama proféta, akit Mózes megjövendölt? Hiszen a Megváltó tényleg tanítói és profétai tiszttel is bírt. De Szent János még az ily kerülő úton feladott kérdésre sem vállalja, hogy ő lenne a Messiás. Nem látszatok, hanem igazságok és tények szerint foglal állást, mint az örök Igazság harsonása.

A kérdésre: „Ki vagy tehát, hogy választ adhassunk azoknak, akik minket küldöttek? Mit mondasz magad felől?” — alázatos körülírással válaszol. Magára idézi Izaiás jövődölését, hogy ennek teljesültével is jelezze: elközelgett a mennyeknek országa. „Én a pusztában kiáltónak szava vagyok: Egyengessétek az Úr útjait.”⁴³ Királyok útjai előtt az előkövetek egyengették, javították az utakat: ez az ő szerepe és rendeltetése is lelki értelemben, ezért kereszttel és ezért hirdet bűnbánatot országszerte. Nem idézi magára Malakiást, akit pedig az Úr Jézus jelöl meg vele kapcsolatban, mert ott angyalnak van mondva az előhír-

⁴⁰ Máté 11, 14.

⁴¹ Lk. 1, 17.

⁴² Deut. 18, 15.

⁴³ Iz. 40, 3.

nők: „Ime én elküldöm angyalomat a te színed előtt.” Csak egyszerű kiáltó szónak nevezi magát egészen személytelenül, aki teljesen felolvad a rábízott szerepben, melynek kezdete a pusztaság, vége Heródes börtöne és a vértanúhalál. A kezdettől mindvégig kitartó hivatáshűség örök példája Keresztelő Szent János, aki bár az ószövetség legnagyobbja, mégis alázatos előkészítő szó marad csak az eljövendő Ige előtt.

Az Úr Jézus is megkérdezi egyszer a farizeusokat: „Mit tartotok ti Krisztus felől?” — Azok azt mondják: Dávid fia.⁴⁴ Megkérdezi a tanítványokat, hogy kinek is tartják Őt az emberek? „Egyesek Keresztelő Szent Jánosnak, mások Illésnek, Jeremiásnak vagy egynek a próféták közül” — felelik azok. E bizonytalanságokkal szemben áll a sziklának nevezett Szent Péter vallomása: „Te Krisztus vagy, az élő Istennek Fia.”⁴⁵ Mi tudjuk tehát, hogy kicsoda a mi Krisztusunk, és az első újszövetségi apostolnak, aki Szent János tanítványából lett Jézus tanítványává. Szent Andrásnak örömkialtásával mondjuk ádvent homályának oszladozásánál: „Megtaláltuk a Messiást, aki a Krisztus!”⁴⁶

Hajnali szép Csillag

A foszladozó sötétnek drága, tündöklő ékszere a hajnalcsillag. Mikor most Roratéra menet az álmos házból kilépve elénk ragyog, szinte még azt is megragadja, akinek falelke ilyesmihez nem bír érzékkel vagy aki sokszor láthatta és megszokta. Jelzi az éj múlását, a nappal jöttét, a hajnal feltünését. A legszebben a hideg téli reggeleken ragyog; a portalan tiszta levegő végtelen öblében úgy ül, mint a gyöngy a tenger mélyén a kagyló rovátkos héjában. Jelenti, hogy jön a fénykirály, a nap; mint kedves hírnök jár előtte; és valóban: mire kilépünk a Roratéról, már világosság van mindenütt. Fénye fehér, sugárzó; biztos útmutatás szabadból haza-

⁴⁴ Máté 22, 42.

⁴⁵ Máté 16, 16.

⁴⁶ Ján. 1, 41.

igyekvőnek, remény és ígéret minden nappalt hozó betegnek, hajósna, utasna, szenvedőnek.

A Boldogságos Szent Szűz az üdvösség egének szép csillaga. A titkok sötétkek háttéréből tündöklik elő, mint legszebb teremtmény és megjelenése édes remény, áldott biztatás: rövidesen vége lesz az ószövetségi éjtszakának. jön a lelkek napja: a világ Világossága, aki a Jézus. Ez az áldott Úr Jézus az ő Fia, tehát anyai jelenléte biztosra ígéri isteni Gyermekeének is közeli jöttét. Ezért lett a Szent Szűz az üdvösség virradatának: adventnek királynője, a fényességhez szép hajnal, Szűz, kit így köszönt az angyal: Üdvözlégy, teljes malasztal.

De egyéni lelki életünk egén is a Szent Szűz a hajnalcsillag. Ennek az égnek is vannak éjtszakái, borulatai, ködös homályai és vannak kóbor csillagai, apró, értéktelen mécsai, szétzuhanó üstökösai. De erre a mi kis világunkra is áll a mélyértelmű szép magyar ének:

*Gyászba borult egek,
Háborgó tengerek
Csillaga, Mária!*

A mi éjtszakánk a bűn, a mi sötétségünk a gond, a mi borulásunk a bánat. Mind a háromnak homályán átragyog tiszta szép hajnalunk csillaga: Mária.

A bűn sötétjét eloszlatja mint a Megváltónak Anyja és mint a bűnösök menedéke. Az egész emberiség bűneit Isten Báránya veszi el, de ezt az Isten Bárányát a Szent Szűz hozza, hordozza, adja a világnak. Ezen a címen lett ő a protoevangélium asszonya, aki ellenségeskedésben van a sátánnal és akinek Ivadéka széttiporja annak fejét. Ezért az ő közeledtére oszladozik a bűn testamentumának sötétje, éjtszakája. — De éppen így joggal kapaszkodik áldott palástjába az egyes bűnös ember is: Ő a bűnösök menedéke. Miben? A megtérés kegyelmének kiesdésében, a megtérés alkalmainak létrehozásában, a szeretet felszításában. Ezért mondjuk minden Üdvözlégyben: Imádkozzál érettünk bűnösökért. Ő a bűnösök váltására adta Szent Fiát, beállt a bűnös asszonyok sorába, felkarolta Mária Magdolnát, aki-

vel nevét és szeretetét megosztotta, Krisztus kinszenvedését okozó gonoszoknak nem vetett szemére semmit, tiszta kezeinek munkája: Krisztus varratlan köntöse is bűnösök kezébe jutott. Oltalmát édesen élvezzük a gyónatószek alázatosságában, csendjében, őszinteségében. Hány csodás megtérés fűződik búcsújáró-helyeihez, mennyi erkölcsi csoda kegyképeihez, forrásaihoz, kápolnáihoz!

A gond sötétjét a szomorúak Vigasztalója, a jó tanácsnak Anyja, a Virgo de perpetuo succursu üzi el, aki ennek a második homálynak is hajnali szép Csillaga. Nem volt gondtalan az ő élete sem. Állandó életkerete volt a szegénység. Szüzessége érintetlenségéről angyali szó nyugtatta meg. Az egyiptomi menekülés, a bethlehemi hajléktalanság, a törvénytelenység gyanúja az igaz férfiúnak szemében, később özvegysége, a Simeontól megjövendőlt 7 tör egymástutáni megjelenése élete során — mindmegannyi gond. De mindezeket átlépett Istenben élő tiszta lelke. Sőt ő oszlatta el a kánai násznép szomorúságát, ő vigasztalta a Szentlelket váró, Krisztus távozásán apátlan apostolokat. Ma is igaz Szent Bernát ihletett imája: „Még sohasem lehetett hallani, hogy Te valakit elhagytál volna, aki hozzád folyamodott.” A Boldogságos Asszony anyánk lett Jézus végrendelete erejénél fogva; tehát neki is panaszkozhatunk, neki is feltárhathatjuk lelkünk sebeit, ő kieszközli a vigasztalás kegyelmét, az Isten akaratában való megnyugvás csendes ajándékát, a remény és bizalom erejét, mankóját, támasztékát. A baj ugyanis a bűn csatlósa; valamiképen a gonoszlélek műve; érthető tehát, ha a Szent Szűz a bűntől oltalmazva a gond sötétjéből is kivezet, mert amint oltalmaz a kísértésben, éppenúgy megvéd a bajban: a bűn következményében.

Harmadik borulatunk a bánat, melyben eltűnik a bűn mögöttünk kúszó elmaradhatatlan árnyéka. Ez üdvös sötétség, itt elvakul végre önszeretetünk szeme és nem lát mást, csak saját hálátlanságát, gonoszságát, lelke sebeit, szegyenét. Hogy ebből ne kétségbeesés, hanem megtérés legyen: ebben vezet a helyes útra a hajnali szép Csillag, a bűnösök oltalma, a megtérők Királynője. Mert Aquinói Szent Tamás szerint a helyes bánat a remény és félelem között a középen van: a félelem a büntetéstől és a remény a bocsá-

natban az igaz bánat összetevői, melyeket egyaránt ihlet lelkünkben égi jó Anyánk, aki egyúttal a megbocsátó Jézusnak is Anyja. Tisztasága, eredeti büntől is megkímélt érintetlensége, páratlan életszentsége hirdetik, hogy mennyire útálja Isten a bűnt, hogy mekkora gonoszság lappang minden vétekben, melyért keserves kinhalált kellett hálnia az emberré lett Istennek — ez a mozzanat táplálja bennünk az üdvös istenfélelmet, az élet alázatosságát, a bánat első fontos tényezőjét. Viszont jósága, Fiát a bűnösök váltságára adni kész önzetlen anyasága, a kereszt alatt tanúsított erőssége, rendíthetetlen bizalma a feltámadás ígéretében — élesztik fel bennünk a reményt bűneink bocsánata felől — ami bánatunk másik fontos tényezője. Így lesz ő igazi Stella Matutina, méltó arra, hogy nemcsak a feldkirchi pompás ifjúsági kollégium, hanem minden gyóntatószék homlokán viselje, mint a lelki borulat oszlásának ígéretét és teljesülését. Hajnali szép Csillag, könyörögj érettünk!

Szeplőtelen Fogantatás

Földi édesanyánk: az Egyház adventi imádságában úgy imádkozik égi édesanyánkról: a Boldogságos Szűz Máriáról, hogy Isten a Szentlélek által mind testét, mind lelkét csodálatosan előkészítette arra, hogy Istennek méltó hajlékaül szolgálhasson. „Omnipotens sempiterna Deus, qui B. Mariae Virginis corpus et animam ut dignum Filii tui habitaculum effici mereretur Spiritu Sancto cooperante praeparasti...” A Szent Szűznek valóban mind teste, mind lelke a Szentlélek kegyelemözönében áll. Testén szüzessége életében és égbeemeltetése halála után a legfeltűnőbb jelek. Szüzessége sérelme nélkül foganta a Szentlélektől és kínok nélkül szüzi módon szülte Szent Fiát, akinek születése után is szűz maradt egészen haláláig. Teste nem lett a halál és enyészet martaléka, hanem dicsőségesen égbeszállt. Lelke viszont szeplőtelenül fogantatott az eredeti bűn nélkül, életében mentes volt a bűn lompos uszályától: a rendetlen kívánságoktól, ezenfelül malasztal teljes volt és minden ére-nyekkel ékes.

A szeplőtelen fogantatás a nagy kivétel áldott ünnepe; az eredeti bűn nem érte Éva egyik leányát, Ádám egyik gyermekét és örökösét: a Szent Szűz léte első pillanatától kezdve mentes volt az eredeti büntől. Noé bárkája, az új élet hordozója az Ararát hegyén állt meg, mert ez elsőnek bukkant fel a vízőzönből, az újszövetség áldott hajója a Szent Szűz szeplőtelen szigetén kötött ki, mely egyedül emelkedett ki a bűnözönből.

Honnét tudjuk ezt a lélek legmélyén fénylő csodát, ezt az élet legelső rebbenésén érvényesülő áldott titkos kivételt? Hiszen a Szent Szűz is Ádám gyermeke, „akiben mindnyájan vétkeztünk”⁴⁷ a Szentírás szerint.

Az ősevangélium az első örömhír a paradicsomkert elvadult helyén az Isten ajkán a sátánra mondott büntetés: „Ellenkezést szerzek közötted és az asszony között, a te ivadékod és az ő ivadéka között, ő megrontja fejedet és te sarka után leselkedel.”⁴⁸ Asszonyon kezdődött bajunk, de asszonytól indul ki megváltásunk is. Teljes ellentét van tehát a sátán és a Szűzanya között, mégpedig olyan, mely a Szűzanya tökéletes győzelmével: a sátán fejének széjjeltiprásával fog végződni. Ez csak úgy lehetséges, ha semmi része sincs a sátánnak benne, ha semmi jussa sincsen hozzá, ha egyetlen pillanatig sem volt kárhozatának várományosa, hatalmának rabja, pecsétjének: az eredeti bűnnek eljegyzettje. Aminő ellentét van továbbá Ádám és Krisztus között, ugyanolyan mélység tágul Éva és Szűz Mária között is. Krisztus jóvátette Ádám vétkét, kegyelmi feje lett az egész emberiségnek, megváltása éppúgy mindenkit illet, mint az eredeti bűn. A Szent Szűz viszont Éva és a kígyó barátkozását ellenségeskedésre változtatta át, Éva bűnét sem nem osztotta sem nem közvetítette, Krisztusnak anyja lévén, nekünk a fogadott fiaknak is édesanyánk lett a kegyelmi rendben. Isten-Ádám testét még tiszta földből alkotta, méltó volt tehát, hogy Krisztusnak: a második Ádámnak testét is szeplőtelen földből: Boldogságos Szűz testéből a'kossa.

Isten tehát úgy ígérte nekünk a Megváltó Édesanyját,

⁴⁷ Róm. 5, 12.

⁴⁸ Gen. 3, 15.

mint aki maga is ellenkezésben él a sátánnal, annak nem-hogy hatalma alatt volna, hanem fejét megrontja és országa hatalmát megtöri.

E mellett a szóbeli jövendölés mellett mint ábrázoló jövendölés, mint előkép Gedeon gyapja állítja elénk a Boldogságos Szűz szeplőtelen és malaszttal teljes lelkét.

A madianiták zsarnokságát nyögte a hűtlen választott nép, amikor Isten Gedeont bírálva hívta népe megmentésére. Mint annakidején Mózes az égő csipkebokornál, úgy ő is jelet kért, amivel isteni küldetését népe előtt igazolhassa. Isten két éjjelen át kitétette vele gyapját a rétre és íme: első éjjel minden száraz volt a mezőn, csak a gyapjú volt harmatos, másik reggelre meg éppen fordítva: a rét volt nedves és a gyapjú volt egyedül száraz.⁴⁹ A Szűzanya kiválasztottságának áldott előjele ez: mikor a lelkek mind kegyelem híján szikkadtak, ő maga volt csak kegyelem harmatával teljes és mikor az egész világ bűntől volt fertőzött, ő egyedül állt mint érintetlen sziget, ki mint Isten hófehér gyapja méltó lett testet adni Isten szeplőtelen Bárányának: az Úr Jézus Krisztusnak.

Az újszövetség égi Anyánk szeplőtelen fogantatását Gábiel arkangyal köszöntésével hirdeti, ki malaszttal teljesnek, az asszonyok között áldottnak nevezi őt már a megváltás előtt.

Gazda nélkül soha sincs a lélek. Vagy a kegyelem világossága ég benne, vagy a bűn sötétsége terpeszkedik gomolygón szét ottan. A kettő ellentéte tökéletesen ellentmondó, mint a halál és az élet, Krisztus és a sátán, vagy egyik él a lélekben vagy a másik. Ha tehát a Szent Szűz lelke malaszttal teljes, az csak úgy lehet, ha bűntől egészen mentes. Mivel pedig a bűntől: az eredet bűnétől csak a megváltás, illetve a szentségek, jelesül a keresztség által lehetünk mentesek, akkor, ha a keresztség végbevitelétől és keresztség szentsége nélkül büntelennék, malaszttal teljesnek mondja a Szent Szűzet az angyal, az csak úgy érthető, hogy Isten más módon vette ki az eredeti bűn közös tör-

⁴⁹ Birák 6, 37 sk.

vénye alól. Léte első pillanatától megkímélte eme tehertől és malasztos edénnyé tette tiszta lelkét nem szentségi úton, hanem közvetlenül.

Méltó az is, hogy az isteni Megváltó, aki a bűntől jött minket megváltani, ezt a teendőjét mindenkit megelőzve tiszta édesanyján végezze el először és így maga sem származzék olyan anyától, aki valamiképen a sátán adósa. Krisztusnak mint Istennek a háromszor szent Isten: a menygyei Atya volt atyja, illő volt tehát, hogy mint embernek is olyan anyja legyen, aki büntelen egészen és kegyelmekkel ékes.⁵⁰ Ezt annál inkább is megtehetette Jézus, mert akárcsak Keresztelő Szent János esetében — szüzi édesanyjának előtte is volt és utána is jött: előtte volt mint Isten, utána tőle született mint ember. Tehát isteni természete szerint kivethette a közös átok alól még annak születése előtt édesanyját.

De lehetséges-e mégis megigazulás a megváltás végbevitele előtt? „Igazság és kegyelem Jézus Krisztus által lett”⁵¹ — olvassuk Szent Jánosnál. Az öszöveiség legnagyobb szentjei, Isten bizalmasai és gondviselésének eszközei is a pokol tornácában várták, míg Jézus megváltói halált hal a kereszten és kiváltja őket! Hogyan lehetett tehát büntelen és malaszttal teljes a Szűzanya a nélkül, vagy ezt megelőzőleg? Talán nem is szorult rá a megváltásra?

A kölni minorita templom főoltára mögötti márványporsójában nyugvó jeles angol ferences teológus: Duns Scotus kedves nézete szerint a Szűzanya is rászorult a megváltásra, de megváltódása másképen történt, mint a mienk. Ő sem szabadulhatott meg másképen az eredeti bűntől és ő sem lehetett másként malaszttal teljes és ékes, csak a megváltó Jézus Krisztus által. De Jézus megváltása édesanyjára nézve előleges: praeredemptio, mely üdvösen hat, még mielőtt végbemenne. Az elkövetkező megváltás érdemei előrevetik hajnalsugaraikat éppen arra, aki maga is előzmény, hajnal az újszövetségi Istenországban. Hiszen Isten világa időtlen, nincs benne előbb vagy utóbb, az isteni min-

⁵⁰ Merkelbach: Mariológia, Paris, 1939. 170. old.

⁵¹ Jn. 1, 17.

dentudás és üdvözíteni szándékos akarat átfogja mindenestül az egész teremtetett világot. Lehetséges tehát, hogy a Boldogságos Szent Szűz Jézus elkövetkezendő megváltására való tekintettel e nagy kiváltságban részesült a megváltás kettős célját követve: mentesülve a bűntől és részesülve a kegyelemben.

A rabszolga gyermekei is rabszolgák: így Ádám fiai is osztják atyjuk jogi helyzetét és szomorú sorsát. De lehetséges, hogy a gazda születendő gyermeke fölötti örömeiben előre szabadnak nyilvánítsa a házában születendő rabszolgaivadékot is. Így tett a Szent Szűzzel az Isten: szent Fia kedvéért léte első pillanatától kivette Ádám öröksége terhéből és Isten szabadságát állította vissza benne.

IX. Pius pápa 1854-ben mondta ki ex cathedra a szeplőtelen fogantatás hittételét. Mint az egész keresztény világ legfőbb tanítója ünnepélyesen mindenkire nézve kötelezőleg kihirdette, hogy Istentől kinyilatkoztatott hitigazság az isteni Megváltó Anyjának szent és szeplőtelen fogantatása, azaz az eredeti bűntől való mentessége. Pár év multán: 1858-ban kezdődtek a lourdesi látomások és csodák a kis Bernadette előtt, akinek a Szűzanya fehér ruhában, kék övvel, szentolvasóval, lábán rózsákkal, fején csillagokkal jelent meg, ezzel nevezve meg önnönmagát: „Én vagyok a szeplőtelen fogantatás.” Isten sok csodát művelt e szent helyen, gyógyítva testek és lelkek bénaságát a szeplőtelen Szűzanya nevében, aki egyben a betegek gyógyítója és a bűnösök oltalma is. Ez volt az isteni pecsét, az áldó jóváhagyás az Egyház szaván, jelezve ezáltal: mennyire Isten szándéka szerint való volt a Megváltó édesanyjának mint szeplőtelennek tisztelete ebben a pontban is.

A szeplőtelen Szűz e kiváltsága páratlan, ebben mi nem utánozhatjuk, nem követhetjük, mert mi mindnyájan bűnben születünk. De ezen a vonalon tovább haladó tiszta életét valamennyiünknek követnünk kell, ha Jézussal kapcsolatban kívánunk maradni. A szentáldozásban hajlékává válunk Jézusnak és bűntelen lélek az ő egyetlen igénye: „Tiszta szívet keresek, abban van az én nyugalomam.”⁵²

⁵² Kempis T.: Krisztus követése, IV. 12.

Más vonatkozásban egyáltalán nem volt igényes az Isten. Vállalta az elhagyott istállót születési helyül, a fűrészpóros műhelyt nevelése környezetéül, az egyszerű ácsmestert nevelőatyául, a félreeső, rosszhírű Názaretet ifjúsága helyéül, a megvetett, ellentmondó zsidó népet nyilvános munkálkodása alanyául, a kereszthalált halála neméül, a tanulatlan halászokat apostolokul. De egyben kérlelhetetlenül, megalkuvástalanul igényes maradt: a tiszta élet dolgában, mint ezt éppen Édesanyjának szeplőtelenisége bizonyítja legbeszédesebben. A mi lelkünknek is, — ha az Úr Jézus hajléka kíván lenni — büntelennek, malasztosnak, kegyelemmel ékesnek kell lennie, aminthogy a mennyek országában is csak a tisztaszívűek láthatják meg Istent. Ezért kell a személyes bűnöktől való óvakodásban a szeplőtelen Szűzanyát követnünk, a kongreganista lelkületet magunkban mindig felújítanunk, mely Anyjává, Oltalmazójává, Úrnőjévé választotta a Szent Szűzet, mint kisdiák, mint zárdista növendék és mely hű marad ehhez az ígérethez az élet minden változásai közepette. Az ádvent Királynőjének tisztelete meg fog védeni az élet ádventjében a nagy Úrjövét találkozására, ahol szintén nem lesz más reményünk, mint a bűn átkától meg nem feketedett lelkiismeretünk és az isteni kegyelem menyegzős ruhája.

Vigyázz reánk, Édesanyánk!

Vándorállapotunk

A keresztény lelkület mindig vándornak, vendégnek, idegennek, átutazónak érzi magát a földi életben. Rendeltesünk valójában nem ide szól, nincs itt maradandó városunk, helyzetünk átmeneti, vándorállapotban vagyunk, nem célállapotaiban. A véglegesség érzése, a megtelepülés nyugodtsága a szenvedésektől, haláltól nem zavart túlvilági életnek van fenntartva. Helyes az ószövetség kifejezési modora, mely szerint élni annyit jelent, mint menni, vándorolni. Ezért már az első zsoltár alapgondolata az igazak ösvénye és a gonoszok útja: tehát élete módja, viselkedése,

erkölcsi magatartása. A zsidó nép útja át a sivatagon, a Sinai-félszigeten Egyiptomból a Szentföld felé örök példája marad emberi életünknek: folyton megyünk, utunk a törvény, az evangélium, maga az Úr Krisztus, aki mint út szintén a jövőendő élet atyja.⁵³ Egész életünk Phase: átmenet, „bizván és tudván, hogy míg a testben vagyunk, távol járunk az Úrtól, mert hit által járunk és nem a szem látásával”.⁵⁴ Földi életünket pályának nevezzük, melynek végére várja Szent Pál apostol is a koronát. Ezen az úton vezetnek ideálok, mint tűzoszlopok, hivatások, mint betlehemi csillagok. Védelmesnek őrzőangyalok, hogy köbe ne üssük lábainkat,⁵⁵ mannánk az Oltáriszentség, hogy el ne fogyatkozzunk az úton,⁵⁶ útítársunk maga az Üdvözítő, mint Ábrahámnak az Isten, mint az emmausi tanítványoknak a Feltámadott. Keresztelő Szent János az egész emberi élet adventjének programját adja, mikor felszólít: „Egyengessétek az Úr útjait! Tegyétek egyenessé ösvényeit!”⁵⁷

Életutunk másik örök újszövetségi példája Krisztus Urunk keresztútja, melynek találkozásai, elesései, csalódásai, szenvedései a mi életünknek is állomásai. Mi is találkozunk az életútban feladatokkal, kötelességekkel, mint keresztekkel, találkozunk hamis ítélettel, gonosz emberekkel, durvaságokkal, de ezek mellett jó szülővel, jó baráttal, részvevő, segíteni kész, áldott lelkekkel. Mi is többször elesünk az élet útján, hol terhünk alatt, hol gyengeségből, hol kísértés folytán, majd megalázódásból dőlünk a föld porába. Az út folyamán elvesztjük sokszor ruhánkat, talentumainkat, ékességünket, szenvedünk hosszú vérfolyásban, máskor míg megyünk, útközben mint bélpoklosok megtisztulunk. Az út végére azonban kezünkbe kell hogy kerüljön a kereszt, mert ez a túlvilág kapukulcsa, belépőjegye. Az égbeszálló Krisztus is magával vitte sebhelyeit, melyekkel

⁵³ Iz. 9, 6.

⁵⁴ II Kor. 5, 6.

⁵⁵ Zsolt. 90, 11.

⁵⁶ Mt. 15, 32.

⁵⁷ Mk. 1, 3

kérdemelte emberségének felmagasztalását a mennyei Atya jobbára.

Az utazás bizonytalanságot jelent, folytonos ügyelést kíván az útirányra, erőt igényel, előrelátást, számotvetést tételvez fel az útközi veszedelmekkel. De legfőképpen kell hozzá vágy és remény, mely vezessen, irányítson, nyugodni, elmaradozni pedig ne engedjen. Klasszikusan az Egyház édesanyjai ajka fejezi ki mindezt, mikor most ádvéntben így tanít minket, gyermekeiket imádkozni: „... sic transire per bona temporalia, ut non amittamus aeterna.” Ezért nevezte maga az Úr Krisztus is a keresztény életet keskeny útnak, szűk kapunak, mivel a rajta való haladás folytonos elővigyázatosságot, gondosságot igényel, nem pedig kényelmet, gondtalanságot. Utunk olyan, mint a példabeszédbeli emberé, akit az irgalmas szamaritánus megsegített: találkozhatunk rablókkel, útonállókkal, hamis vallások papjaival, levitáival, prófétaival. Mindig haladnunk kell, utunk visszafelé lejt és ezért aki megáll, máris visszacsúszik, mint a folyókon a felfelé evezők, mihelyt megpihennek.

Az ókor tanácstalanul állt ezen az úton és nem volt nyugta a kínzó kérdés miatt: honnan? és hová? A történelmi útjára lépő kereszténység első nem sugalmazott irodalmi jelenségében: a Didachében már két útról beszél világosan: az élet és a halál útjáról. A keresztény élet cél tudatos vándorlás: a paradicsom emléke és a mennyország reménye hinti meg verőfényvel ezt az utat, melynek legfőbb mozgató, vonzó tényezője a léleknek végtelenre méretezett honvágya: nincs itt végleges hazám, nagyobbra születtem, vándor, idegen, máshonnan való vagyok, oda kell vissz térnem.

Ahol pedig megpihenünk, mindenütt vendégek vagyunk. Vendégnek lenni előkelő dolog, rendszerint megbecsülés jár ki neki, szolgálat és szeretet. Ismeretlen, másik titkos világnak életkörü, varázsát és illatát árasztja maga körül az új környezetben, mely szellem ha nemes és jó, szinte megújul tőle a régi kerges, megszokott otthon is. Csak egy részt ismernek belőle: titka és igazi kincse volta-

képen ideiglenessége, vendégvolta. Ha maradandóan berendezkedik, ha megtelepül, azonnal elszáll a varázsa, ő maga is átveszi környezetének egyformaságát, korlátait, kisszerűségét, kötöttségeit és itt honpolgárrá lesz, miáltal elveszíti az idegen ország polgárjogát, hazafias érzését, mert maga is elkopik, átalakul.

Ez a folytonos idegenszerűség, vendégtudat és utasjelleg a keresztény élet lényeges ismertetőjele. Vendégei vagyunk ennek a világnak, zarándokai a túlvilági magasságok felé vivő útnak. Életünkben nem állnak fészkeink itt a földön, mint a madaraknak, halálunk után nincsenek lyukaink itt a földben, mint a rókáknak. Krisztus utasításai a vándorbotról, tarisznyáról, saruról, beköszöntőről mindannyiunkra vonatkoznak,⁶⁸ egész életünk csak annyi pihenőt ismerhet, mint amennyi Krisztus Urunknak jutott Jákob kútja mellett, Bethánia tiszta asztalánál vagy az emmausi fogadóban a húsvéti tavaszi alkonyatban. Nem szabad semmi mellett elmaradoznunk. Ami szép, kedves, marasztaló az életút folyamán, azt Istenre kell visszavinnünk mint végső célra, ami viszont rossz, árnyék, hiány, folt, tüske, bozót, akadály — az honvágyunkat kell hogy felszítsa a hiánytalan boldogság és megnyugvás örök hazája felé, ahol utolsó útjára menő áldott Údvöztőlünk készített mindannyiunknak lakást, pihenő helyet.

Az emberiség néha rátapintott erre a nagy igazságra: a különféle kalandokon keresztül Ithakába vergődő Odysseus, a bolygó Ahasvérus, a zarándokló Tannhäuser a költők világából, Schubert Wanderer-fantáziája, Wagner Zarándok-kara, Bolygó Hollandi-ja a zene világából mutatnak erre az önkénytelenül is átértett valóságra. Az Úr Krisztus a kereszténységet élő víznek nevezte, mely szintén örökké nyugtalan mozgásban van, míg a tengerbe nem ér, ahol megnyugszik és beleárad a végtelenbe. A lélek gravitációja: a pondus aeternitatis ez; az Egyház és templom joggal kapcsolódnak a hajóval, melyen állandóan utazunk, míg a kikötőben parthoz nem rögzíti reményünk horgonya.

⁶⁸ Mt. 10; Lk 9, 3; 10, 4.

Most ádventben megkeskenyedik megint az út; olyan szűk, mint a vonal, melyet a Betlehem felé járók nyomai jeleznek a porban. Ez az, mely az életre viszen. Mit álltok egész nap tétlenül? Induljunk meg rajta! Regem venturum Dominum, venite adoremus!

Kisdedvárás

A titoktól egyáltalában nem idegenkedő középkor szeretett mindenben valami rejtett értelmet keresni. Így ádvent négy hetében is. Magyarázták ezt ama 4000 évre, mely állítólag Krisztus születése előtt eltelt és vonatkoztatták ezt az Úr négyféle eljövetelére is: a test felhőjében Betlehemben, a kegyelem harmatában: az Oltáriszentségben, a halál forgatagában, mikor értünk is eljön az Emberfia és végül Krisztus második eljövetelére az utolsó ítélet tűzében. E szerint tehát mind az egyéni, mind a történelmi élet ádvent: Isten-várás, előkészítése az Úr útjának, munkálása, egyengetése az Istennel való találkozásnak. E négyféle Úrjövet-hez átvitt értelemben teljes joggal odakapcsolódhat egy ötödik: és ez az anyaság ádventje: a kisdedvárás. Maga az isteni Üdvözítő ad erre az analógiára támpontokat, mikor azt mondja: „Aki egyet befogad a kisdedek közül az én nevemben, engem fogad be”⁵⁹ — vagy mikor másutt így szól: „Amit egynek e kisdedek közül tesztek, — jót vagy rosszat — azt nekem tettétek.”⁶⁰ Ez az anyaság ádventje is szent idő, mely azzal telik, amivel az Isten Anyjának várakozása bővelkedett: jászolbéleléssel, fészektakarítással, ingecskék varrásával, imádsággal és az egyre jobban közelgő karácsony édes reménységével. Korunk és hazánk szűkebb keretében több vármegyénk szomorúan lett híressé arról, hogy nem akar belépni ebbe az ádventbe, hogy nem énekel az ég harmatozásáért és a föld sarjadozásáért, hogy nem akar tudni a szeplőtelen fogantatásról, az élet kará-

⁵⁹ Mt. 18, 5.

⁶⁰ Mt. 25, 45.

csonyáról, a mulandósággal szembeszálló, az agg Szilvesztert felváltó Kisdedről, az Isten áldásáról. Így azután nem csoda, hogy mivel nem akar belépni ebbe az áldott adventbe, megreked a novemberben, a november pedig a temetők hónapja, a sírok, a tövükről leszakított koszorúk hónapja, a halál hónapja. Fenyéget bennünket a tizedik egyiptomi csapás fordítottja: akkor az öldöklő angyal megölte minden házban az elsőszülötteket, ma ez a halál angyala viszont betér minden házba és megöli a családokat, a nemzeteket, ahol nincsenek sem első-, sem másodszülöttek. Mert bizonyos, hogy az idő roppant hatalmával nem a múmiák és a piramisok, ezek a grandiózus sírok dacolnak, hanem a bölcsők, halottak napjával pedig a karácsonyok. „Mert Isten akarata ugyan, hogy az élet városa után a halál városa, az élet faluja után a halál faluja következzen a határban, de nálunk már — sajnos — közelebb kúszott a temető és nem a város, falu végén, hanem magyar asszonyok keblénél, méhénél kezdődik, kik nem életet fakasztanak, hanem életet akasztanak, nem bölcsőt igazítanak, hanem sírt ásnak.” (Vass J.: Magyarok vigasztalása.)

Mi hátráltatja tehát ezt a másik adventet, ezt a kisdedvárást? Miért húzódik életünkben egyre tovább a félelem testamentuma, miért nem váltja fel a szeretet országa: az újszövetség?

1. Az első ok — bizony nem más, mint hogy megfogyatkozott a mi hitünk. Egészen jól mondja az evangélium kifejezése: ti féltek, ti kicsinyhitűek, ti kevésbitűek. Nincs elég hitünk Isten jóságában ahhoz, hogy bizzunk segítségében és nincs elég hitünk Isten szigorúságában ahhoz, hogy féljünk tőle. Tele vagyunk aggodalommal: mi lesz a gyerekből; ha leány, hogyan fog férjhezmenni; ha fiú, miből fog megélni? Pedig az élet Mesterétől hallottunk olyan szót, hogy ne aggódjunk, miből élünk, mivel ruházkodunk, mert tudja a mi égi Atyánk, hogy mire van szükségünk. Ha Isten annyi gondot visel az égi madarak terített asztalára, a mezei liliomok Salamonénál ékeesebb köntösére, vagy most télen kristálycsodát nyújt minden kis hópehelyben, — akkor az ezeknél becsesebb embert hogyan feledhetné el? Képzeljük el: mi lenne, ha egészen komolyan, szószerint

vennök: „Egy hajsza le nem eshetik fejeteokról mennyei Atyátok tudta nélkül?”⁶¹ Az élet a legjobb és legnagyobb apologéta: hit nélkül nincs élet, és nagyon bölcsen mondja Goethe, hogy akik a túlvilági életben nem hisznek, már a jelen földi életre nézve is halottak. A földi életet is azok építik gyermekkel, családdal, munkával, akik ennek túlvilági felelősségét érzik, akik ennek az evangéliumból merített értelmét, észszerűségét értik és élik. Több hit kell az Istenben, Isten mindnyájunk életét igazító misztériumában: a Gondviselésben, hit a láthatatlan, titkosan vezető égi Kézben, melynek érintése finomabb, mint a fényilletése, de biztosabb, mint a földi utak és sínek vezetése. Ne féljünk: ez nem diszponál tétlenségre, hogy majd mindent elvégez helyettünk Isten Gondviselése; az evangéliumi szó nem azt mondja: ne dolgozzatok, csak ezt: ne aggódjatok, tehát munkátok mellett Isten támogató kezére is hagyatkozzatok. A kisdudvárás ádventjének prófétája a katolikus Egyház, mikor Izaías, Keresztelő Szent János szavait ismétli: az eljövendő Gyermekek előtt is le kell hordani a hegyeket: az aggodalmak hegyeit, és ki kell tölteni a völgyeket: a kishitőség völgyeit, hogy egyenes, síma úton, akadálytalanul jöhessen hozzánk égi országutak ismeretlen kanyarodóiból, Isten királyi széke felől a Gyermekek: az Eljövendő.

2. A második oka annak, hogy sokan nem várnak kisdédet és karácsonyt, akiknek várniok kellene — ott van, hogy kihűlt bennünk az élet kályhája: a szív, és kihúnyt ennek parazsa: a szeretet. Nemzetgazdászok ezt a maguk nyelvén úgy mondják, hogy azért nincs gyermekünk, mert az önfenntartás ösztöne erősebb lett széles néprétegekben, mint a fajfenntartás gondolata. Az élet önzése fölébe került az önzetlenségnek, a mai ember előtt, ugyancsak idegen marad a nyolcadik boldogság: „Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa.”⁶² Ma sok édesanya pruszlikjában mostoha szív dobog, mely kihűlt és nem tud, nem akar szeretni. Ez az életönzés csigázta egyre magasabbra az anyagi élet színvonalát, ez teszi,

⁶¹ Lk. 21, 18

⁶² Mt. 5, 10.

hogy ma havi 800—1000 P-ből „éppen csak hogy kijönnek” házastársak, nem jut nekik arra, hogy áldozatosan gyermeket neveljenek. Korunk ebben az önzésben lett szenvedésekre és áldozatokra képtelenné: ma diákok intők miatt agyonlövik magukat, ma házastársak az első félreértésnél, mely embervoltunkból szükségképen fakad, elválnak, ma inkább vállálnak támasztalan öregséget, sivár, önző, üres életet, mint gyermekeket, amellyel áldozat jár. És ez annál szomorúbb, mert ostobaságokért, rekordokért minden alkalommal kockára teszi életét a mai ember. Pedig aki gyermekét szereti, önmagát szereti, hiszen a gyermek az élet folytatása, második jobb kiadása, ez egyesíti a szülők arcát és jellemét arcában és jellemében, ez az élet igazi tartalma, értéke, ígérete. A szeretet útja a boldogságé. Elfelejtetni önmagunkat, kiemelkedni kicsinyes, magunkba zárkozó önzésünkből, idegen célokra gazdagodni, más, nálunknál nagyobb dolgokra és feladatokra erőltetni lusta, önző lelkünket, ez annyi, mint kiemelkedni önmagunkból, mint szeretni, mint boldognak lenni. Mert karácsonykor a legnagyobb a szeretet, azért a legnagyobb a boldogság is. A keresztet pedig úgysem tudjuk megkerülni, mert megtalál bennünket mindenképen. De míg a gyermekéért aggódó, szenvedő szülő szenvedésének van értelme, addig az önző, kiégett, terméketlen szív szenvedéseinek nincs; és értelmetlenül szenvedni annyi, mint elkárhozni itt a földön. Az egyházi évben a szent keresztnek két ünnepe van: megtalálása és felmagasztaltatása. Akik készséges, az élet feladatai iránt engedelmes lélekkel találják meg és vállalják a maguk keresztjét, azoknál meg lesz a felmagasztalás is: azok ebben a teljesített élethívatus boldogságával jutalmaztatnak. Azokat viszont, akik önzően kerülnek az élet keresztjeit, a szenvedés mégis meg fogja találni és ebben nem lesz semmi felmagasztosító, mert a kárhozat szenvedésének előíze érzik rajta. Így van, hogy a szeretni nem tudó nemzedéket nem is Isten, hanem saját mulasztása bünteti meg, amint ma is azért éljük a nagy idők — kis emberek korát, mert az élet önzésével nem engedjük be az élet küszöbén azokat, akik a mai súlyos történelmi válság megoldását hozhatták volna, ha megszületnek. Amint egymás között sok félre-

értést rendezhetett volna egy kimondott szó, de mert annak-idején nem mondtuk ki, nincs többé, ami pótolja, éppúgy egyetemes viszonylatban éppen most talán azok nyújthatnának segítséget minden bajra, akiket önző nemzedékünk az élet ajtaján nem engedett belépni és akiket ma már hiába várunk. (Schütz A.: A házasság.)

Tehát több szeretet kell, áldozatvállalás, önzetlenség, mely nem önmagából, hanem a rábizottakból indul ki minden kalkulációjában. Ez a szeretet a Kisded Jézus pólyáscájából árad, csak azok tudnak szeretni földi kisdedet, akik az isteni Kisded Szívén hallgatódznak, mint Correggio remek Madonnája festi. Megint maga az élet ver, hívogat bennünket Betlehem felé.

3. A harmadik oka ennek a gyermektelenségnek az az elpogányosodott miliő, amelyben élünk, mellyel szembe szállni nincs mersze vagy ereje sok embernek. A mai társadalmi rend sem gazdasági, sem közéleti tekintetben nem keresztény. Addig, amíg a többgyermekes anyának falun porontyos, városban kotlóstyúk a gúnyneve, addig kereszténységről kár beszélni is. Amennyiben itt gazdasági okok vannak, azokat XIII. Leó és XI. Pius pápák nagyjelentőségű körlevelei, nálunk Prohászka püspök működése és az ezek nyomán meginduló katolikus reformélet próbálja sürgősen gyógyítani, követelve családbért, kiépítve hivatásszervezetet, EMSzÓ-t, KIOE-t stb. De ami a közéleti és társadalmi reformot illeti, abban Szent Pál ígéjéhez kell ragaszkodni: „Ha embereknek tetszeném, nem lennék Krisztus szolgája.”⁶³ Becsületet kell szerezniük a gyermeknek, az anyaságnak, a kisdedvárás ádventjének. Ez cselekedetbeli megvallása Krisztusnak az emberek előtt, mely joggal számíthat az evangéliumi ígéretre, mely szerint ő is megvallja az ilyen hitvallót Atyja előtt. Vallási, nemzeti szempontból nem szabad belefáradni a küzdelembe a gyermekért, folyjék ez a küzdelem akár szalonokban, akár gyónatószékek mélyén. Követni kell a hivatás csillagát: családos embernek, papnak egyaránt, csak így jutunk el és így találkozunk Betlehemben.

⁶³ Gal. 1, 10.

Az ifjú Jézus élete a jászol és a műhely közt folyik le.
Legyen áldott minden leányélet adventje, de ennek a várás-
nak végén bölcső és gyermek integessen. Legyen áldott min-
den fiatal férfiele élet adventje, de ennek végén a műhely, az
otthon ígérete álljon. És főként legyen áldott minden anya-
ság adventje, mely egyet e kisdetek közül befogadva, magát
az isteni Kisdedet látja vendégül.

Ezt a gondolatot fejezi ki egy magyar édesanyának
gyermekéről írt drága kis költeménye:

Utamnak testvérekéi: gyermekek,
Bennük az én szívem mit szeret?

Arcukat, ezt a rózsalevelet,
Melyen a lélek szűz hamva pirul,
S színét kínálja frissen, pazarul?

Vagy szemüket? E félénk kis csillagot,
Mely felparázslík, mint láng az avaron,
És nevető lesz, mikor akarom?

Vagy szájukat? Ezt az íves kis kaput,
Melyen át a szó patakja cseng,
Vagy szemérmesen bámul ki a csend?

Vagy kezüket? E fűrgé és kerek
Páros kis orsót, vígan szökkenőt,
Mely szövőgeti a rejtélyes jövőt?

Vagy léptüket? E kedves és vidám
Táncot, mely útjának felén
Vissza nem torpan félve, mint enyém?

Ó nem tudom, bizonynal nem tudom még...

Csak azt tudom: a jászolra lehajló.
Néma türelmes, hét törre mosolygó
Mária lelkét értük viselem,
És mindegyik a kis Jézus nekem.

(Lovich Ilonka verse.)

Karácsony

I.

„Ma megtudjátok, hogy eljön az Úr, és üdvözít benneteket és reggel meglátjátok az ő dicsőségét. Kinyilatkoztatik az Úr dicsősége és meglátja minden ember a mi Istenünk Megváltóját. Holnap eltöröltetik e világ gonoszsága és uralkodni fog rajtunk e világ Megváltója. Emeljétek fel, fejedelmek, a ti kapuitokat és táruljatok fel örök ajtók, hogy bemenjen a dicsőség Királya!”

A legszebb miseszövegek egyike a karácsonyi vigiliáé: tele van felcsillanó örömmel, az isteni vendég közeledtének édes izgalmaival, ihletett csenddel, áldott várakozással. Nincs semmi bizonytalan homály, mint amely advent kezdetén borongott, itt van már az idők teljessége. A kereszténységen kívüli világ pogányságában is érezhető ez a megilletődés. Vergilius eclogája számol be erről: a világot, a földet, a tengert, az ég mélységét eljövendő örömtől terhesnek énekli. A venturum saeculum, az újszövetség velük is előre érezteti sok áldásának boldogító hatását, Isten legnagyobb jószágtenyét: a megváltást. Várja a kised Jézus Urat valóban a föld, a tenger, az égboltozat és a mélység szakadéka egyaránt, mert rálép, ellátogat, benéz, változást hoz mindenüvé. A föld kapja jászolát, keresztjét, lábnyomait, kezeírását, könnyeit, verejtékét, szent véré. A tenger csendesítő szavát, hajóját, Egyházát, hálóját, horgonyát. Az ég, ez „a nem kézzel készített sátor”¹ országát, benne a sok lakást és a sok lakót az érdemekkel, erényekkel, talentumok kamataival, az élet kalászaival telt csűröket, a királyi menyegzős asztalt. A mélység pedig mint pokol-

¹ Zsid. 8, 11.

tornáca, mint tisztítóhely, mint börtön, mint sír várja benne felséges Urát. Ő valóban mindennek mindene lett: benne, vele és általa élünk.

A karácsonyi három miseszöveg érdekes hármas képét adja a kereszténységnek. Az éjféli mise a történelem, a pásztermise a kedély, a nagymise a bölcselet tükrében mutatja a megtestesülés nagy titkát és az égi Kisdedet. Jogosult tehát mindhárom szemlélet a kereszténységről. Az alap kétségtelenül a történet: az Ige testté: emberré lőn és mi- köztünk lakozék. E nélkül képzelet színes játéka marad minden, legyen mégoly tartalmas elgondolás, mégoly poétikus kedélyi átérzés. A történelmi valóság a Kisded a jászolban, ennek melege árad kedélyvilágunkra, áhítatunkra, és ennek mélységeibe vész el értelmünk gondolkodása az Igéről, a világ világosságáról, mely telve van örömmel, kegyelemmel és igazsággal.

Az Úr Krisztus tehát valóság a történelem számára, sőt annak legnagyobb eseménye az ő születése, mely két részre osztja a történelmet: Krisztus előttre és Krisztus utánra. De e mellett a Kisded Jézus a legédesebb kincse a kedélynek: a fenség fényéből kiszállva karjainkra jön, megszólít, kitarja felénk kis kezét, velünk él, gögicsél, dalol, sír, beszélget. Viszont ő a legmélyebb titok: Isten Igéje, személyes Bölcsesége, ki emberré, sőt gyermekké lőn, hogy minket, tékozló fiúkat újra Isten fogadott fiaivá tehessen, kik szintén Istenből születünk. Tehát valóság, költészet és bölcselkedés egyaránt otthon vannak a jászol előtt és mindhármat egybeöleli az áhítat, mely elsősorban illetékes Isten környezetében és közelében. A történelem alap, a poézis díszítés, a bölcselkedés tartalmi elemzés, de az áhítat alázat, imádás, hódolat, dicséret, kérés, hála, engesztelés, mely mind kedves az isteni Kisdednek, sőt annál kedvesebb, minél egyszerűbb, keresetlenebb, bizalmasabb.

Persze mi is sokszor úgy vagyunk az égi Kisdeddal, mint az ökör és szamár: csak bámuljuk dülledt szemekkel, áhítatlanul és belül talán azon sajnálkozunk, hogy most nem ehetünk a jászolból, hogy most a széna nem arra való, hogy minket tápláljon, hanem hogy az isteni Kisded fekvőhelye

legyen. Sokszor jobban leköti az úrmutató, mint az Eucharisztia, a környezet, mint a tartalom és csak elrévedezünk, imádságtalanul áttérdepeljük az időt, de áhítat nem csordul belőlünk. Ilyenkor szegénységünk, nyomorúságunk hangoljon alázatosságra, mely a magát érettünk kisedd alázó Istennek bizonynyal kedves és tetsző ajándék lesz.

Sokszor visszatér hozzám a kis Betlehem láttán a szentferenci gondolat, mely szerint Betlehem a kereszténység foglalat: compendium christianitatis. De foglalat a teremtés összes értékeinek is, csúcán a skotusi elv alapján a Megváltóval mint a teremtést befejező legnagyobb értékkel. Betlehemben az ő tiszteletére minden térdre áll és minden, mint a nagy Origenes álmodta, visszatér Istenhez.

A természet részéről itt van az éjjel, mely sötétségének legnagyobb sűrűségéhez érkeve megvilágosodik. Itt van a csend, melyben égi dal csendül fel. Itt van a vízmosta föld, mely hajlékot ad, a napkeleti csillag, mely útnak indul. A növényvilág adja a fenyőfajászt, benne a puha meleg szalmát, a pólya gyolcsát, melybe az isteni Kised teste takarva van. Az állatvilág bárányokkal hódol az Isten Bárányának, ökör, szamár, teve, elefánt vonulnak fel ide a paradicsomi béke szigetére. Az ember mint pásztor és király, együgyű és bölcs, férfi és nő, ifjú és felnőtt, igaz és bűnös, zsidó és pogány áll sorba jelentkezésre Jézuska jászolához, hirdetve mármost a szentpáli elvet: „Nincs többé zsidó és görög, szolga és szabad, férfi vagy nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok Jézus Krisztusban.”² Az angyalvilágot a nagy hírhozó és a nyomában éneklő égi kórus képviseli. Ez a csodálatos összhang a paradicsom emlékéit idézi vissza. Ott béke és áldott jóviszony volt Isten és teremtményei között, az ember és környezete között, a teremtmények hierarchiája, szent rangsora nem irigységek és hatalmaskodások alkalmául szolgált, hanem Istenhez ívelő áldott fokozatosság épült ki bennük, melyben mindenegyes teremtmény boldogan illeszkedett a maga helyére. A bűnbeesés szétlúgta ezt az áldott békét és örök rendtelenség és harc lépett helyébe.

² Gal. 3, 27. sk.

Most a paradicsomon kívül itt a földön egyedül az Oltáriszentség közelségében érezzük ezt a csodálatos csendet, békét, boldogságot. Itt is összesimul és térdre áll minden, eltűnnek az emberek közötti különbségek és mind meg-egyeznek tisztaságban, hitben, Jézus imáadásában. Itt is hódol az idő a toronyórában, az örökkévalóság az örökmécsben, térdre áll a csend úrfelmutatáskor, az ének és zene a szentmise egyéb részei alatt. Az ásványvilág adja az oltár márványát, a keresztelőkút követ, a kehely aranyát, a tabernákulum, a gyertyatartók rézvereteit, az ámpolnák üvegjét. A növényvilág hozza a kenyeret, a bort, az oltár- virágokat, a tömjént, a szószek, gyóntatószek, feszület, padok fáját. Az állatvilág adja a gyertyát, mely a fény hódoló libegésének lesz helyévé. Az ember pedig csak Istennek tetsző osztályozásokat ismer: nyilvános bűnösök, hittanulók, hívek, papság vertikális irányban és férfiak, nők, szerzetesek, apácák, özvegyek, gyermekek horizontális irányban. Igazak és bűnösök a szentáldozáshoz járulás szempontjából. Angyalok is bizonynyal körülveszik az oltárt, az ő Glóriájukat énekeljük először minden szentmisében és idézzük is őket ismételten a kánonban: „Et mittere digneris sanctum angelum tuum de coelis...”

A pásztorok első hívása is gondolkodóba ejthet ben-nünket. Nálunk a legelhagyatottabb népréteg és valószínűleg az volt Jézus korában is. Házuk, a pásztorház, legutolsó a faluvégén. Soha templomba nem juthatnak, hajnalban már szól a kürtje és tereli vízen-sáron a disznót, a marhát, a birkát; ostor, kutya, szamár, porfelhő, sártenger, nyomorúság a bére. De Isten ege alatt Isten tenyerén él, talán magányában Szent Vendel módjára imádkozik pléh-feszületek dült keresztye előtt, talán erdei szentképek előtt fuvo-lázza kis áhítatát és íme elsődlegesen hivatalos Jézuska Betlehemébe, aki szintén állatok helyén, pásztorházban szü-letik állatok között, mint Istennek Báránya és mint a lelkek jó pászbora.

Jézus mindenkihez jött fizikai értelemben: közel hajolt minden emberi hivatáshoz és emberi sorshoz, nem volt előtte elveszett, elfajzott, kitagadott, csak szánalmat érdemlő

áldott, örökhívatusú lélek, mely valamennyiünkben Isten lehellete és az élet szikrája. „És az élet volt az emberek világossága”,³ de ez az élet az, mely az Igében van: „benne élet volt”. Ezért aki utána megy, nem jár sötétségben, hanem az élet világossága lesz nála. Mi ez a fény? Miféle világosság mécsvilága ez? A természetes élet csillámlása a szemekben? Vagy a lélek Isten-szikrája: az értelem? Vagy talán az Isten kegyelme, melynek közlése nyomán természetfeletti, Istenhez hasonló élet fakad bennünk? Mind a három az Ige áldott élete, mely kiáradva közli magát és testi, lelki, kegyelmi életet fakaszt bennünk. Istentől élünk, Istennek élünk, Isten által élünk valóban minden szempontból: általa, vele és benne.

II.

„Parancs adaték ki Augusztus császártól, hogy írások össze az egész földkerekség.”⁴

A világ legnagyobb birodalmának uralkodója számba akarta venni alattvalóit, hogy lássa: hányan engedelmeskednek egyetlen szavának. Földi nagyok hiúsága, kevélysége van minden ilyen számbavétel mögött, midőn sajátmaguk számára is tudatosítani akarják hatalmuk nagyságát, erejét, tartalmát. Isten azonban a kevélyeknek ellenáll és így nem csoda, ha sok ilyen hatalmi öntetszelgés bukás és süllyedés kezdetét is jelenti.

Igy volt ez Dáviddal, aki hatalma zenitjén népszámlálást tartott, amire Isten büntetése: a mirigyhalál tizedelte meg Izrael népét. Így volt ez Augusztus császárral, aki dehogyis sejtette, hogy a származási helyére tolongó zaggya népegyvelegben ott van az isteni Kisdéd, aki Rómát teszi országa talpkövévé és megdönti a césárok világuralmát. Lelki dolgokban sem ajánlatos statisztikák vezetése, vezesse ezt csak Isten mindentudása az élet könyvében, mint ahogyan Tóbiás jótetteit, Jób türelmét, szentek érdemeit számon tartja az Úr. Lelki haladásunk, eredményeink lát-

³ Jn. 1, 4.

⁴ Lk 2, 1.

tán könnyen öntetszelgés vehet rajtunk erőt, ami pedig minden érdemünket lerontja és elveszi. Szóról-szóra igazzá lett és lesz, amit a Szent Szűz énekelt: „Levetette a hatalmasokat a fejedelmi székből és felmagasztalta az alázatosakat.”⁵ Bízunk csak mindent Istenre: „Vesd az Úrra gondodat, ő táplál téged, az igazat nem hagyja ingani.”⁶

A Betlehemet nézve eszembe jut, hogy a kis Jézushoz először a pásztorok kaptak isteni hívást, ez a papság hívását jelenti, mely elsősorban hivatott az égi szót követve nyájával Jézushoz sietni. Ez Jézus utolsó szavainak egyike is: „Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat.”⁷ Tehát a papság és a hívek mint pásztorok és juhok tartoznak elsősorban Jézus környezetébe, munkakörébe. A pásztorok fel fogták, követték az égi szót és ennek jutalmát is elnyerték, mert megtalálták Isten Fiát. Emberi testben, kisdéd alakban, istállói környezetben, jászolbölcsőben, egyszerű pályában — ez mind nem volt arányban az angyali szózat égi hírével, csodás voltával, rendkívüliségével. És mégis leborultak az azok módjára, akik azért boldogok, mert nem botránkoztak meg Jézusban — imádták az égi Kisdedet. — Papi életünk is ilyen. Hívásunk égi titkos csoda, tele éjjeli varázssal, csodás fénnel, angyali hangokkal, rendkívüliséggel. — Ahová viszont ez a hívás húz vagy küld — az a kopott szeminárium, a rideg templom, a sivár káplánélet, az istállószerű falu és maga a lényeg: a kisdéd Eucharisztia, a kenyér fehér pályájában, a kehely jászolában. Mégsem szabad ezen megütödni, kedvet veszteni és visszafutni az álmok éjjelébe, — mert a küldetés és hívás a hit világát adta, melynek — akárcsak az égi Kisdednek — minden dicsősége belülről vágyon.

Elnézve a kis Betlehemet, az is eszembe jut, hogy a Kisdéd az Eucharisztia, Szűz Mária az Egyház, Szent József a pap, a pásztorok, királyok a hívek, az állatok a természet, az angyalok a természetfelettség képviselői. A környezet viszont: a téli hideg, éjjeli sötétség, Heródes gyűlölködése

⁵ Lk. 1, 52.

⁶ Zsolt. 54, 23.

⁷ Jn. 21, 15.

és katonái, római közöny és augusztusi hatalom, zsidó-görög-egyiptomi földi kultúra jelenti azt a miliőt, amelyben a keresztény világ él, míg az Úrtól távol zarándokol: donec peregrinamur a Deo.⁸ Betlehem emberileg nem versenyképes Athénnel, Názáret Rómával, Jeruzsálem New-Yorkkal: Isten célja nem itt van a földön — ezért csak természetes, hogy kisebbségben vagyunk, hogy nem vagyunk versenyben előttük a földi kultúrát, haladást illetőleg. De amíg az embert a lélek teszi és nem a faj, test vagy környező világ, addig mindig Betlehem világa lesz a legelső, mint ahol a lelki nagyság külső méretek és látszatok nélkül nevelődik és fejlődik.

Az isteni Kisdedre nézve a nagyobb szerep a Szűzanyáé, a kisebb Szent Józsefé. Így az eucharisztikus Jézus is az Egyház anyai ölében van inkább, mint a pap kezében. A pap másodlagos kiszolgáltató, tehát Szent József módjára élet- és műhelyközössége van Jézussal, neki és az Egyháznak kell élnie egészen. A Szent Szűz anyasága az Egyház anyaságának elővételezése: az Egyház a személyiség titkos jelével önmagán él, anyaságában szüli nekünk Jézust, jegyességében pedig Jézussal minket szül Jézus számára testvérekül. Kifelé a papság látható, érezhető jobban, amint a Szentcsaládban is Szent Józsefhez jön minden üzenet és tőle indul ki minden intézkedés. A papság az Egyház őre, gondozója: virginis virgineus custos: osztania kell Szent József tisztaságát, titoktiszteletét, gondosságát, áldozatait, háttérben álló szerénységét és szorgalmát. A papság munkássága emeli az Egyház jólétét, Isten házanépének, családjának javát. A papság szorgalma, életszentsége, tudományossága teszi lakályossá Krisztus tartózkodását közöttünk. Szent József okossága, óvatossága szintén a papság éke, erénye kell hogy legyen; elkerülni Heródest, Archelaust, észrevétlenül élni a pogány fáraó birodalmában, eltűnni a névtelen vagy rossz hírű Názáretben — ezt mind el kell tanulnunk tőle és értékesítenünk kell az eucharisztikus Jézusra nézve.

⁸ II Kor. 5, 6.

„Azt gondolták Jézusról, hogy József fia⁹: így Krisztust ma is a papsággal hozzák vonatkozásba és bár az Úr más, mint a papság, a nép éppoly viszonyt lát a kettő között, mint József és az isteni Kisded között látott: „Nemde ez az ács fia?”¹⁰ Ha Jézusnak dolgot adott eme vélekedés kijavítása, úgy mennyi árnyat vet isteni alakjára a mi emberi tökéletlenségünk, mióta a szeretet áldott önkívületében kiüresítette önmagát és mindnyájunké lett: „felvette a szolga alakját és emberekhez hasonló lett”.¹¹ Miután a pap alter Christus: a pap láttán ítélkező nép Jézust ítéli el és hitét is levetkőzi, mert magához hasonló közönségesnek gondolja a pap személyén keresztül az Úr Jézust is.

Végül Szent József halála legyen a pap halálának mintája: szorgalmas élet után Jézus és Szűz Mária oltalmában hagyni el a földi életet. Jézus a jövődő élet atyja; a király, akinek mindenek — tehát a halottak is — élnek. Szűz Mária viszont az élet megjelölt forrása, aki Jézust, az élet szerzőjét adta és aki a lélek életének elvét: a kegyelmet kiesdekli. De erre nézve is áll: qualis vita, mors est ita: életemnek sem szabad messzebb mennie, mint amerre Jézus és Mária lábnyomai jártak, kezűket kell fognom a földi utakon, hogy ők el ne engedjék az én kezemet az égi vámnál, mikor minden földi poggyászomat le kell adnom és a test ruhájából is ki kell vetköznöm. Szent József a haldoklók pártfogója, ránk nézve talán még több jogon, mint a híveknél, ezért kérjük őt, hogy halálunk lehessen az övéhez hasonlónak.

Az állatok, a széna, a csillag, az éjtszaka, a tél a természet nevében hódolnak a kis Jézus előtt, jelezve, hogy nem pogány, erkölcstelen hitregék talaja többé a természet színes, poétikus világa, hanem Isten országává lett, megszentelődött. Kiterjedt a megváltás rá is, mint a bűnbeesés is hatással volt rá, megbomlott paradicsomi harmóniája, ezért mondja Szent Pál: „... minden teremtmény nyög és

⁹ Lk. 3, 23.

¹⁰ Mk. 6, 3.

¹¹ Fil. 2, 7.

vajúdik mindezeideiglen".¹² És végső sorsa is megdicsőülés lesz. Szent Péter joggal vár új eget és új földet a világvégi tisztulás után. „Ime megújítottam mindezeket.”¹³

III.

„Kisded született nekünk és fiú adatott nekünk, kinek vállán van a fejedelemség és lesz az ő neve: a nagy tanács angyala.”¹⁴

Kisded született nekünk. Végső elemzésben minden gyermek magának születik, csak átvitt értelemben lehet szüleié, hiszen kinő a karjaikból és előbb vagy utóbb a maga önálló életét éli. Egyedül az isteni Kisdedről lehet elmondani, hogy nekünk született és nem magamagának: Nobis natus ex intacta Virgine — mert a mi üdvünkért lett emberré: „Aki értünk emberekért és a mi üdvözülésünkért szállt le az égből” — mondjuk a Credóban. Isteni előlétezése mutatja, hogy önmagának elégséges, bőséges élet birtokában van, megtestesülése által lett a mienk, bűnös embereké földi élete tartamára és feladataira. Tehát a betlehem-i Kisded valóban nekünk, javunkra, számunkra született elsősorban és nem önnönmagának, nem szűz Anyjának, nem korának, népének, hazájának csupán. Élete, példája, tanítása, szenvedése, érdemei, megváltása, alapításai, intézményei mind a mieink.

O caritatem admirabilem! Ez a végtelen isteni jószág, mely keresni és üdvözíteni jött azt, ami elveszett. Mily nehéz életünkből órákat, éveket szentelni, lekötni bizonyos eszmék, célok vagy személyek szolgálatára, mindig azt kérdezzük: mi marad nekünk? Mert mindnyájan kettős életet élünk: egyet magunknak és ez az első, azután egyet hivatásunknak. Az előbbi pihenést, örömeiket, passziókat, szórakozásokat jelent, az utóbbi nyugót, panaszt, munkát, terhet, verejtéket. Hol vagyunk az isteni Kisdedtől, aki mindenesztől a mienk volt, mert nekünk született és rajtunk keresztül

¹² Róm. 8, 3.

¹³ Titk. jel. 21, 5.

¹⁴ Iz. 9, 6.

mennyei Atyjáé!? Ha mi is jobban Istenéi lennénk, feladatainknak is több jutna, mert életünk szereteten és önzetlenségen fordulna.

És Fiú adatott nekünk. A megtestesült Kisdéd valóban isteni ajándék, ez egyik oka annak, hogy a Szentlélektől fogantatott, aki Istennek belső életében az Atya és Fiú személyes ajándéka, szeretetzáloga. Nobis datus ex intacta Virgine — folytatja tovább remek himnuszában a nagy Aquinói. Ennek az igazságnak terminusai ezek: Isten adta, nekünk adta, ajándékuul adta. Isten adta: „Úgy szeretete Isten e világot, hogy egyszülött Fiát adá”¹⁵ — tehát Isten küldte, adta nekünk egyszülött Fiát. Szeretetből és szánalomból adta, mert magunk bűnbe tudtunk esni, de önerőnkől kiemelkedni belőle nem vagyunk képesek. Nekünk adta embereknek, nem oly értelemben, mint ahogyan Isten „adja” a gyermeket szüleinek, hanem rendkívüli módon, minélfogva jobban, inkább lett a miénk, mint szűz Anyjáé, mert minket jött keresni, szolgálni, üdvözíteni. Az egész emberi közösségé lett, mikor emberi testben megjelent, egyeseké pedig az Eucharishtiában lesz istenségével, emberségével, testével, lelkével együtt.

Ajándékuul adta, mint Szent Pál klasszikusan írja: „Megjelent az üdvözítő Istenünk kegyessége és embersége, nem az igazság cselekedeteiért, melyeket mi tettünk, hanem az ő irgalmassága szerint . . . hogy megigazulván az ő malsztja által, a remény szerint örökösei legyünk az örök életnek.”¹⁶ Tehát igazi ingyenes, ki nem érdemelt, áldott ajándéka Istennek az égi Kisdéd Betlehemben, Isten atyai jóságáé és könyörületéé, mellyel egyetlen Fiának nem kegyelmezett, hanem értünk, mindnyájunkért áldozatra adta.¹⁷

Az ajándékot becsülni, szeretni, dédelgetni szokás, megőrizni illik, mind az ajándékozó iránti hálából, mind az ajándék értéke iránti kegyeletből. Tehát Jézus emberi és oltáriszentségi mivoltában egyaránt édes mindenünk a szentferenci sóhaj értelmében: „Én Istenem, én mindenem!” Ez

¹⁵ Jn. 3, 16.

¹⁶ Tit. 3, 4. sk.

¹⁷ Róm. 8, 32.

legyen jelszavunk az újesztendőre: Mindent viszonzásul Jézusért!

Kinek vállain van a fejedelemség. A hatalom jelvénye a bíborpalást és a vállhoz támasztott jogar. Nálunk a magyar alkotmány szerint a királyné vállát érintik koronázáskor a Szent Koronával. Az ország gondja is az uralkodó vállát nyomja. Valami érdek szolgálatába szegődni annyi, mint azt vállalni, arra vállalkozni, tehát vállra venni. Az Úr Krisztus hatalomjelvénye a szent kereszt, melyet vállán viselt és mellyel mindannyiunk üdvösségét „vállalta”. Vállain saját vérének bíborával vitte a szent keresztet, melynek hatalmát maga jövendőlte meg, mikor így szólt: „En ha felmagasztaltatom e földről, mindeneket magamhoz vonzok.”¹⁸ E trónus a kegyelem trónja lett: járuljunk tehát bizalommal a kegyelem trónjához¹⁹ — ez a magnum pietatis opus, itt van Isten országának közepe, szíve, fókusza. Ez van már jelezve a jászol felett: vállain van a fejedelemség.

És az ő neve: a nagy tanács angyla. Az angelos szó itt etimológiai értelemben veendő és követet, hírnököt jelent. Krisztus Urunk tényleg a túlvilág követe, a legatus divinus, aki Malachiásnál mint a szövetség angyla,²⁰ Szent Pálnál mint nagy közvetítő jelenik meg köztünk és a jó Isten között.²¹ A nagy tanács angyla Jézus, a Szentírás és a Jézus szent Neve litániája szerint. Már Izaiás jelzi, hogy neve lesz többek közt: tanácsadó: consiliarius, jövendőli, hogy a tanács Lelke nyugszik majd rajta.²² Tudjuk, hogy a Malach Jahve sok őszövetségi theophaniában a Megváltót jelenti. De mi az a nagy tanács, amit a túlvilági követ hoz vagy ad? Általában Krisztusnak az Atyától adott megbízása a világ megváltására. Ezzel egészen egybeforrott, mint mondja: mindennapi kenyere Atyja akarátának teljesítése.²³ Tanítása, példája, szenvedése, sok csodája, jöcselekedete

¹⁸ Jn. 12, 32.

¹⁹ Zsid. 4, 16.

²⁰ Malak. 3, 1.

²¹ Zsid. 9, 15.

²² Iz. 4, 6; 11, 2.

²³ Jn. 4, 34

mind ezt a nagy megbízást munkálják, szolgálják, melynek hírrökeként járt köztünk és előttünk. Azután ő maga nekünk továbbadta a feladatot, melynek végrehajtását inkább lelkiismeretünkben, mint külső kényszerben kívánta biztosított-nak. Ez a nagy különbség az ószövetség erkölcsi világától: ott a végrehajtást, a kikényszerítést is Isten maga végezte, míg az újszövetségben a parancsolatok megvalósulása elveken, eszméken, igazságokon múlik inkább, melyek a szellem és lélek ereje által hatnak ránk. Ezért mondja Szent Pál: „Most pedig feloldoztattunk a halál törvényétől, melyben tartattunk, hogy ezután a lélek újságában szolgáljunk és nem a betű óságában.”²⁴ Az újszövetség a lélek szabad-akarátának testamentuma: „Ahol a Lélek, ott a szabadság”²⁵ — írja ugyancsak Szent Pál, ezért a keresztények mind önkéntesek: a nagy tanács lelkes, szabad követői. Természetesen nem a szó liberális értelmében, mert rendeltetésünk, életkötelességünk pusztán teremtetésünk címén Istennek szolgálni, de nem félelemből, kényszerből csupán, hanem öntudattal, szabadon és boldogan kell ezt tennünk. Ezért méltó az isteni Kisdéd, aki most pályája kezdetére lép, erre a névre: a nagy tanács angyala.

Hallgatnom kell erre az égi tanácsra, mely nálam a keresztény életet meghaladólag esetleg a papi vagy a szerzetesi hivatást is jelenti. Követtem ezt a nagy tanácsot, ezt a sugalló Angyalt, de ez a hívás nemcsak a megindulásra, a kezdet stádiumára vonatkozik, hanem az egész életre is. Folyton hallanom kell e szót: Kövess engem, legyetek tökéletesek, ha fel tudod fogni, fogd fel, ha tökéletes akarsz lenni, vedd fel keresztedet, tagadd meg magad, kövess engem. Így valósul meg a Szentírás szava: „Mindnyájan az Isten tanítványai lesznek”,²⁶ mert a belülről tanító Mester, a Szentlélek tanít bennünket.

Tehát gyermek született nekünk, ez a karácsony misztériuma. Lippertnél olvasom, hogy a Megváltó azért is jelent meg kisdédként köztünk, mikor emberré lett, hogy egyszerű-

²⁴ Róm. 7, 6.

²⁵ II Kor. 3, 17.

²⁶ Jn. 6, 45.

ségre tanítson bennünket.²⁷ Vallási életünk is túlkomplikált lett, problémák kuszált hínárja vesz körül és hiányzik belőlünk a kisdedség áldott együgyűsége, ez az Isten felé irányított nyitottság, ez a tiszta, felfelé néző tekintet, ez a docilitás, mely nem fúr, nem boncolgat, hanem csak átvesz, befogad hálásan, gyermekien, készségesen. Korunk érzi ezt a túlkultúrált nyűgöt, fáradtságot, ezért kacérkodik a primitívséggel, de hiányzik belőle az ehhez szükséges naivitás őszintesége, csak a kérgen rágódik, mikor ügyetlenül fest, mikor otrombán, hanyagul farag vagy versel, mikor vadevezős, vikendező sátorlakó vadász vagy turista életformákkal majmolja a parasztot, mikor népi szötteket és dalokat gyűjtöget. Így primitívsége is komplikált, másolt, mesterkelt, pénzbe kerülő lesz, mert a természet bajain, hiányain, kopásain természettel nem lehet segíteni. A szentek kisdedsége, az istenfiúság gyermekisége, Betlehem primitívsége kell, amint ezt csodálatos intuícióval megérezte az assziszibeli szeráfi Szent, aki a gazdag Egyház virágkorában a szegénység hűséges lovagjaként lett propagátora Betlehemnek. Arra volna szükség ma is, amit a barokk Róma Szentje: Néri Szent Fülöp kérdezgetett az elfinomult, parókás nobilitástól, ékszeres donnáktól: „Mikor kezdünk el már egyszer Isten országáért dolgozni?”

Ez az életszentségre való nemes elszántság fel-felöltlik előttünk, különösen bajok idején, a halál integetésére, egyre világosabban. De megvalósítása egyre halogatást szenved, mert az önszeretet éppen ettől az igazán nemes primitívségtől fél, melynek jelszava lenne az evangéliumi szó: „Add el mindenedet, oszd ki a szegények közt és kövess engem.”²⁸ Puha, nemes, művészi életformák közé szoktunk, ezek a keretek tartóztatnak, marasztalnak, becézgetnek, bezárnak, elhatárolnak a természetfeletti szabadság nemes világától. Ismételtgetjük egyre-másra, hogy a szegénységet szívesen vállalnók, de a vele járó piszkot, alacsonyyságot, folytonosan unszoló hiányérzeteket, külső hatások, érintkezések elmaradásával fellépő művelődési megállást és terméketlen

²⁷ P. Lippert: Das Evangelium von Kinde. 1916.

²⁸ Mk. 10, 21; Lk. 18, 22.

stagnálást, lemaradást nem bírjuk vállalni. Pedig ha Szent Ferenc mintájára egyszer igazán elhagynánk mindent, lelkünk Betlehemmé válnék és királyok is eljőnnének lelkünk Betlehemébe és ott oly kincseket csillogtatnának meg, melyeket Kelet drágaságai között vagy Heródes palotájában hiába keresnénk.

Háromkirólyok

Az édes kis Jézus jászolánál keleti mágusok is tisztelegtek, akik bölcssek és királyok voltak. Megjelenésük, hódolatuk mélységes szimbolum: jelenti a bölcsesség és hatalom világának, tehát az értelem és akarat tehetségeinek alázatos, szolgai odatartozását Krisztus ügyéhez, személyéhez, evangéliumához, Egyházához. Odaérkezésük Krisztushoz nem olyan gyors és nem olyan akadálytalan, mint a pásztoroké, — valóban a lelki szegényeké elsősorban az Isten országa — ők később, messzebből jönnek, közben Heródes udvarába tévednek, ahol a legnagyobb ellenség kezére játsszák majdnem a megtestesült Ige titkát. De végül mégis csak odatalálnak, ahol az isteni Gyermeke van. Itt leborulnak és ajándékaikat kibontva boldogan elpihennek.

Tekintsük bennük először a bölcseket, azután a királyokat.

a) A bölcsélet az emberi értelem koronája, a dolgok és jelenségek végső okainak kutatásában fárad, tehát témájánál fogva érinti Istent, akihez odatalálni — ha fáradságosan és kerülők árán, késedelmesen is — igazi célja és rendeltetése. De éppen ismét tárgykörénél és eredményeinél fogva nagy kísértő is, sőt nagy ellenfél is lehet, mely Istent a világból kiiktatni, az emberi szellemet tőle függetleníteni is hivatásának tekintheti. Innen van a Krisztus ügyét, Egyházát támadó gondolkodóknak roppant sora. Ókori bölcselőktől, gnosztikusoktól, Celsus és udvarától a Voltaire-féle felvilágosodásig légió a száma az istentelen tudósoknak. A téves eszmék prófétái Marciontól Darwinig és azóta is mennyien vannak! Aztán a sok eretnekvezér: Praxeas,

Noetus, Samosatai Pál, a két Theodotus, Sabellius, Arius, Nestorius, Eutyches, Sergius, Pelagius, Gottschalk, Photius, Berengár, Félix, Elipandus, Pierre de Weaux, Wiclef, Hus, Luther, Kálvin, Zwingli, Jansenius, Molinos Mihály, Strauss D., Renan E., Loisy, Döllinger, Wittig és még mérhetetlenül sokan mind az okoskodó ész nevében támadták a kis Jézus ügyét és személyét. Bizony megjárták Heródes udvarát és csaknem elárulták az Úr ügyét. De mégis az igaz, okos, koronás tudomány, a daimonionról beszélő, hebegő Sokratestől a zseniális Donosco Cortezig és még tovább, mégis csak odatalált a jászolhoz és ott levéve koronáját, a hit térdhajtásában hódolt meg az isteni Kisded előtt.

E meghódolás annál nagyobb, mivel szóltan, gögicselő Kisded előtt történik. A 12 éves, okos kis Jézus beszédén csodálkoztak és bámultak, de nem tértek meg. A felnőtt Jézus nagyszerű válaszaira, viszontkérdéseire, dilemmáira pedig fogaikat csikorgatták és köveket ragadtak. És Szent Pál is így járt az athéni areopág előtt: hallgatták, csodálták, de otthagyták. Panaszolja is: „Hol van a bölcs? Hol az írástudó? Hol e világnak kutatója? ... A görögök bölcseséget keresnek ... és Krisztus, a felfeszített, oktalanság nekik.”²⁹ Mégis meghódolt Jézus előtt az értelem és hit fenséges aktusában és a maga nyelvén: görögül ott volt a felírás Jézus feje fölött a kereszten: a názáreti Jézus, a zsidók királya.

b) A királyok a hatalom emberei, tehát a másik emberi tehetségnek, az akaratnak reprezentánsai. Ami az értelemnek a hit, az az akaratnak az engedelmesség — tehát az alázat mindkettőnek nehéz. Valóban mily kevés a szent uralkodók száma! Szent István, Szent Erik, Szent Lajos, Szent Kanut, Szent Eduárd, Szent László — majdnem minden nemzetnek mutatóba egy! Aztán a nagyok: Nagy Konstantin, Nagy Károly, Nagy Ottó, Nagy Lajos stb. De mennyien vannak Nérótól, Heródestől kezdve IV. Henrikek, Szép Fülöpök, Bajor Lajosok, VIII. Henrikek, Angliai Erzsébetek, mexikói, orosz és spanyol örült diktátorok, akik Krisztust személyében és Egyházában üldözték, életére tör-

²⁹ I Kor. 1, 20. sk.

tek, megfeszítették. Nem véletlen, hogy a keleti királyok betévednek Heródes udvarába: a hatalom világa sokszor esik kísértésbe, hogy Isten örök szuverénitását eltagadja, kisajátítsa, mert az, aki másoknak parancsol, nem akar Istennek szolgálja lenni. És mégis — ha kerülővel is, de a hatalom is leomlik a kis jászol előtt és kincseit kibontva elővételezi a történelmet: minden hatalom koronája a kereszt árnyékában biztos: „általam uralkodnak a királyok”³⁰ — mondja a felírás a német-római császári koronán.

E meghódolás ismét annál nagyobb, mennél tehetetlenebb, védtelenebb, ruhátlanabb, kiszolgáltatottabb a kised Jézus; mentül szegényesebb környezete, minél hiányosabb emberi értékelés szerint udvara. Mert így a hatalom nem külső erőtől letörve roskad térdre, hanem önként, szabadon, ami végtelenül emberibb a Jézus részéről természetünk irányában tett figyelmesség következtében. Sem itt, sem később nem vette igénybe isteni mindenhatóságát, pedig csodái mivelésekor erő ment ki belőle. Nem igényelte Atyjától a tizenkét légió angyalt, hogy velük összetörje a gőgös akarat fegyverét: a földi hatalmat, pedig erre isteni biztatása is volt: „Kérjed tőlem és neked adom a pogányokat örökségül... vasvesszővel fogod őket kormányozni és mint a cserepet összetöröd őket.”³¹ A világ hatalmasai mégis leborulnak a fegyvertelen, erőtlen, tehetetlen Kised előtt, amint később a hatalom és a jog nyelvén: latinul is ott van a felírás a haldokló Jézus feje fölött: A názareti Jézus, a zsidók királya.

c) Mi hozta ezeket a távolkeleti vendégeket Jézus jászolához? „Láttuk csillagát és eljöttünk” — mondják válaszképen ők maguk. Tehát egy magasan mozgó fény keltette fel érdeklődését a bölcseknek és bírta mozgásra a királyokat. A csillag a bölcs értelemnek vonzó probléma volt, mozgása a hatalmas akaratnak indításul szolgált. Megközelíteni nem tudták másutt, csak Betlehemben, ahol megállt a hely felett, ahol a Gyermeke volt. Mert Ő a világ világossága, mely szintén halad: aki utána megy, nem jár sötétségben.

³⁰ Péld. 8, 15.

³¹ Zsolt. 2, 8. skk.

E két földi erőt: a bölcseséget és a hatalmat ma sem lehet meghódoltatni Jézusunk előtt másként, mint ha mi is magasra helyezett fény vagyunk, mely megy, halad az isteni Gyermekek felé és így visszavezet oda, ahol a két tehetség őstípusa van: a Fiúhoz, aki örök Ige, örök Bölcsesség: Hagia Sophia, és a Szentlélekhez, aki az örök akarat, a Virtus ex alto: a magasságból szakadt erő. A megtestesült isteni Kised az emberré vált örök Bölcsesség, ki fogantaték a Szentlélektől, Isten örök Szeretetétől, Ajándékától — mint Istennek a világ üdvére szánt legnagyobb ajándéka. Mennél jobban hasonul bennünk e két talentum a Szentháromság két személyéhez — annál biztosabban talál el a bölcsek és királyok ajándékoktól terhes karavánja az Egyház Betleheme felé, ahol az isteni Gyermekek a kenyér színének fehér pályájába takarva ma is szóltanul fogadja a bölcsek és tehetetlenül a királyok hódolatát.

A napkeleti bölcsek királyok ajándékokat is adtak: aranyat, tömjént és mirhát. Aranyból készülnek a koronák, a fej ékszerei: ezzel tehát a bölcsesség hódol a személyes Bölcsesség előtt. Tömjén az áhitat alázatos szimbóluma, mely az akarat teljes alárendelésének, kegyeletes meghódolásának gesztusa. A mirha a mulandóság jele mindkettő részéről az Örökkévaló előtt: a földi bölcsesség és evilági hatalom gyökeres gyöngéjének, tehát az alázatosságának igazi bizonyossága. — Más felosztás szerint a három ajándék megfelel a hármasság felírásának Jézus keresztyén: a teológia az arany — hébereké, a tömjén a filozófia, ez a görögöké, — mirha a jog, ez a latinoké, a rómaiaké. Mindhárom meghódol Jézusnak, királynak, bölcsnek és Istennek ismerik el a titokzatos betlehemi vendégek éppúgy, mint a keresztesen szent feje fölötti felírások.

A napkeleti bölcsek más úton tértek vissza hazájukba. Tehát visszatértek. Az értelemnek és akaratnak: a bölcsletnek és a hatalomnak tehát van Isten akaratából földi hivatása, rendeltetése, melyet teljesítenie kell. De Krisztussal való találkozás után más utakon kell járnia mind a bölcseségnek, mind a jognak, az iskolának és az államnak, a gondolkodásnak és a közakaratnak. Át is alakult Krisztus

után mindkettő. A bölcsélet pereennis philosophia lett, az állam az Isten kegyelméből gyakorolt közhatalmával keresztény királyság, nyugatrómai császárság lett, mely alattvalóit boldogítani keresztény elvek szerint akarta. Részben pedig ott is maradtak Betlehemben Jézus mellett: van szent tudomány: a teológia, és szent hatalom az egyházi rendben és joghatóságban. Az Egyház Betlehemében mindkettőnek hivatása van: állandó ajándéku! adni önmagát Jézusnak és Jézus ügyének. Az értelem aránya lassan aprópénzre változik: keresztény közkinccs lesz. A hatalom tömjénje szerteszáll és az Istentől szándékolt jócselekedetek illatával tölti be az egész világot.

Heródes — a másik bölcseséget és hatalmat képviseli. Bölcsesége hazug ravaszság: „majd ő is eljön imádni Krisztust”. Hatalma gyilkosságra jó; a betlehemi kisdedgyilkosság típusa marad minden egyházüldözésnek: Jézust nem éri el, de roppant kárt okoz és a történelem előtt az embertelenség szégyenbélyegét kell vállalnia.

A napkeleti bölcsék elmentek. Azóta nem esik róluk szó. De Jézus jászola örökre visszavárja a bölcséket és királyokat, a tudományt és a hatalmat, az értelmet és az akaratot. Mert ezek megpihenni nem tudnak másutt, mint ahol a Gyerme! van. Otthagyoit kincseik, drágaságaik örök oda tartozásuk szimboluma és biztosítéka.

Az Egyház kincsei

A napkeleti bölcsék ajándékai juttatják eszünkbe az Egyház kincseit, drágaságait, ajándékait.

Az Egyház Krisztusnak szerelmes arája és a mi áldott, termékeny anyánk. Kincsei között vannak drágaságok, melyek az ő hozományát alkotják és vannak jegyajándékok, melyeket a szeretet jeleként és zálogaként isteni Völegényétől kapott. Mivel pedig a Vízkereszt az Úr keresztelkedésének is ünnepe, mely titokzatos eljegyzése az Egyházzal, — quando Christus in Iordane lavit eius crimina — időszerű ezeket a kincseket fontolóra venni annál is inkább,

mert e javaknak elsősorban mi: ennek a frigynek gyermekei látjuk hasznát.

Mit hozott, adott a szeplőtelen menyasszony: az Egyház?

Látok remek dómokat, édes kis erdei kápolnákat, kis falusi szentélyeket bazilika, bizánci, román, gót, renaissance, barokk, empire, modern és különféle népi stílusokban hajlékul az isteni Völegénynek. Ezeken belül remek freskókat, üvegeket, bronz domborműveket, márványokat, szobrokat, feszületeket. Remek himnuszokat, imádságokat, tudós könyveket, katedrákat, kottákba rögzített pompás dallamokat és népénekeket. Azután az Egyház imakincse, mindaz, amit a liturgia mond, átél, énekel, — mennyi jószág, áhitat, hitigazság, alázat, béke és boldogság árad belőlük! Mennyi arany, ezüst, drágakő a kelyheken, monstanciákon! Mennyi ereketartó, mennyi aranykereszt, püspöki gyűrű, márvány keresztút, bronz kandeláber, brokát, damaszt, selyem, csipke, miseruha, palást, oltárterítő! A menyasszony a legdrágábbat adta isteni Völegényének földi értelmében. De ezek csak keretek, foglalatok, szimbolumok; legjobb esetben hitből fakadó szövegek, dallamok, akciók. Melyek a mélyebb értékek?

A szentek, az áldásos intézmények, törvények és regulák, vallásos mozgalmak, közajátatosságok, az egyházi irodalom, keresztény népek és alkotmányok, melyek mind az Egyház anyai méhéből születtek.

a) *A szentek.* Ők Jézus jegyesének mosolya, áldott kezének jócselekedete. Ők elsősorban Isten fogadott fiai, kik az Egyház édesanyjai méhéből mint legkedvesebbek születtek: „akik nem a vérből, sem a test ösztönéből, sem a férfiú akaratából, hanem Istenből születtek”.³² Ők hasonlítanak legjobban mennyei Atyjukra, testvérükre: az egy szülött Fiúra és bennük él legjobban a Szentlélek, akinek arája a Boldogságos Szűz, az egyszülött Fiú Anyja. Bennük valósult az Isten jósa, létük prédikált, egyéniségük világított, léptük utat taposott, életük Jézust másolta, az örök

³² Jn. 1, 13.

életet hirdette itt a földön. Ők az Anyaszentegyház anyai büszkesége, ők ékszerei, melyekben dicsekszik. Bennük öltött testet égi Jegyese iránti szerelme, ezért mindig kedvesek maradnak édesanyjuknak: az Egyháznak, mely érdemeiket kincstárában őrzi, nevüket ünneppé avatja, példájukkal többi gyermekeit neveli, kik számára szép anyai imádságokkal közbenjárásukat is kéri.

Edesanyánk: az Egyház annál kedvesebb nekünk, minél inkább vagyunk szentek, minél inkább magunkra éljük Jézust. Viszont ezt csak az ő anyai segítsége mellett tudjuk megtanulni, mert isteni Jegyesét ő ismeri a legbehatóbban. De hiányzik belőlük az elszántság az életszentség felé, féltjük magunkat, az élet apró kis puhaságait, kényelmeit, rettegünk az önmegtagadástól, a lemondástól. Elkényeztetett esztétikai kultúránk sivárságot lát ebben, önzésünk kevésre becsüli Istentől a léleknek adott belső örömöket, ezért megragadunk örökös középszerűségben, mely halálos bűnöktől ment ugyan, de erényekkel mégsem ékes. — Ennek igazi gyökere az, hogy kevés a hitünk Istenben, hogy a vallást úgy tekintjük csak, mint a földi életet szebbé tevő tényezők egyikét. Szeretjük, gyakoroljuk, de ezt is önzésből: mert nemesebb, szebb örömöket kínál és ad, mint a bűn világa, mely közönséges (vétkezni minden fajankó tud) vagy megszégyenítő. A keresztény vallást is egyoldalúan fogjuk fel, nem „katolikus” módon, csak a nekünk kedves mozzanatokat nézegetjük: a bájos Betlehemet, az édes Názáretet, a béke tanítását, a feltámadást, a Szent Szület, az örök viszontlátást, — viselünk arany-, ezüsttermeket, művészi Madonnákat akasztunk szobánk falára, életformáink is így lesznek biztosak, nyugodtak, békét ígérők... De mily kevésbé szeretjük a keresztet a maga grűnewaldi rettenetességében, mily ritkán emlegetjük az Úr fenyegető, megalkuvást, lanyhaságot nem tűrő szavait, mily keveset gondolunk az ördöggel, a kárhózzal, hogyan sietünk hazafelé a temetőből, hogy elhúzódnak a szegénytől, ha az piszkos és alacsonylelkű; mily keveset gondolunk az ítéltre, az örök számonkérésre, Isten felségjogaira, melyek velünk szemben tőlünk függetlenül is érvényesülnek! Ezekre is kell gondolnunk, így leszünk nemcsak nem korhadó, de

üde leveleken kívül gyümölcsöket is termő fáit Isten kertjének: az Egyháznak, és kincsei az égi Jegyesnek. Mert „ez az Isten szándéka veletek: a ti megmenekülésetek”.³³

b) *Aldásos intézmények.* A szentek nevelésére anyánk: az Egyház iskolákat épít: ezek a vallásos intézmények. Elsősorban a szerzetesség, mely Krisztus tanácsán indul, de az Egyház ölében lesz valóság. Ezeknek kor, nem, irány, eszme, cél, ruha, életmód, szervezet szerinti különbözősége az isteni Jegyes menyasszonyának úgyszólván egyetlen divatja, a lelkek világában is érvényesülő varietas delectat elvnek valósulása. Azután a jámbor társulatok, testvérületek, harmadrendek, kongregációk mind az Egyház ruhái, keretei, iskolái az életszentség számára. Szentévek, böjtök, jubileumi búcsúk, zarándoklatok, általánossá vált áhítatformák — mind az életszentség fakasztói, növelői, segítői.

c) *Az Egyház törvényei, regulái, konstitúciói.* Vallásos együttélésünket az egyházi törvénykönyv szabályozza, szerzetesi közösségek életét viszont a szerzetalapítók regulái, szabályzatai irányítják. Ezek valamennyien isteni elveket, józan ész, életszentségi célt, égi ihletet tükröznek, lehelnek. Ezekben valósul az Egyháznak minden apróságra kiterjedő háziasszonyi gondossága, mely a romlás gombáit, rozsdáját, az élet porát, sarát távol tartani igyekszik a lelkek világától. Nincsenek itt hiányok, kibúvók, mert minden hézagot kitölt a jó szándék, a lelkiismeret, mely mint arkangyal kivont karddal áll őrt minden ajtónál, ahol beférkőzhetnék a bűn vagy ahol tiltott kertre tekinthetne a lélek. Ezek a törvények az isteni Megváltó jegyesének képe számára az aranykeret, a mi számunkra pedig drágaművű kovácsolt kerítés, mely biztos helyet nyújt az erények kertjének, megóva azt sáros csizmáktól, turo vadaktól, pusztító elemektől.

d) *Vallásos mozgalmak* szintén az Egyház anyai öléből születnek minden kor, minden idő szükségleteinek megfelelően. Az ókor ágapéi, titokfegyelme, a középkorban a koldulók, keresztesek, a lovagság intézményei, az újkorban a Jézus szent Szíve-tisztelet, a kongregációs mozgalom, az

³³ I Thess. 4, 3.

Actio Catholica napjainkban, katolikus nevelési, sajtó-, szociális, nőmozgalmak számtalan változatban, alakulásban — mindezek az Egyház kincsei, díszai, ékszerei. Ezekben neveli gyermekeinek nagy, népes családját édesanyánk: az Egyház, mely mint a jó anya, gyermekeinek először tejet és mézet ad, később a Szent Pál szerinti szilárd táplálékot:³⁴ koruknak, kísértéseiknek, problémáiknak legjobban megfelelő ételt, vigasztalást, segítséget.

Ezek a mozgalmak Rómából születnek, Szent Péter sirjánál van az új eszmék bölcsője, indokolt tehát, hogy a neki kijáró sziklahitttel, előlegezett bizodalommal, kegyeletos érületű szeretettel fogadjuk minden irányító szavát, óhaját, körlevelét. Ereznünk és éreztetnünk kell, hogy isteni megbízásból tévedhetetlen vezér keze alatt állunk, aki nem földi, hanem égi érdekeink öre, oltalmazója, akinek intézkedéseit nem önkény, nem szeszély, nem hatalomvágy, hanem jóságos édesanyai szeretet sugallja.

e) A *közajátosságok* bámulatos áhítatkincse is az Egyház jegyesi ékessége. Valóban igaz, amit a Messiás királyi nászát keleti képekben festő 44. zsoltár második fele az aráról mond: aranyos ruházatban, körülvéetve sokszínű ékességgel, arannyal szegélyezett bíbor öltözetében: áhítának ruhája az egyházi év szakai, szezonjai szerint oly változatos, nyelvezete oly kifejező, annyira alázatos, hívő, bízó, hogy valóban lehet tőle imádkozni tanulni. A zsolozsmák, misekönyvek, litániák, rózsafüzér, a rituale és pontificale imádságai az áhítat nyelvén tett hit- és szeretetvallomások az isteni Vőlegény felé. Ez ad ihletet a szívek imakönyvébe, hogy a magunk nyelvén dicsérjük, magasztaljuk Istent. Missziók és lelki gyakorlatok, szentségimádások és örökimádó zárdák, éjtszakai kórusokra gyülekező szerzetesek mind ennek az áhítatiskolának magas osztályai, a lelki élet várai és erőforrásai.

f) Az Egyház anyai kincsei közé tartozik a *katolikus irodalom*, értve ezen a tudományos és szépirodalmat egyaránt. Alzog neves irodalomtörténész, ki műveiben az ökeresztény irodalommal foglalkozik, teszi azt a megállá-

³⁴ 1 Kor. 3, 2.

pítást,³⁵ hogy minden profán irodalom költészettel kezdődik és csak évszázados fejlődés után jelenik meg a próza. Az Egyház irodalma ellenben fordított utat jár: kezdődik a prózán és csak hosszú fejlődés után tűnnek fel az első vallásos tárgyú költemények. Valóban így van: minden világi irodalom kezdetei visszamennek a regék, naiv époszok, mondák világába, a próza akár mint regény, akár mint értekezés csak igen későn tűnik fel. Nálunk például a magyar irodalom első regénye Dugonics András *Etelkája*, az értekezés műfajában első nagyobb terjedelmű munka Pázmány Kalauz-a. Így van ez minden nép irodalmában. Az egyházi irodalomban ellenben a próza a Didachétól Szent Ágostonig csaknem kizárólagos műfaj; csak mikor az egész épület készen áll, jelenik meg Sedulius, Prudentius, Venantius Fortunatus tollán a költészet mint oromdísz és mint dekoráció. Ez az egészségesebb fejlődés: az alapokba nagy, kemény kövek valók, nem cizellált köcsipkék, kötűskék. Ennek a különbségnek okát is adja Alzog. Szerinte a különbség főoka az, hogy a világi irodalom tárgya a költött, az idealizált, a képzeletszülte fictum, a keresztény irodalomé viszont a tény, az igazság, a valóság: a factum. Tehát az egyházi irodalom mind tartalmánál, mind alakjánál fogva értékesebb, mint a világi, mert itt még a költészet is valóság, igazság prózájából fejlődik egészségesen.

A keresztény irodalom sok pogányt megkeresztelt. Aristotelest megkeresztelte Nagy Szent Albert és a schola fejedelme: Aquinói Szent Tamás. Vergilius alvilági bolyongásait keresztény éposszá írta át Dante, ki azonban nem ragadt meg az Infernóban, hanem felemelkedett egészen a Paradisóig. Archimedest keresztény boltívek alá hozta Rogerius Baco, Homeros Iliását keresztény hőskölteménnyé írta át Tasso a Megszabadított Jeruzsálem-ben.

A keresztény irodalom négy nagy fejezete: a patrisztika, a skolasztika, a pozitív teológia és a neoskolasztika annyi nagy szellemet és annyi nagyértékű művet produkált, hogy nincs hozzá fogható termelés profán téren. Hogy csak a négy vezért említsem: Szent Ágoston, Aquinói Szent

³⁵ J. Alzog: Handbuch der Patrologie; Freiburg. 1876. 16 skk.

Tamás, Bellarmin Szent Róbert és Newman kardinális koruknak világitó szellemei voltak és nélkülük hiányos lenne az emberiség története.

g) *A katolikus népek és a missziók* az Egyház titokzatos anyaságának szülöttei. Krisztusban én szültem, mondhatja az Egyház sok népre, sok egyénre. Persze sokszor elérte a jó anyák tragédiája: fiaikat neveltem... és elhagytak engem. Egész mai kultúránk keresztény kultúra, de ma laicizálva van már, elszekularizálódott, ellopták anyjukat elfeledő haszontalan keresztények. De ne féltsük magát az Egyházat a Synagoga sorsától: mindig hűséges marad égi Jegyeséhez, hiszen ezért is lett példája, mintaképe a keresztény házasságnak a férj és feleség hűséges, felbonthatatlan viszonyának. És éppígy nem szűnik meg eltévedt gyermekeit szeretni, nem fárad bele őket visszavárni és ha visszajönnek, keblére fogja őket ölelni. Tehát minél jobban katolikussá válik országunk, népünk, annál biztosabb fennmaradásunk is, mert Szent Péter sziklájának rendíthetetlenségét fogja osztani a három halom is, melybe a kereszt van szúrva. Erről pedig írva van: Stat crux dum volvitur orbis. Ha fejünk koronájáról le is esett a koronával együtt a kereszt, megtaláljuk vállainkon, megérezzük jelenlétét szíveinkben; tehát közelebb jött hozzánk és inkább a mienk lett valóban.

Ez a végtelen sok kincs megmaradt, ma is az Egyház értéke, kincse, büszkesége. Viszont amit a bűn „alkotott”, — jobban mondva: rombolt — abból semmi sem maradt meg, mert a rossz, belső lényegét tekintve, valami nem létező, valami hiány, amely mivoltát azzal árulja el, hogy semmi sem marad belőle. „Micsoda hasznokok volt azokból, amiket most szegényletek?”³⁶ — kérdi Szent Pál. A bűnnek nincs semmije: jól mondja a közmondás a gonoszlelék legállandóbb jelzőjének: szegény ördög: minden rontása múlékony, ahol elárad a bűn, ott szükségképen pusztulás, romlás, hiányok jelentkeznek, hogy így önnönmagán tel-

³⁶ Róm. 6, 21.

jesítse az Úr Jézus szavát: „Rossz fa nem teremhet jó gyümölcsöt.”³⁷

Az Egyház kincstárának tana más kincseket tart számon: Krisztus Urunk érdemfőlösegei, a Boldogságos Szűz és a szentek érdemei, a jó keresztények jócselekedetei, a földi szándékok nélkül mondott misék, imádságok érték-sokasága. Ezekből mindnyájan részesedünk, ezek azok a kincsek, melyekből a búcsú által az Egyház javunkra be-számít és elengedést tesz.

Szentcsalád

Az Úr Jézus harminc évének, rejtett életének édes, tiszta, áhitatos kerete a názáreti kis ház. A legtöbb ember élete rejtett műhely, csend, munka, verejték, áhítat, szeretet a tartalma. Jézus megváltói műve erre is kiterjed, ezt is megszenteli, nem úgy, hogy elbontja és nagyra méretezi ezeket a kereteket, hanem olyképen, hogy maga is beleáll ebbe a keretbe, élete jelentősen nagyobb részét itt tölti el, megosztva ennek minden alárendeltségét, munkáját, szegénységét, de megáldva ennek a világnak belső csend-jét, melegét, békességét is. Engedelmes volt nekik, az Isten kegyelme volt őbenne, növekedett korban, bölcsességben, kedvességben Isten és emberek előtt — ez minden, amit e harminc esztendőről Jézussal kapcsolatban az evangélium nekünk elmond. Mária pedig megőrizte mindezeket az igéket szívében. Szent József viszont égi üzenetek letéteményese, csodák látója, szemlélője, Isten titkos világának legközvetlenebb tapasztalója és élvezője.

A Szentcsalád három tagja ékesen szemlélteti a három evangéliumi tanácsot, a keresztény tökéletesség királyi útját. Szent József a szegénység, a Szűzanya a tisztaság, a kis Jézus pedig az engedelmesség világát állítja elénk. Bizonyos értelemben a kis názáreti ház az első szerzetesház, ahol fogadalmak önbiztosítása nélkül éltek az örök

³⁷ Mt. 7, 18.

személyes példák csendben, névtelenül, ismeretlenül mint megtestesült eszmények és erények.

1. Szent József a szegénység példaképe. Ez a szegénység nem nyomor, mely tisztán koldulásra és irgalmasságra van utalva. Nem tökéletes és teljes hiánya az élethez szükséges javaknak, hiszen ez seb az élet arcán, mely éppen a velejáró égő gond miatt nem alkalmas állapot Isten országára. A szegénység szeretete az erény, a földi javak bőségének hiánya, a felesleges dolgok és vagyontárgyak távolléte, a földbe való belegyökerezésnek elhárulása. Tehát lelkiek, égiek, örökkévalók erős túlsúlya érdeklődésben és valóságban egyaránt. A szükséges életjavaknak egyéni munka árán való előteremtése, a feleslegesek eljótékonykodása, az embertársakkal fennálló surlódások tökéletes elkerülése, jóságalkalmak keresése, állandó Istenre hagyatkozás és Isten gondviselésébe mint valóságos erőbe való kapaszkodás és így Istenből élés: ez a szegénység mint erény.

Mindez megvolt a Szentcsalád fejében: Szent Józsefben. Nem nyomorgott, hiszen volt műhelye, mestersége, csacsija, hajléka. De nem volt vagyona sem. Jézus bemutatásakor csak két galambra tellett, Betlehemben is talán kapott volna szállást, ha pénzt várhattak volna tőle. Háza, műhelye a rossz hírű Názáretben állt és munkája éppen hogy csak fedezhette a Szentcsalád anyagi szükségleteit. Egyetlen fényűzése az évenkénti húsvéti út lehetett Jeruzsálembe. Ha volt valami kis vagyonkája, talán szerény kis gondoskodás lehetett halála utánra a Szűzanya javára, akiről vagyoni viszonylatban csak annyit tudunk, hogy elszegényedett királyi sarj volt és Jézus varratlan köntösét szőtte.

A földi vagyon tehát úgy is, mint cél, úgy is, mint támasz, távol állt Szent József lelkétől. Isten egészen különösen pótolta ezt a hiányzó életbázist, mikor a betlehemi istállóba kincses napkeleti királyokat vezényelt, mikor elkerülni segítette Heródes és Archelaus kegyetlen terveit és csendes, eldugott, de biztos környezetet teremtett a kis Jézus fejlődő emberi éve számára. Hogy kultúrára sem nagyon tellett, a kortársak későbbi megjegyzései világítja-

nak rá: „Honnét tud ez írást, holott nem tanulta?”³⁸ Vagy másutt: „Nemde ez az ács fia?”³⁹ Vagy ismét: „Jöhet-e valami jó Názáretből?”⁴⁰

A szegénységben — ha önkéntes — erős és elszánt hit nyilvánul meg: hit Isten jóságos gondviselésében, akinek gondja van a benne bízókra. Az ilyen szegény egészen szorosán véve Istenből él, reá hagyatkozik és ezáltal a legfontosabb ponton elvonatkozik a földtől: nem e világnak gyermeke, mert nem e világból és nem e világnak él. Isten viszont nem hagyhatja el az ilyen miatta szegényt, hiszen fegyvert adna ezáltal az öt tagadók kezébe, akik látva a szegény balsorsát, kigúnyolnák azt, akiben bízott. A zsol-tárok többször érvelnek ezzel az Istenben remélő szegény ajkáról. A megfeszített Jézust gúnyolók is ezt mondják: „Am lássuk, eljön-e Illés, hogy megszabadítsa őt?”⁴¹ Isten nem is engedi elveszni a benne bízókat, erkölcsi csodákat művel értük és megdicsőíti magát bennük. „Csodálatos Isten az ő szentjeiben”;⁴² a szentek élete is Istent hirdeti és bölcsesége feltűnően, áldásosan és boldogítóan nyilatkozik meg bennük.

Szent József szegénysége is ilyes: a legközvetlenebb életszükségletek dolgában ráhagyatkozik Istenre, mert tudja, hogy annak gondja van reá és övéire. Élete gyakorlatilag mutatja be az Úr Jézus szavait: „Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön”,⁴³ — hanem dolgozzatok az égben meg nem fogyatkozó kincs érdekében. „Ahol a te kincsed van, ott van a szíved is”⁴⁴ — Szent József minden kincse Istennél volt, ott Istennél vert áldott jó szíve is állandóan, azokról gondoskodva, amik és akik az Úréi.

Szent József azon a címen sem gyűjtött semmit, hogy az Úr Krisztus érdeke kívánja. Szeretjük szenvedélyeinket vallásos címkével átragasztani és az ilyenek kitalálásában

³⁸ Jn. 7, 15.

³⁹ Mk. 6, 3.

⁴⁰ Jn. 1, 46.

⁴¹ Mt. 27, 49.

⁴² Zsolt. 67, 36.

⁴³ Mt. 6, 19.

⁴⁴ Mt. 6, 21.

hihetetlenül találékonyak vagyunk. Pedig éppen a jó Isten ügyei nem szorulnak ilyes anyagi támogatások mankóira: Deus providebit, majd az Isten gondoskodik áldozatról, — mint Ábrahám mondotta, gondoskodik sikerről, eredményről, hiszen a középkori gazdag Egyháznak is jobban voltak javára a kolduló szerzetesek, mint a javadalmas, dús apátok, világi főúr püspökök. Tehát horgonyozzuk csak egészen Istenbe életünk gondjainak nyugtalan hajóját, ne féljünk: Isten ügyével összeforrt életünk a legjobban lesz biztosítva földi támaszok nélkül, sőt földi aggodalmak ellenére. Szent József személye sugározza ezt a bizodalmat, mely igaz hitből élő lelkének legszebb apológiája és példája.

2. A Boldogságos Szent Szűz a tisztaság világát állítja elénk szemléletesen. „Ki szüzességed sérelme nélkül lettél a Megváltónak anyja.” A szegénység az életkörülményeket és életkereteket tekintve hagyatkozik a jó Istenre, a szüzesség Istenbe mélyülése erősebb, tartalmasabb, jobban lényegbe vágó. A szüzesség kiállás az életet továbbadó láncolatból, testi érintetlenség, Isten szerelme, Jézus jegyessége. Mentesség a földtől a legerősebb természeti kapcsolatokat és aktusokat tekintve: élettárs, gyermek, család, örökség, mind hiányzanak a szűzek életéből. De mindezt pótolja és kitölti bennük Isten szerelme, a lélek jegyessége és a szellemi, lelki világban megnyilvánuló és érvényesülő áldott termékenység.

A szüzesség életállapotunk természetfelettsége. Isten gondolata a két nem különbözősége, az embernek apától és anyától való testi eredése. Éppen ezért minden manicheus gondolatot félretéve a természet rendje szerinti gyermeknemzés érdemszerző cselekedet és nagy szentség a házasság. Ezt tagadni manicheus, bogumil, kathar, tolstojánus eretnekség. Viszont különleges értékű természetfeletti erény a szüzesség, a lelki-testi érintetlenség, a mindenestül Istennek élő áldozatos, lemondó, önmagát megtagadó tiszta élet. A két ellentétes életértéket szemléletesen éli elénk a Szűzanya. Házasságban él: feleség és anya, e mellett érintetlen Szűz, ki férjet nem ismer és aki a Szentlélektől foganja Gyermekeit. A kisded Jézus tehát vonatkozásba jön mind a házasság, mind a szűzi állapottal, de

az utóbbit mélyebben veszi igénybe, mikor a természet törvényeinek ellenére szűz Anyjától születik. Tehát éppen azt adja meg rendkívüli úton, amiről Isten kedvéért a Szűz lemondott: a termékenységét. Istennél semmi sem vesz el, ne féljünk, hogy érte áldozatot hozva nekünk semmink sem marad. Szatócsos, kicsinyes önzés Istennel szemben szűkmarkúskodni az áldozatban. A tisztaság tehát az Úr levegője, az erények légköre, a mennyország illata, az üdvösség előíze, a lélek himpora. A Szűzanya is ezért boldogságos: szüzessége gyümölcsöző, tőle vesz testet az isteni Ige és az ő tiszta teste lesz a kisdéd Jézus első hajléka. Isten környezetére már a pogány és ószövetségi teológiai érzék szerint is a szűzek alkalmasak és méltók, nem csoda tehát, ha az újszövetség tökéletesebb értékvilága a szűzanyaságban nyitja meg azt a kaput, melyen át hozzánk lép a dicsőség királya. A tisztaság a lélek kiverődése a testen, az arcon, a halhatatlanság nyoma az időn, a másvilági értékelés megnyilvánulása ezen a világon. Nem csoda tehát, ha az Úr Krisztus, aki a lélek harsonása, az örök élet atyja, a túlvilág követe szűz anyát választott tisztaságos lépcsőül, mikor megváltásunkra megtestesült.

Ma is az Isten-megközelítés biztos és tiszta útja marad a szüzesség erényének világa. A szűz azokról gondoskodhat, amik az Úréi. Mindenekelőtt megvalósítva látjuk ezt a Boldogságos Szűz Márián, aki tényleg szent Fiának: az Istennek élt szemlélődve és tevékenyen, imádságosan és dolgoosan. A szüzesség tehát nem meddőség, terméketlenség, hanem gazdagság Istenben. Ez a gazdagság saját lelkünkön túlmenően is valósul: sok lélek lesz a mi családjunk, sokaknak leszünk atyja lelkileg újjászülve, táplálva, nevelve őket. A Boldogságos Szent Szűz is anya és feleség, van szüzessége ellenére is családja és ebből is csodálatosan tiszta, áldott levegő árad. Mintája ezért a kis názareti ház mind a családnak, mind a szerzetesi közösségnek. Mindkettőben a Szűzanya kettős áldott szerepe égi segítség, természetfeletti oltalom. „Und drinnen waltet die tüchtige Hausfrau“⁴⁵ — áll a legnagyobb Isten-családra: az Anya-

⁴⁵ Schillers Glocke.

szentegyházra is, mely szintén szűz és anya egyszerre: szűz az egyházirend, anya a házasság szentsége által, mert szűzi és termékeny jegyese Krisztusnak. Így állandósul képekben és valóságokban az eszmény, benne és belőle élünk, ezt valósítjuk, másoljuk, utánozzuk, véssük, erre neveljük önmagunkat és az ifjú nemzedéket, ez nemesít, emel, megszentel, mert felmagasztal Isten világába, ahol más értékelés érvényesül. Ide nem ér fel a nemesség veleszületett hibája, a „commune malum nobilitatis” — ahogyan Sallustius a kevélységet nevezi, mert ha valahol, úgy a szüzesség lilomos réjtjén érezzük, hogy Isten vezetett bennünket ide, a mi elégséges voltunk tőle van, nélküle csak a terméketlenség fogalma volna általunk ismert és lenézett. Ezért boldogan élünk celibátusban Jézussal és szűz Anyjával a tiszta Anyaszentegyházban mint a názáreti kis ház gondos, hűséges kis cselédjei.

3. A kis Jézus, a fejlődő Jézus harminc éve végül az engedelmség erényének és fogadalmának mélységeit képviseli és éli elénk.

Az engedelmség az akarat világának alázatossága. Legféltebb emberi értékünknek: szabadságunknak feláldozása, alája rendelése egy felettünk vagy kívülünk álló másik akaratnak. Tehát az engedelmség szolgává teszi bennünk azt, ami úr voltunknak jogosítványa: a szabadakaratot. Uralomvágy volt első botlásunk gyökere: nem szolgálók — mondja mindenki, aki szembeszegül az isteni akaratral, akár törvényben, akár a lelkiismeretben jelentkeznek az. Legnehezebb ez az önmagunkról való lemondás, ez kiengedi sorsunkat kezünkől és átad bennünket másnak. Márpedig Isten feltétlen alárendelést követel: értelmünk a hitben, akaratunk az engedelmes erkölcsi életben alázódik meg Isten előtt. De hitben van szabadság — ez különbözteti meg az evidenciától. Az engedelmség ellenben mindenestül más akaratának követése, más szándékainak valósítása, beleillesztése magunk világának, erőinek a parancsoló akarat által szándékolt célba. Tehát nagy lemondás. De éppen mert a szabadakarat a bűn gyökere bennünk, ha az engedelmség által a mindig jót munkáló másik aka-

rat mellé szegődhet, úgy örök üdvösségünknek legbiztosabb útja. Ez az akarata az Isten akarata, mely nem más, mint Szent Pál szerint a mi megszentülésünk.⁴⁶ Ez él a tizparancsban, a töróban, az evangéliumban, a hegyibeszédben, a regulákban, a konstitúciókban, a codex juris canonici-ben, minden egyházi szabályzatban és rubrikában.

Az Úr Krisztus példát mutatott erre mintegy később mondott szavainak megvilágítására: „Aki nagyobb akar lenni közöttetek, legyen mint kisebb, és aki úr kíván lenni, legyen mint szolga.”⁴⁷ Bizonyos, hogy mindent jobban tudott, mint Szent József és a Szűzanya, hiszen tizenkét éves korában megvillantotta isteni bölcsességét és mindenki csodálkozott az ő okosságán. De ennek ellenére növekedett bölcsességben: emberi természete szerint gyarapodott ismeretek dolgában, melyeket a kis názáreti házban tanult. Tehát annak ellenére, hogy mindent jobban tudott volna tenni, engedelmségből megtette a kevésbbé jobbat. Ez az, ami nekünk leginkább nehezünkre esik: mindig a parancs, a törvény rációját keressük és ha jobbat tudunk elgondolni, akkor nem engedelmeskedünk azzal az indokolással, hogy ezzel az ügy javát szolgáljuk. Holott a dolgok folyásáért nem mi vagyunk felelősek, az engedelmség érdeme viszont elesik számunkra. Az engedelmség a legélesebb ellentéte minden nagyratörésnek, önző ambíciónak, mert szerény elhúzóds a részletmunkába, a beosztott kis területre, ahol boldog eldugottságban lehet Istennek élve a ránk bízott munkát végezni. Sohasem szabad saját személyünkre gondolva féltünk a világ sorát, az Egyház jövőjét, a haza sorsát, Isten majd megtalál, majd előhúzs minket, mikor bölcs gondviselése jónak tartja. A kis Jézus harminc éve, Szent Jeromos calchisi barlangja, Szent Benedek subiacói magánya, Szent Ferenc carceri csendes égbenéző szemlélődése, Szent Ignác manrézai önmegtagadásának évei, Nagy Szent Gergely pápa rejtőzése és százezer más példa igazolja, hogy Isten nem hagyja feledve az érte e világról lemondó és lemaradni látszó hősi lelkeket, hanem

⁴⁶ I Thess. 4, 3.

⁴⁷ Mt. 20, 26.

előrehúzza őket és oly világfeladatokat bíz rájuk, aminőket más önjelöltek soha elvégezni nem tudtak volna és ezek sem végezhetnének el, ha a magány csendes, áldott vívódásaiban meg nem edződnek erre a feladatra. Az alárendeltség és engedelmisség tehát a felmagasztalás és élrekerülés előiskolája, mint az Úr ígéje és példája egyaránt mutatják: „Fejedelmekké tette őket az egész földön.”⁴⁸

Az Úr Jézus életútja is ez: az engedelmisség keskeny ösvénye, az alázat királyi útja, melyen annyian követték mint boldogok és szentek. Ez az engedelmisség a családi élet békességének is alapja, minden viszály, békétlenség, háborúság megelőzője, a csend őre, a munka olaja. Ez teszi áldott szigetté a kis názáreti házat és azóta minden jószellemű kolostort. Erre is áll az Úr Jézus később mondott szava: „Példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem, ti is úgy cselekedjetek.”⁴⁹ Azaz, ha én Úr és Mester létemre tanultam és engedelmes voltam, nektek is engedelmeskednetek kell előljáróitoknak, akiket a Szentlélek rendelt fölétek.

Ó, drága Szentcsalád, szegénység, tisztaság, engedelmisség édes kolostora, fogadj be kis noviciusnak, hadd lássam, másoljam, utánozzam ezt a tiszta, békés életformát hűségesen, szentül, boldogan! Ez a három újszövetségi magyarázat a három első isteni szóhoz: növekedjetek, sokasodjatok, uralkodjatok. Szent József szegénysége, éppen hogy csak élő kis műhelye tagadása minden földi nagyra-törésnek. Szűzanyánk tiszta anyasága példája mind a szűzi, mind az édesanyai hivatásnak. A kis Jézus engedelmissége végül a földi gőg uralomvágyának megszegyenyítése. Ebben az újszövetségi értékelésben kell élnem és igazodnom minden dolgomban ma, holnap és míg csak élek, mindig.

⁴⁸ Zsolt. 104, 21.

⁴⁹ Jn. 13, 15.

Gyertyaszentelő Boldogasszony

I.

„Adorna thalamum tuum Sion et suscipe Regem Christum” — Sion, ékesítsd fel házatod és fogadd Krisztust, a királyt! — énekli az újonnan megszentelt fénytől ékes gyertyaszentelői körmenetében az Egyház.

Sion Dávid király bevonulása óta sok nagyszerű képet látott és sok nagy eseményt élt át Salamon király templomszentelésétől Ezdrás hazatérésén át a napkeleti bölcsek jöttéig. És íme, most itt jön az isteni Kisded édes szüzi Anyja karján oly szerényen, mint akármily más földi útjára lépő elsőszülött és mégis ő az, akiről a próféták utolsója, Malakiás azt írta, hogy: „Uralkodó, akit ti kerestek és a szövetség angyla, akit ti kívántok”⁵⁰ — aki megtisztítja Lévi fiait. A külső szerénység, szürkeség mellett ez a tartalmi fönség és titokzatos mélység, mely hiába akar eltűnni az egyszerű külső alatt, — csak mindenütt előtűndöklik — ez a kereszténység isteni anyajegye, mely mindenütt ott van mind az evangélium eseményeinél, mind az Egyház életében. Ez a látszatok tagadása és a lélek értékelése voltaképpen a valósággá váló hit maga, amely mihelyt ráhagyatkozunk, egészen nyilvános erőként szegődik mellénk megsegényítve sok földi igyekvést, ügyeskedést és érvényszerűlést.

Az isteni Kisded szegénysége, környezetének egyszerűsége mellett is felvonul a csodák ékes sokasága, melyeket így foglal össze Szent Ambrus szentbeszéde: „A Szüz fogan, a meddő Erzsébet szül és jövendő, a néma Zakariás szólni kezd, a napkeleti bölcsek leborulva imádkoznak, az anyja méhébe zárt Keresztelő Szent János felujjong, az özvegy Anna magasztalásba fog, az igaz Simeon várása teljeseedik.” Nem szabad tehát félnünk, kishitűeknek lennünk a hit, vallás, szeretet áldozatokat kívánó feltételeivel, parancsaival szemben: Isten kárpótlása végtelenül gazdag és jóságos lesz, mert hitünk, ráhagyatkozásunk által az ő

⁵⁰ Mal. 3, 1.

ügyévé lettünk, melyet nem engedhet megszégyenülni és kárt vallani.

A gyertyaszentelői jelenet ószövetségi előképei: Jákob és József találkozása (Gen. 46, 30.) és a kis Sámuel odaajánlása a templom szolgálatára. (I Kir. 1, 28.) Az öreg, sokat szenvedett Jákob viszontlátva régen elveszettnek hitt fiát: Józsefet, szinte az agg Simeon szavait mondja: „Immár örömet halok meg, mert láttam orcádat és utánam életben hagylak hátra téged.” És ettől a találkozástól édes életalkonyat köszönt rá, gyermekei boldogságától környezetten emlékei között gondtalanságban telnek hátralevő napjai, amíg egészen besötétül. Héli is boldog szívvel fogadta a kis Sámuel, aki öregedő vállairól lassan átvette volna a terhet és a gondot, de ő nem ismerte fel az Úr küldöttét és elvetetett, mint később népe, mely nem ismerte fel látogatásának idejét. Ha a történelmi Izrael úgy cselekszik, mint az agg Izrael (Jákob) — élete az újszövetségben boldog, tisztelettel teljes, megbecsült élet lehetett volna a történelem végéig. Mi keresztények azonban felismertük az isteni Kisdedben a szövetség Angyalát, „befogadtuk, Isten, a te irgalmasságodat templomod közepén, amint hallottuk, úgy láttuk is a mi Istenünk városában”.⁵¹

„Amplectere Mariam, quae est coelestis porta.” — Öleld magadhoz a Szűzanyát, aki az ég kapuja, folytatja tovább a körmeneti ének. Aki akarja, fogadja, szereti Jézust, annak ki kell tárnia lelke városának kapuit az ég kapuja: Szűz Mária előtt is, aki a közvetítő. Tégy méltóvá engem a te dicséretedre! Te is a mienk lettél, az újszövetség asszonya, az Egyház példaképe, kincse, királynője. Ó, hogyné ölelnék őt magunkhoz, hogyné rejtenék áldott palástja redőibe büntudattól piruló arcunkat, ó hogyné mennénk ehhez a kapuhoz, hogy legközelebb érzük a rajta kilépő kisdéd-fejedelmet! Ó a diadalkapu, a porta speciosa az újszövetség templomán, ahol Jézus áldott nevére lábra állt a sánta emberiség. Micsoda remek bevonulási indulókat termelt a zeneirodalom, de mi ez mind ehhez — a gyertyás körmenetben boldogan énekelt himnuszhoz képest! Ez az

⁵¹ Zsolt. 47, 10.

alázat felmagasztalása, a kisdedség ünnepi himnusza, az újszövetség bölcsődala. Mint az illatos magyar népének énekli:

Ime, itt jön Szűz Mária,
Karján lelkünk drága díja:
Jézus, Istennek Fia.

A Szent Szűz a kandeláber, az isteni Kisdéd a világ világossága. Mint ahogyan a kedves körmeneti ének tovább mondja: Ő tartja az új fény dicsőséges Királyát. Krisztus az új fény, mely megelőzi a napot. Nem őszövetségi tűz tehát: nem égő csipkebokor, nem tűzoszlop, nem füstösen égő áldozati oltár, nem Sinai-hegy villanása, nem Illés villáma, égi tüze ez — ezek félelmet gerjesztenek vagy kíváncsiságot ébresztenek. Jézus új fény a Szűzanya karján, hív, felderít, melegít, nemesít, nem éget, nincsen füstje, nincsenek melléktermékei. A Szűzanya felett mint az új frigy szekrénye felett áll ez a fény, belőle tisztán, mint el nem hamvadó csipkebokorból világít, hív, beszél.

Az Úr Jézusról mondja a hitvallás, hogy Isten az Istenből, fény a fényből, igaz Isten az igaz Istenből. Tehát egylényegű és egyképen örökkévaló az Atyával. Ő a fényből fakadt fény, mint Isten és e világ világossága, mint ember. Amióta létezik a nap, azóta megvan a fénye és a melege is, éppúgy a szentatyák hasonlatai szerint nincs egymásutáni különbség a szentháromsági személyek között. Ebből a fényből jut nekünk is: a föld vándorainak Jézus emberi természetének mécsé által. Ezért gyülekezőnk égő gyertyákkal a Szűzanya köré, akitől Jézus tiszta emberiségét vette, ezért elsősorban őreá hull az égi fény és tisztaságos arcát az istenanyaság aureolájába pólyázza.

„Quem accipiens Simeon in ulnas suas praedicavit populus Dominum esse vitae et mortis et Salvatorem mundi” — Akit karjaira véve Simeon, élet és halál urának és e világ Megváltójának hirdetett — mondja tovább a körmeneti ének.

Ez az első hódolat és hitvallás az ember, jelesül az őszövetség részéről, hiszen a pásztorok és bölcsék tisztelgése égi jelenségek hívására történt, míg itt a Szűzanya

a tisztulásra szoruló egyszerű asszonyok között igénytelenül jelenik meg, a Kisded pedig semmiben sem különbözik a földi kisdedektől. Ez a hitvallás egyúttal az újszövetség egyetemességét is bejelenti: Jézus a pogányoknak világosság, a zsidóknak dicsőség mind személyében, mind országában. Ha megmarad ezen a vonalon Izrael népe, úgy bizonyosan más lett volna a sorsa. Simeon nem volt pap, a hivatalos papság viszont nem tudta elfogadni az olyan égi hírnököt, aki sem nem Mózes, sem nem Illés, sem nem próféta, mintha bizony ezeknek más lett volna a sorsuk, mint üldöztetés, bizalmatlanság, gáncs, gonoszság. A legális papságnak gyanús volt, hogy nem hozzá jön a vízió, az ihlet, a prófécia, ezért irigykedett a kívülről Keresztelő Szent Jánosra, az apostolokra, sőt magára a Messiásra is.

A kereszténység sohasem a legalitás, hanem mindig inkább a moralitás légkörében élt és e szerint tájékozódott. A túlságos „rendesség” abba a hibába eshet, hogy nemcsak a rendellent, hanem a rendkívülit is elveti, megroja és kirekeszti. A Werkheiligkeit örök középszerűsége árad belőle, viszont a cselekvőben azt az öntudatot alakítja ki, hogy ő maga a testet öltött kánon, tehát az aszketikus gőg forrása lesz. A szenteket az isteni Lélek hevítette, mely éltet, a Kisded, akit keblükre öleltek éjjeli virrasztásokban, mikor a házi szabályok talán alvást írtak elő. De rajtuk teljesül az Úr boldogító áldott ígéje: „Én leszek a te igen nagy jutalmad.”⁵² A legnagyobb veszély a papság életében, ha Istent keresztül is önmagát keresi, ha Istentől is önzően hasznot akar húzni, ha hiúságát legyezgeti, ha úgynevezett büntelensége hamis öntudatot alakít ki benne. Csak az alázat marad életünk kulcsa, ezt magasztalja fel az Uristen az öt félőkben: szolgálóleányában, Simeonban, Keresztelő Szent Jánosban és annyi más nagy lélekben mind a kinyilatkoztatás, mind az Egyház történelmének folyamatában.

Ennek az igazi alázatnak lényege a tökéletes, fenntartás nélküli Istenre hagyatkozás, melyet az agg Simeon egész élete hirdet. A Szentlélek Isten ígérete és a Kisded

⁵² Gen. 15, 1.

ölelése tették élete tartalmát, agg korának örömét, várakozását. Végtelen nagy dolog földi kincsekkel övezett világunkban ezektől elvonatkozva egyedül Istenből élni, Kempis Tamás csendes, mély bölcsességével bírni, a béke kulcsát megtalálni és kezünkbe tartva ki nem ejteni. Istenem, ha egész életünket a veled való túlvilági találkozás tartalmaznánk, mint az agg Simeon életét a Megváltó várása, — milyen más ádvent volna egész földi zárandoklásunk és milyen más karácsony lenne a halálunk! Pedig erre kell törekednünk a szentáldozási előkészületekkel és annak áldott pillanataiban, hogy ennek kiszélesülése, valósulása legyen életünk és halálunk.

A gyertyaszentelői szertartás és szentmise imádságai sok kapcsolatot állítanak a földi fény és a Szentlélek között. Hivatkozás történik az agg Simeonra, aki szintén a Szentlélektől kapta ígéretét, hogy nem fog meghalni, mielőtt a Megváltót meglátja. A Szentlélek vezette a templomba és ez vitte rá az isteni Gyermek felismerésére. Ránk nézve is mondják azután az Egyház imái, hogy szíveink a Szentlélek láthatatlan tüzétől úgy világosodjanak, hogy a bűn vaksága távol legyen tőlünk. Valóban a Szentlélek Isten egyik megjelenési formája a tűz, a fény, a világosság, mely lelkünket betölti, míg a gonoszság mindig éjtszaka, sötétség, fényhiány. Ennek az égi fénynek: a Szentléleknek legyen mécse, gyertyatartója életünk, mint ahogyan a szentek fején fény volt, égi csillogás volt szemeikben és ragyogás támadt szavaik, cselekedeteik nyomán. Joggal tündöklék Szent Domonkos homlokán a csillag, Szent Tamás mellén a nap, a szentek fején a fénykoszorú. Mi is annál inkább vagyunk keresztények, minél kevesebb homály, bizonytalanság, szégyelnivaló, rejtegetnivaló, sötétbe kívánczó gondolatunk, érzésünk és tettünk van. Minden szentgyónás beleállítás ebbe az égi világosságba és isteni fénybe, hiszen a lélek ráncainak, redőinek, gyűrődéseinek pontos tisztogatása fényt kíván, azért van bennünk üdvös szegény ilyenkor, mert „napfényre jönnek szívekből a gondolatok”.⁵³

Ebben a világosságban kell állandóan élnünk, hal-

⁵³ Lk. 2, 35.

nunk. „Aki utánam jön, nem jár sötétségben, hanem az élet világossága lesz nála.”⁵⁴ Erről is megismerhetnek bennünket mint Jézus tanítványait, mert ő a világ világossága.

II.

Az Úr Krisztus Jézus önmagán igazolta, hogy ő a világ világossága, édesanyján viszont megmutatta, hogy kicsodák a világosság fiai, akik nem járnak sötétségben. Ime: mindketten ismeretlenek, eldugott és elhagyatott kis istállóból jönnek, a Gyermekek mindenben hasonló az emberek fiaihoz a bűnt kivéve, szűz Anyja viszont beleáll a tisztulásra szoruló bűnös asszonyok sorába, kik kéjben foganják és kínban szülik világra gyermekeiket. De mindkettőjük fején égi fény reszket, ez elárulja, felismertté teszi őket. Simeon és Anna fel is ismerik az eljött Megváltót és szűzi Édesanyját: „Mert látták szemeim a te Megváltódat, akit rendeltél világossággul a pogányoknak és dicsőségül a te népnek: Izraelnek.”⁵⁵

Minden jócselekedet, történjék mégoly titokban, minden imádság, legyen bár a lélek legelrejtettebb kis zugában elszuttogva, minden eldugott pápai klauzura mögötti élet, mely Krisztussal, Istennel van kegyelmi kapcsolatban, valami titokzatos úton nyilvánosságra jön és történelmi tényezővé válik. Erre is utal az agg Simeon szava: „... hogy nyilvánosságra jöjjenek sok szívből a gondolatok”.⁵⁶ Isten lát és gondoskodik róla, hogy jóságunkat észrevegyék, lássák, sokkal jobban, mintha mi magunk akár rosszul értelmezett hivatástudatból, akár nagyratörésből keressük jóságunkkal a nyilvánosságot. A szemlélődésből él a tevékenység, az ígéből lesz a valóság, a kegyelemből lesz az élet. Jézus kétezer év előtti palesztinai provinciabeli életének és tanításának minden kis porszemére intézmények épültek, ezeken lelkek százezrei boldogan tünődtek, éltek, vigasztalódtak. Így is igaz a Megváltó hasonlata: a mag

⁵⁴ Jn. 8, 12.

⁵⁵ Lk. 2, 30.

⁵⁶ Lk. 1, 35.

magá a föld alá van boronálva, belső csirái, életerői még ismeretlenebbek, de belőle százszoros élet fakad, mely nemzetedékeken keresztül éltet és hat.

Az öreg Simeon az Úr Jézus szerepét és sorsát így összegezi: „Tétetett ez sokak romlására és feltámadására Izraelben és jelül, melynek ellene mondanak.”⁵⁷ A jövődőlés úgy állítja be Krisztust, mint nagy lélekválasztót, aki földi életében is, akárcsak az ítéletben, két részre osztja az emberiséget: vannak, akiknek — mert bűnösök — az ő személye romlás, büntetés, kárhozat és vannak, akiknek — mert szentek — feltámadás, élet és üdvösség. Tétetett, — mondja Simeon, tehát az Atya akarata rendelte Jézust erre a szerepre, ahogyan Szent Pál apostol mondja: „Isten Fiával hatalmasan kijelentetett a megszentelés Lelke szerint, akitől a malasztot és apostolságot vettük, hogy a hitnek minden nemzet meghódoljon az ő nevéért.”⁵⁸ Tehát a Jézussal érzők számára élet, a Vele ellenkezőknek romlás a sorsa. Jel Ő, melynek ellene mondanak, — tehát csoda, melynek látán nem meghódolnak, hanem ellenszegülnek sokan. Égi jel, melynek hátat fordítanak, rendkívüliség, melyet rosszra magyaráznak. Így is történt: a zsidóság romlása, elvettetése ezzel függ össze és innét magyarázható.

Itt van továbbá a Boldogságos Szent Szűz hét fájdalomának gyökere is, amit Simeon nem késik megállapítani folytatólag: „És a te lelkedet is tör járja át.”⁵⁹ A szülőnek még boldogságra is nehéz odaadni gyermekét. Hány anya sajnálja boldogan nősülő fiát vagy szerencsésen férjhezmenő leányát. Hát még ha az élet, a haza, az élethivatás áldozatos sorsra kéri el! De e világ megváltásának feladatára odaadni az édes gyermeket, aki embersége szerint mégis csak édesanyjáé, — ez annyit jelent, mint az örömet illetőleg elveszteni őt, a fájdalom, szegyen, elhagyatottság közösségét viszont vállalni vele. Annyit jelent, mint életútjából teljesen félreállani, mint a vérség kötelékeit más kapcsolatoknál gyengébbnek látni, mert „méginkább bol-

⁵⁷ Lk. 2, 34.

⁵⁸ Róm. 1, 4.

⁵⁹ Lk. 2, 35.

dogok, akik hallják az Igét és meg is cselekszik azt.”⁶⁰ Az Úr Jézus a „boldog a méh és boldogok az emlők” felkiáltással szemben a vele fennálló mély és boldogító kapcsolatokat kitágítja sokakra: „Aki Atyám akaratát cselekszi, ki a mennyekben van, az az én atyámfia és húgom és anyám.”⁶¹ Saját életén példázta tanítását: „Aki nem hagyja el atyját és anyját, feleségét és fiait és földjeit az én nevemért, nem méltó hozzám.”⁶² Megcsillan ez már a tizenkét éves Jézus válaszában, a kánai menyegzőn is hangot ad a testi származástól független lelki kapcsolatoknak — ezeket értik félre rideg protestánsok és anyátlan vezéreik után mondogatják, hogy Jézus sem tisztelte édesanyját. Pedig csak a természet és természetfeletti rend különbségeit éreztetette és tanította ekkor. De mindez mégis fájhat egy anyának, az anyai szívnek, mert lemondást jelent arról, aki legjobban mienk volt. Pedig ez csak az élet szava volt, mennyivel súlyosabb és keményebb a halálé! Ez vette el igazán a Szűzanyától isteni Fiát a bűnösök megváltására, tehát egy rajta kívül álló idegen célra, mert ő az előmegváltás: a praeredemptio által szent Fia érdemeire való tekintettel meg volt kímélve az eredeti büntől, Éva közös örökségétől is.

Minderre a bölcseségnek széke, a nagyokosságú Szűz nem a természet anyai lázadozásával felel, hanem a teljes alázat és áldozat csendjével. Egyszer kimondta: Ime az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint — és ha ezt vállalta az istenanyaság méltóságát illetőleg, úgy vállalja a megváltás nagy művében neki juttatott áldozatot illetőleg is. Ő a papi Szűz, az első újszövetségi áldozat bemutatója, ennek az áldozatnak felajánlása a gyertyaszentelői jelenet, ennek átváltozása a nagy lerontás a Kálvárián, mikor szent Fia elmondhatja az ószövetségi jóvendölést: „En pedig nem vagyok már ember, hanem féreg, az emberek megvetettje és a nép gyalázottja.”⁶³ Áldozása e szentmisének a feltámadás utáni boldog találkozás, egyesülés

⁶⁰ Lk. 11, 28.

⁶¹ Mt. 12, 50.

⁶² Mt. 19, 29.; Mk. 10, 30.; Lk. 18, 30.

⁶³ Zsolt. 21, 7.

szent Fiával. Ite missa est-je végül boldog elszenderedése és égbe emeltetése.

Ennek előérzete is végigreszket rajta. De most is boldogságosnak hirdeti őt minden nemzedék.

Az ószövetség és újszövetség válaszmegszegésén ott áll az Úr Jézus: Simeon a zsinagógának, a Szűzanya viszont az Anyaszentegyháznak képviselőjében adják őt egymásnak. Simeon szavai az ószövetség esti imája: csak addig fog élni, míg megjelenik Krisztus: „A törvény csak árnyéka volt a jövődő jóknak, nem maga a kép”⁶⁴ — mint Szent Pál apostol mondja. Megérkezett a megjövendőlt, a jelzett valóság — tehát halni térhet minden prófécia, típus, jelkép és előkép. „Ha pedig eljön, ami tökéletes, elenyészik, ami részleges.”⁶⁵ A zsinagóga is megöregedett, mint Simeon és Anna, ráncos, meggörnyedt, a csendes elmúlásnak szemlélődve élébenező agg. Hol vannak a pátriárkák, a daliás vezérek, bírák, királyok, próféták? Felváltják őket az apostolok, vértanúk, hitvallók, szűzek, bűnbánók, boldogok, szentek. Az ószövetség céljához ért: éppen még megláthatta, karjaira vehette az isteni Kisdedet, akinek jöttére előkészületül, pedagógiául szolgált. Szerepe — miután élete parazsa kihúnyt — halni térni, hiszen sírján maga az örök világosság fényessége: Krisztus a gyertya. Erre is céloz a gyertyaszentelő: az ószövetség sírján és az újszövetség istentiszteletének kezdetén kigyúl az igaz fény: a világ világossága: Krisztus.

Az újszövetségnek: az Anyaszentegyháznak képviselője a Szűzanya. Leszármazás, eredet szerint az ószövetségben állnak gyökerei, ami az isteni gondolatfolytonosság záloga. De egyénisége mindenestül új, fiatal, friss, más, mint a zsinagóga értékre, jellegre, feladatra nézve egyaránt.

Nem a test és vér dominál benne, hanem a lélek, a szellem és ennek éltetője: a kegyelem. Az ószövetség aszszonyai a sok ivadékkal, a gondosan vezetett házzal dicsekedtek. Felvillan ez a felfogás a Szűzanyára nézve is, mikor a tömeg asszonya felkiált: „Boldog a méh, mely téged hor-

⁶⁴ Zsid. 10, 1.

⁶⁵ I Kor. 13, 10.

dozott és boldog az anyamell, mely táplált.”⁶⁶ De maga az isteni Üdvözítő igazítja ki ezt, mint olyast, ami az ő édesanyjára nem illő: „Még boldogabbak, akik hallgatják Isten igéjét és megtartják azt.” A Szűzanyában már az evangéliumi tanácsok világa valósul meg: szüzesség, szegénység, engedelmisség — ezek az ószövetségben nem voltak ideálok. De ezek is mennyire új fényben ragyognak! Szegénysége minden szép és művészi mecénása lett, engedelmissége a mennynek királyné asszonyává magasztalta, szüzessége viszont Isten Anyjává avatta.

Igy az Egyház, az újszövetség is. Ez is az ószövetségből nő ki, de hiába erőltetik zsidó ebioniták, ez nem Izrael kiteljesülése, hanem annak elvettetése után előálló egészen új Istenországa. Nem vér, törzsiség, testi jel: körülméletlenség különözi el Isten fiait, hanem a Lélekből és vízből való újjászületés. „Kik Isten Lelkétől vezéreltetnek, azok az Isten fiai.”⁶⁷ Az Egyház is szűzi jegyes és szűzi anya. Jegyese Jézusnak és e termékeny természetfeletti frigyben lesz a mi anyánk. Szépsége, hibátlansága is emlékeztet a Szűzanyára: nincs szeplője, rútsága vagy ilyesmi. A Titkos Jelenések Könyvének legnagyobb víziója a Bárány menyegzője. Egy testet alkot velünk, mint az anya gyermekével. Anyaságának nincsen szűkkeblű korlátja: zsidó és görög, szolga és szabad, római és barbár, férfi és nő egyformán gyermeke: Isten országa, új szövetsége a végtelemben tágul. Parancsok és tanácsok nyomán fakadó erények és érdemek az ő kincstára, melyből fiai javára, előnyére áldott kézzel jótékonykodik. Letéteményese és sáfára a földbe ástott kincsnek: a megváltás áldásainak, kegyelmeinek és gyümölcseinek.

Az Egyházat, az újszövetséget saját vére árán szerezte, tisztította és jegyezte el magának az Úr Jézus. Ennyivel is tartósabb, nemesebb és magasabbrendű, mint a zsinagóga, mely Mózes kezéből, ha isteni megbízás alapján is, — de csak állatok vérében valósult. Mindketten: a Szűzanya és az Anyaszentegyház pedig előképei a mennyországi szen-

⁶⁶ Lk. 11, 27.

⁶⁷ Róm. 8, 14.

télynek és életközösségnek, mely „nem emberkézzel épített sátor, melyet az Úr vont fel és nem ember”.⁶⁸

Farsang

Van-e örömünk Jézusnál?

Egész életünk rúgója a belénk oltott boldogságvágy. Akaratunk eltéphetetlenül a jóhoz van kötve, mindig ezt keressük, még mikor rossz úton járunk, akkor is ez hajt előre. Ha az Úr Krisztus követésére hív bennünket, bizannyal számot vet természetünk boldogságigényével és nem hagy bennünket egész földi életünk folyamán csak szomorúságok, keresztek között.

Valóban így is van. Az újszövetséget meghirdető nagy beszédét nyolc boldogsággal kezdi az Úr Jézus.⁶⁹

De Krisztus Urunk örömeit, boldogságait csak a hit szemével látók nevezhetik örömeknek és csak ők élvezhetik mint boldogságokat. Ezeket kívülről a világ oldaláról kipróbálni, megkóstolni és értékelni nem lehet. Az Úr Jézus ugyanis azokat nevezi Isten országában boldogoknak, akiket a világ szerencsétleneknek tart: a szegényeket, sírókat, éhezőket, irgalmasokat, üldözötteket, béketűrőket, tisztaszívűeket, szelídeket. A világot boldogító javakból viszont semmit sem említ. A világ ugyanis az élet javait körülbelül így csoportosítja: egészség, vagyon, szépség, becsület, kultúra, köztekintély, tehetség, értékes élettapasztalatok, élet-sikerek, életeredmények, nagy látókör, befolyásos jóbarát, hű élettárs, zavartalanság, felelőtlenség, szabadság, örömök keresésének lehetősége és élvezése. De ezeknek a javaknak nagy hátránya, hogy tőlünk függetlenül vagy adva vannak vagy hiányzanak és e szerint nem mindenki számára érhetők el olyannyira, hogy evilági szempontból nincs is boldog ember. Mert akinek meg is vannak e javai, — ha ugyan

⁶⁸ Zsid. 8, 2.

⁶⁹ Mt. 5, 3—11.

akad ilyen szerencsés ember — az elvesztésüktől való félelem, megőrzésük és főleg gyarapításuk ezer gondja, az élvezésüket kísérő megszokás és unottság birtoklásukat ugyan megkeseríti. De mivel a boldogságvágy általános, ennek elérhetősége is nyitva kell hogy álljon mindenkinek. Így már előzetesen valószínűbbnek látszik a boldogságnak az erények világában kínálkozó megközelítése, mert az erények bennük vannak, mindenki által elérhetők és boldogító hatásukat szegény, üldözött, síró, alázatos szentek mosolya és harmonikus élete, egyénisége is hangosan ajánlja.

Jézus nyolc boldogsága nyolc erényben jelöli meg az igaz boldogságot. Ezek minden bizonnyal elsősorban a túlvilágon boldogítanak, mert gyakorlásuk által Isten lesz adósunk. E szerint a mi mennyei boldogságunk összetevői: Isten országának bírása, ígérete földjében való részesülés, az örök vigasztalásnak, Isten fogadott fiúságának, látásának, az örök megenyhülésnek állapota, Isten irgalmának áldott érvényesülése rajtunk. De e túlvilági boldogságon kívül földi örömeink is ezeken az utakon találhatók. Mert nem azt mondja az Úr Jézus: boldogok lesznek majd a másvilágon a szegények, szelídek, sírók stb., hanem már a jelenre nézve is boldogoknak mondja ezeket. Így eme ígéire nézve is áll, amit a Miatyánkban tanított: miképpen a mennyben, — boldogok lesznek — azonképpen itt a földön is. Hiszen eme erények ellentéteiként jelentkező bűnök nyomában már itt a földön is nyugtalanságok, bajok, csalódások, egyszóval szenvedések járnak, mint előízei a túlvilági örök szenvedésnek, mely vár reájuk. Lehet tehát úgy is végigtekinteni az evangéliumi boldogságokon, hogy földi életünkre nézve is igazak-e? Evilági dimenziókban is érvényesülnek-e? És hogy földi boldogságunk sem kereshető másutt, mint ahol az égít megtaláljuk: az erényes élet útján.

1. Boldogok a lelki szegények, övék a mennyeknek országa. Kik ezek a lelki szegények?

Nem a koldusok; ezek testi szegények, sokszor tele irigységgel, képmutató alázatossággal, egymás iránti gyűlölettel. Hanem általában az alázatosak, akik lelki értékeik és javaik csekély voltával tisztában vannak, vagy azok, akik ha a föld javait nélkülözni kénytelenek is, sorsukban meg-

nyugszanak, ha viszont bírják ezeket, úgy nem kötik ezekhez szívüket, hanem lélekben mindezekről elszakadva valóban megmaradnak szegényeknek. Jelenti tehát az alázatos, istenrehagyatkozó lelkületű embereket, kik életük súlypontját, igazi javait Istennél tudják és nem ezen a világon keresik. Lássuk mármost, hogyan boldogít az alázatosság földi életünkben?

A kevélyek a lelki gazdagok, akik valóságos vagy vélt szellemi kincseik birtokában bíznak és szívükben nincs helyégi javak, eszmék, értékek számára. A lelki szegénység alázatos istenreszorultság: Isten jóságából részesedni kívánó szent vágy, melynek gyökere sok belső hiányosságunk alázatos tudata és átérzése. Az alázatosság értékeink helyes ismerete, éppen ezért a földi élet szempontjából első előnye az, hogy a lélekben helyes arányt terem a vágyak és tehetségek között, tehát megóv sok földi boldogtalanságtól. Minden kevélység helytelen szemlélet önnönmagunkról, ezért az ambíciók és képességek a kevély ember szívében nincsenek helyes arányban: többre tartja magát a gőgös lélek érdemesnek és képesnek, mint amennyire tehetségei címén joga volna. De az élet nagy egyenlegező és bizony visszaveri a maga helyére, amiből örök elégedetlenség, boldogtalanság származik.

Az alázatos ember, ha első helyre jut, ott is megmarad alázatosnak, védve van tehát a szolgálattelkes és hízelgők ellen, akik a kevély embert, ha magas állásba jut, egészen elrontják, mert minden ötletét zajosan helyeslik, minden tréfáján hangosan nevetnek, amiből azt következteti hiúsága, hogy ő valóban ezek felett álló értékű, magasabbrendű valaki. Az alázatos lelkületű ember itt is tisztában van önnönmagával, megvesztegethetetlen, tárgyilagos jellem marad ilyenkor is, aki meg tudja védeni függetlenségét, meg tudja válogatni munkatársait és nem lesznek gyenge, kihasználható pontjai jellemének.

Végül a csalódások porát is az alázatos ember rázza le könnyebben, hamarabb kel fel, mint a kevély, aki magáról nagy véleménnyel volt, azért minden sikertelenség esetén nemcsak elesik, de fekvé is marad, kedvét veszti, letörik és kiég. Az alázatosság tehát földi értelemben is boldog-

ságunk egyik főtényezője, nélküle sokkal több sebezhető pontja van életünknek.

2. Boldogok a szelídek, mert ők bírják a földet.

A szelídség jutalma itt is elsősorban a túlvilági életre várható: övék lesz az ígértföldje, ők az újszövetségi választott nép, akik Isten országán úgy fognak majd megosztózni, mint a zsidók a Szentföldön annak elfoglalása után. Míg tehát a durvák, a gorombák itt a földön vereszenek a birtokért, a hatalomért, addig a szelídek, kik minden erőszaktól irtóznak és minden hatalmaskodás elől kitérnek — Isten országában nyernek kárpótlást, jutalmat.

De földi életükre is áll, hogy a szelídek a boldogok, mert bírják a földet is. Szelíd emberek sokszor sokkal többre mennek, mint az erőszakosak, sok olyan lélek ajtaja, sok olyan titok zárja nyílik ki előttük, amit a durva erőszak emberei semmi erővel nem volnának képesek kifeszíteni. Őket mindenki becsüli, tiszteli, még ha az erőszakos háttérbe szorítja is, azt sem teheti jó lelkiismerettel, hanem bizonyos büntudattal, szégyenérzettel, belső önbecsülésének elvesztése árán. A szelídség, jóság sok vadságot jobban legyereget, mint a vele egyenlő erejű erő: a kised Jézus gyermekvolta, szelíd, ártatlan kisedsége nagyobb erőnek bizonyult, mint Heródes katonasága. Valóban: a szelídek bírják ezt a földet is: inkább övék ez, mint az erőszakosaké, a gonoszoké. Szalézi Szent Ferenc mondása, hogy egy csepp mézzel több legyet lehet fogni, mint egy hordó ecettel — képletesen fejezi ki ezt a mély igazságot.

Ezt a két első erényt: az alázatosságot és szelídséget az Úr Jézus külön is ajánlja, mikor szentséges Szívét az élet tankönyveként jelöli meg ezekre nézve: „Tanuljatok tőlem, mert én szelíd vagyok és alázatos szívű.”⁷⁰ Tehát e kettő különös fokban ékesítette az élet Mesterét és kiváltképpen kedves neki bennünk. De mint látjuk, a földi élet szempontjából is fontos életérték a két erény: az alázat önmagunkkal, a szelídség embertársainkkal fennálló viszonyainkat rendezi.

3. Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.

⁷⁰ Mt. 11, 29.

A világ értékelése itt tér el legélesebben a krisztusi boldogságfogalomtól: a világ a vigadozókat tudja szerencséseknek, a sírás a boldogtalanság jele és az öröm halálos ellentéte, hiszen fájdalom, szomorúság, szenvedés hírnöke a könny azok szemében, akiknek pilláján reszket vagy akiknek arcán, ujjai közt legördül. És az Úr Jézus Krisztus mégis azt meri állítani, hogy boldogok, akik sírnak. Indokolása: vigasztalásban lesz részük — elsősorban a túlvilágra vonatkozik, ahol az utolsók elsőkké lesznek, ahol a földi szállás küszöbökön morzsákért esengő Lázárok Ábrahám kebelében vigasztaltatnak, ahol latrok paradicsomban Krisztus udvarába kerülnek. De megint földi értelemben is igaz, az áldott Úr Jézus szava: „Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.” Tehát a bűnbánat könnyeit hullatók, a Jézus szenvedésén részvétet érzők, az igazságtalanul üldözöttek, elnyomottak, az életet siralomvölgyének érzők és innét hazavágyakozók, a szenvedők és gyászban élők. Ezek boldogok, mert bennük virágzik ki elsősorban élő valósággá a hit világa, Jézus szentséges Szíve mint minden vigasztalásnak forrása, a boldogító remény, mely Jézus Urunk szavaiba kapaszkodik: „Egy kis idő... és a ti szomorúságtok örömmre változik és örömeteket senki el nem veszi tőletek.”⁷¹ A jelen nyomorúsága és a ránk váró jövő boldogság úgy viszonylanak egymáshoz, mint a szülés nehéz órái és az anyaságnak az egész életre kiható örömei. Tehát már itt a földön a hit oly vigaszforrásokat nyit meg a síróknak, melyekből meríteni nagyobb gazdagodás lelkünknek, mint a világ örömeit habzsolni, gyűjtögetni és miattuk aggodalmaskodni, szenvedni. A bűneit bánó lélek Jézus bocsánatában, a gyászban levő az örök élet viszontlátásában, a szenvedő Krisztus egyenruhájában és keresztségében vigasztalódhat.

Viszont az élet igazi örömei, mélységei, valóságai, apró édeskedvességei egészen rejtve maradnak a felületes jó módúak, a felszínes nevetők, az élet vásári zajában elmerülők előtt, míg boldogító hatásukat, értéküket leleplezik és mélyen éreztetik a szenvedők felé. Aki nem szenvedett, az

⁷¹ Jn. 16, 16—22.

élet iskolájának neveletlenje marad, sub pondere crescit palma. Maga az élet is vallja ezt: boldogan meséljük, ha nagy szenvedéseken mentünk keresztül, ha nagy bajoktól szabadultunk, ha nagy betegségeket szerencsésen kiálltunk. A szenvedés nélküli élet üres, tartalmatlan, értéktelen, kihasználatlanul maradnak a lélek legértékesebb erői; az élet mélységeibe nem esik belepillantás, elkülsőségesedik, környezeté élvezet alkalmainak lesz állandó függvénye, enerválódik és ha egyedül marad, elszegényedik, elpusztul. Ezzel szemben az élet mélységeibe látó szemek a könnyek vizében megtisztulva látnak. Értékelésük tárgyilagossabb, életfelfogásuk sokkal tisztultabb, nevelésre, irányításra mások irányában pedig egyedül ezek képesek. Az örömet is igazán a szenvedők tudják megbecsülni és értékelni. A mindig jó módban élők oly egyre fokozódó skáláját kívánják az élet ajándékainak, hogy azt az élet nem tudja nekik szolgáltatni, miértis hamar meghasonlanak önnönmagukkal és környezetükkel. A szenvedésnek eme tisztító, nevelő, magunkba-koncentrááló hatása teszi, hogy az Úr Jézus országában is előjoguk van a földnek élő gazdagokkal szemben a lelki kincseket gyűjtögető szenvedőknek. „És letöröl Isten minden könnyet az ő szemükről és sem bánat, sem jajgatás, sem fájdalom nem lesz többé.”⁷²

4. Boldogok, akik éheznek és szomjazzák az igazságot, mert ők kielégítetnek.

Földi életünk minden mozzanatán rajta ég az ideigleenség, az átmenetiség pecsétje. A lélek is kivágyik innét: részletigazságok, örömmorzsák helyett teljességre, megállapodottságra vágyódik. Ennek megelégtelése természetesen szintén a túlvilágnak van fenntartva, majd ha „elenyészik, ami részleges”.⁷³ De még itt a földön is igaz, hogy boldogok, akik a lélek éhségét és szomjúságát szenvedik az igazság után, mert már e vágyban, e keresésben is jobban ki-elégülnek, mint a földi kincseket éhező testi ember vagy a lélek igényeit elnémitő, földnek élő filiszter.

A buddhizmus a vágyakban látja a földi boldogság leg-

⁷² Titk. jel. 21, 4.

⁷³ I Kor. 13, 10.

főbb ellenségeit. A vágyak valóban hiányérzetekről dalolnak, ezért a buddhizmusban kiirtásuk, teljes elnémitásuk erkölcsi cél lett, a túlvilági lét is nirvána: vágytalanság, üresség, kifúvódás. A kereszténység megszenteli a vágyakat. Az egész ószövetség, az egész ádvent szent vágy a megváltás után, az egész újszövetség viszont egyetlen vágy: Jöjjön el a te országod. De mindkét vágy boldogító, nem elszomorító, mert Isten jóságára, ígéreteire támaszkodik, melyre oly biztosan számíthat, hogy már itt elővételezi, előre izleli és élvezzi a bírás boldogságát. A túlvilágon is él a vágy: a tisztítóhelyi lelkekben, de ez is csalódásmentes, egyre jobban a boldogító célhoz közelítő áldott vágyakozás.

Tehát erkölcsi világunkban is az éhség és szomjúság kielégülést kereső vágyaival kell az igazságot keresnünk és már e keresésben megelégednünk. A belpoklosok tisztulást kértek Jézustól, az Úr mondotta is: „Ákarom, tisztuljatok meg!” De vágyuk csak útközben teljesült: míg mentek, megtisztultak.⁷⁴ Így mi is: míg erre vágyódunk, máris kielégülünk, gazdagodunk, megenyhülünk.

Van olyan tudós ellenvetés is a mennyország ellen, hogy az igazság keresése boldogítóbb, mint annak megtalálása és bírása. Ha ez nem is áll így, annyi mégis igaz belőle, hogy az igazság keresése, éhezése, szomjazása is boldogíthat, ha nem is tökéletesen, de mint az örök boldogság előíze édes vigaszunk lehet a siralomvölgyében.

5. Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek.

Ez a szó is, mint a többi krisztusi íge, az örök életben válik teljesen valóra. Az utolsó ítéletet tartó Krisztus az igazakat irgalmasságuk jutalmául hívja örök boldogságra: „Jöjjetek, Atyám áldottai, és bírátok a nektek készített országot, mert éheztem és ennem adtatok, szomjaztam és innom adtatok, mezitelen voltam és felruháztatok stb.” A kárhozottakat viszont irgalmatlanságuk miatt taszítja el magától: „Távozzatok tőlem, átkozottak, mert éheztem és nem adtatok ennem, szomjaztam és nem adtatok innom,

⁷⁴ Lk. 17, 14.

ruhátlan voltam és nem takartatok be stb.”⁷⁵ De mint a többi boldogság, úgy ez is már itt a földi életben is boldogít, mert a jó Isten könyörületét, irgalmát ígéri a jószívűeknek, amire bizannyal mindnyájan igen rászorulnak. Hogyan?

Kedvesen igaz a közmondás, hogy a legnagyobb öröm másoknak örömet okozni. Ezt az Úr Krisztus így mondotta: „Jobb adni, mint kapni.”⁷⁶ A jót elfogadni kisebb öröm, mint gyakorolni. Karácsony nemcsak a gyermekeknek öröm, akik kapnak, hanem a szülőknek, felnőtteknek is, akik adnak. Innét van, hogy a jószívű emberek rendszerint derűs, szeretetreméltó, harmonikus emberek, akiket mindenki szeret, akikhez mindenki vonzódik. Innen van, hogy az ember emlékezetében legtovább jócselekedeteinek emléke él, bizonyosságául mintegy annak, hogy ezek túléltek az időt és a másvilágra is elkísérnek.

Minden jót cselekvőnek, alamizsnálkodónak éppen eme boldogságígéret címén Isten lesz az adója: ők is irgalmas-ságot nyernek. Régi imádságunk a Kyrie eleison: Uram, irgalmazz! Ezt a segítő égi könyörületességet ígéri az irgalmas jóságú Isten az irgalmas szíveknek nemcsak a túlvilágra, de már ide a földi életre is. Valóban igaz, hogy jószívű, irgalmas emberek soha nyomorúságba nem jutottak, az „adj” felszólítást követők élvezték mindig az „és adatik neked” ígéret boldogító teljesülését életükben.

6. Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent.

A szentírási szóhasználat minden bűnt a lélek szennye gyanánt fog fel. A tisztaszívűség tehát általában büntelenséget jelent. De jelenti ezenkívül az ártatlanságot, az Úr Jézustól annyiszor magasztalt tisztaságot, a lélek és test helyes viszonyának erényét. Jutalmuk, hogy meglátják Istent, elsősorban a túlvilágon valósul, azaz Isten színe elé jutnak, üdvözlnek. A kép a keleti királyi udvaroktól van véve,⁷⁷ ahol a királyt látni nagy, ritka, kivételes megtisztel-

⁷⁵ Mt. 25, 34—46.

⁷⁶ Ap. Csel. 20, 35.

⁷⁷ Dr. Székely T.: A hegyibeszéd magyarázata. Budapest, 1913, 53. Soiron: Die Bergpredigt Jesu. Freiburg, 1941, 180. skk.

tetés és kitüntetés volt, amihez csak ravasz hízelgők, kép-mutató udvaroncok, hazug lakájlelkek juthattak. Isten országában viszont a tiszta lelkek részesednek ebben első-sorban.

De földi értelemben vett boldogság is származik a tisztaszívűség erényéből. Ez Jézus Urunk szerint abban áll, hogy ők látják az Istent. A tiszta lelkiismeret, a meg nem fertő-zött idealizmus, az ártatlanság szeme valóban fogékonyabb Isten felismerése iránt, mint a tisztátalan, bűnös lélek, melyből minden Istenhez húzó vonzalom hiányzik, mely szenvedélyeivel az értelmet is elhomályosítja, hogy Istent se ne keresse, se teremtményeiben meg ne lássa. A tisztalelkű ember felismeri Istent bajokban, örömeiben egyaránt, olvas a természetben Isten kéznyomaiból és mindenben ott látja Istent, a rendező örök Értelmet és a boldogító örök Szeretetet. Tisztalelkű embereknek a világ nem értelmetlen, botor kísérlet, hanem bölcs próbaidő, melynek értelme, rendje van. A vízenjáró Úr Krisztust a tanítványok rémnek nézték, a kinszenvedőt sokan embernek tartották, a feltámadottat szellem-kísértetnek vélték, de Szent Jánosnak, a tisztalelkű tanítványnak saszeme mindig felismerte benne az Urat, az Istent és ebben a felismerésben boldog is volt. Így van a tisztalelkű ember: mindenben meglátja, felismeri és örömmel köszönti Istent, aki az élet ezer tükréből visszanez rá és közelségével megnyugtatja, bátorítja, boldogítja. Bizony földi életünk boldogságának is az a lényege, ami az égi üdvösségünké: Isten látása. De ennek ára a tisztaság erénye, mert csak ez képesít Isten látására miképpen a mennyben, úgy e földön is.

7. Boldogok a békességesek, mert ők Isten fiainak hivatnak.

E hetedik boldogság szintén keleti képből indul, ahol az uralkodók és fejedelmek udvaraiban cselszövés és marakodás uralkodik és ahol a legkedvesebb emberek a harcosok. Ezzel szemben Isten országában a békeszeretők és békeszerzők, a viszálykodást kerülők és elsímítók, a kibékülők és kibékítők lesznek Isten udvara, családja, házanépe. Krisztus Urunk betlehemi beköszöntője és feltámadása utáni

búcsúszava a Pax vobis: Békesség nektek! Ő maga mint békefejedelem uralkodott legellenségesebb környezetén e két békehatárhoz között.

Követőit itt a földön is a béke jellemzi és a béke jutalmazza. Az örökösen veszekedők, jogukat vitatók, a senkinek meg nem bocsátók, a viszálykodást szítók, még ha el is érik céljukat, soha sincsen annyi örömük benne, mint annak, aki a békesség kedvéért inkább lemondani és áldozatot hozni volt kész. A békességesek Isten fiainak hivatnak: egy Atyjuk van, a legtöbb testvéri érzés öbennük van embertársaik irányában. Csak a békét élvezők tudnak alkotni, építeni; háborúságok mindig pusztítások, pazarlások, tékozlások áldatlan korszakát hozzák vissza nemzetek, közösségek, de egyének és családok világában is. Ez az egyéni belső béke az indulatok és szenvedélyek megkötöttségéből, az erény, a hit uralmából származik. Azok a békességesek, akiknél az ösztönös az észszerű alá, a mulandó az örökkévaló alá van rendelve. Akik értik és vallják a betlehemi üzenet első felét. „Dicsőség a magasságban Istennek” — ezek élvezik azután már itt a földön is idevonatkozó második felét: „És béke e földön a jóakarátú embereknek.”

8. Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa.

Földi értelemben a harcos hódítók hivatottak osztozni a meghódított zsákmányon, országon. Isten országában nem így lesz, hanem fordítva: éppen az üldözöttek: az igazságért, eszméért itt a földön megvetést szenvedők lesznek a hódítók, a győzők. De már itt a földön is nemcsak a keresztény, de az általános emberi értékelés szerint is többre tartjuk az elvekért áldozatokat vállaló törhetetlen jellemet, mint azokat, akik akár ezeket támadják és gyötrik, akár megalkudva az eszmékkel szakítanak és áthasonulnak. Különösen nagyra értékeli minden emberi becslés a vértanúkat, a nagy hős hazafiakat, az üldözött tudósokat, akikben testet öltött az eszme; a gondolat, melyet mindennél, még saját életüknél is többre becsültek. De nemcsak a köztudatban, hanem magában az üldözést szenvedőben is él és boldogítólag hat az a szenvedés, az az áldozat, melyet valaki az igazságért vállal, ez befelé oly méltóság, önigazolt-

ság és önelégültség tudatát szüli az illetőben, melynek boldogító hatását csak az ismeri, aki átment az ilyesmin, nem engedve magát megvesztegetni, legyőzni.

Az Úr Jézus ezt az igazságot elsősorban az erényességre, a hit igazságaira és elveire érti. Való igaz tehát, hogy már itt e földön az ő tanaiért, evangéliumáért szenvedőké a mennyeknek országa. Ezért énekli Szent Lőrinc az izzó rostélyon: Az én éjtszakámnak nincsen sötétje, itt mindenek fényárban úsznak. Asszisi Szent Ferenc ezért volt boldog, mikor kalmár atyja kitaszította, mert ezentúl teljes joggal imádkozhatta: Miatyánk, ki vagy a mennyekben. És mindazok, akik a szentek nyomán lemondtak e világról, családról és vállalták ezért a világ fiainak gúnyolódását és üldözését, — befelé a lélek oly magasztos békéjét, boldogságát élvezték, aminőről üldözőiknek fogalmuk sem volt és nem is lehetett soha.

Mikor tehát e világ farsangi játékait éli és szánakozik azokon, akik a jövő túlvilági élet kedvéért ezekről az örömökről lemondanak, — jó hangosan hirdetni szentek ajkán élő finom boldogságmosollyal, hogy mi is boldogok vagyunk már itt a földön: Jézus Urunk nyolc boldogsága aranyozza meg lelkünket és ennek birtokában nem igényelünk semmit e koldus földtől, világtól. Sajnos, sok ember társunk van, akinek minden öröme, ha lerészegedik vagy paráználkodik. Magasabb örömhöz nincs igénye, érzéke, ízlése. Ezeknek is szól, amit az Úr Jézus a szamaritánus asszonynak mondott: „Ő, ha ismernéd az Isten ajándékát!”⁷⁸ Ha tudnád, mennyire emberibb, magasztosabb örömek várnak rád Jézus kíséretében, mennyire megvetnéd és megútnád e világ örömeit! Kérjük Jézustól az élet vizét, melyet ízelve meg nem szomjazunk többé. Ez az újszövetség paradicsomában nyolc ágban folyik: Jézus nyolc boldogsága. Hajoljunk le hozzá és merítsünk belőle.

⁷⁸ Jn. 4, 10.

Nagybőjt

Confiteor

Az Egyház bűnbánati imádsága, melyet nyilvános áhítatgyakorlataiban annyiszor használ, két részből áll: vallomásból és kéresemből. A bűnbevallás és a könyörgés ugyanazokhoz van intézve, a lényeg a középen van, háromszoros súlyos önvádban: mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa! Vonatkozik a közvetlen előbb megjelölt háromféle bűnre: mivel nagyon vétkeztem gondolattal, szóval és cselekedettel. Ennek felel meg a hármasság jóvátétel: a bánat, mely belső tény, a bűnvallomás, mely szóval és az elégtétel, mely cselekedettel történik.

Gyómon a mindenható Istennek... Akit a bűn első sorban sértett, annak szól első sorban a bűnvallomás is: a mindenható Istennek. A mindenhatóságra való hivatkozás alázatos hitvallás és beismerése annak is, hogy megérdemeltük volna, hogy összezúzzon — hiszen megtehetette volna velünk, lázadó férgekkel — Ő a mindenható. Neki kell bevallanunk vétkeinket, mert őt bántottuk meg és ő kérdezi tőlünk: Ádám, mit cselekedtél? Káin, hol van a te öcséd, Ábel? Júdás, csókkal árulod el az Emberfiát? Bár ő mindentudó, mégis tőlünk akarja hallani, hogy mit cselekedtünk, mert ebben a beismerésben bánat és helytelenítő ítélet van, hiszen azt valljuk, azt tesszük nyilvánossá, amit titkolni, rejtegetni és szégyenleni kellene. Tehát Isten előtt megvalljuk gonoszságunkat és mindenható sujtó kezétől remegve várjuk büntetésünket. De míg itt vagyunk a földön, addig az irgalom testamentumában élünk és ezért éppen eme bűnbánati vallomástól várjuk Isten jóságos bocsánatát az Egyház imádsága szerint: „Isten, ki mindenhatóságodat leginkább könyörülve és irgalmazva mutatod meg...”

A boldogságos, mindenkoron szeplőtelen Szűz Mária-

nak... Miért gyónunk a Szeplőtelennek? Miért terheljük bűneinkkel a Legtisztabbat? Azért, mert az ő Gyermeké az, akit mi bűneinkkel megbántottunk. Ő vette le a keresztről azt, akit a mi bűneink odajuttattak. Ő is hét fájdalomtört viselt a mi bűneinkért. Viszont ő a bűnösök menedéke, tengeren vergődők csillaga, közbenjárónk, kit éppen a mi bűneink által keresztre juttatott Megváltónk tett végrendeletében anyánkká. Neki is valljuk, mondjuk tehát, hogy mi fogadott fiak mennyit vétettünk az egyszülött Fiú ellen; tőle nem ítéletet, hanem szánalmat, közbenjárást várunk, a bocsánat és megtérés kegyelmét, amit a Confiteor második felében ki is fejezünk: Ezért kérem a Boldogságos Szűz Máriát... imádkozzék érettünk a mi Urunknál Istenünknel.

Szent Mihály arkangyalnak. Szent Mihály az Istenhez hűséges angyali seregek vezére, Lucifer letaszítója, tehát a bűn ellensége, Isten hűséges testőre az égi karban. Neki is bevalljuk bűneinket és az ő közbenjárását is kérjük érettünk. Ő Isten ítéletének végrehajtója, a praepositus Paradisi, a büntető lángpallos viselője, a Mózes holtteste fölött küzdő égi harcos vezér, a temetés liturgiájának főhőse. Hozzáfordulásunk indokát kifejti az oratio: „... ut a quibus ministrantibus tibi semper assistitur, ab his in terra vita nostra muniatur.” Mikor neki is bevalljuk bűneinket, Isten hűséges hadnagyának — ezzel Istenhez való hűségünket is kívánjuk kifejezni: óhajtjuk, hogy mi is az ő táborába tartozzunk, hogy az ő mérlegén mi is az örök Bíró jobbára jussunk. Kérjük, hogy érettünk is harcoljon és minket se engedjen a sátán martalékává lenni.

Keresztelő Szent Jánosnak... Hozzá is kell folyamodnunk a bűntől való szabadulás útján: mert ő egyengette az Úrnak útjait, mondván: „Tartsatok bűnbánatot, mert elközelgett a mennyek országa.”¹ Ő korholta a viperák fajzatait, intette a katonákat, keresztelt, korholt, prédikált fáradhatatlanul. Maga is bűnnek lett áldozata, börtönt viselt, halált szenvedett, mert igaz elveiből semmit nem engedett. Az ő szilárdsága, tisztaságigénye, Krisztus-közel-

¹ Mt. 3, 2.

sége kell nekünk. Az ő keresztsége a bűnbánat keresztsége a bűnök bocsánatára,² tehát ehhez az ellenpólushoz is kell ragaszkodnunk, ha a bűn világából szabadulni, lelki szennyünköt tisztulni óhajtunk. Ő egyengeti Jézus kegyelem-útját: lehordva a hegyeket és kitöltve a völgyeket, készít bennünket Isten számára tökéletes néppé és bevezeti Istennel kötött új szövetségünket. Egész élete állapotszerűségében csakúgy, mint működéseiben tiltakozás és harc a bűn ellen, olyannyira, hogy maga az Úr Jézus mondja felőle: „Nem támadt az asszonyok szülöttei között nagyobb Keresztelő Jánosnál.”³ Ezért neki is gyónunk és közbenjárását is kérjük.

Szent Péter és Pál apostoloknak... Szent Péter két címen is szerepel a Confiteorban. Elsősorban azért, mert ő kapta a kulcsok hatalmát, az üdvösség megnyitása vagy elzárása előlünk az ő kezére van bízva Jézus által. Másrészt azért, mert ő is botlott, sőt a Feltámadott őt oldozta fel először, a kulcsok könyörületes hatalmát ő érezte saját magán elsősorban. Tehát kétszeresen kapaszkodunk nevébe, ruhájába, hivatalába, kezébe, mikor neki is megvalljuk igen nagy bűneinket és mikor az ő közbenjárását is kérjük. Az ő kezében van üdvösségünk lehetősége Isten után, aki a megtérés kegyelmét adja. Hogy pedig ezzel nem fog szűkmarkúan bánni, azt saját életének botlása garantálja, hiszen ő maga is saját kárán érezte, tapasztalta: mit jelent bűnösnek lenni, feloldozásra szorulni, — amint a nagy Aquinói tanítja. Indokolt tehát hozzá folyamodnunk, közbenjárását kérnünk, gyengeségeinkért megértő jóságára hagyatkoznunk.

A másik apostolfejedelem előtt is ismerős mind a bűn, mind a megtérés világa. Jézus és az Egyház ellensége volt, „módfelett” üldözte a titokzatos Krisztust, ott volt és közreműködött az első vértanúnak: Szent István diákonusnak halálánál is. Másrészt ő a nagy megtérő is egyúttal, aki egész életét arra fordította, hogy behozza késéseit és jóvátegye azt, amit a múltban vétett vagy ártott.

² Mk. 1, 4.

³ Mt. 11, 11.

Kiválasztott edény, Jézus Nevének hordozója lett, aki vérével pecsételte meg megtérésén felépülő életművét. — Hozzá is fordulunk tehát mint gyónók és mint megtérők. Kérjük, hogy bűneinket, botlásainkat segítse úgy belátni, úgy megbánni, úgy levetkőzni, mint ahogyan ő tette. Legyen a mi életünkben is „Pál-fordulás”, mely teljes átpártolás legyen az Isten szolgálatára és szeretetére.

És minden szenteknek... A szentek egyességébe való tartozásunk címén szólítjuk meg az összes szenteket, mikor bűneink bevallását és bocsánatát keressük Istennél. A szentek mind a penitencia hősei. Akik a bűn útján botladoztak: Szent Ágoston, Cortonai Szent Margit és annyi sok más ezer — azok Dávid király példája nyomán nem szüntek meg bűneiket siratni; egész életük egyetlen áldozatos vezeklés volt Isten bocsánatáért. Bizonyos, hogy az üdvözültek közül legtöbben a bűnbánat lila ruháiban jutottak Isten udvarába. Akik pedig nem járták soha a bűn sáros és tágas útjait, azok — mint Szent Alajos, Sziénai Szent Katalin és annyian mások — a bűnösök nevében és helyett viselték a cilícium minden gyötrelmét, mintha a legnagyobb bűnösök lettek volna. Csak a keresztény alázat tudta kitermelni az ártatlanság bűnbánatát, mely nem kishitűségből, túlzott istenfélelemből, hanem mélységes alázatból és a bűnös embertestvérek iránt érzett szeretetből forrászik. Most könyörgünk hozzájuk is: *ut innocentes non secuti poenitentes imitemur*, — hogy ha már az ártatlanságban nem is, legalább a bűnbánatban kövessük őket, — másrészt, hogy a bánat útján, — mely jogosan viseli őskeresztény nevét: *secundus baptismus laboriosus*: második bajos keresztség — kalauzoljanak minket.

...És nektek, testvérek... A szentek egyességének áldott tanítása szerint az Egyház élő tagjai is segíthetnek egymáson. Imaapostolság dolgozik az Egyház kegyelemkincstárának egymás javára történő alkalmazásán és elosztásán. Ezért nekik is meggyónjuk bűneinket, mint az ősegyház tagjai a nyilvános gyónás alkalmával; hadd épüljenek és okosodjanak, mi viszont hadd alázódjunk meg üdvösen. Viszont éppen bűneink láttán fog bennük szána-lom támadni irányunkban, mely értünk suttozott imádsá-

gokban virágzik ki. Ezért: kérünk titeket, testvérek, imádkozzatok érettünk a mi Urunknál Istenünknel.

Hisszük, hogy ezektől a lelki támaszoktól segítve Isten megbocsátja, amit ellene vétettünk gondolattal, szóval, cselekedettel. A Boldogságos Szent Szűz, a Szeplőtelen, Szent Mihály, az égi angyali légiók vezére, Keresztelő Szent János, az Úr előhírnöke, Szent Péter és Pál apostolfejedelmek és az egész földi Egyház — Ecclesia orans — könyörögnek érettünk, mindez nem maradhat hatástalan, eredménytelen.

„Ime, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit”⁴

Az ószövetség főpapja a bűnbakra olvasta rá népe bűneit és azután kikergette a pusztába, hogy ott a terméketlen, vizetlen ördög-bírodalmában elpusztuljon.⁵ Jézus az ítéleten baloldalra kerülőket nevezi bakoknak. A bűn sötét világát helyesen érzékeltette ez a szögletes szemű, hajlott szarvú, szakállas, csülkös, buja, veszekedő fekete állat.

Jézus Istennek Báránya. Önmagában szelíd, ártatlan, tiszta, türelmes, — de a világ bűneinek roppant terhe van rajta. „Az Úr őreá tette mindnyájunk gonoszságát.”⁶ Ezért mindjárt nyilvános működése kezdetén Szent Márk evangélista leírása szerint: „A lélek azonnal kiűzé (expulit) őt a pusztába... és a vadállatokkal vala.”⁷

Mily két csodálatosan egybevágó kép óriási időbeli és tartalmi különbségekkel egymás között! Jézus is „elviszi” — tollit — e világnak bűneit, oda, ahol nincs semmi emlékezés, számontartás: Isten megbocsátó irgalmasságának pusztaságába, ahol emlékezetük is elvész. De „a mi békeségünk ára az ő fején van”⁸ — mint Izaiás próféta mondja.

⁴ Jn. 1, 29.

⁵ Lev. 16, 20.

⁶ Iz. 53, 6

⁷ Mk. 1, 12.

⁸ Iz. 53, 5.

Azaz Isten elfogadta a behelyettesítést és bűneink miatt őt büntette, aki ártatlan áldozattá vált így érettünk. Mint a szarvainál a bokorban fennakadt kos áldozattá vált Ábrahám kezében Izsák helyett, vagy mint ahogyan az Ézsau ruháiba öltözött Jákob elvette bátyja előnyeit, úgy az emberségünk rongyaiba burkolódzó Úr Krisztus magára vette mindazt a büntetést, mely reánk várt volna. Az ő áldozata béke és kiengesztelődés Istennel, állandó mindennapos áldozat: sacrificium iuge folytonosan megújuló áldott hatásokkal. Mienk lett Jézus és az Atyáé maradt, tehát mint valamit a mienkből: a legértékesebbet, „az elsőszülöttet a fiak között” odaajánlhatjuk Istennek, mint neki is kedves áldozatot. Bárány tehát ő, ki engesztelő áldozatul elég a kereszt oltárán és jó Pásztor is egyidejűleg, aki életét adja juhaiért. Valóban áll reá, amit az ószövetségi próféta mond: „Ami elveszett — fölkeresem, ami elhajtott — visszahozom, ami megsérült — bekötözöm, ami erőtlenn — megerősítem, ami kövér és erős — megőrzöm és legeltetem azokat.”⁹

E világ bűneinek elvétele — a megváltás — az Isten Bárányának kínos kereszthalála által ment végbe. Az ő értünk vállalt munkája tehát elsősorban a büntetés átvállalása és elviselése helyettünk. Amit természetes fejünk: Ádám vétett, azért a büntetést kegyelmi főnk: a második Ádám: Jézus viselte el. Ádám büntetése volt a verejték és a könny, a szenvedés és halál, a tövis és bojtorgán, végül a kereszten elszenvedett kínos halál és ennek süket nyugalma a kő sírban. Még az Ádámnak ígért átok: a fáradozás és munka eredménytelensége is éri az isteni Jézust: a választott népet hányszor szeretete volna összegyűjteni szárnyai alá, de az nem akarta. E büntetéseket viselte ártatlanul mint Isten Báránya testében a kereszten, mert „valóban gyengeségeinket ő viselte, fájdalmainkat ő hordozta”.¹⁰ Tette pedig ezt engedelmségből az Atya iránt, szeretetből irányunkban, mint az emberiségnek új feje, új törzsatyja valamennyiünk nevében és mindannyiunk helyett.

⁹ Ezek. 34, 16.

¹⁰ Iz. 53, 4.

De ez a büntetés-elviselés — bár nagy megváltó és szabadító, könyörületes ténye isteni Szívének — csak negatívum. Szenvedése ezen túlmenőleg érdemszerző: gyógyít lelki sebeket és megnyitja a mennyeket — amint az áhitatos magyar népének mondja. Miután büntetésünket elviselte, sarcunkat leróttá nemcsak börtönünk ajtaját nyitotta meg, de Isten lelki kegyelemtárának kincstárát is. Megszűnt a pokol tornáca és kitárult az ég kapuja, megépült az Egyház kertje és benne szentségek forrásai nyíltak: van kegyelem, istenfiúság, üdvösséglehetőség minden ember számára. Mindez Isten Bárányának ártatlan kereszthalála által van így: az ő kékségei által szabadultunk meg. Elégtételen felüli érdemei alkotják az Egyház kincstárát, melyből ma is annyi büntetés-elengedés, pótlás és áldás származik. Ily elégtételen felüli érdemek pedig nagy bőségben vannak, hiszen „egyetlen csepp vére minden bűntől megtisztíthatta volna az egész világot”. Tehát valóban igaz Szent Prosper ígéje: „A vétkező Ádám gonoszsága nem volt oly nagy, mint a megváltó Ádám jósága, aki értünk meghalt.” Megmondta már Szent Pál: „Ahol eláradott a bűn, ott túláradott a kegyelem”¹¹ és Szent Agoston: „Ő szerencsés bűn, mely ilyen és ily nagy Megváltót érdemelt!” Ezeknek az érdemeknek szent emberségére is volt hatása: kiérdemelte dicsőséges feltámadását, mennybemenetelét és felmagasztaltatását az Atya jobbjára. De önmagán túl nekünk, számunkra is sokat kiérdemelt: a kegyelem egész világát, megváltása eredményeiben, hatásaiban való részvételét és ezáltal megszentelődésünket, üdvözlésünket.

Mindezek után magára vessen, aki mégis elkarhozik. Aki ennyi előnyös lehetőség birtokában nem tesz semmit az örök üdvösségért, sőt ennek dacára ellene cselekszik, mikor az Úr Jézus ennyit tett érte, — megérdemli, hogy elkarhozzék. Tantus labor non sit cassus! Isten minden eddigi irgalma méltán lesz haraggá ellenük; aki meghalt értük megváltva őket, joggal lesz ítélőbírájuk. Ita ut sint inexcusabiles¹² — nincs semmi, ami mentségükre szólna és

¹¹ Róm. 5, 20.

¹² Róm. 1, 20.

öket haszontalan életük után Jézus jobbjára állítaná. Nagy intelem számukra a zsidóság elvettetése: Isten türelmének, jóságának annyi szeretetténye után, annyi csodája láttán és élveztén, annyi jövődölése teljesültén is idegen istenekkel paráználkodtak, a próféták beteljesítőjét, a tóra tökéletesítőjét, az Isten Fiát, „az élet szerzőjét és a dicsőség urát”¹³ pedig megfeszítették. Ezért kívánságuk szerint: az ő vére rajtuk és fiaikon, de nem mint áldás, hanem mint vád, mint káini bélyeg, mint rettenetes adóslevél és teher, melyet viselni annyi, mint nyögni, jajgatni, szenvedni a történelem egész folyamán keresztül. Így van minden keresztény is, akinek nincs haszna saját hibájából Jézus megváltói keresztségében: elvettetik, kivágatik Isten kertjéből, börtönbe taszítatik és örök halálra megy — mint Jézus mondja.

Isten Bárányától, aki elveszi a világ bűneit, azt kéri a szentmisében anyánk: az Egyház, hogy irgalmazzon nekünk és hogy adjon nekünk békét. Litániák végén pedig azt kérjük ugyancsak tőle, hogy kegyelmezzon nekünk, hallgasson meg minket és újra irgalmazzon nekünk.

Méltó, hogy kérjük irgalmát éppen annak, aki üdvösségünkért annyit szenvedett. Mert bennünk látja, hogy szenvedése, keresztsje hiába volt-e, hogy mi, akik ennek eredményeit élvezzük, mennyire értékeljük ezt az értünk vállalt roppant áldozatot. Látja, hogy milyen kevésbé vagyunk hálásak ennyi jóságért és mily gyatrán és menynyire kellettlenül megyünk az üdvösség kapuja felé, melyet pedig legnagyobb kínok árán nyitott meg számunkra szegektől átvett kezekkel ő mint Istennek Báránya. Bizony méltó, hogy irgalmát esdjük annak, aki ennyi szenvedése árán bíránk és gazdánk lett. Az ő irgalma legyen tartós rajtunk: el ne vessen maga elől, hanem bűneltörő jósága kereszthalála után is kísérjen minket és vigyen, vezessen, vonzzon előre.

Kérjük, hogy hallgasson meg minket. A jobb lator alázatos lelki szegénysége ihlesse ezt a kérésünket: Memento mei Domine! Bajunkban ahhoz fordulunk, aki miat-

¹³ Ap. csel. 3, 14. sk.

tunk maga is kínok bajának fáján szenved, de aki ott is végtelen erős, mert értünk imádkozik és a mi imádságunkat meghallgatja, kéréseinket teljesíti.

Kérjük, hogy adja meg nekünk a békét. A kis betlehemi jászol világa éneklí Jézus isteni programját: és béke a földön. Mégis a kereszt áldozata békít ki Istennel mint Atyával, egymással mint testvérekkel és önmagunkkal: belső indulatainkkal, szenvedélyeinkkel, vágyainkkal. Békeáldozat főként Jézus keresztáldozata: „a mi békességünk ára az ő fején van”¹⁴ — mint Izaiás mondja. Es gíbt keinen Frieden ohne Kreuz; előbb ezeket kell szenvednie Isten Fiának és azután köszönthet ránk ezzel az üde üdvözléssel: Pax vobis! Ezért kérjük mi is a béke Fejedelmétől a békét minden Agnus Dei-ben, hogy miután elvette e világ bűneit, békétlenségünk igazi okát, adja meg az áldott csendet, melyet húsvét tiszta délutánján az emmausi édes tavaszi alkonyatban magunkon végigreszketni érzünk. E békének külön értéke, hogy gyökerei a szenvedésben, Jézus Urunk sebeiben vannak. Innét árad mint roppant halálküzdelmek győzelmes eredménye a béke.

Halottainknak ugyancsak tőle kérjük: dona eis requiem! Itt a béke, odatúl a nyugalom a bűn távollétéből forrasozhat csupán — azért attól származik, aki mint Isten Báránya elvette a világ bűneit. Ezért tüzzük sírjaink fölébe, ezért állítjuk temető közepébe a keresztet és rajta a „mint-egy megölt” Isten Bárányát. Tőle van a túlvilágra jutottak nyugalma, Istenbe csendesülése, mert terheiket, aggodalmait Isten Báránya elvette.

Méltóknak kell bizonyulnunk ennyi sok jóságra. Úgy kell élnünk, hogy Jézus sok érdeme, áldozata eredményes legyen bennünk és rajtunk. Ezért litániánk ezzel zárul: Kyrie eleison: irgalmazzon nekünk a jó Űr Jézus, akiben egyedül lehet reményünk. Ő lesz a mi bíránk is, de igen nagy jutalmunk is. Maradj velünk, Uram!

¹⁴ Iz. 53, 5.

A szent kereszt szószéke

Az Úr Jézus Krisztus tanítói, papi és királyi tisztje teljesítésében eszközölte megváltásunkat. Így mutatják be őt előre az ószövetség lapjai és ő maga is ebben a hármasszerepben tevékenykedve tölti földi életét. Áldott tanítások szóban és példában, önnönmagának vérontásos feláldozása a kereszten és Isten országának uralkodói berendezése — ezekben jelölhetjük meg köztünk töltött harminchárom esztendejének tartalmát. Ezeket folytatja az Egyház, melynek ígehirdetése az örök Igének a Szentlélektől ihletett szava, melynek szentmiseáldozata a keresztáldozat vérontás nélküli megújítása, kormányzati, egyházfegyelmi intézkedései pedig az Úr királyi hatalmának érvényesülése Isten földi országában.

Az isteni Megváltó élete vége azonban összefoglalja mindeme tevékenységét és a szent kereszten egyesíti tanítói, papi és királyi szerepeit. Így lesz számunkra: keresztények számára a szent kereszt hitünk áldott jelvénye, foglalata, azaz Jézus Mester katedrája, Jézus Főpap oltára és Krisztus Király trónusa. Legfontosabb tanításai a kereszt tanszékéből hangzanak el, újszövetségi áldozata a kereszt véres oltárán valósul és mint három világ uralkodója a kereszt trónusán fogadja égiek, földiek és földalattiak hódolatát. Lássuk ezeket egyenkint.

Jézus mondta: „Ti engem mesternek mondotok és jól mondjátok, mert én az vagyok.”¹⁵ Jézus mester tanszéke, katedrája a szent kereszt, erre is áll: „Cselekedni és tanítani kezdett”,¹⁶ azaz először példával, azután szóval tanított innét bennünket. A kereszt lett számunkra a jó és gonosz tudás fája: erről tudjuk meg, hogy mekkora gonoszság a bűn és mekkora jóság az Isten. Erről tudjuk meg, hogy Isten belső valósága a legmélyebb igazság, mert nem hagy bünt büntetés nélkül, de egyúttal a legnagyobb irgalmasság is, mert egyszülött Fiát adta e büntetés elviselésére. Tanít ezenkívül arra, hogy a szenvedés és halál a bűnnek

¹⁵ Jn. 13, 13.

¹⁶ Ap. Csel. 1, 1.

zsoldja, tanít példájával szenvedni és meghalni. Ezeken kívül igen sok erényt mutat be: béketűrést, türelmet, alázatot és főképen a szeretetet. Tanít arra, hogy e mérföldkövön túl lejárt már az ószövetség, ezen innen viszont diadalmas útjára indult az új frigy.

De végtelenül fontosak és mélyértelműek, örök érvényűek szóbeli tanításai is. Jézus Urunk hét szava a kereszten sok nagy lelket foglalkoztatott. A nagy magyar bíboros Pázmány például Isten házának hét oszlopát, az újszövetség hétágú lámpáját, a hét főbűn ellentétét nézi e szavakban.¹⁷ De legmélyebb értelmű talán Bellarmin Szent Róbert értelmezése, ki külön kis művet is írt a haldokló Jézus utolsó hét szaváról.¹⁸ Szerinte három szó miránk: emberekre vonatkozik, három Krisztusra magára, egy pedig általános érvényű. A reánk vonatkozó három szó közül egy szól a bűnösökhöz: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek”,¹⁹ egy szól a megtérőkhöz: „Még ma velem leszel a paradicsomban”,²⁰ egy pedig vonatkozik az igazakra: „Íme, a te fiad, íme, a te anyád!”²¹ A Krisztusra magára vonatkozó három szó közül az egyik a test panasza: „Szomjazom”,²² a második az Őr emberi lelkének szava: „Atyám kezeidbe ajánlom lelkemet”,²³ a harmadik az isteni Megváltó kiáltása: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?”²⁴ Utolsó szava: „Beteljesedett”²⁵ mindent összefoglal és nagy művét lezárja.

Tekintsük Jézus mester utolsó nagy tanításait egyenkint.

1. „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.”

¹⁷ Pázmány: Préd. 692. skk.

¹⁸ De septem verbis Christi in cruce. Bibliotheca ascetica. XVI. Ratisbonae, 1925.

¹⁹ Lk. 23, 34.

²⁰ Lk. 23, 43.

²¹ Jn. 19, 27.

²² Jn. 19, 28.

²³ Lk. 23, 46.

²⁴ Mt. 27, 46; Mk. 15, 34.

²⁵ Jn. 19, 30.

Ez a szó a bűnösökre vonatkozik. Akiket nem hat meg Jézus tanítása, szenvedése, mentse meg tehát őket Jézus imádsága. Ez az ellenségszeretet leghősibb ténye, mert kérés, közbenjárás és mentegetés éppen azok javára, akik szenvedéseit okozták, hiszen e szavakat még megfeszítése alatt mondta az Úr. Való igaz, amit ránk bűnösökre mond az ártatlan apostol, Szent János: „Ha valaki vétkezett is, van szószólónk az Atyánál, az igaz Jézus Krisztus.”²⁶ Bocsáss meg nekik: add meg nekik a megtérés kegyelmét, hogy megbocsáthass. Indokolás: mert nem tudják, hogy mit cselekszenek, tehát nincsenek tettük gonoszságának tudatában, ezért nem egészen róható terhükre, amit tesznek, mert az erkölcsi beszámítás egyik feltétele: a tudatosság csorbult náluk. Ugyanígy mentegetik a zsidóságot Szent Péter, Szent Pál és Szent István vértanú. Szent Péter: „Tudom, hogy tudatlanságból cselekedtétek ezt, mint a ti fejedelmeitek is.”²⁷ Szent Pál: „Ha megismerték volna, soha a dicsőség Urát meg nem feszítették volna.”²⁸ Szent István pedig az őt megkövezőkért így imádkozik: „Uram, ne tulajdonítsd nekik e bűnt!”²⁹ De ez a tudatlanság maga is bűnös: maguk voltak okai annak, hogy messiásfogalmuk elferdült, hogy Jézust annyi világos bizonyíték és csoda ellenére sem fogadták be, hogy ügyét elárulták, hogy az öszövetségben nekik szánt szerepből kiestek és a Megváltót megfeszítették. Nem imádták az Istent lélekben és igazságban, mert akkor ők is, mint Nikodémus, belátták volna: „Mester, tudjuk, hogy az Istentől jöttél, mert senki e jeleket és csodákat nem művelheti, hacsak az Isten nincs vele.”³⁰ De ők sokszor ellenállottak a Szentléleknek, akár csak atyáik és ezért beállott náluk is a szív vaksága, a legnagyobb baj, amit emberi hanyagságunk előidézhet.

Volt-e eredménye a haldokló Jézus imádságának? Ó hogyan! „Meghallgattatott az ő hódolatáért”³¹ — mint

²⁶ I Jn. 2, 1.

²⁷ Ap. Csel. 3 17.

²⁸ I Kor. 2, 8.

²⁹ Ap. csel. 7, 50.

³⁰ Jn. 3, 2.

³¹ Zsid. 5, 7.

Szent Pál apostol mondja. Sokan mellüket verve futottak le a hegyről, mondja az evangélista a nagypénteki tragédia utolsó jelenetéről. Az első pünkösd napján megtért háromezer zsidó között bizonyosan ott voltak sokan azok közül, akik a keresztt alatt állva kapták meg a megtérés kegyelmét, — hiszen az első keresztény hitközség tagjai természetsszerűleg zsidók lehettek. Végül a megátalkodottak is negyven évnyi határidőhosszabbítást kaptak a megtérésre, mert Isten súlyos büntetése: Jeruzsálem pusztulása csak Krisztus után 70-ben következett be. De akkor be is népesült a Kálvária hegye újra keresztekkel, melyeknek mindkét oldalára zsidókat feszítettek fel Titus katonái, megszűnt az áldozat, felégett az ószövetségi szentély, kincsei a győztes rómaiak diadalmenetében mint profanizált győzelmi jelvények prédára kerültek.

Jézus tehát, a nagy közvetítő és védelmező, a világot megváltva azoknak is bocsánatot esdekelt, akik ellene vétettek. Ezt felhasználni üdvösség, ezt tudatlanra venni elvettetés és kárhozat.

2. „Még ma velem leszesz a paradicsomban.”

Ez a megtérők hívó, biztató, bocsánatot közvetítő áldott szava Jézus ajkán. Latrok között szenved, hogy teljesüljön Izaiás szava: „Gonoszok közé számították”,³² és hogy lásuk, mennyire igaz Szent Pál apostol szava: „Ahol eláradt a bűn, ott még túláradóbb lett a kegyelem.”³³ Az üdvösséges megváltás az emberi bűn kellős közepéből indul. A jobb lator Isten irgalmas jóságának csodája, a bal viszont a kárhozat titkának hirdetője: a világ megváltásának pillanatában és helyén is van egy talpalatnyi helye a gonosznak. E jelenet továbbá csodálatos elővételezése az utolsó ítéletnek, ahol „egyik felvétetik, másik elhagyatik”,³⁴ a jobbfelelen állott isteni irgalom hívja életre, a baloldalt viszont isteni igazságosság taszítja kárhozatra. Igazolja továbbá e kép Aquinói Szent Tamás véleményét, mely szerint az igaz bűnbánat középut a remény és a félelem között, mert Szent

³² Iz. 53, 12.

³³ Róm. 5, 20.

³⁴ Lk. 17, 34.

Agoston szerint egy lélek kapott az utolsó pillanatban bocsánatot, hogy senki kétségbe ne essék, — ez ad alapot a reményre, — de viszont csak egy, hogy senki vakmerően el ne bizakodjék, — ez int üdvös félelemre. Mutatja végül, hogy a rossz ember mennyire alá van rendelve a jónak, mint Szent Agoston mondja: „Minden rossz ember vagy azért van, hogy megjavíttassék, vagy azért, hogy általa a jó ember szenvedjen és érdemeket gyűjtsön.”³⁵

Jézusnak itt mondott isteni szavai valóra váltják a nyolc boldogság legelsőjét: Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyeknek országa. Ez a megfeszített jobboldali lator ama munkás, aki csak délután háromkor állt munkába és íme, ugyanazt a dénárt, ugyanazt az örök üdvösséget kapja, mint akik életük hajnalától kezdve dolgoztak, „mert én jó vagyok”. Ez az igazi lelki szegény, akinek semmije sincsen, terhelt lelkiismeretén nincs egyetlen pont, mely bizalomra, mentségre támaszt nyújthatna, földi segítségre pedig most már igazán nem is gondolhat. Egy maradt meg: a megtérés lehetősége: „Uram, emlékezzél meg rólam, mikor országodba jutsz.” Mennyi hit van ebben: urának szólítja az Úr Jézust, akinek országa van, pedig ruhátlanul vele egy sorban függ a kereszten. Hisz tehát Jézus istenségében, ártatlanságában, királyságában, országában, lelket üdvözítő hatalmában, egész életművében, evangéliumában, mely lélek és élet itt a halál küszöbén is. Nem sokat kér, igazi lelki szegény: csak egy kis megemlékezést, mementót, ezt sem most, nem akar a testi kínoktól, halálgyötrelemtől szabadulni, mint baloldali társa — lelkének javát kéri arra az időre, mikor Jézus országa, győzedelme ténnyé valósul. Neki mondja áldott második szavát az isteni Üdvözítő: „Még ma velem leszel a paradicsomban”, tehát üdvözülsz, részed lesz velem, egy sorban leszel velem dicsőségben és boldogságban. Jézus a bűnösökért halt meg, illő tehát, hogy mikor nagy művét teljesíti, örök időkre szóló példában mutassa meg a szenvedés, a bűnbánat, a megbocsátó isteni irgalom és az örök üdvösség titkainak áldott kapcsolatát, összefüggését.

³⁵ Tract. super Psalm. 54 ad 1.

3. „Ime a te Anyád. Ime a te fiad!”

Az emberiség harmadik csoportja az igazak, hozzájuk is szól a szenvedő Úr Jézus a szent kereszt tanszékén. A bűnösökért imádkozott, a megtérőknek paradicsomot ígért, az igazakat pedig szenvedésébe vonja és egymásnak szeretetébe ajánlja. Nem magánosan szenved az Úr Jézus, bár e világ bűneinek terhe csak egyedül őt nyomja. De mikor emberré lett, beleállt a roppant közösségbe, a nagy szolidaritásba, mely emberi természetének kapcsolataiban, vérségi és baráti viszonyulásaiban mutatja magát az Úr Jézusra nézve is érvényesnek, kötelezőnek. Már az agg Simeon jóslata együtt említi Krisztus szenvedését édesanyja fájdalmaival: ő a jel, melynek ellene mondanak, a Szent Szűz Szíve pedig hét tör várományosa. Az igaz lelkek feladata tehát együtt szenvedni Jézussal, a gonoszok részéről ért bánásmódban vele közösködni az ő jövőndölése szerint: „Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak.”³⁶ Együtt kell szenvedniök Jézussal részvétből, odatartozásból, hozzáhasonulásból, mint ahogyan Szent Pál titkos ígéje mondja: „... hogy betöltsem testemen Jézus szenvedéseinek mintegy elmaradt részét”.³⁷ Ez úgy értelmezendő, hogy az Egyház a titokzatos Krisztus, ahol tagjaiban tovább éli Jézus földi megalázottságának állapotát. Tehát az igazak is hordják a keresztet, rá vannak feszítve a vétkekkel és kívánságokkal együtt. Ez a külső: a gonoszaktól jövő szenvedés és ez a belső önnönmagunk megfeszítése a nagy compassio, ez az együttlés-szenvedés az igazak részéről Jézussal, ez az a keskeny út, melyet az ő keresztje húzott a porban és ez az a szűk kapu, melyet a kereszt kulcsa nyit ki az örök élet feltárulásakor.

Ebben a szenvedésben, amint az igazak egyek Krisztussal, úgy egymással is egynek kell lenniök: anya-fiúi viszonyba kell egymással lépniök, amint a végrendelkező Jézus meghagyta. Amint az Eucharisztia — nem hiába a kínszenvedés emléke — egyesít Istennel, de ugyanakkor testvériségbe és asztalközösségbe von egymással is — épp-

³⁶ Jn. 15, 20.

³⁷ Kolossz. 1, 24

úgy a Jézussal és Jézusért vállalt szenvedés is egymásra utal, összeköt, szeretetközösségbe von bennünket egymással. Az üldözések kora a legideálisabb keresztény testvériségnek ideje is együttal.

A Fájdalmas Anya példát ad a szenvedésben. Egyszer kérdezte: hogyan? és egyszer kérdezte: miért? „Hogyan lehetséges ez, — mondta az anyának — holott én férjet nem ismerek?”³⁸ És ismét: „Fiam, miért cselekedtél így velünk?”³⁹ De mindkét esetben megnyugodott a magyarázatban, melyet Gábiel és a tizenkét éves Jézus adtak. Most a legnagyobb szenvedésben nem hagyja el egyik szó sem ajkát, pedig ha valaki, akkor a szenvedő ember van tele számonkérő vádakkal, hogyanokkal, miértekkel Istennel szemben. De ő mint Gyertyaszentelő Boldogasszony, Isten oltárára tette szent Fiát, akit nekünk szült, nekünk nevelt és nem magának — ehhez hű marad, a legnehezebb órában is. Ez a gyermekét megváltói feladatára odanyujtó áldozatos fájdalmas anyaság tekint ki a sixtini Madonna mély szemeiből, aki Keppler püspök szép méltatása szerint: „Eine schmerzenseiche Seherin.” Hivatása több, mint anyai: áldozati, szinte papi tevékenység, mikor szívének oltarán ég el a láz tüzeiben szent Fia érettünk: az egyszülött Fiú a fogadott fiak üdvösségéért. Nem csoda, ha elsősorban rajta teljesült a Szent Pál mondotta igazság: Ha együtt szenvedünk vele, együtt is dicsőítettünk meg.”⁴⁰ Követte is szent Fiát a nagypénteki sötét gyászból a magasságok országútjára, a nagybaldogasszonynapi megdicsőülésbe.

Ez a kettős megszólalása Jézusnak a kínok katedráján a fájdalmas Anyához és Szent Jánoshoz belevilágít még a tömegből felkiáltó asszony szavára adott magyarázatába: „Aki Atyám akaratát cselekszi, az az én atyámfia, húgom és anyám.”⁴¹ A legjobb tanítvány és az édesanya kapcsolata itt valósul meg: ketten kölcsönösen vonatkozásba jutnak egymással: az édesanya Szent János anyja is lesz,

³⁸ Lk. 1, 35.

³⁹ Lk. 2, 48.

⁴⁰ Róm. 8, 17.

⁴¹ Mt. 12, 50.

a tanítvány viszont őre és oltalmazója lesz a Fájdalmas Anyának. A kapcsolat Jézus ajkán nemcsak azt bizonyítja, hogy Szent József már meghalt, hogy Jézusnak nem voltak vérszerinti testvérei, hanem ezeken túlmenően azt is, hogy a legjobb krisztustanítvány lesz egyedül méltó Krisztus Anyját közelelről támogatni, védeni, szeretni.

Jézus a kereszten önmagával kapcsolatban is háromszor szólal meg: egyszer emberi teste, egyszer emberi lelke, egyszer megváltói szerepe kér szót e szavakban.

4. „Szomjazom.”

Jézus emberi testének ez az utolsó panasza: szomjazom. A sebláz, a nagy vérveszteség és a végső kimerülés mondaták vele ezt a panaszt teste részéről. Hét szava közül ez a legrövidebb: egyetlen szó csupán. Emberi szenvedőknél egyéb sem jut szóhoz, mint a test fájdalmai, panaszai; a lélek dolgai, családi, vagyoni vonatkozások csak töredékesen és mellékesen. Pedig mennyit szenvedett az Úr Jézus áldott szent teste! Ezen valósult megváltásunk, minden tagja szenvedett, mert minden bűnért eleget akart tenni. Szent feje tövisektől, keze, lába szegektől vérzett, szent Szívét lándzsa járta át, egész testét megostorozták, hogy beteljesüljön Dávid jóvendölése: „Átlyuggatták kezemet, lábamat, megszámlálták minden csontomat.”⁴² És szent teste részéről mégis csak egyetlen szó hagyja el ajkát: szomjazom, itt sem kér inni, csupán a tényt említi, ránk bizza annak enyhítését minden panasz, zokszó, rimánkodás nélkül.

A test e csendes utolsó kívánságának azonban a közvetlenül kínálkozó értelem mögött mélyebb értelme is van. Szent János evangélista szerint azért mondta az Úr Krisztus e szót, mert egy ószövetségi jóvendölés még nem teljesült: a 68. zsoltár verse: „Ételembe épét tettek, szomjúságomban ecettel itattak engem.” Hogy tehát ez is teljesüljön, ezért mondta: Szomjazom, mire ecettel és epével telt szivacsot emeltek nádszálon ajkához. Ezzel tett eleget a torkosság, részegség, iszákosság sok vétkéért. Itt az élő vizek üde forrása szomjazik, elmondhatja, hogy beteljesült rajta minden

⁴² Zsolt. 21, 18.

jövendölés: „erőm kiszáradt, mint a cserép és nyelvem ínyemhez ragadt”.⁴³

Jézus imádandó emberi szent teste, mely fogantatott a Szentlélektől és született Szűz Máriától, megváltásunk áldott eszköze, ma sebek kárpítja, a kínok lázának lángjában ég el, mint Istennek Báránya a kereszttel magas oltárán. És mégis a szenvedő Jézus erről beszél legkevesebbet, legrovidebben csak egyetlen szót ejt ki csupán: szomjazom. A test a kínok tengerében és a halálban sem több az Úr szemében, mint a lélek lassan széthulló lakása, melyben a bennlakó úrnő: a lélek az igazi lényeges.

5. „Atyám, kezeidbe ajánlom lelkemet.”

Krisztus Urunk emberi teste után emberi lelke szólal meg. Teste pillanatnyi enyhülést kért csupán tőlünk, amit nem kapott meg, lelke mennyei Atyjának van ajánlva, amiben az élet alkonyatának legszebb esti imádságát mondotta örök példaképpen valamennyiünk számára. A lélek sorsa örök élet, az örök élet gazdája viszont a mennyei Atya, akinek kezébe ajánlva lenni annyi, mint üdvözülni. Mert „rettenetes az élő Isten kezébe esni”,⁴⁴ ezért imádkozzuk a litániában: A hirtelen és véletlen haláltól ments meg, Uram, minket. De Isten jóságos, jutalmazó örök életet adó áldó kezébe ajánlottan meghalni a legnagyobb kegyelem. Nincs ennél a fohásznál szebb búcsú a lélek számára, sem a tűnő naptól esténként, sem a tűnő élettől az élet sötétülő alkonyatában.

Maga ez a fohász idézet a 30. zsoltár 6. verséből. Dávid Saul elől menekülve életveszélyes körülmények között bizta e szavakkal életét Istenre. A nagy előkép így teljesült: Jézus Urunk mint Dávid ellenképe, mennyei Atyja kezébe ajánlja emberi lelkét, mint a halál szorongattatásai között egyedül biztos helyre. Tanúi e szavak az Úr Jézus önkéntes halálának is, amint mondotta: „Életemet senki sem veszi el tőlem, én teszem le azt magamtól és hatalmam vagyon annak letételére és ismét hatalmam vagyon annak felvéte-

⁴³ Zsolt. 21, 18.

⁴⁴ Zsid. 10, 31.

lére.”⁴⁵ Istensége tehát most már szabad utat enged az emberi testét emberi lelkétől elválasztó bajoknak, tehát Isten szolgájának: a halálnak. Ezt fejezi ki Szent Athanáz szerint az evangélista, mikor elmondja: „Lehajtá fejét és kiadá lelkét.”⁴⁶ Azaz főhajításával engedélyt adott a halálnak, hogy az hozzá közelíthessen és elválaszthassa testét lelkétől. Nálunk embereknel fordítva történik: kileheljük lelkünket és utána természetes súlyánál fogva lehajlik fejünk. Jézusnál nem így: ura maradt a halálnak a halálban is, ez nem közelíthetett hozzá másként, mint az ő engedélye birtokában.

E fohász Jézus *Commendatio animae*-je, haldoklási imádsága. Mikor ezt mondjuk, felvonultatjuk a nagy bajokból szabadultakat és ezekre hivatkozva kérjük Istent mint élet és halál urát, hogy szabadítsa meg lelkünket a halál csontos fogójából. Könyörgünk, hogy szabadítson meg bennünket, mint Ábrahámot Űr-Chaldeából, Noét a vízözönből, Lótót az égő kénköves Szodomából, Dánielt az oroszlánveremből, a zsidó népet a fáraó hatalmából, Zsuzsannát a gonosz bírák kezéből, a három ifjat az égő kemencéből. Jézus Urunk csak legközvetlenebb előképére: Dávidra hivatkozik és nem a szolga szavaival rimánkodik vagy esdekel, hanem a Fiú öntudatán szól az Atyához. Felújítja, amit az Olajfák hegyére menet főpapi imádságában mondott: „És most dicsőíts meg engem, Atyám, tenmagadnál ama dicsőséggel, melyet birtam nálad, mielőtt a világ lett.”⁴⁷

6. „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem!”

A körülálló zsidók Éloi, Éloi felkiáltást Illés segítségül hívásának tartották — aki miután halál nélkül ment át az életből az örökkévalóságba — náluk a halál órájának pártfogója volt. Mondják is: „Hadd lássuk, ha eljön-e Illés, hogy megszabadítsa őt.”⁴⁸ De e mély felkiáltás igazi értelmét nem is sejtették, annál kevésbbé keresték.

Ez a felkiáltás is idézet a 21. zsoltár 2. verséből a tel-

⁴⁵ Jn. 10, 18.

⁴⁶ Jn. 19, 30.

⁴⁷ Jn. 17, 5.

⁴⁸ Mt. 27, 49.

jesedés bizonyítására. E szó a megváltó Jézus panasza. De elhagyhatja-e az Atya az ő isteni Fiát? Hiszen Krisztus személyi egységben van az örök Igével, a második isteni személlyel, mely egység a megtestesülés óta megszakíthatatlanul fennáll mindörökké. E felkiáltás talán ennek a mélységes összetartozásnak megszakadását jelenti? Bizonytalán nem. E felkiáltás értelme egészen más.

Szent Ágoston az Atyától való elhagyatottságot arra érti, hogy nem nyert meghallgattatást a véres verejtékezés közben mondott olajfákhegyi imádsága: „Atyám, ha lehetséges, múljk el tőlem e pohár.”⁴⁹ Aquinói Szent Tamás az elhagyatottságot arra érti, hogy a menyeyi Atya nem védelmezte meg az üldözöktől, a kereszthaláltól, hanem átengedte védtelen emberségét a kínszenvedésnek. Pázmány bíboros a Szentírás ama szavait látja teljesedni itt, melyek szerint: „Elhagyja az ember atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik és ketten lesznek egy testben.”⁵⁰ Jézus Urunk is a szenvedésben elhagyta anyját, őt elhagyta Atyja, hogy jegyeséhez: az Egyházhoz ragaszkodhassék és vele egy testté válva e misztikus frigyből az örök életre születhesünk mi mint Istennek fogadott fiai.

A valóságban úgy járt isteni Megváltónk is, mint egyiptomi József, akit mint legkedvesebbet elküldött atyja: az öreg Jákob testvéreinek keresésére. Mikor Dothain táján végre rájuk akadt, gonosz fivérei megfosztották tarka ruháitól, üres ciszternába vetették, hús ezüstön eladták, így jutott Putifár házába, majd a fáraó börtönébe két gonosz közé, kik közül az egyik visszakerült hivatalába, a másik akasztófára jutott. Jézust is elküldte a menyeyi Atya „keresni és üdvözíteni azt, ami elveszett”,⁵¹ de mi megfosztottuk ruháitól, a kínok kútjába vetettük, harminc ezüstért eladtuk és így jutott a keresztre két lator közé, kik közül az egyik üdvözült, a másik elkárhozott. Mint egyszülött Fiú utánament a fogadott fiaknak, akik a tékozló ifjú mintájára kikérték örökségüket és messzi országba távoztak. Az egy-

⁴⁹ Mt. 26, 39.

⁵⁰ Gen. 2, 24; Mt. 19, 5.

⁵¹ Lk. 19, 10.

szülött Fiú utánunk jött Atyja meghagyásából és itt a ser-
tések és moslékok között átérezte eme rettenetes isten-
távolt, ahol emberi természetére ránehezedett a szörnyű
teher: Istentől messze lenni, latrok közé kerülni, a bűn
messzi országába jutni és ezért felkiáltott: „Én Istenem, én
Istenem, miért hagytál el engem?!” Úgy járt isteni Meg-
váltónk, mint a példabeszédbeli fiú, akit atyja a gonosz
szőlőművesekhez küldött, miután szolgálait már mind meg-
verték és méltatlanságokkal illették, de a gyermekeket —
örökös sejtve benne — egyenesen meggyilkolták. E rette-
netes távlatokból, messzeségekből, e szörnyűséges mélysé-
gekből kiált ki az egyszülött Fiú Atyja felé, hogy éreztesse
velünk, fogadott fiakkal, kik azt sem tudjuk talán, hogy
mit cselekedtünk, — hogy mennyire messze kerültünk Isten-
től, atyai háztól, Isten országától! Szörnyű sors velünk
bűnösökkel egy sorban lenni, a bűnös helyzetének átkát
viselni elsötétült ég alatt, ruhátlanul, latrok közt vérezve
cseppenkint a lelket kilehelni, fohászokban szétfoszladozni,
e világ bűneinek terhe alatt Isten ártatlan Bárányaként
válságul meghalni.

7. „Beteljesedett.”

Ez a szó általános érvényű a haldokló Jézus ajkán.
Ez a korona mintegy nagy művén, ez a pont utolsó tani-
tásán. Mi teljesedett be? Beteljesedett elsősorban a kínok
kelyhe, mely az olajfákhegyi imádság óta a mennyei Atya
akarataból egyre jobban megtelt, míg most még alját, sep-
rőjét is ki kellett innia. Beteljesedtek az összes róla mon-
dott jövendölések, legutoljára az, amit ő maga mondott
önmaga felől: „Bontsátok le e templomot”⁵² — szent teste
templomáról. Beteljesedett a világ megváltásának áldozata,
Isten Báránya élete árán elvette e világnak bűneit. Betel-
jesedett a megváltás nagy munkája: alkotása az Anyaszent-
egyház, az újszövetség; Isten földi országa kész. Beteljese-
dett a rábizott nagy mű, amit már főpapi imádságában
előrevételezve mondott: „Én téged, Atyám, megdicsőítette-
lek a földön, a munkát elvégeztem, melyet rám bízál...
akiket nekem adtál, megőriztem... és senki sem vett el

⁵² Jn. 2, 19.

közülük... most pedig hozzád megyek.”⁵³ Beteljesedett titokzatos keresztsége, melyről maga mondotta: „Kereszt-séggel kell megkereszteltetnem és szorongattatnom, míg be nem végeztetik.”⁵⁴ Ez az igazi vérkeresztség, mely nagy szorongattatásban megy végbe Jézuson, de végbemegy. Bizony kevesen mondhatták el életük végén a Mester mintájára, amit a hú tanítvány: Szent Pál apostol mondott: „Jó harcot harcoltam, a futást elvégeztem, a hitet megtartottam.”⁵⁵

Egyedül Jézus életműve kész, ez az egyetlen alkotás, mely hiánytalan egészre sikerült az élet végére. Az emberek alkotásai közül a legnagyobb életművek is torzók, befejezetlenek, mintegy jeléül annak, hogy véges erőinkből nem telik semmire egészen. A legremekebb gót katedrálisoknak is hiányzik egyik tornya, mint a bécsi, strassburgi, chartresi, roueni székesegyházaknál láthatjuk. Befejezetlenül maradt ránk Aquinói Szent Tamás Summája, Mozart requiemje, Raffaello Urunk színeváltozását ábrázoló képe. Így van ez saját magunkkal is: életünk, jellemünk halálunkig nem lesz készen és ki az, aki elmondhatja, hogy ő már célnál van, mert elérte, amit Jézus Urunk kívánt: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.”⁵⁶

Csak egyetlen földi élet zárhatja le ezzel a szóval szemét: beteljesedett, és ez az Úr Jézus Krisztusé. Az Ő életműve kész, életalkotása hiánytalanul tökéletes.

Ezek az Úr Krisztus utolsó tanításai hozzánk rólunk, önnönmagáról és a lezárt megváltás művéről, a kereszt tanszékéből. Ezek után joggal mondhatta: „Én ha felmagasztaltatom e földről, mindeneket magamhoz vonzok.”⁵⁷ Meg vagyunk váltva, nem aranyon, ezüstön, hanem Krisztusnak, a szeplőtelen Báránynak szent vére árán. Ez az újszövetségi evangélium: örömhír: megváltásunk áldott ténye, túlvilági életünk biztosítása, a boldog tudat: „Hol van, halál, a te

⁵³ Jn. 17, 4. 12. sk.

⁵⁴ Lk. 12, 50.

⁵⁵ II Tim. 4, 7.

⁵⁶ Mt. 5, 48.

⁵⁷ Jn. 12, 32.

fullánkod?"⁵⁸ Ez az, mely vonzó hatással van mindenekre, a kereszti alatti véresőben megtisztul lelkünk, itt célhoz ér vándorlásunk, otthonra talál száműzetésünk, megpihenhet hajsztolt fáradozásunk.

A szent kereszti oltára

Krisztus Urunk halála keresztdozat: miattunk, helyetünk és érettünk halt meg az Isten Fia. Kínszenvedéses halála tehát áldozati tény; ő pap, kereszti oltár, halálának eredménye kiengesztelődésünk és újszövetségünk Istennel. Keresztdozata középpont két testamentum és két áldozat között: az ószövetség és a húsvéti bárány áldozata mint előkép az egyik, az újszövetség és a kenyér- és boráldozat mint szenvedése emléke a másik. Az utolsó vacsora összekapcsolja e kettőt, melyeknek lelket, értelmet a hozzájuk tartozó keresztdozat ad.

Az áldozat a vallás velejárója. Mint kifejezetten istentiszteleti tény, annyira az emberi természetből fakad, hogy az oltár az emberiség legrégibb bútora. Lényege: Istenhez tartozásunk kifejezése, Isten felségjogának, tökéletes szuverénitásának elismerése felettünk. Életünkkel tartozunk neki; magunkat kell odaadni, odaszánni Istennek; övéi vagyunk, sikereink, hódolatunk, hálánk, engesztelésünk mind az övé: ezért van dicsőítő, hálaadó, kérő, engesztelő stb. áldozat. Tehát a lényeg: magunkat és mindenünket Istennek visszaadni, ezáltal elismerni reánk vonatkozó kizárólagos felségjogát.

Hogyan történjék ez az önátadás? Hogyan lesz valami Istené? A deontológiai rendben most is minden az övé, de ez az átadás ténye miként valósítható magunkra nézve? Az emberiség úgy látja, hogy a halál által. Ami meghalt, elvesztette viszonylagos önállását és visszakerült abba a létrendbe, amelyben Isten zavartalanul diszponál alkotásai-val. Viszont önmagunk elpusztítása ellen felszólalt az élet-

⁵⁸ I Kor. 15, 55.

ösztön, visszariadt tőle a normális erkölcsi érzék és valami primitív teológiai meglátás is, mely szerint aligha lehet Istennek tetsző kultusztény az öngyilkosság. Így került az áldozat tényébe a második mozzanat: a helyettesítés gondolata: valami kedvestől, nekünk szükségestől megfosztjuk magunkat: erre ráolvassuk hálánkat vagy bűneinket és így oltárra tesszük. Így lesznek állat- és ételáldozatok, illatáldozatok, melyekben életfenntartásunkhoz szükséges, hasznos vagy arra nézve kellemes dolgoktól megfosztjuk magunkat, amennyiben ezeket lerontjuk, elpusztítjuk. Az oltárokon ezért ömlik a vér és gomolyog a füst Ábel áldozata óta. Erre a helyettesítő gondolatra kifejezetten utal Ábrahám áldozata, mikor Izsák helyett a bokorban szarvainál fogva fennakadt kos kerül Istennek kedves áldozatul oltárra. A bűnbak — melyre ráolvassa a főpap népe bűneit és azután pusztába kergeti (a kietlen, terméketlen, vízetlen hely a sátán!),⁵⁹ hogy ott elpusztuljon — és az öszövétség többi áldozatai mind a helyettesítő gondolat hirdetői.

De hogyan fogadja el Isten azt az áldozatot, melyet magunk helyett az enyészetnek adunk? Itt lép be a fogalomba a harmadik mozzanat: az áldozati lelkület. Hogy mi megfosztjuk magunkat a nekünk kedves, létfenntartásunkhoz szükséges dologtól, — legyen az állat, étel, illat — ez még csak negatív mozzanat: képviselőtünkben megsemmisült: többé nincs birtokunkban. De hogy Isten elfogadta-e, kedves-e előtte, maga tiszteletét látja-e benne, — ez függ az áldozatot bemutató lelkületétől. Ennek a lelkületnek azonosulnia kell az áldozati tárggyal: a megsemmisülésig meg kell alázkodnia, a teljes odaadás kell hogy eltöltse Isten iránt, akinek tiszteletében feloldódni kész. Ezért nem tett szett Káin áldozata, Saul áldozata, ezért panaszkodik Dávid ajkával: „Az égő áldozatokban nem gyönyörködöl; áldozat Istennek a kesergő lélek, a töredelmes és alázatos szívet, ó Isten, nem veted meg.”⁶⁰ Viszont ez az áldozati lelkület tette kedvessé Ábel, Noé, Melkizedek, Ábrahám, Mózes, Aron, Sámuel és annyi más öszövétségi szent áldozatát.

⁵⁹ Lk. 11, 24.

⁶⁰ Zsolt. 50, 18. sk

Az áldozat eme belső három lényeges jegyének: lerontás, helyettesítés, áldozó lelkület — megfelel három külső határozomány: oltár, pap és áldozati tárgy. Oltár az áldozat helye: szilárd tömb, négy sarkán négy kiemelkedő ággal, rajta vérzik és ég az áldozat, füstöl az illat. Kő és fa és test találkoznak benne. A nagy lánggal égő áldozatok oltára szabadban, a szent sátoron kívül áll. Alul hamu, enyészet hull belőle; miután magasan áll, a pap felmegy rá és osztzik az istenközelség méltóságában.

Az újszövetség *oltára* a kereszt, rajta egyesül kő és fa és test, rajta ment végbe a nagy szövetségáldozat, mely örök és felbonthatatlan Isten és Egyháza között, mely az újszövetség választott népe. Hegyen áll: de neve nem Sinai, hanem Golgota, gyertyái az ég villámai, az egek erőinek rendülése. Innen hinti meg vérrel az igazakat, bűnösöket, bűnbánókat, halottakat. Lábánál Ádám hamvai, benne a természet szolidaritása a bűn közösségét, a természetfeletti rend egysége Jézusban viszont a kegyelem közösségét eredményezi. Városon kívül áll: extra castra,⁶¹ jeléül annak, hogy bűneinket kivitte Isten országából. Határkő a két testamentum: a Synagoga és Ecclesia között. Az újszövetség könyve Krisztus teste a keresztoltáron, vérrel írva, ez a keresztre szegezett kézírata a bűnnek.⁶² Négy ága a világ négy táját, a háromnyelvű felirat az élet három nagy kultúráját foglalja össze. Magassága felemeli Krisztust, aki kitarja karjait ad populum non credentem et contradicentem, a nem hívő és ellentmondó nép felé.⁶³ Rajta különválnak a test és vér, a test és a lélek, az ó- és újszövetség, üdvösség és kárhozat. Mindenképen megérdemli ama magasztaló jelzőket, melyeket az Egyház mond róla, mikor énekli:

Arbor una nobilis,
Silva talem nulla profert
Fronde, flore, germine,
Dulce lignum...

⁶¹ Zsid. 13, 13.

⁶² Kolossz. 2, 14.

⁶³ Róm. 10, 21.

Arbor decora et fulgida,
Ornata,
Electa,
Beata,
O crux, ave, spes unica!

A kereszt tehát valóban oltár; az újszövetség vérontásos áldozatának oltára. Nem durva kivégzési eszköz többé, hanem szent jel, melynek két vonala jelzi hitünk nagy igazságát: a megváltást: az Úr Jézus leszállt az égből a földre, hogy az embereket a bal útról a jobb útra vezesse.

Az áldozatbemutató *pap* maga az Úr Jézus, a második isteni személy, az Atya Igéje, aki az Atya könyörületos parancsából, szeretetből és szánalomból vállalta megváltásunkat. Mint főpapi imájában mély áhítattal mondja: „És én öérettük feláldozom magamat”⁶⁴, tehát én vagyok az áldozatbemutató. Ő a nagy közvetítő: a mediator homo Christus Jesus.⁶⁵ Már megtestesülése sejteti papi, pontifexi szerepét: Istenember; a két pólus összekötője: Isten, mert áldozata csak így lehet végtelen értékű és ember egyúttal, mert csak így történhetik az emberiség nevében. Tehát halála nem akarata ellenére áll be: „Nekem hatalmam van életem letételére és ismét... annak felvételére.”⁶⁶ A hóhérok, főpapok, rómaiak másodlagos bemutatók, kiknek felelőssége azért teljes marad, ha gonoszságukat eszközként felhasználni jónak is látta az Úr. Igaz az izaiási szó: „Feláldoztatott, mert maga akarta”,⁶⁷ feláldoztatott — szenvedte tehát ezt mások részéről, de ennek igazi gyökere az az üdvözítő szándék volt, amely Krisztus megtestesülésének is célja volt.

Az áldozati *tárgy* Jézus Krisztus embersége. Már az ószövetségi áldozatok akkor voltak kedvesek Isten előtt, ha hibátlanok, épek, értékesek, érintetlenek voltak. Az újszövetség áldozata Jézus szeplőtelen embersége, szüzi anyjától szült tiszta teste, Szentlélektől fogant tiszta vére. Ez

⁶⁴ Jn. 17, 19.

⁶⁵ Zsid. 9, 15.

⁶⁶ Jn. 10, 18.

⁶⁷ Iz. 53, 7.

a test „érettünk adatik”, ez a vér „érettünk ontatik”. Mint a húsvéti bárány a nagy átmenet áldozata, mely a nélkül, hogy csontot törnének benne, mentő áldozata lett az ószövetségi választott népnek. Jézus Isten Báránya, ki elveszi a világ bűneit. Tehát maga ártatlan lévén, engesztelő áldozat lesz a bűnösökért, mégpedig nemcsak egy választott népnek a bűneiért, hanem az egész világ bűneiért. Elveszi, azaz magára vállalja: mintha ő követte volna el, mintha az ember és Isten megromlott viszonyát rajta lehetne keresnie az isteni büntető igazságszolgáltatásnak. Elviseli az érte járó büntetést, elég a láz tüzeiben. Teste étel, vére ital lesz papnak és népnek, mint az ószövetség áldozatainál, de áldozatának lerontása egészen a halálig teljes megengesztelése Istennek, elégtétel a bűnért és újszövetség szerzése, mely sokkal mélyebb értelemben vérszerződés, mint a hét ősmagyar vezéré. Az Istenember vére egyesül a föld porával, melyből emberi testünk vétetett és ahová visszatér. Lefolyik Ádám sárgult koponyáján és lemossa róla a bűn Káin-bélyegét. Aranykehelyben italunk lesz és egyesülve vérünkkel, atyánk vérével, testünk anyagával: a földdel megengesztel, eljegyez, felmagasztosít, az élet ujságjába öltöztet, a magasságbeli erővel ruház fel. Új békeország tárul fel előttünk: a Szentlélek birodalma, tele napfénnel, meleggel, illattal, dallal, örömmel. Ó Jézus keresztszáldozatának roppant ára! Csodás eredménye, boldogító hatása! Valóban más az újszövetség, mint az ó: más a szentélye, papja, áldozata, mások az eredményei, hatásai, tartalmának áldásai!⁶⁸

A szent kereszt trónusa

Az Anyaszentegyház minden nagybőjtben ezzel az imádsággal köszönti a megfeszített Jézust: „Imádunk téged, Krisztus, és áldunk téged, mert szent kereszted által megváltottad e világot.” Mi keresztények vagyunk: nevünkben van a szent kereszt és egymásközött áldott ismertetőjelünk

⁶⁸ Zsid. 9.

lett a kereszttetés, mely azt a hitigazságot fejezi ki szemléletesen, hogy az Úr Krisztus leszállt az égből a földre, hogy az embert a bal útról a jobb útra: a bűn útjáról az élet útjára vezesse. A szent kereszt a Krisztus mester magas katedrája, az újszövetség főpapjának véres kemény oltára és Krisztus királynak trónusa. Négy ága szimbolizálja a négy világtáját: megmutatja, hogy mekkora Isten szeretetének hosszúsága, szélessége, magassága és mélysége, hirdeti, hogy a kereszténység programja az egész világ, minden nép és az egész történelem, mint ahogyan a mennybenő Úr Jézus mondta: „Elmenvén az egész világra, tanítások minden népet... és én veletek vagyok a világ végezetéig.”⁶⁹ Közepén ütközés van, ezért karjait a végtelenbe nyújtja. A szent kereszt a csodálatos kétkarú mérleg, melyen megmérte az Atya e világ bűnterhét és Isten Bárányának szeretetét. Mikor a haldokló Úr Jézus feje jobboldalt hanyatlott, akkor ez a mérleg az isteni jószág túlsúlyát mutatta és ebben valósult a mi megváltásunk. Isten igazságossága és irgalmassága találkoztak a szent keresztben: függőleges vonala olyan, mint a földet verő bot: ez Isten igazságossága, mely minden bűnt büntetni kíván, mert ezzel tartozik önmagának, az örök igazságosságnak. De ezt keresztül-törő a másik vízszintes vonal: Isten irgalmasságának jele: mely felfogja ennek ütését, hiszen a büntetést nem reánk méri, hanem egyszülött Fiára a mi képviselőtünkben. Az Úr Jézus nem hiába volt ács fia a földi látszat szerint, de szent kezét az isteni irgalomnak, szent lábát viszont az isteni igazságosságnak fájára szegeztette, így egyesítve Isten e két áldott tulajdonságát a mi javunkra.

De mindennél még sokkal több a szent kereszt. Felségjel lett, mióta Jézus Urunk rajta szenvedett, mely megmutatja, hogy meddig terjed az Isten országa. Ameddig a magyar zászlók lengenek, magyar címerek piroslnak, addig terjed Magyarország. Így ahová a szent kereszt elhatol, addig tágul Isten nagy birodalma. Mikor Kolumbusz Kristóf először partot ért és a nagy óceán egy kis szigetén kiszállt, a keresztet és a spanyol lobogót letűzve ott, birtokba vette

⁶⁹ Mk. 16, 15; Mt. 28, 20.

ezt az új földet a kereszténység és a spanyol királyság nevében és elnevezte isteni Megváltónk nevével San Salvador-nak. Az Úr Jézus Krisztus maga azt mondja hódításáról: „Én ha felmagasztaltatom e földről — a keresztre, mindeneket magamhoz vonzok.”⁷⁰ Tehát az élet minden vonatkozása, a világ és a lélek minden tartománya övé, mióta a kereszten meghalt értünk. Nincs hely, irány, kultúra, érték; ország, hivatás, életkor, mely nem Jézusé volna, hiszen mindegyiken ott ég az ő felségjele: szent keresztje.

Tekintsük most: merre jár ez az áldott szent jel és ezzel nézzük azt is: meddig terjed az Isten országa? Igaz-e, hogy mindeneket magához vonz a Megfeszített?

1. Az első, amivel találkozunk: az *útszéi kereszt*, mert Jézus Urunk azt mondta maga felől: „Én vagyok az út.” Ezért ott áll földi utak szélénél Krisztus porlepte trónusa fenséges nyugalomban, kis kerítéstől szegetten, madárcák reggeli és esti imádságától megtisztelten. Előtte az életutak szelekszántotta nyugtalan kavargása, itt halad, baktat, száguld, vágat az élet. Csak ő áll, mert ő örök jelen és két karjával megáldja a multat és jövőt, a honnant és a hová, az eredést és a célt. Ami számunkra mult, az neki jelen: „Mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok.”⁷¹ — Nem azt mondja: én voltam, hanem én vagyok; ami viszont nekünk jövő, az számára szintén jelen: „Íme én veletek vagyok a világ végezetéig.”⁷² Itt sem azt mondja: én leszek, hanem vagyok. Mint aki ura az időnek is: a mult és jövő között az örök jelenben üti fel trónusát: a szent keresztet. A kálvinista magyar költő: Ady Endre egyik őszinte költeményében: „Krisztus-kereszt az erdőn” — ezt a vallomást teszi:

Az apám még vidám legény volt,
Dalolt, hogyha keresztre nézett,
Én meg az apám fia voltam,
Ki unta a faragott képet.

De húsz éve mult s gondolatban
Ott röpül szánom az éjben,

⁷⁰ Jn. 12, 32.

⁷¹ Jn. 8, 58.

⁷² Mt. 28, 20.

S amit akkor elmulasztottam,
Megemelem kalapom mélyen.

Az útszéli kereszt ott áll utak találkozásánál és szétválásánál, tehát Jézusé a találkozás öröme és a válás fájdalma is. Ismeretlen messzeségekből vezeti egymás felé a jegyeseket, a barátokat és megáldja ezt az útkereszteződést. Ott van a búcsúk és válások pontján is, mikor elszólít a kötelesség, elszólít hazulról az élet. És mint messziről intő jel, elejét veszi végzetes összeütközéseknek, katasztrófának az életutak kuszált vonalaiban, hogy inkább értékkiemelés legyen e találkozásokból, nem pedig végzetes egymást összetörő ütközés.

2. Tovább halad királyi útján e drága jel és megjelenik egy új tartományban: feltűnik a falon az *iskolakereszt*. Jézus Urunk nemcsak azt mondta magáról: „Én vagyok az út”, hanem azt is mondta: „Én vagyok az igazság.” Ezért méltán övé a szellemi munka, kultúra helye, az emberi művelődés kis országa: az iskola.

Mióta Jézus magát igazságnak nevezte, mióta élethivatását így jelölte meg: „Én bizonysgot jöttem tenni az igazságról”,⁷³ mióta ő maga felől így nyilatkozott: „Ti engem mesternek és úrnak neveztek és jól mondjátok, mert én az vagyok”⁷⁴ — azóta a szellemi világ egész nagy területe, melynek feladata az igazság keresése, mind Krisztus területe a kis elemi iskolától az egyetemi tanszékekig. Valamennyire áll Jézus ígéje: „Tetszett az én Atyámnak nektek adni egy kis országot, ne félj, kisded nyáj!”⁷⁵ Ennek az országnak trónusa a katedra, de igazi uralkodója Jézus a keresztről, mely a katedra felett függ. Tőle van tekintélyünk, mondanivalónk, sikerünk, haladásunk, eredményünk a szellemi élet nagy területén. A hívő középkor joggal szemlélte a kereszt négy ágában az egyetem négy fakultását, a háromnyelvű feliratban pedig három kultúra világának hitvallását. A zsidóké volt a teológia, a görögöké a filozófia, a rómaiaké a jog világa, mind a háromnak szoros odatarto-

⁷³ Jn. 18, 37.

⁷⁴ Jn. 13, 13.

⁷⁵ Lk. 12, 32.

zása van Jézus személyéhez, mióta királyi székén, a kereszten e három nyelven tettek vallomást az ő királyi mivoltáról. Joggal jelzi tehát kereszttel a kisdíák a leckét a könyvében, ami talán első találkozása a szent kereszttel, melynek nehézségei, de egyúttal áldásai is végigkísérik egész életét. Lusták nem mernek rátekinteni, szorgalmasak tőle várnak áldást, segítséget, tehetségesek tőle nyernek sikert és eredményt.

3. Száll tovább a töviskoronás Krisztus királyi trónusa: a kereszt, és új világot hódít: a testi munka, a verejték világát, mikor megjelenik a *búzakereszt*. Ő nemcsak út, nemcsak igazság, hanem élet is és a Magyar Alföld embere helyesen így is nevezi a búzát: élet. Földanyánk is mostohává lett a bűnbeesés után: paradicsom helyett átkozott lett a mi munkánkban és megjelent arcunkon a verejték és a könny, a földön pedig a tövis és bojtortján, az elvadult állat, a tél és a sivatag jégből és homokból. Ezért a keresztény lelkiület pietásos lélekkel lép a természet elé: mikor szántás előtt keresztet vet, imádságot ír a föld arcára ekéjével barázdasorba, ezt az imádságot: „Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma.” Búzaszentelőkor körmenetben Isten áldását kéri a vetésre és a négy világtáj felé megáldja ezt a szent kereszt jelével. Mikor pedig mindezek eredményeképpen megjön a termés, keresztbe rakja a búzát, ami által Jézust a testi munka fejedelmének ismeri el, mert kítüzi felségjelét: a szent keresztet ezen a ponton is. Ő mondotta: „Atyám mindezideig munkálkodik és én is munkálkodom. Dolgozzatok, míg világosságtok van, jön az éjjel, mikor már senki többé nem munkálkodhat.”⁷⁶ Valóban minden munkában benne van a kereszt: rendeltetésünk és kényelemszeretetünk ütközése, kötelességünk és lustaságunk keresztelkedése, egyik munkára sarkall, másik elhúz a dologtól. Ezt a keresztet vállalták, akik dolgoznak, mindig vallva a Szent Pál-féle elvet: „Nem mintha mi elégségesek volnánk . . . hanem a mi elégséges voltunk Istentől van.”⁷⁷ Ezért is, megazóta is, hogy a megváltás áldott keresztje áldó nyomot

⁷⁶ Jn. 5, 17.

⁷⁷ II Kor. 3, 5.

hagyott a természet átkozott mivoltán — jogos és okos, hogy az újszövetség nagy királyának trónusa ott álljon a munka szűrös tarlóján mint búzakereszt, hogy a belőle készült kenyér testünket, az Eucharisztia viszont lelkünket táplálja, amaz a mulandó, emez az örök életre.

4. Megy tovább más tartományok felé az Üdvözítő áldott felségjele és megjelenik az *érdemkereszt*, bátor és érdemes férfiak és nők szíve felett. Mióta az Úr Krisztus kiérdemelte emberi természetének e trónuson feltámadását, mennybemenetelét, dicső felmagasztaltatását az Atya jobb-jára, számunkra pedig az Atya bocsánatát és az égbejutás lehetőségét, azóta minden érdemnek joggal lett jelvénye a szent kereszt. Tőle van minden hősiség, nagyság, érdem és erkölcsi érték, ezek mind annyiban nagyok vagy kicsinyek, amennyiben Krisztus érdemét megközelítik vagy elmaradnak mögötte. Minden átlagon felüli teljesítmény — amiért az érdemkeresztet adni szokták — voltaképpen keresztény cselekedet: valami tett, mely a jobb, a láthatatlan, a lélek, a távolabbi cél érdekében áldozatul hozta a közelebbit, a test épségét vagy életét, a láthatót, a jelenlegit. Keresztelte egymást életükben és alkotásaikban az önérdek és a közérdek, az én és a más, a lélek és a test és ők eme ütközés keresztjére feszítették magukat szent Pál igéje szerint: „Akik Krisztuséi, azok megfeszítették testüket a vétkekkel és kívánságokkal együtt.”⁷⁸

5. Tovább halad Jézus királyi trónusa és megjelenik pajzsokon, zászlókon a *címerkereszt*. Ez azt hirdeti hangosan harsogó színekkel, hogy nemcsak egyének állanak Krisztus zsoldjában, szolgálatában, hanem családok, városok, sőt országok is. Így megvan a kereszt a gróf Zichy-családnak, Wien városának, Olaszországnak, Svájcnak stb. címerében is. A keresztesháborúk korából maradt vagy a Szentszékkal áldott kapcsolatban élő országok címerébe belejutott a királyi jel: a kereszt. A közösségi élet is Istené tehát, szenvednek, dolgoznak Isten országáért családok, városok és nemzetek is, ezt hirdeti a címerkereszt. A magyar címerben a kettős koronás talpas ezüstkereszt áll a

⁷⁸ Gal. 5, 24.

hármás magyar zöld kálvárián és hirdeti: stat crux, dum volvitur orbis: áll a kereszt, míg hánykolódik a föld, tehát a kereszt rendíthetetlenségébe kapaszkodik a magyar föld, nem pedig fordítva, mintha a kereszt kapná a maga szilárd állását a földtől, melybe jól beleütve van. A közösségnek is része van tehát a kálvária drámájából, de megdicsőüléséből is. Vér áztatja országunk földjét, temetővé válik, de áll örökre és kapaszkodóira kegyeletes lelkek nemzedékei áhítattal zárandokolni járnak. Most ismét nagyon sok szegény magyar honvéd sírkeresztje csatlakozott ahhoz a kettős kereszthez, nagyon sok magyar katona sírhalma ahhoz a hármás halomhoz, sok szegény magyar özvegy és árva könnye ahhoz a négy folyóhoz — így lesz címerünk és országunk újra egész.

6. Egyre tovább terjed Isten országa és egyre újabb tartományokat hódít meg és foglal el az ő trónusa, mikor pedig megjelenik a *királyi koronák keresztje*, ezzel a legnagyobb földi méltóságot hódoltatja meg maga elé Jézus szavai szerint: „Nekem adatott minden hatalom az égen és a földön.”⁷⁹ Minden földi hatalom bűvkörét, ámulatát és varázsát: a függetlenséget, a mások felett állást, a kötetlenséget — ezt a nagy kísértőt, ezt a legjobban féltett emberi valamit, ezt a magasságot is meghódítja Jézus felségjele és minden koronás fő felett hangosan hirdeti: „Nincsen hatalom, hanem csak Istentől!”⁸⁰ Szent Agoston ebben látja a kereszt karrierjét: „Nézd csak a kereszt dicsőségét: királyok homlokán ragyog e jel, melyet az ellenségek kigúnyoltak, az eredmény igazolja ennek erejét: megszelídítette e világot nem vassal, hanem fával.”⁸¹ Valóban a keresztfa az ókori ember szemében az volt, ami ma az akasztófa: rabszolgák és idegenek kivégzési eszköze, a véres erőszakos halál szörnyű szerszáma. Még az ószövet-ségi Szentírás is így nyilatkozik: „Átkozott mindaz, aki a fán függ.”⁸² Képzeljük csak el egészen reálisan: ha nap-

⁷⁹ Mt. 78, 18.

⁸⁰ Róm. 13, 1.

⁸¹ Tract. super Psalm. 54 ad 1.

⁸² Deut. 21, 23; Gal. 31, 13.

jainkban fellépne egy új vallás, melynek alapítója akasztófán végezte életét, mennyi erőnek, értéknek kellene lenni egyéniségében ahhoz, hogy az akasztófából ékszerek legyenek idővel hölgyek nyakán, hogy áldott jellé változzék, melyet megcsókolunk, hogy királyi diadémok fölé magasztosuljon! Valóban nagyobb karriert semmi sem futott meg, mint a szent kereszt.

Micsoda ütközés van a királyi koronák keresztjében? A legnagyobb emberi méltóság és az Isten iránti mélységes alázat, a nép feletti uralkodás és a nép javára munkálkodó szolgálat, a más emberektől való szédítő különbség és a velük fennálló lényegi azonosság és egyformaság találkoznak a királyi szerepben és méltóságban. Mindez kiegyenlítést talál a vallásos uralkodóban, aki megérti és megéli a római császári korona feliratát: *Per me reges regnant; általam uralkodnak a királyok*,⁸³ akik egészen Isten kegyelméből bírják koronájukat és gyakorolják hatalmukat a közösség javára.

7. Aranyozva nagy magasságban, a nap első és utolsó sugaraitól tisztán csókoltan tűnik fel mindenünnen láthatólag a királyi felségjel, mikor feltűnik a *templomtorony keresztje*. Békésen virraszt csendes falvak háztetői alatt megbúvó életünk fölött, mint legmagasabb pont áldozatosan magához vonzza az ég villámain és mint mindenünnen szembetűnő fényes jel mind földi, mind égi értelemben utat mutat számunkra hazafelé. Alatta van az óra: ez mozog, míg a kereszt áll jelezve, hogy a keresztény élet célja mulandóságban örökkévalóságot, testben lelket, időben időtlenséget szolgálni. Tehát itt van a nagy ütközés: megmaradni az idő gyermekének, de az örökkévalóság hívének, folytatni a keresztségi fogadást, hűnek maradni a gyónás javulást ígérő fogadkozásában, az esküvői oltár ígéretének megtartásában, a stóla fehérségében, a fogadalom szilárdságában, az igazságos elvek rendíthetetlen követésében, Szent Péter felőrö!hetetlen sziklájának őrségében és szolgálatában. Föléje állni a változékonyságnak, mint a Boldogságos Szűz Mária a holdnak, égve viselni a

⁸³ Péld. 8, 15.

hit mécsesét viharokban és a keresztség fehér ruháját esőben — egyszóval: időbe szorított létünkkel az örökkévalóságra véglegesen elszegődni. Így fogunk ragyogni télben-nyárban, délben és éjfélkor, az élet évszakainak tarka változékonyságában. Mert ez nehéz, ez valóban kereszt: az ember az idő gyermeke, beborul és kiderül, éveivel együtt változik értékelése, ezért nehéz erény a hűség elvekhez, személyekhez, régi ígéreteinkhez egyaránt. De amint a torony keresztje csak nyer idők multával: patinás lesz, így vallásosságunk is az örökkévalóság előízét érzi és osztja előre és ebben megedződik mindörökre.

8. *De az ember is el van jegyezve a kereszttel nem is egyszeresen, de háromszorosan: környezete, lelke és teste szerint is.*

Kereszt jelével osztogat az Egyház minden áldást vízre és tűzre, ételre és borra, házra és vetésre, birtokába veszi e királyi felségjel azt, amiből és ahol élünk. Lelkünkre is minden a keresztből jön, mert az Egyház minden szentséget kereszt jelével szolgáltat ki, jelezve ezáltal, hogy a megváltás nagy művének eredménye, következménye a mi megszentelődésünk, Isten országának bennünk való kiépülése. Az Oltáriszentséget úgy teszi ajkunkra, hogy előbb keresztet ír le vele, mintha egyenesen a keresztről lépne le hozzánk az Úr Jézus. A feloldozást a gyónásban kereszt alakjában adja, a házások stólával átkötött kezét kereszt jelével áldja meg, az új férj és új feleség első csókja nem egymás ajkán, hanem a kereszten találkozók, mikor esküvő végén megcsókolják a feszületet. De áttérjeszti a kereszt áldott uralmát testünkre is. Keresztelésünkkor fejünkre száll, bérálásunk alkalmával testünk legnyitabb helyére: homlokunkra csúszik előre, az egyházi rendben kezünkre vésődik, hogy áldó és megszentelő hatás szálljon minden mozdulata kapcsán, az utolsó kenetben végül kiterjed egész testünkre. Birtokába visszaveszi mindazt, ami — Istenem! — de sokszor nem volt az övé, pedig övé kellett volna, hogy legyen: a bűn kapuit: szemünket, fülünket, ajkunkat, kezünket, lábunkat. E keresztalakú olajpecsétek visszafoglalnak mindent ismét a jó Isten tulaj-

donába, aki testünket megalkotta és aki önmagából lehellte belénk a lelket.

9. A keresztt végső diadalát hirdeti fölöttünk, emberek fölött a *temetőkereszt*.

Ott áll a béke birodalmában mint a csend fejedelmének királyi széke ordas télben és illatos tavaszban és kitarja két áldó karját apró dombok és korhadó kis kereszttestvérei fölé. Ez is útszéli kereszt voltaképen: a halál a nagy útkeresztveződés, ahol a földi életutat derékon törí az égi út. Ez a nagy különválás és búcsú pontja, ahol testünk lelkünk-től elköszön, ahol lelkünk mint tiszta úrnő kilép roskadozó házából: a testből, mely visszatér a földbe a feltámadásig. De addig a föld alól is csontkezében tartja testünk a szűk kapu kulcsát: a szent keresztet és felnyújtja ég felé jelezve, hogy bízuk társának: a léleknek örök üdvösségében, mert mind a ketten el vannak jegyezve Krisztus Urunk üdvösségének áldott jelével: a szent kereszttel. Tartja testünk e szent jelet, mert az Isten Báránya ezen vette el a világ bűneit, ezért ettől várjuk, hogy megadja nekünk a békét. Ahogyan összetartozik e kereszt két ága, úgy összetartoznak majd az üdvösségben a test és a lélek, mert Jézus megváltói kereszthalála kiterjed mindkettőre. A halál testszerinti ősatyánknak: Ádámnak öröksége, az üdvösség viszont a második Ádámnak: Jézusnak örökrészeként illet meg minket. Amint továbbá halálunkban utat mutatott nekünk Jézus, mikor a kereszt kemény halálos ágyán meghalt, éppúgy feltámadásának is részesei leszünk akkor is, ha temetőnk sírhalma beomlott, kereszttünk elkorhadt, nevünk, rokonságunk, emlékezetünk is ismeretlenné vált ezen a földön. Ezért dicsekszünk e szent jellel, mert ebben van üdvünk, életünk és feltámadásunk és ennek birtokában gúnyolódva mondhatjuk Szent Pállal: „Hol van, halál, a te fullánkod, hol van a te győzelmed?”⁸⁴ A feltámadás záloga, üdvösségünk biztosítéka, mennyei házunk kulcsa tehát a szent kereszt, melyre felfut a repkény, a folyondár, Jézus lehajtott, áldott szent feje mellé odafészkel a

⁸⁴ I Kor. 15, 55.

kis madárka, előtte pedig kiszélesül a sírok világa mint a béke birodalma.

Ez a szent kereszt királyi útja és így lesz valósággá Jézus ígéje: „Én ha felmagasztaltatom e földről, mindeket magamhoz vonzok.”⁸⁵ Nincs tehát sem az anyagi, sem a szellemi, sem az egyéni, sem a közösségi életnek iránya, vonatkozása, melyre nem lenne kitűzve Jézus áldott felségjele: a szent kereszt. Nincs tehát semmi része, tartománya az életnek, mely nem Krisztusé volna, ő a király valóban, akinek mindenek, még a halottak is élnek.

De úgy látszik, hogy két tartomány mégsem az övé: a pogányoké és a rossz keresztényeké. A pogányok nem is ismerik Jézus keresztjét, rútbálványok előtt görnyedeznek, ide még nem hatolt el Jézus felségjelvénye. A rossz keresztények viszont ismerik Jézus áldott keresztjét, de nem akarnak tudni felőle, mint ahogyan Szent Pál panaszkodik: „Zsidóknak botrány, pogányoknak ostobaság.”⁸⁶ Úgy látszik tehát, hogy mégsem igaz a szentírási elv: „Isten minden mindenben.”⁸⁷

Mindez tévedés. Ezek a tartományok is Jézuséi, mert ott van szívük közepébe ütve az ő felségjelvénye: a *szenvedés keresztje*. Igaza van Aquinói Szent Tamásnak: „Az egész emberiségnek egyetemleges hivatása van a szent kereszt titkához; ez bűnösöknek büntetés, bűnbánóknak vezekelés, igazaknak engesztelés.”⁸⁸ De ennek vizsgálata külön tárgyalást igényel.

Az őskeresztény irodalomnak egyik nagyobb hagyatékú írója: Szent Justinus vértanú, hogy becsületet szeressen a kereszt megvetett jelének, azt írja, hogy az élet nem tud megenni nélküle. A keresztet ábrázolja a csákány, tehát Istené az ipari munka, az ekevas, tehát a földműves területe, a hajóárboc, tehát a víz világa, a repülő madárka, tehát a levegőég végtelensége, sőt az ember is: a kitárt karú ember alakja és az arcban a szemöldök és az orr találkozása

⁸⁵ Jn. 12, 32.

⁸⁶ I. Kor. 12, 6.

⁸⁷ U. o.

⁸⁸ III. Qu. XLVI. a 11.

a szent kereszt jelét hirdetik mindenfelé.⁸⁹ Igaz tehát, hogy e szent jelre felmagasztalt Úr Jézus mindeneket magához vonzott. Ő, bárcsak vonzaná magához a megtérés szentségében a szabadakarat világát is, ez volna legnagyobb hódítása és diadala.

A szenvedés keresztje

„En ha felmagasztaltatom e földről, mindeneket magamhoz vonzok”⁹⁰ — mondotta az Úr Jézus. Hogy ez mennyire igaz, láttuk, mikor a kereszt trónusa elé álltunk: a szent kereszt mint Krisztus királyi felségele bejárta az élet összes tartományait, vonatkozásait, nem volt hely, életforma, munkakör, érdekerület, melyen ott ne láttuk volna a szenvedő Istenember királyi trónusát: a szent keresztet. De két tartomány látszólag kimaradt: a pogányok és a rossz keresztények világa, akik vagy nem tudnak vagy nem akarnak tudni Jézus keresztjéről. Ezekről azt mondtuk, hogy azért ezek is Krisztus alattvalói, mert lelkük közepében ott van a szenvedés keresztje, mely sokkal jobban leköti őket Jézusnak, mint a munka, az érdem, a címer, a korona, a temető keresztje. A szenvedés keresztje teszi Jézus uralmát egyetemessé a siralomvölgyében.

Bűnbeesésünk óta állandóan mellénk szegődött földi útjainkra a szenvedés. A férfi sorsa a verejték, az asszonyé a könny. Hogy ez mennyire egyetemes törvénye e földnek, világosan hirdeti a tény, hogy még az Isten is kapcsolatba, vonatkozásba jött a szenvedéssel, mihielyt emberré lett. Az őszövétségi Jákob felvette bátyjának: Ézsauak ruháit, hogy előnyhöz jusson, hogy megszerezze az elsőszülöttségi áldást és jogot. Jézus testvérünk is ruhát cserélt velünk, de azért, hogy nyomorúságos helyzetünk szenvedéseit ő is ossza és mint elsőszülött a fiak között velünk szenvedjen miattunk,

⁸⁹ Apolog. I. 55. Rauschen. G. Florilegium Patristicum. II. I. Justinii apologiae duae. Bonn. 1911. 92. sk.

⁹⁰ Jn. 12, 32.

helyettünk, érettünk. Megszentelte a szenvedést, erényt és érdemszerző alkalmat csinált belőle szavai szerint: „Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét és kövessen engem.”⁸¹

De a szenvedés keresztje még így is nagy titok maradt. Csak mióta Jézus szenvedett rajta, énekelheti az Egyház: fénylik a kereszt titka. Ez sem azért titok tehát, mert sötét, hanem azért, mert a rajta fehéredő Jézus teste révén nagyon is világos. A nagypénteki sötétben tekintsük eme világosság mellett a kereszt titkát, hogy lássuk: mi ennek rendeltetése, kulcsa, igazsága?

Aquinói Szent Tamás elnézve a Kálvária három nagy iromba keresztjét és a rajta vonagló testeket, felteszi a kérdést: „Megfelelő volt-e Krisztusra nézve latrok között szenvedni?”⁸² És erre azzal felel: igen, hogy megmutassa, hogy az emberiségnek egyetemes hivatása van a szenvedés titkához. Ez a bűnösöknek büntetés, a megtérőknek vezeklés, az igazaknak engesztelés. A bűnösöket a bal lator, a megtérőket a jobb, az igazakat az Úr Krisztus Jézus képviseli.

1. A bűnösökön tehát büntetés a szenvedés. Élesen hirdeti ezt szent hitünkben a pokol, a kárhozat igazsága. „Szorongás és gyötrelem minden gonosztevő ember lelkének” — írja Szent Pál.⁸³ Hangosan vallja ezt a jobb lator, mikor így beszél társához: „Mi igazságosan, cselekedeteinkhez méltó díjat veszünk.”⁸⁴ Ez a büntetés nemcsak megtorlás, hanem ezen a világon javítás is: Isten szenvedéssel hívja, kényszeríti vissza önnönmagához azokat a lelkeket, akik boldogságukat rajta kívül teremtmények szeretetében keresték. Jézus magát jó Pásztornak nevezte, a jó pásztornak is vannak kutyái, ezek a szenvedések. Ha bárányai nagyon messze kerülnek el szent lábától és a nyájtól, az egy akoltól, már nem hallják hívó szavát, árokparton mérges növények között legelnek, utánuk küldi kutyáit: a szenvedéseket, ezek visszaugatják, visszamarják, visszakerge-

⁸¹ Mt. 16, 24.

⁸² III. XLVI. 11.

⁸³ Róm. 2, 9.

⁸⁴ Lk. 23, 41.

tik az eltévedteket. A legtöbb ember persze úgy viselkedik a szenvedésekkel szemben, mint a kutyaival: botot fog rá, kövel dobálja, átkokat, szitkokat, káromkodásokat szór feléje, de a kutya csak annál jobban támad, így cselekszik a szenvedés is: nincs más mód szabadulni tőle, mint Krisztushoz visszamenekülni.

A lélek Isten harangja, ha bűn következtében megrepedt, Isten lesújt rá a szenvedés villámaival, attól újra összeforr megint. A lélek Isten húrja, ha megereszkedik, mert nyirkossá tette a bűn, Isten a fájdalom hegedűjére feszíti és erre énekelni, imádkozni kezd. A lélek Isten orgonája, a tehetségek, vágyak regisztereit, sípjait, billentyűit ő építette. Ha lelkünk nem szól, mert a bűn denevérhullái vannak a sípokban, a szenvedés, ez a vak fújtató majd rálép erre az orgonára és addig tiporja, míg énekelni, imádkozni nem kényszerül. A tékozló ifjúra is nagy szerencse volt, hogy a távoli tartományban ráköszöntött a nyomorúság. Mint a Szentírás mondja: „Éhség ütött ki azon a vidéken.”⁹⁵ Ekkor eszébe jutott, hogy otthon hány béres bővelkedik atyja házában, kezdte átérezni, hogy mit veszített és egyszerre ellágyult eddig kemény szíve, megfakadt ajkán a vallomás: „Felkelek és Atyámhoz megyek és megmondom neki: Atyám, vétkeztem az ég ellen és te ellened, nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezs, csak szolgálid közé végy fel engem.”⁹⁶ Szent Agoston írja vallomásaiban tévelygéseiről: „Nyomon kísért engem irgalmas haragod és tilos örömeimet igen keserű csapásokkal zavartad, hogy rávezess az ürmötlen öröm keresésére és megérted velem, hogy ezt kívüled sehol sem találom. Kivüled, Uram, ki a fájdalomból faragsz nekünk törvényt, sujtasz, mert gyógyítani akarsz, halálra hajszolsz, mert nem akarod, hogy nyomorultan elpusztuljunk.” Ugyancsak ő írja hálás szívvel fiatal korának szenvedéseiről: „Magadnak teremtetted bennünket, Uram, és nyughatatlan a mi szívünk, míg benned meg nem nyugszik.”⁹⁷

⁹⁵ Lk. 15. 14.

⁹⁶ U. o. 18. 19.

⁹⁷ Vall. II. 2.

Ez így van közösségek életében is. Vannak nemzeti bűnök, és ezek nyomában járó nemzeti szenvedések. A szenvedés első értelme tehát büntetés, mely azonban nem tisztán megtorlás, hanem javítás is, legalább ebben az életben.

2. Eddig érthető mindenki előtt a szenvedés, eddig a tökéletlenség testamentuma: az ószövetség is eljutott, mely minden bajt, szenvedést ezzel magyarázott. De igazakat is érhet szenvedés! Az Úr Krisztus szenvedése is érthető még a büntetés gondolatából, mert ő maga bár Isten ártatlan Báránya volt, mégis rajta volt e világ bűneinek minden terhe, melynek büntetését helyettünk önként elviselte a szenvedés kinos halálban. De a derék Jób, aki maga mondja: „Szeme voltam a vaknak, mankója a bénának, atyjuk voltam a szegényeknek”,⁹⁸ íme elveszti mindenét: vagyonát, gyermekeit, egészségét, szemédombra kerül, ahol üszkös sebeit tört cserépdarabbal vakargatja! A becsületes Tóbiás, ki otthagyja asztalát este és élete veszélyeztetésével eltemeti honfitársának holttestét, hazajön és íme: szemét hullik szemébe és megvakul! A tisztaságos Szent Szűzanya még az eredeti büntől is mentes volt és mégis a fájdalom hét törét viselte áldott szívében! Tehát igazakat, jókat is érhetnek szenvedések. A vakonszületettet a zsidók odavezették Jézushoz és kérdezték: „Mester, ki vétkezett: ez-e vagy szülei, hogy vakon született?” Mintha ebben a bajban is a büntetés lenne egyedüli magyarázat. De az Úr Jézus mélyebb értelmet sejtetve így felel: „Sem ez nem vétkezett, sem ennek szülei, hanem azért született vakon, hogy Isten titkai kinyilváníttassanak öbenne.”⁹⁹ Tehát a szenvedésnek az igazak számára más értelme van, mint büntetés: az igazak szenvedéseiben isteni gondolatok nyilvánulnak meg, isteni igazságok tárulnak fel, a Gondviselés valósága az igazak fájdalmaiban látszik emberi szemek számára legvilágosabban. Az Úr Jézus hegyibeszédét azzal zárja, hogy elérk állít két házat: egyik sziklára, másik homokra épült. Mindkettőre rárohannak a viharok, a szelek, az árvizek, az egyik összedül, mert homokra épült, a másik

⁹⁸ Jób 29, 15.

⁹⁹ Jn. 9, 2. skk.

fennmarad, mert szikla az alapja. A homokra épült ház azok élete, akik hallották Jézus szavait, de nem tartották meg, a sziklára épült viszont jelenti az igazak életeházát, mely az evangélium igazságain és elvein épült. Nem abban van tehát a kettő között a különbség, hogy a gonoszok házát érik viharok, az igazakét nem, hiszen mindkettőre rohanak a bajok és vészek, hanem ott van a különbség, hogy az igaz ember élete háza kibírja ezeket a szenvedéseket, mert biztos alapja van, míg a gonoszoké, a balgáké összedől, mert földi alapokra volt építve. Ezért tehát a jók szenvedéseiben nyilvánvalókká lesznek az evangéliumi alapok, az isteni igazságok és elvek, mert ennek tulajdonítható, hogy kétségbe nem estek, öngyilkosságba nem menekültek, mikor rájuk szakadt a bajok éjtszakája. Isten cselekedetei nyilvánulnak meg bennük.

Az igazak szenvedésének első értelme: meghirdetni, hogy nincs itt maradandó városunk, figyelmeztetni arra, amit Jézus Urunk mondott: „Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, a többiek — a földiek — majd hozzáadhatnak nektek.”¹⁰⁰

Kedves gyerekkori olvasmányunk volt Jancsi és Juliska meséje. A szegény favágó, mikor már nem volt semmi keresete, elvitte gyermekeit: Jancsit és Juliskát az erdőbe és ott magukra hagyta őket. De a kisfiú szemfüles volt és kavicsokat tett a zsebébe, elhullatva azokat az úton, megjelölte magának az utat. Így a kavicsok nyomán pár nap múlva hazataláltak. A szegény favágó és felesége már megbánták, hogy gyermekeiket így kitétték és nagy örömmel fogadták őket vissza. De mikor újra kopogtatott kunyhója ajtaján a szükség csontos ujja, ismét csak erre vetemedtek: messze elvezette gyermekeit az erdő vadonába és ezúttal arra is vigyázott, hogy a kisfiú meg ne ismételhessen multkori ügyes kísérletét. A kisfiú ezért az útravalóul kapott kenyerét örölte zsebében morzsává, ezt szorongatta el jelül az útra, de bizony hiába tette, mert hangyák felették, madarak felszedték, másnapra nem maradt belőle

¹⁰⁰ Mt. 6, 33.

semmi. Így jutottak bolyongásukban a vasorrú boszorka varázsvárához, ahol életveszélybe kerültek.

Ez a kedves Grimm-mese nem történeti, hanem szimbolikus igazság. Azt mondja: ha Isten életünk útját csak kenyérrel vagy kivált kaláccsal szórná be, senki sem találna közülünk haza, amint hogy a gazdagok valósággal nehezen üdvözülnek. De mert a szenvedések köveivel szórja tele, melyekbe belebotlunk, melyek nehézzé teszik a járásunkat, mégis biztosan haladunk hazafelé: a szenvedők, sírók, üldözöttek vannak jó úton a hegyibeszéd szerint hazafelé.

Ezért írta Asszisi Szent Ferenc testvérei számára testamentumában, hogy kolostori cellájuk olyan legyen, mint a száműzött lakása: minden azt tükrözze, hogy nem akarunk itt maradni, nincs itt végleges helyünk, hogy minden gondolatunkkal hazavágyunk innét, ezért legyen kényelmetlen, kicsiny, csak a legszükségesebb dolgokkal berendezett. Mert a földi jólét napjaiban elhomályosodik előttünk a hitnek csillaga, mint a háromkirályok előtt eltűnt az égi csillag fénye, mihelyt a fényes fővárosba értek. De kinn a pusztaságban biztosan vezette őket előre, így a hit világossága is bennünket a szenvedések pusztájában, éjtszakájában utat mutatva vezet előre a hely felé, ahol megtalálhatjuk a Gyermekeket és Anyját és bennük szenvedéseink, szomorúságaink nyitját, megoldását.

3. A szenvedés további célja az igazakra nézve a tisztulás és a nevelés. Az Egyház novemberben állít bennünket a tisztítóhely igazságának fényébe és itt hangosan hirdeti, hogy a lelkek szenvedések által tisztulnak, fájdalom révén nemesednek, nevelődnek. Jézus Urunk mondja: „Én vagyok a szőlőtő, Atyám a szőlőműves, ti vagytok a szőlővesszők. Minden szőlővesszőt, mely én rajtam gyümölcsöt nem hoz, lemetsz és minden gyümölcsstermőt megtisztít, hogy többet teremjen.”¹⁰¹ Tehát a jócselekedetekkel ékes, érdemekben gazdag termést hozó lelkeket a szenvedés késével tisztogatja az örök Szőlőműves, hogy még több termést hozzanak: hogy tökéletesebbek, mélyebbek, Isten látására

¹⁰¹ Jn. 15, 1. skk.

méltóbbak legyenek. A mindennapi élet is hirdeti ezt a mély igazságot: az emberiség nagyjai mind nagy szenvedők voltak, az emberiség legnagyobb és legszebb alkotásai mind nagy fájdalmakból fogantattak. Jól mondja Gárdonyi Géza, hogy az emberi lelkek is úgy tisztulnak, mint a fehérenmű: hideg vízben, meleg vízben sulykolják, csavarják, öblögetik, azután nagy kövek alatt mángorolják, végül tüzes vassal mennek rá — így lesz fehér, tiszta, használható. Az emberi lelkek is a szenvedés forráságában, az elhagyatottság hideg magányában, a kínok mángorlójában, a fájdalmak vasalója alatt lesznek tiszták, salakmentesek, Isten boldogító látására érdemesek. Aki nem szenvedett, felszínes lélek marad, neve'tetlenje az életnek, kiben nincsen semmi mélység, semmi érték már földi értékelés szerint sem, annál kevésbbé az örök élet mértéke szerint.

4. A szenvedés Isten kezében a legnagyobb értékhitelítő. Az a vallás, az a világnézet, mely nem képesít szenvedések elviselésére, semmitőre emberi alkotás. A szenvedésen kívül egyedül az idő még, mely az örökkévaló értéket fémjelzi, mely a mulandót kiselejtezi, Isten alkotásait hitelesíti. Jézus Urunk mindkét értékhitelítőt hatni engedte önnönmagára: a szenvedés a kereszten, az idő az Egyház történelmében igazolta őt, az „Istentől igazolt férfiút”¹⁰² — ahogyan őt Szent Péter az első pünkösdi beszédében nevezi. Ami a kettőnek igazolását kibírja, az valódi életérték. Hogy tehát mennyit ér vallásosságunk, jellemünk, egyéniségünk, az a szenvedés óráiban lesz nyilvánvaló, hogy mennyit érnek érzéseink, ígéreteink, fogadásaink — azt az idő próbája dönti el az élet során.

Jézus keresztyén tehát a szenvedés igazolja az Istent. De Isten is igazolja rajta a szenvedést: megjelöli helyét, szerepét, rendeltetését, nevét. Bemutatja mint a bűn zso'dját, a tisztulás eszközét, mint legnagyobb nevelőt, mint legerősebb féket, mint örök, kikerülhetetlen törvényt, mint alázatunk biztosítékát, a szeretet fegyverét, megváltásunk eszközlőjét, egyszóval mint katolikus keresztyén hitünk középontját és lényegét. A szenvedés tehát nemcsak kínos, de

¹⁰² Ap. csel. 2, 22.

szent is, nemcsak fájdalmas, de érdemszerző is, jóváteszi a bűnt, kiérdemli a megdicsőülést és az üdvösséget. Sok példa van arra a Szentírásban, hogy Isten a bűnbánóknak bocsánatot ad, de bizonyos vezeklést mégis elvár tőlük a visszanyert megigazulás után is. Mózes kételkedését megbocsátotta az Úr, de a Szentföldre bemenni mégsem engedte. Dávid nagy bűnét megbocsátotta Isten, de a bűnben fogant gyermeknek mégis meg kellett halnia, neki Absalom elől el kellett menekülnie. A szenvedés tehát az alázat biztosítója, a bűnbánat mélyítője, egyéniségünk igazolója és az örök boldogságra méltóvá tevője.

5. A szenvedés utolsó magyarázatát a szeretettel fennálló, eltéphetetlen kapcsolata adja.

A szeretet és a szenvedés két hűséges testvér, a kettő ritkán van egymás nélkül. A szeretet a szenvedés tüzeiben izzik erőse, a szenvedéskívánta áldozatok teszik mélyé, a halálnál erősebbé. A szenvedés ad a szeretetbe komoly, erős színt, hátteret, aláfestést, alaptónust, e nélkül ez csak felületes tetszés, múló rokonszenv, könnyelmű, állhatatlan kegy. A szeretet természeténél fogva önző, de a velejáró szenvedés teszi önzetlenné, mindenét feláldozni készsé, tehát igazi szeretetté. Viszont a szenvedés sötét keserves voltát azonnal levetkőzi, ha szeretetből viseljük valamely személy vagy valamely eszme iránt. A szeretet megáramlyozza a szenvedést és felmagasztalja a szenvedőt. A szeretet nélküli szenvedés céltalan gyötrelme, ez a kárhozott voltaképpen: értelmetlen, senkiért, semmi haszonért hurcolt kénigá. Mert a büntetés szenvedése is szeretetből eredhet: az engem javítani akaró, tisztának látni kívánó szeretetből, mint az élet és a tisztítóhely szenvedései. Amíg szeretünk, könnyen szenvedünk.

Melyik a legnagyobb szeretet e földön? Az édesanyai. És miért? Mert szenvedésben gyökerezik: a szülés fájdalmai teszik végtelen erős, mindent legyőző erővé, mely szereti a rossz, a csúnya, az eltaszított, a halálraítélt gyermekeket és mindig talál benne valami szépet, valami jót. Az apai szeretet távolról sincs ott, ahol az édesanyai, hiába, az apa vonatkozása nem a szenvedés mélységeiből való, az

öröm pedig sohasem képesít olyan áldozatokra, mint a fájdalom.

Öntudatlanul is valljuk és elismerjük ezt. Mit nézünk a színházakban, mozikban? Mit dicsérünk olvasmányaink közül? Nemde azokat a darabokat, ahol emberek szeretik egymást vagy ideáljaikat, ahol szenvednek egymásért vagy eszmékért és ebben felmagasztosulnak. Mikor ezt dicsérjük, szinte magunk szeretnénk főhősei lenni ezeknek a költött cselekményeknek, mert úgy érezzük, hogy ez az, ami önmagunk fölé emelne bennünket. A szenvedő szeretet minden lélek ünnepi átélése; az állat, a durva ember is egyaránt ezen a ponton emelkedik hétköznapi, alacsony életszínvonal fölé.

Mármost nemde ez Krisztus szenvedésének ismertetőjele is? „Úgy szerette Isten e világot, hogy egyszülött Fiát adá érte.”¹⁰³ „Nagyobb szeretete senkinek nincs, mint aki életét adja barátaiért.”¹⁰⁴ „Én vagyok a jó pásztor, ki életemet adom juhaimért.”¹⁰⁵ Tehát a legnagyobb szeretetből fakadó legnagyobb szenvedés: az élet feláldozásáig menő kereszthalál: ez jegyzi el örök frigyre a szeretetet a szenvedéssel, hogy ennek nyomán a mi életünk is ezeknek szárnyain emelkedjék a megdicsőült Krisztustól nekünk készített sok lakás felé.

A mi szent hitünkben azonban nem öncél a szenvedés, hanem alá van rendelve a boldogságnak, a megdicsőülésnek, mint a nagypéntek a húsvétvasárnapnak. A buddhizmus teszi öncéllá a szenvedést fakírmódra gyötörve az emberi testet és kiirtva a vágyakat az emberi lélekből. A mi vallásunkban az élet örök Mestere a fájdalom aranyából farag foglalatot a boldogság örömkönnye számára és azt akarja, hogy ezt minden keresztény ember magán viselje mint drágaművű ékszer. Aki nem látja ezt át, aki nem veszi észre a kereszt mögött a húsvéti fényt, az az Őr Jézus szerint „balgatag és késedelmes szívű a hitben”.¹⁰⁶ Vagyis mint a

¹⁰³ Jn. 3, 16.

¹⁰⁴ Jn. 15, 13.

¹⁰⁵ Jn. 10, 14.

¹⁰⁶ Lk. 24, 25.

balgatat, csak a szemmel észrevehető, az érzékekkel érezhető benyomásokra fogékony, ezeken túl látni nem tud, messzebbre értelmének szeme erejéből nem futja; ezért balgatat. És késedelmes szívű a hitben — azaz csak miután később nyilvánvalóvá vált a szenvedés alárendeltsége, miután már kisütött a feltámadás reggeli fénye, miután már magyarázatot nyert a kiállott sok szomorúság, akkor ciheľődik fel nagynehezen benne a hit szava és lassan világosodik nála Isten igazságossága és bölcsesége. De amíg a szenvedés borulata gomolyog felette, addig értelmetlenül és megingott hittel tántorog, mint az emmauszi tanítványok: „Mi azt hittük, hogy megváltja Izraelt és íme már harmadnapja annak, hogy mindezek történtek.”¹⁰⁷

A szenvedés tehát a keresztény értékelés szerint nem öncél, alája van rendelve isteni akarat által a boldogságnak, de ezt meglátni, ebben hinni, ebben sötét napokon is vigaszt találni nem kis feladat. Csak erős hit, csak Istenbe horgonyzott lélek tud biztosan állani külső harcok és belső félelmek között, melyekről még Szent Pál hatalmas egyénisége is panaszra fakad.¹⁰⁸ De Isten jósága bevilágít ebbe a sötét titokba is és többszörösen adja értésünkre a szent kereszt kulcsát.

„Mivel kedves voltál Istennél, szükséges volt, hogy a kísértés megpróbáljon téged”¹⁰⁹ — így indokolja Ráfael arkangyal az öreg Tóbiás előtt kiállott sok szenvedésének nyitját. Szegénysége, vaksága, elhagyatottsága, fiának kétes kimenetelű vállalkozása, sok aggodalma, a száműzetés helyén jócselekedeteiért őt fenyegető folytonos életveszély, — ez mind az arkangyal ajkán így van megjelölve: a kísértés próbája. Tehát nem állandó, hanem átmeneti jellegű a rossz életünkben, Istentől meg van engedve, mert alá van rendelve a nagyobb jónak, sőt Isten bizonyos mértékig akarja is, mert próbát lát benne, amiről ő úgyis tudja ugyan, hogy az igaz lélek meg fogja állni, mégis az a szándéka vele, hogy amit ő ingyen adna választottainak, azt ezek szemé-

¹⁰⁷ U. o. 21.

¹⁰⁸ II Kor. 7, 5.

¹⁰⁹ Tób. 12, 13.

lyes jóságukkal érdemeljék ki. Megszólal itt is felesége és atyafiai ajkán a másik késedelmes szívű balgatag lelkület is: „Nyilván hiábavaló a te reményed és alamizsnáid most látszanak!”¹¹⁰ De ő nem inog meg reménységében és így szól: „Ne beszéljeteK így. Mert szentek fiai vagyunk és azt az életet várjuk, melyet Isten azoknak ad, kik iránta hitüket soha nem változtatják.”¹¹¹ Tehát akik jóban, rosszban egyaránt hisznek, kik jótetteik jutalmát nemcsak erre az életre várják, kik Ádám örökségét: az arc verejtekét, a sok fájdalmat a gyermekekkel, a tövist és bojtortjánt és a sira'omvölgyének sok egyéb tartozékát a mennyországra számító szívvel türelemmel viselik és keresztyük súlya alatt össze nem roppan a lelkük.

Ugyanígy beszél Jób, mikor mindenéből kifosztva, vagyónát, családját, egészségét elvesztve sötét nyomorúságában nem fakad panaszszavakra. És bár ószövetségi szeme nem lát át a fájdalom sűrűszövésű függönyén, mert még nem ismeri a keresztet, mégis előlegezi Istennek az igazságosság ékességét és a szemétdombon sem mond átkot fe'éje. A balgatag lelkület őt is felesége ajkán kísérti meg: „Mégis megmaradsz-e a te együgyűségedben?” Mire ő így felel: „Úgy szóltál, mint az esztelen asszonyok egyike. Ha a jókat elvettük Isten kezéből, a rosszakat miért ne vegyük el? Mindezekben sem vétkezék Jób az ő ajkaival.”¹¹² Tehát túlnéz a nyomor felhőin, Istent keresi, ha egyelőre nem is látja, de hisz bölcsességében, igazságosságában — és mikor legérthetlenebbnek látszik előtte a világ és az élet, akkor is örök értelmet vall és örök szeretetet magasztal a jelenségek mögött, mint azoknak okát és szerzőjét. És valóban mind Tóbiásnál, mind Jóbnál még földi értelemben is alá van rendelve a szenvedés a boldogságnak: a gondok sötét napjai elmúlnak és utána rájuk köszönt a jólét, a csend, a megnyugvás jutalma. Tehát még az ószövetségi ember szemében is a szenvedés valami előzmény, átmenet, próba, kísértés csupán, mely úgy viszonylik az utána következő

¹¹⁰ Tób. 2, 22.

¹¹¹ Tób. 2, 17. sk.

¹¹² Jób 2, 9. skk.

jutalom boldogságához, mint a napszámos munkája a bérkiosztáshoz és az így kiérdemelt nyugalomhoz. Sőt könyve végén Jób úgy beszél már, mintha ismerné Isten gondviselő terveit: „Eddig fülem hallásával hallottam felőled, most tulajdon szememmel láttalak már téged.”¹¹³ Felcsendül benne az újszövetségi boldogság, mely azoknak jár ki, akik mint tisztaszívűek, meglátják az Istent.

Egészen így értékeli a szenvedést az ószövetségi bölcs: „Az igazak... ha az emberek előtt kínokat szenvednek is, az ő reményük halhatatlansággal teljes. Kevésben gyötörtetve sokban jól helyeztettek el, mert az Isten megkísértette őket és magához méltónak találta. Mint az aranyat a kemencében, megpróbálta őket, és mint égő áldozatot, úgy fogadja őket és annakidején tekintet leszen rájuk.”¹¹⁴

Az újszövetségben még élesebb, világosabb ez a kép. Szóban és példában egyaránt bemutatják az Úr Jézus és az ő tanítványai, hűséges lelkei. Ezek élén halad a Fájdalmas Anya, ki mégis Boldogságos Szűz, mert hét tör érte jószágos Szívét, de Jézus nyolc boldogságról beszélt. Krisztus Urunk követésében tehát legalább eggyel mindig több okunk van örülni, mint szomorkodni. Szűzes lelke erős volt a szenvedésben és eme erénynek birtokában állt a kereszt alatti véresöben, míg mások elmenekültek, mint a többi apostol, vagy összeroskadtak a fájdalomtól, mint Mária Magdolna és a többi nő. Lelke kösziklára épült ház, melyre szintén rohantak ugyan viharok, szelek és árvizek, de nem tudták meggingatni, mert kösziklára volt építve. És háromnapi sötét bánat után reá is köszöntött a feltámadás boldogsága, úgy mint senki másra.

Szent Pál és Barnabás kisázsiai útjukban, Lisztrában, Ikóniumban és Antiochiában prédikálva erősítették az első hívek lelkét. És itt mondott tanításaikat ezzel zárják: „Sok háborúság által kell bemennünk Isten országába.”¹¹⁵ Szent Pál többször kitér erre a gondolatra: „Akit szeret az Úr, azt megsanyargatja, megfenyít pedig minden fiat, kit ma-

¹¹³ Jób 42, 5.

¹¹⁴ Bölcs. 3, 4. skk.; Péld. 17, 3.; Sir. 2, 5.

¹¹⁵ Ap. esel. 14, 21.

gához fogad.”¹¹⁶ Ugyanígy inti a hűséges Timóteust. „Mindnyájan, kik ájtatosan akarnak élni Jézus Krisztusban, üldözést fognak szenvedni.”¹¹⁷ Tehát Isten szolgálata bizonyos értelemben együtt jár a szenvedéssel, itt válik el, mennyire erős hitünk van, mekkora vigasztalódás telik belőle, mennyire édes és boldogító valóság számunkra. Isten jutalmának reménye és örök boldogságunk várása, látunk-e előre messzire: ki a sötétből Isten gondviselésének derűs, nap-sütötte országába? Ez a hit próbaköve, az igaz keresztény lelkület kohója, behorgonyzódása Istenbe.

Maga az Úr Jézus is a szenvedést mint a boldogság alárendeltjét jellemzi az emmauszi úton, mikor a csak egyirányban látó tanítványoknak ezt mondja: „Nemde ezeket kellett szenvednie Krisztusnak és úgy bemenni az ő dicsőségébe?”¹¹⁸ Tehát az Úr Jézusra nézve is a szenvedés előzménye, ára, feltétele a bekövetkezendő dicsőség jutalmának, a feltámadás örömmegélésének. A fájdalom rövid, mint minden próba, a jutalom azonban, melynek alája van rendelve, örök és megmászhatatlan. „A ti hitetek megpróbálása béke-tűrést szerez... hogy tökéletesek legyetek minden fogyatkozás nélkül”¹¹⁹ — írja Szent Jakab apostol. Amint az egyházi évben két ünnepe van a szent keresztnek: a kereszt megtalálása és felmagasztalása, úgy a mi életünkben is ráakadunk a keresztre, de az fel is magasztal minket. Mikor tehát Jézus az ő követését kereszthordozásnak mondja: „Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét és kövessen engem”¹²⁰ — nem az életöröm sivár tagadója, kiölője szól hozzánk egy örömtelen élet biztatlásával, hanem a földi életet mint próbát az örök boldogság előzménye, ára gyanánt feltűntető Mestere az életnek, az „igazolt Férfiú”, aki önnönmagán mutatta be a szenvedés és boldogság viszonyát, vonatkozását egymáshoz. Mondta is búcsúzáskor: „Ti szomorkodtok, a világ pedig örülni fog,

¹¹⁶ Zsid. 12, 6.

¹¹⁷ II Tim. 3, 12.

¹¹⁸ Lk. 24, 26.

¹¹⁹ Jak. 1, 2. sk.

¹²⁰ Mt. 16, 24.

de a ti szomorúságtok örökre fordul.”¹²¹ De a szomorúság, a szenvedés úgy aránylik az öröm és boldogság idejéhez, mint az asszony szülési fájdalmai és hosszantartó öröme utána a fölött, hogy gyermeke született e világra. Mondja is: „Nektek most szomorúságtok van, de ismét látlak titeket és örvendeni fog a ti szívetek és örömtöket senki el nem veszi tőletek.”¹²² Tehát a szenvedés mostanra szól, az öröm pedig örökkévalóságra és aki ebben igazán hisz, annak a szenvedés napjai, évei is valami túlvilágról ide-szüremkedő finom fényt kapnak, mely bearanyozza fejüket és láttukon mindenkiben a szellem és lélek nagyságának bámulata támad. Már az ószövetség is így énekelt: „Akik könnyezve sírnak, mikor vetnek, aratáskor majd örvendeznek.”¹²³

Bizonyos, hogy a siralomvölgyének inkább lakója a fájdalom, mint a boldogság. Dante nagy trilógiájának legsikerültebb része a pokol: a szenvedés skáláiban jobban tudott játszani, nagyobb mélységekbe tudott belevilágítani, míg a mennyi boldogság rajzában színei elfakultak, leírások helyett elmélkedéseket ad, melyeket már nem tapasztalásból, hanem a hit világából merit. De ez is azt bizonyítja, hogy a jelenvilági szenvedés csak a túlvilági rendeltetés és boldogság oldaláról világítható meg, ennek van alárendelve, ennek előzménye, belépőjegye. E nélkül sötét robot, gyűlöletes íga, folytonosan elénk tolakodó rejtély az élet és annak minden fájdalma, szenvedése.

Hogy nem így van, azt a keresztnak köszönhetjük és annak, aki azon értünk szenvedett, hogy nekünk örök életet szerezzen: Jézus Urunknak. Benne fénylik a kereszt titka, világossággá bomlik a homálya, boldogsággá kínos ütközése.

A varsói királyi palotában van egy remekművű óra. Ez az életnagyságú szobormű egy szakállas aggastyánt ábrázol, amint görnyedten állva vállán tartja a földgömböt. A földgömb, melyet egyik karjával tart — kékszinű, aranyöv mozog rajta körben, ezen vannak római számokkal az órák,

¹²¹ Jn. 16, 10.

¹²² U. o. 22.

¹²³ Zsolt. 125, 5.

kis fogas rovátkákkal a percek. Az aggastyán másik kezében hatalmas kaszát tart, melynek hegye a perceket érinti. Ezzel a mozdulatlan mutatóval jelzi az időt, mert az övskála mozog alatta.

Ez a mély szimbolum az idő megszemélyesítője. Vállán hordozza világunkat, benne mindent, ami nekünk érték, arany, de ez mind mozgó, mulandó: mindegyik percünkön ott van a halál kaszájának a hegye: rámutat mindenkire: Transeunt et imputantur: elmúlnak és beszámíttatnak. Míg egyszer rászúr egyik percünkre és a nagy folytonos mozgást megállítja: átutasít az örökkévalóságba.

Az életünkről kell elszámolnunk annak örök tulajdonosa: Isten előtt, aki mind minket, mind érdemeinket, cselekedeteinket a kereszt jegyéről fog felismerni, ez lesz üdvösségünk kulcsa, nagy jutalmunk kieszközölő munkája, Jézushoz tartozásunk ismertetőjele. Így érvényesül ránk is Szent Pál szava: „Nekem pedig dicsekednem kell a mi Urunk Jézus Krisztus keresztjében, ki által nekem a világ megfeszített és én a világnak.”¹²⁴

Az élet értékei és a szenvedések

Földi életünk összes elképzelhető értékei a tízparancsolat második tábláján vannak, ahol csodálatos hierarchiában vannak sorba állítva mindama földi kincsek, melyekért élnünk jó és érdemes. Ezek: a szülők, tehát az élet multja (IV.), az élet jelene (V.), a gyermek: az élet jövője (VI.), a vagyon és tulajdon (VII.), a becsület (VIII.) és a feleség, élettárs (IX.). Valóban nincs több életérték egymáshoz való viszonylatunkban. Ezeket védi az isteni törvény, égisztetés ad nekik és isteni megőrzést ígér megsértőiknek, mennyei és sok földi jutalmat azoknak, kik ezeket az életértékeket tiszteltetésben tartják. Végtelenül hatályos azonnali belső sanctio pedig a fájdalom, a kín, a szenvedés, mely Isten akaratából azonnal fellép, mihelyt ezeket veszély

¹²⁴ Gal. 6, 14.

fenyegeti, sérelem éri vagy végképen elveszi. Nincs szenvedés, mely ezekkel mély belső kapcsolatban, vonatkozásban ne állana. Legközvetlenebbül itt vannak a betegségek, sebek, halál okozta szenvedések; látogassanak ezek akár bennünket vagy ériék azokat, akik szívünknek kedvesek — ezek mind az élet, tehát az V. parancs világa körül gyűrűznek. Sok fájdalom forrása a szülőktől való függés, legyen az édes vagy terhes: előbb bajaik, elköltözésükön érzett gyász és veszteségérzet, utóbb viszont a mi egyéni boldogulásunk dolgában a mienktől eltérő felfogásuk okoz szenvedést bennünk és bennük. Mennyi fájdalom jár a bűnös szerelem nyomában, mennyit panaszcodik ezekről Szent Ágoston! Mennyi keresztet hoz a gyermek: gondot, törődést, aggodalmat, ha testét, lelkét, pályáját, életét veszély fenyegeti! Mennyi baj van a vagyonbukottaknál, a nyomorgóknál a terméketlen föld, az elveszett pénz, a hiábavaló, célhoz sohasem érő gazdagodási vágy miatt! Milyen átok becsület nélkül élni, viselni rágalmak piszkát, a bűntetett előélet bélyegét, gyűlölet sarát arcunkon, ruháinkon! És micsoda szenvedés az elhibázott családi élet: Meine Lieb' ist falsch! Oh wär' ich tot! Sőt a tízparancsot első táblájáról is átsugárzik ide a szenvedés: kiábrándulások, elérhetetlen ideálok, az idegen istenek hűsége az egy igaz Isten iránt: nem engedik magukat szeretni és szolgálni, hanem az örök Jóhoz utalnak, kergetnek, vernek vissza minket.

Tehát az életértékek hierarchiája a szenvedések belső védelme alatt áll; Isten külső parancsolatai mellett ez az azonnal érvényesülő belső szankció biztosítja ezeknek épségét és feladatainak zavartalanságát.

E tény mellett bámulatos éles fénnel vetődik elénk, hogy Jézus Krisztus földi életútjában mindezeket az életértékeket becsülte, fel is használta, de lényegében nélkülözte, miért is itteni élete a szenvedések láncolata lett. Már a kínszenvedés napjai előtt megilleti őt éppen e miatt az izaiási cím: a fájdalmak férfija. Nézzük ezeket egyenkint:

Szülők. Mint Istennek nem volt anyja, mint embernek nem volt atyja és nem voltak testvérei. A Boldogságos Szűzzel szemben szinte keménynek látszó szavakat ejt:

„Asszony, mi gondod rá?”¹²⁵ — mondja a kánai menyegzőn. „Ki az én anyám, kik az én testvéreim? Aki Atyám akaratát cselekszi, az az én anyám és testvérem.”¹²⁶ A kereszt alatt ugyan alkalmazza ezt a Szent Szűzre, akit a legjobb tanítvánnyal hoz maradandó kapcsolatba, de megszólítás itt is csak: „Asszony!” Ebből nem a kálvinista, lutheránus felfogás olvasható ki, — mely szerint amint Jézus nem volt Mária-tisztelő, úgy mi se legyünk — hanem a nagy tény, mely Jézust emberi útjában kioldja minden olyan előnyből, áldásból, örömből, mely ránk a szülők világából árad. Nagy megváltói feladata egészen felszívta őt és ezért tűnik el látóhatáráról a názareti ház mohlepte fedele mindazzal, amit ott számára földi értelemben jót, csendet, pihenést jelentene.

Élet. Ő a jó pásztor, kit megvernek, ki életét adja az ő juhaiért. Ő az, akinél nagyobb szeretete senkinek sincsen, mert életét adja barátaiért. Izaiás megrendítő rajza, mely szerint tetőtől-talpig nincs benne épség, teljesen megvalósul benne a keresztén a Dávid által adott jövendöléssel együtt: „Átluggatták kezeimet, lábaimat, megszámlálták minden csontomat.”¹²⁷ A fájdalmas olvasó titkai, a passiók drámai leírásai élénken festik elénk, hogy mennyit nélkülözött Jézus az élet, egészség, épség értékeiből, kincseiből.

Feleség és gyermek. Jézusnak nem volt családja, felesége, gyermeke. Illetve nagyon sok lélek lett az ő családja, akiket így nevezett: Isten fiai. Ami a legtöbb embernek Istentől is szentesített boldogsága, öröme, azt nála tehát hiába keressük. Már itt a földön úgy élt, mint Isten angyalai az égben, akik sem nem nőülnek, sem férjhez nem mennek. Szüzi anyától származva adta nekünk is a szüzesség tanácsát, ennek világát önszemélyében, fonséges magányában, Istenhez való hypostatikus kapcsolatában élte élénk meglepő határozottsággal és alkumentes biztossággal. Tanítványai meglepődve látták, mikor egyszer Jákob kútjánál asszonnyal beszélt. A neki szolgáló szorgalmas Mártát

¹²⁵ Jn. 2, 4.

¹²⁶ Mt. 12, 50.

¹²⁷ Zsolt. 21, 18.

nagyobb és szükségesebb javak szolgájává rendelte. A rajta síró asszonyok részvétlkönnyeit a keresztút VIII. állomásán visszaparancsolta, illetve sírásuknak más tárgyat és tartalmat adott: „Ne rajtam, hanem magatokon és fiaitokon sírjatok!”¹²⁸ A feltámadáson őt megismerő Magdolnának ezt mondja: „Ne érints engem!”¹²⁹ — pedig a hitetlen Tamást egyenesen biztatta erre. Mindazt a puhaságot, örömmöt, lágyságot — amit a nő és gyermek hoz a férfi életébe — Jézusnál hiába keressük.

Vagyon. Jézus szegény volt és evangéliumi tanácsa, égbe vezető eszközzé avatta példájával és tanításában a szegénységet. Nem saját fedele alatt született és nem saját sírjában pihent. Ifjúságát a názáreti forgácsos műhelyben töltötte; amikor a Szűzanya mint Gyertyaszentelelő Boldogasszony bemutatta a templomban, a szegény gerlepár-áldozatát tudta csak adni. Nyilvános életében ismeretes mondása: „A rókáknak vannak lyukaik, a madaraknak fészkeik, az Emberfiának nincs, ahová fejét lehajtsa.”¹³⁰ A pénzt soha nem vette a kezébe és tanítványait vagyon, felszerelés, tarisznya nélkül küldte a világba. A vagyoni gondokról azt mondta, hogy ezeket a pogányok keresik. Felmagasztalta a szegény özvegy 2 fillérét és nem értékelte a gazdag ember aranyát. Példabeszédet mondott az esztelen gazdáról és lebeszélt földi kincsek gyűjtéséről, melyeket moly megrág, rozsdá megemész, tolvajok kiásnak és ellopnak. Varratlan köntösét elvették tőle és míg ő halálkínokban verejtékezett, sorsot vetettek rá. Ő mindenétől megfosztva haldoklott a kereszten.

Becsület. Már születése előtt ott borong felette a törvénytelenység gyanúja. Később csak ács fia, aki betűvetést sem tanult. Bármit tesz, csak az a felelet rá, hogy úgyszem jöhet semmi jó Galileából. Csodáit az ördöggel való cimborálásnak tulajdonítják. Megrágalmazták a nyilvános rend megbontásával, istenkáromlással, politikai nagyra-töréssel. A végén arcul csapja a főpap szolgája, leköndösik, kiveiköztetik ruháiból, gúnypalást, nádjogar és töviskorona

¹²⁸ Lk. 23, 28.

¹²⁹ Jn. 20, 17.

¹³⁰ Lk. 9, 53.

jut neki. A kereszten latrok közé számítják és összetört alakja valóban Pilátus szánalmat keltő szavát igazolja: „Ime, az ember!” Mert akkor már áll rá a zsoltár teljesedése: „Én pedig féreg vagyok és nem ember, az emberek gyalázottja és a nép megvetettje.”¹³¹

Az élet földi értékeiből tehát nem jutott Jézusnak, és amiye volt, azt is elvették tőle. Ezért állandó kísérője volt földi útjaiban a szenvedés, mert hiánytalanul emberi természete igényelte az élet eme javait, melyektől megfosztva lenni annyi, mint nélkülözni, szenvedni, kivetettnak lenni, az életet annak értékei nélkül mint kínos robotot viselni.

Csodálatos azonban, hogy Jézus a tökéletesség útjaként ugyanazt az utat jelöli meg, melyet ő járt és minden életértékekről való lemondásban állítja fel a keresztyén életideált. „Mindaz, aki elhagyja házat vagy atyjafiát vagy nővéreit vagy atyját vagy anyját vagy feleségét vagy fiát vagy szántóföldjeit az én nevemért — százannyit nyer és az örök életet is bírni fogja.”¹³² A becsületre nézve pedig: „Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak és üldöznek titeket és hazudván, minden rosszat mondanak ellenetek énérettem. Örüljete és vigadjatok, mert a ti jutalmatok bőséges lesz a mennyben.”¹³³ Az életre vonatkozólag ismét: „Aki elveszti életét énérettem, megtalálja azt. Aki életét szereti, elveszti azt, aki életét gyűlöli e világon, az örökkévalóságban megtartja azt.”¹³⁴ Másutt még keményebb: „Aki hozzám jó és nem gyűlöli atyját és anyját, feleségét és fiait, atyjafiait és nővéreit, sőt még önnönlelkét is — nem lehet az én tanítványom.”¹³⁵

Ha a keresztyén élet a mi számunkra Krisztus követése, akkor ennek nincs más útja-módja, mint amelyen Ő járt: áldozatul hozni ezeket a kincseket, nem ragaszkodni mindezekhez, lemondani ezekről — tehát szenvedéseket vállalni, keresztek viselni, önmagunkat reá feszíteni.

¹³¹ Zsolt. 21, 7.

¹³² Mt. 19, 29.

¹³³ Mt. 5, 11. sk.

¹³⁴ Jn. 15, 25.

¹³⁵ Lk. 14, 26.

De három dolgot ki kell emelni itt. Egyik: A halál mindeme életértékekből úgyis kivetköztet. Elszakadunk mindentől, még saját életünköt is. Még legtövbö jöhírünk marad fenn, de az is idővel elenyészik, mint a pára elszáll nevünk, emlékezetünk. Mivel pedig a mi számunkra az igazi élet a túlvilági élet, erre való legjobb előkészület ezeket a kapcsolatokat lazítani, lassan egymásután mindezeköt elszakadni és egyre nyitottabb lélekkel a túlvilágra építeni.

A második: Ez a lemondás a tökéletesség álláspontja. „Nem mindenki fogja fel ezt az ígét”¹³⁶ — mondja az Úr Jézus pl. a nötlenségre nézve, tehát vannak folozatok, melyekben a lelki élet skálái a tökéletesség különféle magaslatain énekelnek; jó keresztény élet az is, amely ezeknek az életértékeknek gyarapításában fárad, ezek véde'mét áldozatosan szolgálja, ezekért imádkozik és Isten áldott segítségét várja ezirányban. Hiszen ezeket az Úr Jézus is felhasználta, védte, értékelte.

Végül bizonyos, hogy feltétlenül mellözni kell és áldozatul kell hozni ezeket az életértékeket, mihelyt az jön kérdésbe: vagy Jézus vagy ezek. Ekkor valóban élre van állítva a földi és az örök élet és ilyenkor nem szabad a földi életértékek pártjára állnunk. Tehát válságos idökben felkínálja Isten nekünk a tökéletesség álláspontját. Nem kell félnünk attól, hogy ez váratlan vagy gyakori lesz életünkben; szinte csodálatosan kíméletes az Úr Jézus, aki tanítványait öntestével fedi, a heveskedő Szent Péter tagadását nagylelkűen megbocsátja és övéinek saját szenvedéseiböl alig enged valami kis részt. „Hagyjátok ezeket elmenni!”¹³⁷ — mondja a szenvedések kapujában a katonának, tanítványaira mutatva. Szent Jakab is megnyugtatóan mondja: „Isten rosszra senkit sem kísért.”¹³⁸ Ugyanígy Szent Pál: „Isten senkit sem enged erején felül megkísértetni.”¹³⁹ A végső esetre való elszántságnak mindenesetre meg kell lennie bennünk, hogy erre sor kerül-e és mikor — bízzuk az Istenre, kinek jóságos keze majd bölcsen és szentül vezet

¹³⁶ Mt. 19, 11.

¹³⁷ Jn. 18, 18.

¹³⁸ Jak. 1, 13.

¹³⁹ I Kor. 10, 13.

bennünket. De a vele való összehasonlításban mindezeknek el kell halványulniuk és Istennek mint legfőbb értéknek láttán mindezek mint marék por: arena exigua — maradnak el mögötte; nem lehet kétséges tehát, hogy kit és hogyan kell szeretnünk és szolgálnunk.

Igy lehetünk családtalanok, gyermektelenek, vagyonbukottak, becsületvesztettek Istenért. Erre értette Jézus: „Elvásztani jöttem az embert atyjától, a leányt anyjától, a menyét napától.”¹⁴⁰ És a megjövendőlt szenvedések közt ott vannak ezeknek az életláncoknak szakadozásai: „Elárulja pedig a testvér testvérét halálra és az atya fiát és a gyermekek szüleik ellen támadnak és halálra viszik őket és gyűlöletesek lesztek mindenkinél az én nevemért, — aki pedig állhatatos lesz mindvégig, az üdvözl.”¹⁴¹ De Jézus igazi tanítványa és követője már egészen idevonatkozólag írja tapasztalásból, hogy Jézus szeretetétől el nem szakíthatják emez értékek elvesztésén érzett fájdalmak: „Ki szakaszt el tehát minket Krisztus szeretetétől? Háborúság-e? Szorongattatás-e? Éhség-e? Meztelenség-e? Veszedelem-e? Üldözés-e? Fegyver-e?...¹⁴² Mert Isten ellenségei éppen eme életjavaktól fosztanak meg minket, hogy az ezeket féltő és elvesztésükön fájdalmat érző lelkiület ezek kedvéért hűtlenné válják Jézushoz. De erre is írta Szent Pál: „Javaitok elragadozását örömmel tűrtétek, tudva, hogy nektek jobb és maradandóbb jószágotok vagyon.”¹⁴³

Mi már most a keresztény életideál eme javak értékelése és szolgálata tekintetében?

Ezeket nagyra kell becsülnünk, védenünk kell önmagunkban és másokban egyaránt. Ezeknek szolgálatában telik életünk felebarátunkhoz és önmagunkhoz való vonatkozásban. Hősi cselekedet az ezekről való lemondás és ezek nélkülözésében fellépő szenvedések önkéntes vállalása. De az általános keresztény élet színvonalán sem szabad ezekkel annyira összenőni, hogy akár meghalni féljünk, akár ezek-

¹⁴⁰ Mt. 10, 35.

¹⁴¹ U. ott 21. skk.

¹⁴² Róm. 8, 35.

¹⁴³ Zsid. 10, 34.

ről Jézusért lemondani bizonyos válságos pillanatokban készek ne lennénk. Rendetlenül szeretni és szolgálni e javaikat pedig annyi, mint bűnt elkövetni és bűnben élni.

Amit tehát a kereszténység, a szentignáci lelkigyakorlat a teremtmények szerepéről tart és vall, azt kell emez életjavakra nézve is vallani, mind elvontan elméletben, mind gyakorlati magatartásunkban. Így lesz életünk helyes keresztény élet, ami nem más, mint Krisztus követése.

A szent kereszt titka

Jákob Ézsau elől menekülve meghált a mezőn. Követett a feje alá és fáradt tagokkal, izgalomtól kimerült idegekkel mély álomba sülyedt. Álmában csodálatos látomása volt: fekhelyétől Isten trónusáig fénylő lépcsőzetten nesz-telen léptű, szellemjárású angyalok jártak felfelé, lefelé. Hajnalban felébredt, a látomás értelmén tűnődve szent helynek minősítette fekvőhelyét és a köre olajat öntve, azt oltárrá avatta.

A Kálvária sziklás dombjához támasztva fejét, aludta bénult álmát hosszú évezredek óta Ádám és benne minden fiai. Mikor az éjtszaka már megtette útjának felét, mikor már elmúlt az ószövetség, megjelent felette már nem mint vízió, hanem mint valóság a földtől égig érő kereszt és ezen a szövetség angyala: angelus testamenti.¹⁴⁴ Helyzete a keresztben a közvetítőé: ő a nagy középső, Isten és az emberek között egyesítve istenemberi természetében és engesztelő szenvedésében az Istent és az embert. Szent keresztje két ága ezt a találkozást és ütközést fejezi ki elsősorban: isteni és emberi természet, isteni igazságosság és emberi irgalmat kolduló nyomorúság, isteni jóság és ennek eleget tenni kívánó megváltói szenvedés, kínos halál és ebből fakadó bocsánat, üdvösség találkoznak, egyesülnek és békecsókot váltanak benne.

A másik ütközés a keresztben az élet és halál ütközése: qua vita mortem pertulit et mortis vitam protulit — ahogyan

¹⁴⁴ Malakiás 3, 1.

a Vexilla regis remek himnusza énekli. Vagy amint a húsvéti szentmise sequentiája mondja: Mors et vita duello conflixere mirando, Dux vitae mortuus regnat vivus. Az élet találkozik a halállal, áldozatul is esik neki és mégis győzedelmeskedik felette! Dieses stirb und werde — ahogyan Goethe is rásejditett erre az igazságra — tükröződik vissza oltárainkon, nemhiába a kereszttáldozat újul meg rajtuk: alul koporsó, csontok is vannak benne, tehát a halál helye, felül asztal és táplálék helye, tehát életközlés, életfolytatás hirdetője. Az élet fája, melyet életet közlő gyümölcseivel együtt a paradicsomban elvesztettünk — újra megfogant és gyökeret vert a Kálvária sziklatalaján, megiermette áldott gyümölcset, mert Jézus szent teste nekünk valóban étel, szent vére számunkra valóban ital. És ámbár a halál fája felül keresztiültörte, mégis túlnőtt azon. Az örök élet kenyere és az örök üdvösség kelyhe a szent kereszt gyümölcse, amelyen először választódott széjjel a test és a vér, hogy mint étel és ital táplálja a testből és lélekből álló embert.

A szent kereszt általában nagy titok és mégis minden léttelány kulcsa. Mint Chesterton mondja, középen ütközés van, éppen ezért karjait a végtelenbe tárja. Mennyi ütközés, mennyi útkeresztelkedés van az életben és ezekben mennyi tragédiája van egyéneknek, családoknak, nemzeteknek! Pedig vállalni kell ezeket az ütközéseket, mégpedig úgy, ahogyan az Úr Jézus függ a kereszten: hogy kezünk az egyik, lábunk a másik vonalon legyen. Nem szabad vagy egyik vagy másik mellé szegődnünk, hanem mind a kettőt egyszerre kell vállalnunk: a törekvést és a vele szembenálló akadályt, a lelket és a testet, a törvényt és a szabadságot, a mu'andóságot és az örökkévalóságot, az önérdeket és a közérdeket, az önérzetet és az alázatot. Mindig ilyenkor jut szóhoz a hit, a lelkiiség, az erény, a kegyelem, a természetnek csak egyirányú törekvései, úljai, céljai, szándékai mellett. Ez a keresztelés mikor akadályoz, felemel, mikor szenvedni készítet, felmagasztal, mikor megvetésnek tesz ki bennünket az emberek előtt, egyúttal részvétet is kelt és magunkhoz vonzza őket. Ütközések és akadályok jegyeznek el, tehát minket a kereszttel, melyről

megszentelője: az Úr Jézus mondotta, hogy vegyük fel, mert az ő követése e nélkül lehetetlen. Nem átkozódni, panaszkodni, vádaskodni, zúgolódni kell tehát ütközések idején, hanem ráfeszíteni magunkat a vétkekkel és kívánságokkal együtt. Ez annyit jelent, mint szenvedni. De igaz a Szentírás szava: ez a mi zsoldunk: „Súlyos iga van Ádám fiainak nyakán, csak mióta anyjuk méhéből kijöttek.”¹⁴⁵ Élet-napszám ez számunkra. Csak azok nem találkoznak kereszteződésükkel, akik nem haladnak. Az Úr Krisztus is utal erre: „Aki utánam akar jönni, — aki tehát nem akar tétlenül helyben maradni — az vegye fel keresztjét és kövessen engem.”¹⁴⁶ Életünk az Úr Krisztus követése, csak természetes, hogy feltétlenül találkozunk kell az őt annyira jellemző kereszttel.

Aki nem a keresztről prédikál, az nem is uralkodhat a keresztről. „Ha együtt szenvedünk vele, együtt is dicsőítetünk meg”¹⁴⁷ elv alapján mi is csak akkor vonzhatunk magunkhoz mindeneket, ha előbb felmagasztaltatunk a földről a keresztre. Erre a mozzanatra is szól Krisztus követése: természetfeletti síkon sem várhatók sikerek, eredmények másképpen, csak úgy, ha a keresztről prédikáljuk az élet ígét.

Az élet nagy titka lobog a keresztnél és így nagybőjt idején mindig felénk világít ez a titok: fulget crucis mysterium. Szent Pál írja: „Tetszett Istennek esztelenségnek látszó tanítás által üdvözíteni a hívőket.”¹⁴⁸ Ez a kereszt esztelensége — stultitia crucis — erősebb szerinte, mint minden emberi bölcsesség. Ez a világ fiai számára: zsidóknak és pogányoknak szemében talány, rejtély, botrány, ostobaság ugyan — „a kereszt ígéje az elveszendőknek ugyan bolondság, azoknak azonban, akik üdvözülnek, azaz nekünk — Isten ereje”.¹⁴⁹ Számunkra tehát bölcsesség és erő árad a kereszt titkából: elvi kérdéseket megfejt, útunk ne-

¹⁴⁵ Jéz. Sir. 40. 1.

¹⁴⁶ Mt. 16. 24.

¹⁴⁷ Róm. 8. 17.

¹⁴⁸ I Kor. 1. 21.

¹⁴⁹ I Kor. 1. 18.

hézségeihez erőt ad ez a csodálatos ütközés, melyet minden találkozásra rá kell tennünk. De nem messziről, elvileg csupán, hanem valóságosan: azaz magunkat is ráfeszítve erre az ütközésre: legyőzve a rosszat a jóban — ahogyan Szent Pál magát kifejezi.¹⁵⁰ Nem kell félnünk attól, hogy leszögez ez az ellentét, hogy mozdulatlan szenvedésre rögzít, mert az Úr Jézussal sem ez történt: keze leszegezve végezte a legnagyobb munkát, szórta a legdúsabb jótétéményt, lába leszegezve járta meg a legnagyobb utat, szent Szíve átszúrva szeretett legtékozlóbban mindannyiunkat. Minket is felemel az út pora fölé a kereszt, járás helyett szállni, emelkedni készítet és másokat is vonz, felemel, felmagasztal. Kis földi távlatok helyett a végtelen magasságaihoz szoktat és míg ezt teszi velünk, addig visz, emel talán, nem oda, ahová igyekeztünk, mint poros vándorok, hanem sokkal magasabbra: üdvözülésünk helyére.

Valóban igaz az Egyház imádsága: „Nekünk pedig dicsekednünk kell a mi Urunk Jézus Krisztus keresztségében, ebben van a mi üdvösségünk, életünk és feltámadásunk, mely által megváltattunk és megszabadítottunk.”¹⁵¹ Tehát üdvösség, élet és feltámadás árad a keresztről.

Az üdvöt, életet láttuk, tekintsük most a feltámadást.

A kereszt győzedelmi zászlóvá magasztosult, a szenvedés éjtszakája szertefoszlott és mint hegyen álló magas örhelyet először vont a húsvét reggei fény: a Lumen Christi. Az eltemetett Jézus szeméremkendője mint lobogó csavarodott rá és lágy fehérén lengedezik a könnyű tavaszi szélben. Ami kijár a főnek, az részévé lesz a tagoknak is. Ádám-tól mint jogi főtől áradt ránk a verejték, könny, az eredet bűne, a halál büntetése, tehetségeink megcsunkulása, környezetünk elmostohásodása. Mindez egy fán keresztül: a paradicsom tiltott fáján keresztül ért bennünket. Jézustól mint kegyelmi főtől viszont ránk szállt az élet, az üdvösség, a feltámadás, a javított élet, a kegyelem üdve, a bűn eltörlése és a feltámadás valósága. Ez Szent Pál taní-

¹⁵⁰ Róm. 12, 21.

¹⁵¹ Nagycsütörtök introitusa.

tása: mert Jézus Urunk feltámadt, ezért járhatunk mi is az élet újságában, ezért mehetünk az ottfennvalók után, és mert feltámadt, fogunk feltámadni mi is.¹⁵² Amit kiérdemelt szent emberségének, abban részeltet minket is: a feltámadásban, megdicsőülésben, az égi sok lakásban, a mennyei Atya közelségében. Ez is mind egy fáról! a szent kereszt-fáról áradt le ránk áldásosan, felemelően, békét lehelve. Ez mind Jézustól mint kegyelmi főtől árad felénk, tagok felé, akikkel egy titokzatos testet alkot. Nyomában a természet is újra hozzánk szelídül! tavaszba pólyázza a kihült világot és a feltámadás nagy tényét, nagy igazságát ezer rüggyel, madártorokkal, virággal, himporral, napsugárral prédikálja.

A kereszt négy ágát az Úr Jézus teste fogja össze. A kereszténységet joggal nevezik *compositio oppositorum*-nak: az ellentétek harmóniájának, hiszen a keresztény hit foglalatata, jelvénye: a szent kereszt maga is ez: ütközések és keresztveződések kiegyenlítése. De ez magán a kereszten nem valósulhatott volna, ha nincs rajta az Úr Krisztus teste. Egész életprogrammunk legyen tehát: az élet ellentéteit összeilleszteni a kereszten és Jézusban: testben lelkét, időben örökkévalóságot, mulandóságban állandóságot hirdetni, vállalni, győzelemre vinni.

Krisztus Urunk szenvedett miattunk, helyettünk, érettünk

A mi megváltásunk a kereszten történt Megváltónknak, az Úr Jézusnak kinszenvedéses halála által. Nekünk kellett volna elégtételt adnunk, de úgy szeretne Isten e világot, hogy egyszerűen Fiát adá. Heterosoteriát vall a kereszténység, nem önmegváltást, autosoteriát: Isten maga jött és váltott meg bennünket valóban, mint Izaiás próféta mondotta.¹⁵³ Krisztus Urunknak ez a helyünkbe állása háromszoros: miattunk,

¹⁵² I Kor. 15.

¹⁵³ Iz. 35, 4.

helyettünk, érettünk szenvedett. Miattunk: ezen a mult vereite van: Ádám vétkének penésze. Helyettünk: ezen a jelen bélyege van, mert különben egész életünk szenvedés, engesztelés, kínozás. És érettünk: ez a jövő üdvösségének üzenete, mert „miután az örök váltságot megszerezte”,¹⁵⁴ nyitotta meg Jézus keresztségének kulcsa az üdvösséget.

a) *Miattunk*. Ebben okság van: a mi bűneink miatt szenvedett Jézus. Duns Scotus kedves nézete vallja ugyan, hogy az Úr Jézus megtestesülésének nem lehetett oly alacsony oka, mint a bűn; ő a teremtés koronája, és megtestesülése akkor is megtörténik, ha Ádám és ivadékai sohasem esnek el. De ez csupán a megtestesülésre áll, kínszenvedése bizonyosan nem következett volna el, ha az ember nem vétkezik. Joggal indul el minden bűnbánat a Megfeszített szemléletéből: valóban én voltam, aki szenvedéseit, halálát okoztam. Mélyen igaz a Szent Szív zsolozsmájának himnusza:

Vibrantem hastam militis
Peccata nostra dirigunt
Ferrumque dirae cuspidis
Mortale crimen acuit.

Ugyanez Szent Pál tanítása is, aki szerint minden halálos bűn megfeszítése még most is Jézusnak, aki löbbé már nem hal meg és akin a halál többé nem vehet erőt.¹⁵⁵ A katekizmus szerint Jézus meghalt az eredeti bűnért és minden más bűnért. Tehát bizonyos, hogy bűneink miatt szenvedett és halt meg Jézus. Valóban „a mi békességünkért van rajta fenyíték”,¹⁵⁶ mint Izaiás írja.

Ebből következik, hogy Jézus iránti szeretetből fogunk óvakodni a büntől. A Catechismus Catholicus szerint Jézus azért halt kínos, gyalázatos halált, „hogy a bűnnek még nagyobb útjátát keltse fel bennünk”. (Qu. 101.) Szenvedéseinek egyes mozzanataiban más és más bűneinkre ismerünk, ezért lett a legjobb lelki tükörré a kereszti ájtatosság és a fájdalmas olvasó. Mi vagyunk az oka, hogy Jézus meghalt: *sum causa tuae viae*.

¹⁵⁴ Zsid. 9, 12.

¹⁵⁵ Róm. 6, 9

¹⁵⁶ Iz. 53, 5.

Ez pedig kétféleképpen történhetett: vagy positive: elkövetett halálos bűn által; vagy negative: meg nem akadályozva, tűrve, megengedve mások halálos bűneit. Vagyis ma is úgy, mint 2000 évvel ezelőtt: vagy zsidók módjára, kik megölték Jézust: „az élet szerzőjét megölték”,¹⁵⁷ „a dicsőség Urát megfeszítették”,¹⁵⁸ vagy Pilátus módjára, aki határozatlanságában, ingadozásában volt oka halálának. Ezek miatt hal meg Jézus és jut örök halálra a lélek.

Viszont éppen az Úr Jézus kinszenvedésén ébred bennünk a bűnbánat, mely sem okozatilag, sem megengedőleg nem akar többé vétkezni és nem engedi újra Jézust keresztre juttatni.

b) *Helyettünk.* Nekünk bűnösöknek kellett volna bűnhödnünk és az Isten Fia lett emberré, hogy magára véve természetünket, képviselőtünkben viselje azt el, amit nekünk kellett volna szenvednünk. Sebeinket ő viselte, bánatunkat ő hordozta, mint Izaiás jövendölte.¹⁵⁹ Adósságunkat ő fizette, a mennyei atya odaadta őt értünk mindnyájunkért. Ő maga felségesen értésünkre adja ezt, mikor az Olajfák hegyén rőt fáklyafény mellett testével fedezi tanítványait, mondván: „Ha engem kerestek, hagyjátok ezeket elmenni!” Beállt Ádám bűnös fiainak sorába, törvény alatt volt és egészen a kereszthaláláig engedelmes. Bűnünket egészen kijavította: a büntetést képviselőtünkben elszenvedte, a sátán uralmát megtörte, a továbbiakra jó példával szolgált, a tiltott kenyér ellenmégét öntestében adta, megnyitotta az eget és elment, hogy ott helyet készítsen számunkra. Szent Anzelm nézete szerint Isten azért teremtette az embert, hogy a teremtés művén az angyalok bukása által támadt űrt kitöltse. Ezért nem taszította el magától az embert büntetésből, hanem elégtételt igényelt, amit az emberiség nevében az emberré vált Isten adott meg hiány nélkül, sőt túlaradóan, hiszen egyetlen csepp vérével is megválthatott volna bennünket.

Mindezt Jézus Urunk a kereszten oltárán szenvedte

¹⁵⁷ Ap. Csel. 3, 13.

¹⁵⁸ I Kor. 2, 8.

¹⁵⁹ Iz. 53, 4, 8; Jn. 18, 8.

helyettünk. Valami azonban a keresztből nekünk is kell hogy jusson és ez az élet keresztje, testünk megfeszítése a vétkekkel és kívánságokkal együtt. Hol volnánk az ő megváltása nélkül? Megmutatja a Krisztus előtti emberiség, mely a büntudat szakadékaiba tévedt utakon kereste az önmegváltás kivezető útjait, melynek kiváltságosa: a választott nép is csak a félelem testamentumában élt és bakok, tulkok vérenek hekatombáiban keresie levitikus, külsőleges jogi tisztaságát. Szörnyű árnyék felhője oszlott el fölöttünk: Krisztus Urunk meghalt helyettünk: megváltott bennünket. Ezután nincs más hátra számunkra, mint valóban élni ezzel a Jézus-nyújtotta előnnyel, mint valóban bűn nélkül utána menni, neki életünkkel tartozónak, hálaiban magunkat örökre lekötve tudni. Megváltott emberekként kell élnünk, kibékülten az Atyával a szeretet testamentumában: az Egyházban. Méltóknak kell lennünk eme rendkívüli jótéteményre és viszonszeretnünk kell Istent, aki minket ingyen szeretett, sőt hálátlanságunkat előre látva is szeretett.

Ez a helyettesítés a szenvedés-büntetés elviselésében a megváltás lényege. Ő, az ártatlan bűnhődik:

Innocens captus
Nec reluctans ductus
Testibus falsis pro impiis damnatus
Quos redemisti, tu conserva, Christe!

mint Isten Báránya áldozatként, ártatlanul veszi el e világ-nak bűneit.

c) *Érettünk.* A fájdalmas szentolvasó titkai mind így kezdődnek: ki érettünk vérrel verejtékezett, ki érettünk megostoroztatott... Érettünk: tehát irántunk való szeretetből, jövő sorsunk érdekében, hogy nekünk jó sorsunk legyen, ezért áldozta fel magát Jézusunk. Szenvedésének célja a mi üdvösségünk volt:

Ó ne legyen hát hiába
Szenvedésed drága ára!

„Ez az én testem, mely éretletek adatik, ez az én vérem, mely éretletek kiontatik“, nevezi meg ő maga kinszenvedése áldott célját.

A megváltás görög neve: ἀπολυτῶσις: felmentés, feloldás, amit a Megváltó végez a magukon segíteni nem tudó szorongatottak javára. Minő hála fogadja a felmentő csapatok vezérét az ostromlott várba zárt halálasztó csapatokról, hátha még élete árán menti meg a bentlévőket! Jézust a pokoltornáca lakói így fogadták, de nekünk is így kell őt fogadnunk, mert értünk harcolt és élete volt a váltásdíj, amellyel kiváltott bennünket, ha nem is áll Origenes tétele, hogy ezt a váltásdíjat Jézus az ördögnek fizette. De van olyan vélemény is, hogy a gonoszlelek mint falánk hal megragadta Jézus emberségét, nem látva istenségét, melyre mint horogra ráakadt. Tehát embersége lett a váltásunk eszköze, ebben kellett szenvednie és meghalnia érettünk.

Tehát érettünk, nem magáért, nem a világ rendjének helyreállításáért, hanem a mi üdvösségünkért. Ezért nincs üdvösség kereszt nélkül, mely a magnum pietatis opus, mely felemel és felmagasztal és mindeneket magához vonz. Nem Jézus tanítása, példája, erényei üdvözítenek minket, hanem keserves kínhalála a kereszten. E nélkül lezárva marad az ég kapuja és a pokoltornáca börtöne. Krisztus Urunk szent vére értünk: ez üdvösségünk biztosítója. „Tulajdon Fiának sem kegyelmezett az Isten, hanem értünk mindnyájunkért áldozatra adta őt.”¹⁶⁰

Háromszoros hála köt tehát bennünket Jézus irányában, ki miattunk, helyettünk és érettünk halt meg a kereszten. Miattunk: ez üdvös szégyenkezés és bánat forrása. Helyettünk: tehát életünket élete árán vásárolta meg, miáltal az ítéleten is övéi lettünk. Érettünk: „hogya a bűnöknek meghalván, az igazságnak éljünk, kinek sebével meggyógyultunk.”¹⁶¹ Így kell élnünk és így megtalálva a kereszt fénylő titkát, várhatjuk, hogy az felmagasztaljon bennünket.

¹⁶⁰ Róm. 8, 32.

¹⁶¹ I Pét. 2, 24.

Húsvét

I.

Az egyházi év szent idői közül legkedvesebb ez a negyven nap, mely húsvétból áldozócsütörtökig terjed, míg reánk világít a Feltámadottat szimbolizáló húsvéti gyertya fénye. Tavaszban, természetfeletti örömben, allelujás dalban telik el ez az áldott szent idő, melyben éppúgy megszenteli az Egyház az örömet, mint ádventben a várakozást, nagybőjten a gyászt. Ekkor még velünk van az Úr egészen és most már elvehetetlenül a miénk, így részt enged győzelmében, örömében, országában, dicsőségében.

Húsvétvasárnap ötször jelenik meg az Úr. Reggel korán, egyedül Mária Magdolnának a sírnál, a sírtól visszajövő asszonyoknak, a nap folyamán Szent Péternek, délután az emmauszi tanítványoknak és este az utolsó vacsora termében Tamás kivételével az összes tanítványoknak. Az Úr megjelenései mindjárt az első napon bizonyos rendszert mutatnak. A katonák mint pogányok nem látták őt, csak a feltámadását kísérő csodákat észlelték. A zsidók szintén nem látták őt, csak feltámadásának rájuk nézve nyugtalanító hírét vették, ami igazolni látszott szorongó gyanakvásukat és gondoskodásukat, a sír őrzését, elzárását és lepecsételését illetően. A többiek, akiknek megjelenik, kellő előkészítésben részesülnek. A kenetet vivő asszonyok először anyagi jelenést látnak és üzenetet vesznek át tőle a tanítványok számára. A követ tehát megelőzi az uralkodót, a hír a valóságot. Péter és János az üres sír láttán közelnek a feltámadás tényéhez. Magdolnát az Úr mint kertész, az emmauszi tanítványokat pedig mint ismeretlen utas készíti elő a boldogító valóságra. Valóban ő az új paradicsomnak: az Egyháznak kertésze és földi zarándokutunk kísérő társa. Mire pedig este megjelenik tanítványai körében, már mindannyian tudnak róla, izgalommal beszélnek felőle, akik még nem látták, akik viszont jelenésében részesültek, boldog révületben számolnak be örömről, szívük gerjedezéséről, a megnyert bocsánatról, mint Magdolna, az emmauszi tanítványok és Szent Péter.

Isteni pedagógus vagy, feltámadott Krisztusom! Amily gonddal készítetted elő tieidet a szenvedésre, az Eucharisztia-ra, éppúgy a feltámadásra is. És ez az előkészítés mennyire tapintatos, mily sokféle, mennyire alkalmazkodó! Nagy titkok, mint az Eucharisztia, nagy katasztrófák, mint a szenvedés és nagy örömök, mint a feltámadás valóban előkészítésre szorulnak, különben emberi természetünk a titkot elveti, a szenvedésbe beleroskad, az öröm váratlansága pedig lelke egyensúlyát veszi el. Az egész ószövetség egyetlen nagy előkészítés a megváltásra és Megváltóra, a tóra az evangéliumra. De az igazi pedagógus maga az Úr Krisztus, aki minden természetfelettit természetesen épít, akivel szemben minden ember gyermek az ártatlanság és istenfiúság értelmében. Az utolsó ítélet drámájának is beígérte előzményeit és bár a halált tolvajnak, váratlanul érkezőnek mondta, mégis jövetelét megelőzi bizonyos kopogtatás: a betegségek, bajok a halál követői, jöttek előhírnökei lesznek. A keresztyén élet átvette Jézus e nagy pedagógiáját: a vigiliákban „elője dolgozik a holnap nagy titkának“, az ádventben a karácsonynak, nagyböjtben a húsvétnek. Egész életünk pedig előkészület, virrasztás az Istennel való nagy találkozásra.

A feltámadott Krisztus megszólításai is alkalmazottak és ezért különfélék. Magdolnát nevén szólítja: Mária! A sírt látogató nőkre rájuk köszönt: Avete! Az emmauszi tanítványokhoz kérdéssel fordul: „Mit beszélgettek egymás között és miért vagytok szomorúak?“ Este a tanítványoknak — mint máskor is — Pax vobis-szal köszönt, a tibériásparti jelenetben pedig azt mondja nekik: „Gyermekek!“ Magdolnát távoltartja magától és megbízza, hogy vigye az örömhírt, a sírt látogató nőknek utasítást ad a galileai útra nézve, az emmauszi tanítványokat szeliden korholja: „Ő balgatók és késedelmesszívűek a hitben!“¹⁶² Az esti jelenésben sebeivel igazolja magát, Tamást egészen magához húzza, a tibériásparti jelenetben pedig, mint már előbb is, enni kér. Mily sokféle tehát az Úr közeledése, mennyire változatosak alkalmazkodásai, hány különféle célt hány

¹⁶² Lk. 24, 25.

különféle módon közelít meg! Mennyire számol emberi egyéniségekkel, gyengeségekkel, természeti adottságokkal, kötöttségekkel! Ebben nemcsak pedagógiát nyújt, hanem a természet és kegyelem rendjének előttünk mindig titokzatos viszonyulásain is utólérhetetlen mesternek mutatja magát.

A Feltámadott szavai a következő célokat szolgálják: megnyugtató és megerősítő hitben, igazolása önmagának sebeivel és őszövétségi írásokkal. Utasítás elhagyni Jeruzsálemet és elmenni Galileába. Általános amnesztia a Szentlélek közlése és a bűnbocsánat szentségének alapítása által. Későbbi megjelenései kapcsán csatlakoznak ezekhez más eszmék és megbízások. Tamással kapcsolatban: „Boldogok, kik nem láttak és hisznek.”¹⁶³ A tibériásparti jelenetben az emberek halászata, Szent Péter fősege. A mennybemenetel előtt pedig a világmissziós küldetés, csodák ígérete, a Szentlélek küldetésének biztosítása és folytonos velünk maradásának kinyilatkoztatása.

Isteni bölcseségre mutat az az intézkedése, melynek értelmében elküldi tanítványait Galileába. Mély lélektani tapintattal kiemeli őket a gyász, a szomorú emlékek, a félelem terhes levegőjéből és előttük megy Galileába, meghívásuk helyére, ahol tavaszi pompában visszavárja őket Názaret, Naim, Kafarnaum, Kána, a Tibériás tengerszele: Jézus megannyi felséges csodájának színhelye. Önmaga ott kezdte meg nyilvános működését, ott is kívánja befejezni, ott válogatta össze tanítványait, onnét küldte őket a palesztinai missziókra: a zsidó néphez, Izrael elveszett juhaihoz, most ugyancsak innét küldi őket a világmissziókra: az egész világra, minden néphez, a világ végezetéig.

Egyéni életünket is érdemes tehát figyelni: hadd lássuk, hogyan készített elő bennünket az Úr kis sikertelenségeken keresztül nagyobb keresztetekre, keresztetek által örömökre. Krisztus úgy bánik velem, hogy természetadta gyengeségeimet — melyeket pedig legtöbbször vetnek szememre az emberek — ismeri és megadja a suarezi rámszabott malasztot, a szentágostoni *victrix delectatio*-t: a bennem győze-

¹⁶³ Jn. 20. 29.

delmeskedő égi gyönyörködést, az Atya vonzását, a kegyelem hatékonyságát. Előkészítése, megszólítása, kegyelmi illettese egyaránt nekem a legmegfelelőbb. Viszont nagy felelősség is ez: senki sem mentegetheti magát azzal, hogy Isten hívása, szólítása nem számolt az ő egyéniségével, ezért nem volt hatályos. Az Úr megjelenéseinek, megszólításainak és intézkedéseinek ugyanis mindegyike drágagyöngy, melyekből azonban már semmit sem kapnak a régi ellenségek. Eleget pazarolt rájuk isteni erejéből, jóságából, bölcseségéből még életében. Az isteni Pedagógus, akit Szent Péter püünkösi beszéde Istentől igazolt férfiúnak nevez, végtelenül gyengéd a természet gyengeségei iránt: oktatja a tudatlan tanítványokat, segíti a hitükben megingókat, csodálatosan alkalmazkodik empirikus gondolkodásmódjukhoz, végtelen jósággal oldozza fel a bűnösöket, akiknek botlását emberi gyarlóság, gyávaság, kishitűség okozta (apostolok, Szent Péter, Tamás stb.). De a gonoszokról, a feltámadás tényét is megghamisítókrol nem emlékezik többé, megjelenésre nem méltatja őket, csak általános amnesztiája: a bűnbocsánat szentsége és az emberek haláztatára adott megbízás kapcsán érinti őket. Oly nagy az ő győzedelme, hogy ellenségei még azt sem érdemlik meg, hogy megjelenjék előttük. Távol áll tőle minden bosszú, de a kegyelmi hívások, vonzások, kísérletezések és fenyegetések kora is lejárt. Az újszövetségi húsvét is Phase, azaz átmenet, transitus Domini: az Úr átmegy a zsidóságról a pogányságra, az ószövetségről az újra. Beteljesült az Úr jövendőlése: „Elvételük tőletek az Isten országa és annak a nemzetnek adatik, mely megtermi gyümölcsét.”¹⁶⁴

Ezért maradjon a mi imádságunk az emmauszi tanítványokké: „Maradj velünk, Uram!”¹⁶⁵ A zsidóságra az Úr átmenetele, eltávoztása volt a húsvét, nekünk keresztényeknek legyen állandósult velünkmaradása. Maradjunk tanítványai a Mesternek, venyigéi az isteni szállótőnek, tanúi az ő feltámadásának.

Ez az ő óhaja is: „Maradjatok az én szeretetemben.”¹⁶⁶

¹⁶⁴ Mt. 21, 43.

¹⁶⁵ Lk. 24, 29.

¹⁶⁶ Jn. 15, 9.

II.

Az ószövetségben a húsvét az Egyiptomból való szabadulásnak, a Vörös-tengeren történt átkelésnek volt az ünnepe, innét a neve: Pascha, Phase, ami annyi, mint átmenet. Az újszövetségi húsvét is Phase, transitus Domini: az Úr átmegy a zsidóságból a kereszténységre, az ószövetségről az újra. A választott nép pedig úgy járt, mint egykor vele szemben az egyiptomi: az is mennyi csodáját látta az Úrnak, mennyi rendkívüli csapását szenvedte büntető kezének, de mert megátalkodott a rosszban, mert megkeményedett szíve fáraójában — elpusztult, elvéteztetett tőle az Isten országa. Így volt a második húsvétkor is, beteljesült az Úr jóvendőlése: „Elvétetik töletek az Isten országa és annak a nemzetnek adatik, mely megtermi gyümölcseit.”¹⁶⁷

Ez az újszövetségi Phase, átmenet, szabadulás is vér és víz által történt a bűn rabságából, sötétségéből, Egyiptomából. Az új húsvéti Báránynak vére és a szent keresztség vize mentenek meg bennünket, mint egykor a választott népet a bárány vére és a Vörös-tenger hullámai. A mi elsőszülötteink „a nemrég született kisdedek”, kik megmenekültek az öldöklő angyaltól és megtisztulva újjászülettek vízből és Szentlélekből: az újonnan megkereszteltek. Ezért mondja a fehérvasárnapi szentleckében Szent János apostol: „Ő az a Jézus Krisztus, ki víz és vér által jött; nemcsak víz, hanem víz és vér által”¹⁶⁸ — mert az ő szentséges Szívéből egyszerre csordult ki a vér és víz, anyáknak: az Anyaszentegyháznak születésekor. Ebből a feltámadott Jézus Szívéből forraszik Tamás apostol hite, Szent Péter primátusa és mindnyájunk békessége.

A tibériástavi csodálatos halfogással kapcsolatos Szent Péter egyházfőiségi tisztjének közlése. — Mikor Péter még a hajóban hallja Szent János szavát: „Az Úr az!” — beleveti magát a vízbe és kiúszik a partra. Nem szól semmit, hisz nemrég botlott e', de e cselekedete minden szónál világosabban hirdeti azt, amit Jézus kérdéssel mégis felszínre

¹⁶⁷ Mt. 21. 43.

¹⁶⁸ I Jn. 5. 6.

hoz lelke mélyéből: hogy ő nagyon, de nagyon szereti Mesterét.

Az Isten Fia azonban, bár a szívekbe lát, nem elégszik meg az ott végbemenő nagy belső változással, hanem ennek külső kifejezését is akarja. Részint az ünnepélyesség hangsúlyozására, részint a háromszoros tagadás jóvátételére háromszor megkérdezi: „Simon, Jónás fia, szeretsz-e engem?” Nem azíránt érdeklődik: megbántad-e, amit tettél? Ugye gyáva voltál? Elítéled-e akkori magatartásodat? Ugye semmivé lett nagy fogadkozásod az utolsó vacsora óta, nagy bátorságod a Malchus-jelenet óta? — Ezek az emberi számonkérések, amelyek talán üdvös szégyent váltottak volna ki Szent Péter lelkéből, de ilyeneket az Úr nem alkalmaz. Sokkal tapintatosabban és sokkal alaposabban a lényeg után érdeklődik: háromszor megkérdezi egymásután: „Szeretsz-e engem?” Mert a szeretet a legfőbb parancs és a legfőbb erőny, benne áll nemcsak a törvény és a próféták, — szóval az ószövetség — hanem az evangélium és az Egyház, azaz az újszövetség is. A szeretet a lényeg, mert aki szeret, annak tökéletes bánata van, igazán „erős” fogadása, mély és mégis nemesítően felemelő megszegyenülése. A szereteten függ tehát az egész lelki élet, a papi hivatás, az egyházfőség egyaránt; ez az a szikla, melyen Isten országa épül, emelkedik. Annál is inkább, mert Szent Péter bűnének gyökere a magaféltés és az önszeretet volt.

A szeretet azonban azonkívül, hogy a múlt legbiztosabb temetője, eltörlője lett, egyúttal a jövő főpásztori hivatásra is a legjobb képesítés, a legszükségesebb felszerelés. Krisztus Urunk a jó pásztorról mondott példázatában a pásztor legfőbb tulajdonságának az életét juhaiért feláldozni kész szeretetet említette. Ez az a tulajdonság, mely a bérestől, aki veszedelem esetén elfut, legjobban megkülönbözteti. Önmagát is erre a körülményre hivatkozva nevezi „a jó” pászornak. Aldozat pedig szeretet nélkül nincs és nem is lehetséges. Ezért mondja Nagy Szent Gergely pápa: „Íme az Úr kettesével küldi apostolait prédikálni, mert a szeretetnek is kettős a parancsa: isteni és felebaráti szeretet... Ezzel azt is értésünkre adja, hogy akiben szeretet ember-

társa iránt nincsen, az lelkipásztori munkára nem alkalmas.¹¹⁶⁹ Tehát a legfőbb képesítés a szeretet, az életét is feláldozni kész szeretet. Ez a legragyogóbb charizma, mely nélkül a legnagyobb térítő apostol, Szent Pál is elismeri magáról, hogy semmi.

De a híveket csak úgy tudja szeretni Péter, ha előbb a Mestert szereti. Ezért nem azt kérdezi az isteni jó Pásztor a főpásztortól: szereted-e a juhokat, bárányokat? — hanem háromszor is megkérdi: „Péter! Szeretsz-e engem?” A felebarát, a tanítvány iránti szeretet az Isten iránti szeretet függvénye, következménye. Előbbi az utóbbi nélkül meg nem állhat, vagy ha itt-ott mutatkozik is, az nem egyéb, mint szabadkőműves álhumanitás, öntetszelgő altruizmus vagy valamely érdek mögött meghúzódó propagandafogás, de semmiesetre sem erény. Különösen világos ez a lelkipásztorkodás magas legelőin, tisztalevegőjű havasi rétjein: embereket szeretni az Istenember szeretése nélkül, juhokat legeltetni a jó Pásztor szeretete nélkül nem lehet. Már csak azért sem, mert az Úr Krisztus szerepét, munkakörét betölteni annyi, mint vele eggyé válni, azorosulni, benne maradni, neki lakásul szolgálni, ami mind a szeretet által valósul meg. És viszont ha a híveket üldözni annyi, mint Jézust üldözni, mint ő maga mondja a damaszkuszi úton Szent Pálnak, akkor a híveket szeretni szükségképen összetartozik a másik feladattal: Jézust szeretni.

Aki tehát a híveket nem szereti, nem fárad, dolgozik értük, nem viseli gondját az akolnak, ennek egyetlen oka, hogy Jézust nem szereti. Viszont ha él, ha lángol bennünk a szeretet Jézus iránt, bizonyos, hogy a hívek irányában is tevékenyek leszünk: „ez a Krisztus iránti szeretet űz bennünket”, — mint ahogyan ezt Szent Pál apostol egyéni átélésből vallja.¹⁷⁰

Tehát egész életem minden munkája, amit a hívekért végzek, vallomás Krisztusnak, a jó Pásztornak kérdésére: szeretsz-e engem? És minden nehezebb, kényesebb feladat, munka, lelkigyakorlat, gyóntatás nem más, mint a maga

¹¹⁶⁹ Pörk. 17. in Eö.

¹⁷⁰ II Kor. 5. 14.

érdekét a juhokéval azonosító Jézus kérdése hozzám: szeretsz-e engem?

Ez a szeretet az isteni Szívből árad, mert az „előbb szeretett bennünket”.¹⁷¹ Az embereket ismeretekre, ügyességekre, művészetekre meg lehet tanítani, de szeretni nem tud más megtanítani, mint az isteni Szív. Ha az Úr Jézusnak semmi csodája nem volna, ha alkotása: az evangélium és az Egyház nem állnának, istenségét még mindig ragyogva bizonyítaná az az eredmény, mely eddig még senkinek sem sikerült: megtanította az embereket szeretni. Megnyitotta a legütkösőbb kincstárt: az emberi szívet és a legrozsdásabb zárat: az önszeretetet. Napóleon híres emlékirataiban különös vallomást tesz erről: „Krisztus az emberek szeretetét kívánja, tehát azt, amit a legnehezebben nyerhetni meg. És bírja is feltétlenül! Ez istenségét bizonyítja. Nagy Sándor, Hannibál, Caesar, XIV. Lajos lángesze ezt el nem érte. Meghódították a világot, de egyetlen jó barátra szert tenni nem tudtak. Krisztus szólt és azóta az övé minden nemzedék. Meggyújtja a szeretet lángját, ez kiöli az önszeretetet és erősebb minden más szeretetnél. Nekem sikerült az értem meghalt tömegeket harcra tüzelni... ehhez azonban szükséges volt az én jelenlétem, varázsló tekintetem. Ahhoz nincs hatalmam, hogy megörökítem nevemet és az irántam való szeretetet a szívekben. Most itt élek, Szent Ilona szigetén... és mikor most ide vagyok láncolva, magánosan e sziklához, ki csatázik értem, ki hódít nekem országokat, tesznek-e egyáltalán valamit értem Európában? És ha ez most így van, mi lesz 50 év múlva? Ugyan akad-e valaki, aki kész volna meghalni értem? Én kissé ismerem az embereket; mondom nektek: Krisztus több volt, mint földi ember.”¹⁷²

Az isteni Szív szeretete tehát Jézus hódító fegyvere, ezzel mindig több lelket tud meghódítani magának, mint a hatalom és erőszak eszközeivel a földi uralkodók. Ezen pihent meg a szeretett tanítvány: Szent János az utolsó

¹⁷¹ I. Jn. 4, 10.

¹⁷² Gourgaud et Montholon: Dictées de St. Hélène. 8. vol. Paris. 1823—25.

vacsorán, ennek a sebébe kapaszkodott a hitetlenből hívővé váló Tamás és Correggio Szent Jeromos Madonnája c. remek vásznán is az isteni szeretet leánya: Sziénai Szent Katalin a Kisded Jézus Szívére borulva hallgatódzik.

A Feltámadott megjelenve tanítványai között, megmutatja nekik kezét és oldalsebét és rájuk köszönt: Békesség nektek!

Emberi sebekből gyűlölet, bosszú, harag, rosszindulat források azok felé, akik e sebeket ütötték. Áll ez különösen a szív sebeire, melyek láthatatlanok, de annál nehezebben, lassabban gyógyulnak, sokszor felszakadnak és egészen talán soha el nem tűnnek. Egyedül Jézus sebeiből árad béke. Jézus szentséges Szívének sebe is örökre megmaradt, mint ahogyan többi sebei is vele mentek föl az égbe. De ezekből a sebekből béke árad; nem harag, hanem engesztelés beszél belőlük, ezek nem vádolnak a mennyei Atya előtt, hanem mentegeinek minket: Tantus labor non sit casus! O, ne legyen hát hiába szenvedésem drága ára! Ezért nevezték Jézus sebeit a misztikusok rejtéküknek, ezért hasonlították a szentek e sebhelyeket az ószövetségi menedékvárosokhoz, ahol a törvény szigora elől menedéket, oltalmat találtak a bűnösök. Ezért imádkozza mély hittel Szent Ignác: Szent sebeidbe rejts el engem! A szent Szív sebe pedig elsősorban ajtaja az üdvözítő vérnek, ahonnét az Ábel vérénél jobban beszélő vér kiömlött, mert míg az első halottnak vére bosszúért kiáltott az égre, addig az új, jó Pásztornak, Krisztusnak, „minden teremtmény elsőszülöttjének” és „a halottak közül elsőszülöttnek”¹⁷³ vére irgalomért.

Az Úr Jézus tehát nemcsak kívánja, hogy a bántalmakat békével tűrjük, hogy az ellenünk vétőknek megbocsásunk, de elsősorban maga teszi mindezt, mikor szent Szíve sebe számunkra béke és engesztelődés forrása. Hogy e Szívre és annak sebére tekintve gyógyuljanak a mi sebeink és belőlük bocsánat, béke, ellenségszeretet áradjon azokra, akik ezeket ütötték, nyitották szívünkön.

Igy lesz Jézus szentséges Szívének tisztelete lelki gyó-

¹⁷³ Kol. 1, 15; 18.

gyulásunk, a béke kötelékének fenntartója, sebeink behegedése. Mivel pedig e Szív az Oltáriszentségben dobog, azért joggal nevezi a legméltóságosabb Szentséget, hitünk drága titkát, a róla szóló szentmise secretája: donum unitatis et pacis-nak: az egyének, családok, fajok, nemzetek, világ-részek közötti összetartás, egyetértés és béke ajándékának.

Május

Illatos oltárok előtt alkonyati tavaszi fényben énekeljük napról-napra szép névsorát a Szűz Máriának fáradhatatlanul. A sugárzó kegyképen anyai szeretettel tartja karján szent Fiát, alatta az oltáron az Anyaszentegyház emeli áldásra az eucharisztikus Jézust. Mi pedig e két anya gyermekei — boldogan válogatunk a címek, megszólítások közt, hogy melyiket értjük legjobban magunkra, melyik címen, melyik minőségben közelíthetjük meg az örök szépség asszonyát: Szűz Máriát.

Az anyás, szűzes, képletes és királynős megszólításokon kívül meghúzódik egy-kettő, mely választékot nyújt mindenkinek, hogy megtalálja a neki valót és Szűz Máriában azt a vonást fedezze fel, melyre neki van leginkább szüksége. Ezek szerint ugyanis a Szent Szűz:

Betegek gyógyítója,
Bűnösök oltalma,
Szomorúak vigasztalója,
Keresztények segítsége.

1. Betegek gyógyítója.

Nem olvassuk a Szentírásban, hogy Szűz Mária földi életében gyógyításokat eszközölt volna. Arra sincs adatunk, hogy az Úr Jézus egyik vagy másik betegeken művelt csodája a Szent Szűz közbenjárására történt volna. Miért nevezi mégis a hívő kegyelet a betegek gyógyítójának az Isten Anyját.

A keresztény szemlélet a betegségben a bűn következményét látja. A paradicsomi állapot nem ismert betegséget, lázt, testi szenvedést, görcsöket, halálverítéket, fekélyeket, gennyes sebeket, könnyeket. Mindez a bűn büntetéseként szállt reánk. A betegség így bizonyos értelemben a gonosz-

lélek műve, — Jóbnak nemcsak csapásait, de betegségét is a gonoszlélek okozza — ezért nevezi az Úr Jézus a meggörbült szegény asszonyt a sától megkötözöttnek,¹ és ezért említi a gyógyításokat az ördögűzésekkel kapcsolatosan: „És hatalmat adott nekik betegségek gyógyítására és ördögök kiűzésére.”² Csak természetes tehát, hogy a büntelen asszony, a bűntől minket megváltónak anyja a bűn következményétől is mentes volt és ezeket a szent Fia által megváltottaktól is közbenjárásával távol tudja tartani. Idevág a történelmi nagy bizonyíték: 1854-ben mondta ki ex cathedra IX. Pius pápa a Boldogságos Szűz szeplőtelen fogantatását, tehát a bűn minden homályától való mentességét és nemsokára erre (1858) történtek a lourdesi jelek, éppen a szeplőteleniségre való hivatkozással, ahol aztán a világ legcsodálatosabb gyógyulásai is történtek hosszú évtizedek során keresztül. Több más Mária-kegyhelynek is valami csodás gyógyulás adott létet, nevet, — ami történelmi igazolása keresztény áhítatunknak, mely a büntelen Szűzanyában a betegek gyógyítóját látja és tiszteli. A gonoszlélek ártó hatása a lelken bűn, a testen baj; a Szeplőtelen Szent Szűz üdvösen óv a bűntől, gyógyít a bajból, betegségből.

Az általános emberi szemlélet továbbá a betegségben a halál hírnökét, előjelét látja. Örökké igaz a betegségekről a német népmese: Die Boten des Todes, — tényleg minden gyengeségünk testünk enyészetének előjele. Ezért félünk is a betegségektől, mert mindegyik mögött ott lapang az aggasztó gondolat: hátha ez hozza meg életünk végére a pontot?

Ez megint arra utal bennünket, hogy betegségünkben oltalmat a Szent Szűznél keressünk. Bár ő is meghalt, de a halál igazi lényege: a részekre bomlás nem rontotta meg szent teste templomát, sőt ez csodálatosan égbe emeltetett. Tehát aki a halál és enyészet karjait így le tudta vetni magáról, az a halál előjelei, követői fölött is fog valami hatalommal bírni. Ó, hogyne kapaskodnánk mi betegek

¹ Lk. 13, 16.

² Mk. 3, 15.

annak palástjába, akinek sírhalma nem áll e földön, akinek teste nem lett porrá, hanem akinek testi élete is részes lett lelke halhatatlanságában, megdicsőülésében! Hiszen mindnyájunk felé int a sírdomb keresztje és valamennyiünkre áll a hamvazószerdai ige: Por vagy és porrá leszel. Akinek hatalma van — ha nem is önerejéből — a halálon, ugyanannak lesz ereje a betegségekben is, hiszen ezek mind a bűn gyermekei.

Végül Szűz Mária egyetemes kegyelemközvetítése indokolja e megszólítást: betegek gyógyítója. Minden gyógyulás Isten kegyelme, adománya, ennek ajándékozása az élet és halál Urának felségjoga, öhozzá pedig a Boldogságos Szent Szűz áll legközelebb, aki ezt is ki tudja nekünk eszközölni. A gyógyulás maga külön érdekes lelki-testi folyamat, mely az élet visszaaradása testünkbe, ennek is úrnője Szűz Mária, aki a Kisded Jézus fejlődő gyermekségét, teljesülő életét ápolta, védte, gondozta.

Indokolt tehát, hogy az utcán a mentőautót látva a benne fekvőért elmondjunk egy Ave Mariát, hozzátéve ezt a megszólítást: Betegek gyógyítója, könyörögj érettünk! Tegyük ugyanígy kórház előtt, beteghez menő pap láttán.

2. Bűnösök oltalma.

Ha Szűz Máriának nem volt kapcsolata, találkozása a betegséggel, úgy a bűnnel annál kevésbbé. Szeplőtelen fogantatása még Éva közös örökségétől: az eredeti büntől is mentesítette. Mivel pedig szent Fia e világ bűneiért halt kinhalált, földi várakozás szerint anyai hét fájdalommal, hét-szeres vád a bűnösökre, a gonoszokra. Alakja annyira eszményi, annyira tiszta, hogy pl. gonoszok, rabok, durva emberek előtt szinte nehezebb róla prédikálni, mint az Úr Krisztusról, aki mint Megváltó azért jött, hogy a bűnösök áldozata legyen. És az Egyház — második anyánk — mégis úgy cimezteti velünk első anyánkat, mint a bűnösök oltalmát.

Ha bűnnel nincs is semmi érintkezése Szűz Máriának, a bűnösökkel azonban van és ez elsősorban a megtérés kegyelmének kiesdeklése számukra. A Boldogságos Anyának

bizonyára fontos, hogy szent Fiának sok kinszenvedése ne legyen eredménytelen, hatástalan, hanem valóban üdvösségére legyen azoknak, akikért meghalt: a bűnösöknek. Az ő munkája olyan, mint az evangéliumi asszonyé, aki a kevés kovászt a sok véka lisztbe dagasztja: ő segíti a bűnös lélekbe hatni az evangélium áldott ígéit, hogy ott a megtérés áldott folyamata megindulhasson. Mennyi megtérésnek lettek helyei a Szent Szűz kegyhelyei, hány millió gyónást tart számon Máriacell, Lourdes, Czenstochowa vagy nálunk Máriagyűd, Turbék, Andocs, Radna, Csíksomlyó, Mária-besnyő és még mennyi más: Loreto, Valle di Pompeji, a bolognai Madonna di San Luca stb.! A megtérés nagy kegyelem, belejátszik szinte a predestináció szakadékos titkába, — ó hogylene benne üdvös kieszközlő szerepe annak, aki még az ítéleten is szent Fia mellett ülve ügyünk védője, pártfogója lesz!

A Szent Szűz földi életében is talán éppen ezért érintkezik a megtérő bűnösökkel. Környezetébe vette Magdolnát, Nikodémust, szent Fia hóhérainak nem vetett szemére semmit. Ő maga osztozott szent Fia művében, megváltásában, tehát ha a hét tört, a lélek martiriumát viselte, úgy bizonyára osztozni fog e nagy mű eredményében: a mi megtérésünkben is. Fogja tenni ezt azért, mert hallotta szent Fiának a bűnösöket mentő felkiáltását a keresztnél: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!”³ Ki tudná, hogy ennek mintájára hányszor emelt szót Szűz Mária ilyen változtatással: „Fiam, bocsáss meg nekik, hiszen meghaltál értük!”

A bűnösökért történő közbenjárásnak az ószövetségből igen szép példája a thekui asszony, aki Dávid előtt a testvérgyilkos Absalon érdekében oly eredményesen emelt szót, pedig közbenjárását költött mesére építette és mégis meghatotta a királyt, aki szavának állt Absalon javára is.⁴ Mennyivel igazabb lehet a mindenható Jézus-Bíró előtt Szűz Mária ügyvéde-me, mely nem érvel, hanem csak az irgalom, kegyelem mélységes tárházára: szentséges Fia Szi-

Lk. 23. 34.
⁴ 11. Kir. 14.

vére hivatkozik! Jellemző, hogy a római Poenitentaria pecsétjén a Szent Szűz látható isteni Gyermekeivel mint a bűnösök oltalma.

Hisszük: nem hiába mondogatjuk édesanyánktól, az Egyháztól tanult kedves imádságban: „Imádkozzál érettünk bűnösökért most és halálunk óráján.” „Bitt für uns arme Sünder!” — Valóban mi szegény, támasztalan adósai Istennek az ő imádságában bízunk életünkben, halálunkban. Legyen igaza Szent Bernátnak, aki bűnösök létrájának nevezte éppen e miatt Szűz Máriát, a bűnösök oltalmazóját.

3. Szomorúak vigasztalója.

Van többféle szomorúság.

Van, amelyik a lélek penésze, rozsdája, csak úgy, mint valami állandó levertség, örömtelenség, üresség minden ok nélkül. Olyan a lelken, mint a kormos, pókhálós nyirkosság a börtönfalakon, melyekből reménytelenség dohossága riaszt el minden egészséges lelket.

Van szomorúság, mely az élet velejárója, mint a nappallal az uszályos alkonyat. Ennek oka van: gyász, üldöztetés, nyomor, emberi gonoszság, sikertelenségek, csalódott remények, jövő szenvedésekre vonatkozó aggodalmak. Ezek periodikus szomorúságok: a sírokon is nyílnak virágok és sokszor új nap kárpótól a régiekért.

Van szomorúság, mely áldott, mert a lélek borulata, melyben végre eltűnik a bűn mögöttünk sompolygó árnyéka és ez a bánat. Erről mondta az Úr Jézus: „Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.”⁵ Ebben fogantatik üdvösségünk világossága és a mi istenfiúságunk.

Mind a három szomorúságnak királyné asszonya a Szent Szűz, aki boldogságos. Joggal imádkozzuk: „Concede nos omnipotens Deus . . . beata Maria semper Virgine intercedente et a praesenti liberari tristitia et aeterna perfrui laetitia.”

Ami az első szomorúságot illeti, az az idealista lelkület, mely a Szent Szűz kultuszával együtt jár, kizárja ezt a

⁵ Mt. 5, 5.

penészes borongást, ezt a világfájdalmat, melynek mélyén talán gőg van, mint amely semmit és senkit sem talál magához jónak, méltónak, megfelelőnek. Botticelli Madonnái virágos kertsarokban ülnek égi derűben, nyári alkonyatban; így a Szűzanya tisztelete környezetére mindig májusi kedélylugast borít, tele színnel, étellel, életszeretettel. „Keneteinek illata nyomán”⁶ haladunk, az Énekek éneke keleti képei lépnek elénk és nem lehetünk többé hideg, érzéketlen, borús lelkek, mert az élet világossága van nálunk. Szent Ferenc ezért nevezte ezt a szomorúságot a sátán csatlósának.

A második szomorúság a siralomvölgyének köde, melytől emberélet nem is lehet mentes. De erre a kereszt áldott fénye: a Crucis mysterium vet égi világosságot és az alatta álló Fájdalmas Anya ad tanítást türelemre, erőre, érdemszerzésre. Hogy ami adva van, mint az étellel együttjáró kötelesség: vedd fel keresztedet — az valóban ne kárunkra, hanem üdvösségünkre váljék, hogy edessé és könnyűvé legyen mirajtunk mint Jézus igája, ismertetőjegye. Ő hét tört viselt, véresőben ázott, a holt Krisztus fejről a töviskoronát levette, szent Fiát eltemette, — de tanít arra, hogy a tiszta lélek erősebb, többet megbír és Isten jóságát látja a nagypénteki elsötétülésben, reménye horgonyáról le nem szakad élete sajkája. Ezért imádkozzunk Szent Bernáttal: „Még sohasem lehetett hallani, hogy te valakit elhagytál volna, aki bajában hozzád fordult vagy segítségért hozzád könyörgött.” A hétfájdalmú Szűz megmaradt nyolcboldogságos asszonynak, így követői is osztályosai lesznek boldogságának, felmagasztaltatásának, megdicsőülésének.

A bánat szomorúsága áldott, ezt a bűnösök Oltalma világánál láttuk. Mária gyermeke nem veszhet el: akik tisztelői a Boldogságos Szűznek, azok mindig valami édes emlékét hordozzák tékozló útjaikon is az anyai háznak, ahová mindenünnen, de leginkább a lelki nyomor udvarából visszavágnak. Ha kezükbe kerül az olvasó kopott füzére, ha kongregációs érmük elfakult is, felvetődik előttük a tiszta élet vonzó világa, — ez mind nem maradhat hatástalan,

⁶ Én. én. 1, 3.

értéktelen és megindítja őket a harmadik üdvös szomorúság homálya: a gyóntatószék felé. Ott újra édesanyánk lesz, mert újraszüli bennünk az istenfiúságot.

4. Keresztények segítsége.

Az Egyháznak Szent József a pártfogója; mert most mi vagyunk Isten házanépe, szentcsaládja, ácsműhelye, — mégis a mennybemenő Jézus után magányba révült kisdédnyáj óta a hívők mindig testületileg is a Szent Szűz köré gyülekeztek. Gályákon a Szentföld felé igyekvő keresztesek éneklék a Stella Maris-t, a Tenger Csillagát, törökverő jó magyarok égi Pátrónájuk lobogóit viszik a harcokba, mikor pedig 1571-ben a lepantói ütközetben, ahol a jó Cervantes is ott volt, a török tengeri hatalom a Korinthusi-öböl hullámsírháza tér örök pihenőre, akkor V. Szent Pius, Don Juan d'Austria és a szentolvasó imájának áldott szövetségére belekerül az ő szép névsorába ez is: keresztények segítsége, könyörögj érettünk!

Az evangélium földi ügyét a kereszténység szolgálja és győzelmét az egész világra a keresztény közösség készíti elő és harcolja ki. Hogyne lenne támaszunk ebben Krisztus Urunk áldott édesanyja, akinek szent Fia életművének sikere nem lehet közömbös. Őv bennünket belső ellenségtől: eretnekektől: minden eretnekséget te győztél le az egész világon — zsoltosmázzuk róla áhitattal. Oltalmaz fegyveres üldöztetéstől, hiszen Heródes vérengzése közt Jézussal bántatlanul menekül, oltalmaz, véd pogányságtól, hiszen Egyiptom bálványai közepette is Isten malasztos edénye volt a lelke. Aki a sátán hatalmán, országán az első rést ütötte, az segíteni fogja a küzdőket a sátán ivadékai, a viperák fajzatai ellen. Ezért kapaszkodott a Szent Szűz oltalmába a pogányság ellen küzdők imája.

De ezenfelül mindnyájunknak küzdenünk kell a „testi és vér ellen, a fejedelmek és hatalmasságok, a világ uralkodói ellen a sötétségben, a gonoszlelkek ellen a levegőben”.[†] Harc az életünk: certamen spirituale, — ezért keresünk

[†] Efez. 6, 12.

szövetségést az égi karban azok közt, akik már túl vannak e harcon, mint akik jó harcot harcoltak és az élet koronáját viselik. Ezek közt pedig első a sátántipró Istenanya, az ősi ellenkező legyőzője, örök életünk úrnője. A sátánt mint szellemet először szellem: Szent Mihály arkangyal verte le; mikor a kígyóban testet öltött, akkor a testet öltött Isten Fia: az Asszony megígért Ivadéka győzte le, azóta „le”künk megrontására körüljár ezen a világon”, ismét mint szellem, mint kísértések sugallója, bűnalkalmak szerzője, — ezért a Szentlélek Arája: a Boldogságos Szűzanya mint keresztények segítsége van oltalmunkra, védelmünkre.

Altalában a Szűzanya anyasága és az Anyaszentegyház anyasága közt fennálló kapcsolat biztat bennünket arra, hogy segítségünket nála keressük. Az Egyház szüli Isten fogadott fiait, tehát védeni fogja őket az, aki az egyszülött Fiút szülte. Az Egyház Jézus varratlan köntöse, tehát a szakadásokat távol fogja tartani az, aki Jézus el nem szabdalt, áldott köntösét szötte. Az Egyház táplál, vezet, járni tanít, irányít minket — tehát oltalmazni fog minket a Szent Szűz, aki a kis Jézust ruházta, táplálta, maga felé járni tanította, védte, oltalmazta.

Keresztények segítsége, könyörögj érettünk!

A loretoi litánia képei

Igazság tüköre.

A földi tükrök a hiúság és hamisság eszközei: a magunkban való gyönyörködésnek szolgálnak, ha arcunk szép, — és annak kendőzésére, ha rút. A lélek tükre, melybe néz, melyhez hasonlítja magát, — mindig az eszme, az ideál, és ha ez az eszme igaz, szép és magasztos, úgy joggal várható, hogy szemlélése utánzásra buzdít, követésre vonz. A földi tükör igazat mutat, de az igazság és valóság szemlöléseit, szeplőit, ráncait láttatva a való meghamisítására ad indítást. A lélek tükrei: az ideálok viszont nem a jelen

helyzetet, hanem a kíváncsiságot, az eszményit állítják elénk, hogy mi hasonltsunk a tükörképre, nem pedig az mireánk.

A Boldogságos Szent Szűz az igazságnak tükre. Mi az az igazság, mely szent arcából tükröződik?

Elsősorban az örök személyes Bölcsesség, a Hagia Sophia, az isteni Ige: maga az Úr Jézus Krisztus. Mikor emberré lett, tőle vett testet, a Krisztus-arc néz tehát felénk a Szűzanya arcából; mert Krisztus embersége a bűnt kivéve azonos a mienkkel, hasonlít tehát arcban is édesanyjára — mint mi a mi anyánkéra. Azután annyira eggyé vált isteni Gyermekeivel, hogy minden szava, mozdulata, tekintete, — egész magatartása Jézust hirdeli, aki az örök Igazság, aki azért jött, hogy bizonyosságot tegyen az igazságról.

Azután sugározza a Szent Szűz tükörarca az Igazság Lelkét: a Szentlélek Istent is. Tőle foganta méhében Jézust, Ő árnyékozta meg tiszta lelkét és testét, a szeplőtelen földet, melyből a második Ádám teste vétetett. A Szentlélek a Fiútól is származik és a Fiúról tesz tanúbizonyságot, azért az Igazság Lelke, akitől az Egyház tévedésmertessége is van. A Szent Szűz a Szentlélek edénye, lelke valóban bírja az isteni Lélek kegyelmeit, ajándékait, erőnyeit.

Az igazság azután jelenthet veritas-t és jelenthet iustitia-t: igazságot és igazságosságot. Tükrözi-e ezeket is égi Anyánk arca?

Az igazság logikailag az értelmi ítélet egybevágóságát jelenti a tárgyi világgal. Erkölcsi értelemben tehát igaz ember, igaz jellem az, akinél a külső nem leplezi, kendőzi a belsőt, hanem azzal egészen megegyezve azt hirdeti, nyilvánítja, mert ez a belső világ oly hibátlan, oly tökéletes, hogy semmi palástolásra nem szorul. Ebben a tekintetben valóban tükör a Szent Szűz áldott arca: benne látszik tiszta lelkének ártatlansága, szerénysége, szelidsége, alázatos-sága, béketűrése. Életének külső mozzanatai: szavai, tettei, megjelenései, hallgatása, könnyezése, öröme, dala mind a belső előbbi értékek tolmácsolásai.

Végül az igazságosságnak, a iustitiának is tükre az égi Királynő. Ez az erény a jog világát, a suum cuique területét, a kifelé irányuló vonatkozásokat öleli fel és irányítja. A Boldogságos Szent Szűz tiszta jegyese volt Szent József-

nek, engedelmes alattvalója Augusztus császár összeíró parancsának, hűséges, áldozatos kísérője, tisztelője isteni Gyermeke útjának, elsiratója halálának és úrnője a Szentlelket váró kisdéd Anyaszentegyháznak. Krisztus Urunk égbeszállása után mennyi alázatossággal tűnt el Szent János apostol oldalán engedelmeskedve isteni Fia testamentumának; dehogyis jutott volna eszébe annak helyére ülni és bizánci császárnék hatalmi vágyaival a lelki ország főségét magának elvitatni.

E külső vonatkozások vonalán tükröződik a Szent Szűz életéből a iustitia világa. Ő az igazság és igazságosság fényes tükre valóban.

Mi mármost a mi teendők?

Tükörbe azért tekintünk, hogy meggyőződjunk róla: nincs-e valami igazítanivalónk magunkon, ruhánkon? Ennek a tükörbenezésnek tehát nem tetszelgés, hanem javítás a célja. Ezért ennek alaposnak kell lennie, nehogy ránk is álljon Szent Jakab apostol szava: „Miután szemlélte magát a tükörben, elment és azonnal elfelejtette, hogy milyen volt”,⁸ azaz a nélkül, hogy önmagán javított, pótolni volna valamit. A Szent Szűz arcába nézve a négyszeres igazság tekint ránk vissza, amely nálunk vagy hiányzik vagy csonkán van csak meg. Nem vagyunk Christophorosok és Pneumatophorosok: nem él bennünk Jézus és nem hordozzuk a Szentlelket. Pedig magunkban kell élni Krisztust, minden dolgunkat úgy kell végezni, mint ahogyan ő végezte volna. Élni kell tudnunk a Szentlélekben és a Szentlélek által. Azután az igazság és igazságosság színei sincsenek pajzsunkon, hiányzik a harmonikus arány külső és belső világunk, valamint egyéniségünk és környezetünk között. Minderre a Szent Szűz áhítatos gyermeki kultusza fog megtanítani, és ez fog lassan ebbe az isteni életbe belenevelni. Sokszor kell tehát belenézni a Igazság tükrebe, mely itt áll előtttem íróasztalomon, hogy naponta lássam, ki ő és hol vagyok én?

⁸ Jak. 1, 24.

Bölcsesség széke.

A székek lehet támasz, trón, katedra és ítélőszék.

Első rendeltetése, hogy a járásban vagy állásban fáradt test támasza legyen. Célja tehát pihenésnyújtás, újból erőhöz juttatás. Így volt a Boldogságos Szűz a Bölcsességnek Széke, mikor ölében a kis Jézus megpihent, a műhelyi munka keménysége után elszenderült.

A székek azután trón: az uralkodó helye. A dinasztiák féltett birtoka, a közhatalom szimboluma, ha megdől — minden veszve van vele. Sokszor véren, pénzen, fegyveren, félelmen, másszor közbizalmon, szereteten, hűségen, erőn áll ingatagon vagy rendíthetetlenül. De minden földi trónus időleges: vagy összedől vagy kihal az uralkodó család és nincs, aki ráüljön.

Az örök Bölcsesség trónusa, a Hagia Sophia széke a Boldogságos Szűz ölében van. Innét uralkodik a Krisztus Király, akinek uralma korlátlan, időtlen, áldásos és csak gonoszok által gyűlölt és került. Innét kormányozza országát: az igazság, szeretet és béke országát áldó kezével, bölcs szavával, szent keresztje jogarával. Ez az uralom boldogító, nem lealázó, szereteten épül és örök hivatású.

A székek továbbá lehet tanszékek, katedra, mellyel a magasabb szellemi érték méltósága és felelősséggel jár együtt. Bizonyos tekintetben ez is trónus: magasabban ül a tanár, mint a hallgatóság, többje van, amiből részesíti azokat, akik tanulni vágyó lélekkel előtte ülnek. A katedra foglalkozása az igazság keresése és közlése — ez az a magasabbrendűség, mely befolyásolatlanságot és az eszmevilágnak kijáró tiszteletet biztosít számára.

Megint a Boldogságos Szűz az örök Igazság és Bölcsesség tanszéke, katedrája. Öléből tanít Jézus, aki azért mes-ter, mert nem csak egy részt tud valamit az igazságból, hanem mert ő maga az Igazság. Tanít élni, tanít ó- és újszövetséget: jelen- és túlvilágot. A Boldogságos Asszony öléből hirdeti a nyolc boldogságot: a környezettől független belső gazdagságot és megelégedést, a tiszta élet értékét, az égbevivő út irányait meg nemcsak öléből, de egyenesen áldott

személyén mint élő tanszéken és tankönyvön keresztül tanítja minden idők számára változatlanul.

A szék végül törvényszék, ítélőszék, melyből közhatalom hangján ítélet hangzik el az előtte aggódva várakozó vádlottak, perbevontak felett. Félelem, szorongó érzés kíséri feléje, nyilvánosságra jutó szégyenünk, bűneink és ezek szomorú következményeinek fóruma. De a Szentírás kegyelemszékeiről is beszél és a népek gyakorlata is tud róla — melyhez bizodalommal járulhatunk.

Hitigazság, hogy az Atya minden ítéletet átadott Fiának, ki eljön ítélni eleveneket és holtakat, mint a Hiszek egyben mondjuk. De az égi ítélőszékhez is legközelebb a Boldogságos Szűzanya lesz, ahogy a Sixtina örök freskóján ábrázolta Michelangelo. Így szorongásunkban bizalom vegyül, van égi ügyvédünk, ki szót emeljen értünk. A Szent Szűz a *thronus gratiae*: a kegyelemszék, a semmitőszék, mert ő a térdenálló mindenhatóság, aki kiesdi nekünk a megtérés kegyelmét és ennek útján a felmentő ítéletet: „Jöjjetek, Atyám áldottai...”

Örömünk oka.

Ügy vagyunk megalkotva, hogy a jónak tudunk örülni; a rossz fájdalmat, kint, szomorúságot vált ki belőlünk. Ahányféle jó van, annyiféle az öröm is: örülünk ajándéknak, sikernek, eredménynek, jó hírnek, gyógyulásnak, bajok végének, egészségnek, szabadságnak, jó időnek. Minél nemesebb, minél kevésbé önző a lélek, annál több öröme van: örül tavasznak, forrásnak, pillangónak, más örömeinek, sikerének, boldogságának is.

A Boldogságos Szent Szűz örömünknek oka, mert a szomorúság és félelem testamentumát az ő anyasága változtatta a szabadság és a szeretet szövetségére. Meghozta igazi örömünket: a kisded Jézust, aki nekünk béke, gyógyulás, üdvösség, út, igazság, élet. „*Omnia bona nobis pariter venerunt cum ea: általa minden javak részeseivé lettünk*”: anyánk ő, a Boldogságos, így mi sem vagyunk a szomorúság és kárhozat fiaai többé. Általa és vele kaptuk a Szentlelket: Isten személyes ajándékát — hogyné örvendeznénk!

Ő továbbá az isteni kegyelemnek Anyja, aki kieszközli számunkra a lelki épség, egészség valószínűségét: a kegyelmet, hiszen dogmatizálás előtt áll Liguori Szent Alfonz véleménye, hogy minden kegyelem az ő közbenjárására adódik. Ő továbbá az erények Anyja, mintaképe, melyeket ha utánzunk és követünk, lelkünk nemes és igazi örömforrásai nyílnak meg előttünk; mert nem hiába kapcsolta Jézus a nyolc boldogságot nyolc erénnyel: alázatossággal, szelídséggel, bűnbánattal, igazságért viselt áldozattal, béketűréssel, irgalmassággal, tisztasággal. Így valóban égi Boldogságos Anyánk földi örömeinknek is oka, eszközölője, valószínűje.

Lelki tiszta edény.

Az edény általában a nem szilárd halmazállapotú anyagok tartalmazására van szánva. Értékes lehet önmagában vagy a tartalmazott dolognál fogva vagy mindkét okból, mint Magdolna edénye. Lehet ércből bádogtól aranyig, kőből a cseréptől az alabástromig. Tartalmazhat üdítő italt, kenetet, balzsamot, táplálékot, orvosságot, virágcsokrot, illatszert, szemes magvakat.

A Boldogságos Szent Szűz „lelki” edény: természetfeletti mivoltában és tartalmában egyaránt. Tette az emberré vált örök Igének, lelke a kegyelmek, kiváltságok, áldások, erények, érdemek edénye, foglalata, tartalmazója. Mint edénynek, feladata ezeket a kincseket őrizni és közvetíteni. Mert őrizi, tartalmazza ezeket, azért csodálatunk, — mert közvetíti, azért hálánk kíséri ezt az áldott lelki tiszteletes edényt. A Titkos jelenések könyve szól azokról az edényekről, melyek szentek imáit mint illatszereket őrzik, melyek e világra kiöntve áldásos megújulást eredményeznek a földön. A Szent Szűzről énekli az áhítatos régi magyar ének: „kinek drága kelyhe önte világszerte drágalátos illatot, midőn nagy átokban, örök kárhozatban búsongott az emberség”. Szent Fia a legdrágább nekünk, már akkor is, mikor foganta és hordozta — annál inkább, midőn e világra szülte, nekünk adta és bemutatta. Azután jó példája, drága, tiszta, Istennek tetsző élete, érdemei, imái

mind a miénk lettek: közbenjár értünk Istennél mindezekkel, mert ő a Szentlélek edénye.

Az edény biblikus kép és értelme eszköz. A héber keli, a görög skeuos hermeneutikailag szerszámot, eszközt jelent. Tehát valamit, ami a szándékot, a tervet a valósuláshoz vezeti, helyesen nevezi a latin ezért az eszközt médium-nak: közbensőnek. A Boldogságos Szent Szűz tehát le'ki tiszteletes eszköz, segítség az örök cél elérésére, közbenső, közbenjáró Isten között és miközöttünk, bennünket célhoz vezető, égi és egyszersmind földi támasz. Miáltal lesz azzá? Példája, kiesdett kegyelmei, édesanyai jósága révén.

A litánia áhítat jeles edényének, eszközének is magasztalja a Boldogságos Szent Szület. Az imádság Istennel való összeköttetésünkben óriási jelentőségű. A legközvetlenebb, hatalmunkban álló kegyelemeszköz. Mély értelme van a Liguori Szent Alfonz örökségén álló syncretismusnak (*De magno orationis medio*), mely sorbonne-i doktorok (Isambert, Habert) nyomán azt tanítja, hogy imához mindenki kap segítő kegyelmet és aki ezzel imádkozik — az hatékony kegyelemben is részesül. Ennek az imádságnak a megtanításában Mesternőnk az áhítat jeles edénye. Az ő tisztelete teremti bennünk azt az áldott, pietásos lelket, mely az áhítat világát előttünk feltárja. Az áhítat szelleme árad a Botticelli-Madonnák arcáról, szeméről, ajkáról, azokból a kertzugokból, ahol ül, abból a nemes, előkelő zártságból, mely a titkok tudóját, hordozóját oly egyszerűen ékesíti, diszíti. Ez a finom illatvirág, ez a kegyelemből és természetből, hangulatból és alázatból, istenközelségből fakadt érzés a legnagyobb emberi érzések egyike. Mózes leborulását az égő csipkebokor előtt, a Sinai-hegyen a megrettent emberi lélek félelembeszédét bizalmassá, édessé tette Jézus gyermeki és eucharisztikus közelsége az újszövetségben. Ennek az istenközelségnek pedig a Szent Szűz a hirdetője, bemutatója, kieszközlője. Csak Mária-tisztelő lélek lehet áhítatos lélek. Bátor a katolikus imádságos lelkület: a leghosszabb, legegyszerűbb és legédesebben egyszerű imádságunk: a rózsafüzérajtatosság éppen a Boldogságos

Szent Szűznek, az áhitat jeles edényének személyét díszíti, ékesíti.

Dávid tornya.

A torony erősség, védelem minden vár és templom számára. Továbbá megfigyelőhely: róla messzünnen meg lehet látni az ellenséget. Harangok helye, melyek ismét hírt adnak ünnepről, gyászról, reggelről, délről, esiről, innét szolítanak imádságra, figyelmeztetnek viharra, tűzvészre, árvízre. Magasra tartja a keresztet: mintegy hivalkodva az ég felé: kezünkben van üdvösségünk kulcsa. Az erő mellett jellemzi a szépség: karcsúság, arány, tagozottság, finom keskenyedés felfelé, áttört kőablakai, a sisak változatos formái, a burkolat színes ködísze — mind ékességére szolgálnak a toronynak.

A torony tehát az erő és a szépség szövetsége.

A Boldogságos Szent Szület megilleti ez a két, bennünk egymást rendszerint kizáró érték. Ő a nagyhatalmú Szent Szűz és a Szép Virág Szűz egyidőben. Hatalma, ereje oltalom az Egyház várán: cunctas haereses sola interemisti in universo mundo: rajta törtek meg eretnek viharok szelei, hullámai. A legerősebb erénynek: a tisztaságnak tornya ő: az alázatosság alapjain áll és az ég kék palástjába emelkedik. A kereszttel is van ennek az Erősség Tornyának kapcsolata: áll a és össze nem roskada az első kereszt alatt, mert erős volt: nagyhatalmú Szűz volt életében, szenvedéseiben, örömeiben egyaránt. — Nekem is erőt kell kifejtenem a Szent Szűz zászlájának szolgálatában: akaraterőt, mely ellenáll kísértésnek, bünalkalomnak, bűnnek, mely biztos erővel lép át ingoványokat, gyengeségeket, félelmeket; mely nem lankad a küzdelemben, nem veszti erejét, idealizmusát, sőt csak erősödik, nemesedik a harcban. Mint a régi torony, patinát, varázst kap az időtől, felfut rá repkény, folyondár, — éppúgy a tiszta harcos lélek is egyre szebb, pompásabb, igazoltabb, bájosabb lesz küzdelmeiben, csatái során.

A másik ismerv a szépség: turres Jerusalem gemmis aedificabuntur. A lélek erőssége nem zárja ki a bájta, mint a testé, mely ereje által ormótlan, nehézkes, nyűgös, brutá-

lis lesz. Ezért a testi báj nőké, a testi erő férfiaké. A lélek világában összefér a kettő: a szépség nem gyengeség, az erő nem ormótlanság. Hirdetője ennek az erősség elefántcsonttornya: a Boldogságos Szent Szűz. A Szent Szűz szépsége igazi szépség: a lélek kiverődése, tükröződése, átszilámlása a testben, tehát eszme incarnatioja anyagban. A döntő itt nem a vonások aránya, szabályossága elsősorban, bár indokolt a Madonna-festészet sok remek képe az őskeresztény mozaikoktól Stachiewicz remekeiig, — hanem a szellemi tartalom alakító ereje a testen, az arcon, a szemekben. Ha művészi alkotás Skopas Kitharodos-a, mert a test arányai átütnek a ruhán, úgy kétszeresen művészi a test, melyen átüt a lélek, a szellem, az eszme. Ezért szép a Boldogságos Szent Szűz. A lelket nem értékelő vagy félreértő blazírt modernnek ezért nem tudnak Madonnákat festeni — szép szeretet Anyja, szűz virág szent Anya ő, kiben a szépség örök normáját bírva, minden földi széptől, mely csábít, meg vagyunk védve, oltalmazva.

Frigynek szent szekrénye.

Isten és a választott nép szövetségének: az ófrigynek szimboluma, kifejezője, záloga a frigyszekrény volt, mely Istennek szinte részletekbe menő utasításai alapján készült. Mint szövetségi szimbolumban benne találkozott a két szövethető fél: Isten lakott a felelőhelynek nevezett két cherub közötti aranylapon mint trónuson, a nép pedig Istentől kiválasztott képviselője: a főpap útján itt érintkezett Istennel. Anyaga fa és arany, a két szerződő fél különböző méltóságának kifejezésére, tartalma a tízparancsolat, Áron vesszeje és egy tál manna, tehát a szövetség tartalmát jelentő erkölcsi rend, a papság és az égtől függő élet. Készítőit a Szentlélek árnyékozta meg: Bezeleel neve is ideutal: Lé'ektől megárnyékozott. Mikor ellenség kezébe került — jaj volt Izrael népének, de az ellenségnek is. Csak leviták vehették vállukra. Bevették vele Jerichó városát. A szent sáornak és a salamoni templomnak ez volt a szíve. Az ófrigy bomlásával elveszett: Jeremiás próféta rejtette el valahol ismeretlen barlangban, soha senki meg nem találta többé.

Az új frigý az újszövetség, ebben a választott nép a kereszténység. Ennek záloga, szimboluma, szekrénye a Boldogságos Szent Szűz, akiben ismét mindkét szövetkező fél boldogan találkozik. Ő ember, de Istenünknek, Megváltónak Anyja, kit a Szentlélek árnyékozott meg titkosan; szűzessége emberi értéke, anyasága mennyei kitüntetése. Csak az új frigý levitája, Szent József: a virginis virgineus custos léphet közelébe. Helye először a názáreti sátor, azután az Anyaszentegyház: az új frigý temploma, mely a Szent Páltól magasztalt, nem kézzel készített, nem ilyen alkotású sátor.⁹ Vele vonultak harcba szent sirt vívó hős keresztlovagok, félhold ellen küzdő áldott magyar harcosok, katonák. De mit rejt az új frigý szekrénye?

Nem a két kőábrát, hanem az ennek helyébe lépő két főparancs szerzőjét, hirdetőjét, a kétszeres szeretőt magát: az Úr Jézust. Vele és benne az igazi égi manná; ő „a kormányos hajója, ki messziről hozza a kenyeret”.¹⁰ És ő a virgo sacerdotális, a papi szűz, aki először mutatta be az anyai áldozatot: a lemondást isteni Gyermekéről és aki bemutatta az igazi áldozattal: Krisztussal való helyes bánásmód elveit és gyakorlatát.

Mivel az újszövetség örök, melyet nem vált fel másik, azért az új frigýnek szekrénye, a Boldogságos Szent Szűz sem veszett el a sír barlangjában, hanem:

Átvitetett magas mennyországba,
angyali szép örvendetes házba.

Sőt ahol az ófrigý szekrénye eltűnt, onnét indul ki az új frigý: a betlehemi barlangban lép elénk a Szűzanya. Ő az új felelőhely: öléből mint a kegyelem trónusából szól hozzánk az újszövetség fedelme: Jézus. Bárki eléje járulhat bármikor: ő a nagy és egyetemes kegyelemkövetítő, nem felhő, hanem csillag övezi szent fejét. A Szentlelket is segíti kiesdeni számunkra; maga is imádkozik értünk, mint áhítat jeles eszköze, mint bűnösök menedéke, mint keresztények segítsége.

Valóban személyében, szerepében találkozik az Isten

⁹ Zsid. 9, 11.

¹⁰ Péld. 31, 14.

és az ember kétszeresen is: a megtestesülésben, mikor az isteni Ige tőle vesz testet és azután az egyes ember, ki Istent keresi általa. Igazán frigyünk szekrénye ő: Istennel nem élhet szövetségben csak máriás lélek; az eretnekek sohasem voltak Mária-tisztelők.

Mennyország ajtaja.

Az ajtó, a kapu közvetítő a belső és külső világ között, a nyilvános és magánélet fóruma: az utca és a család között. Városoknál, váraknál erősség, Jézus Urunk említi is a pokol kapuit annak erői jelzésére. Az ókorban gyülekezési és törvényszéki hely is volt, mint az ószövetség sok szövege és rendelkezése mutatja (pl. a zelotipia áldozata stb.). A keresztény építkezésnél előtér: azoknak a helye, akik a közösséghez tartoznak ugyan, de vagy mint hittanulók vagy mint nyilvános bűnbánók még vagy már nem egészen egyenjogúak a közösséggel. Szent Péter és Szent János a templom kapujában gyógyították meg Jézus nevében a sántát (Ap. Csel. 3, 10.); Ezekiel próféta grandiózus víziója pedig az égi Jeruzsálemről a kaput látva felkiált: „Ez a kapu zárva leszen és nem nyitattik fel és azon senki sem megyen át, mert Izrael Ura Istene ment be rajta és azért zárva leszen a fejedelemnek is. Azonban a fejedelem maga ülhet abban.”¹¹

A Boldogságos Szent Szűz a mennyország kapuja: közvetítő ég és föld között: általa jött hozzánk az isteni követ: Jézus; és rajta keresztül: az ő közbenjárására osztályrészünké vált kegyelmek által jutunk az égbe, üdvözülünk mi. Közvetítése számunkra nélkülözhetetlen; az eretnekek mind Mária-üldözők, ezért már az ég kapujában botlanak el: bejutni nem tudnak. Mint kapu, a Szent Szűz is erősség, védelem: Mária gyermeke nem veszt el — mondja a hit és a tapasztalás. Mint az ég kapuja a Boldogságos Szent Szűz a legáldottabb gyülekezetnek: az Anyaszentegyháznak is Királynője. Ha a kapu ítélkezés helye, úgy joggal festik a Szent Szűz áldott alakját az ítéletet

¹¹ Ezek. 44, 2 skk.

tartó Jézus alakja mellé, mert ő ott is közbenjárónk és védelmezőnk lesz. Hittanulók és nyilvános bűnbánók nem juthatnak az Egyház templomába másként, csak a Szent Szűz hívása és kegyelmei révén. Joggal éneklí róla a bénaság átkát önmagán szenvedő santa Hermann, mint az újszövetség porta speciosá-járól:

Surgere sui curat populo, succurre cadenti . . .

Ezekiel látomása az ő szüzességére céloz: clausa principi: fenntartva az újszövetség fejedelmének: Krisztusnak, aki egyedül trónolt térdein mint kisdéd és egyedül pihent ölében mint kisenvedett: maga a fejedelem ülhet abban.

A kapuk rendesen stílusosan szép alkotások. A Boldogságos Szent Szűz is az újszövetség remek kapuja, benne van mint drága, vonzó, hívó ígélet az újszövetségi Istenország egész tartalma és gazdagsága. Bizonyos érte'emben ő a kereszténység foglalata, — amit az asszíszi szeráfi Szent a kis Betlehemben szemléltetett részletesen. Benne revelálódik a Szentháromság: az Atya leánya, a Fiú anyja, a Szentlélek jegyese a Boldogságos Szűz. Ő az ősevangélium ígérete, a malasztok edénye és kieszközlője. Teste sem porladt el a földben: a túlvilág hirdetője ő, akit az Úr a mennyben az ég királynőjévé koronázott. Az erkölcsi világ pedig benne látja eszményképét: ő az egyetlen hibátlan, büntől el nem rontott örök, ideális ember.

Ez mind kifejezésre jut az újszövetség ékes kapuján: a porta speciosá-n, ígérve, előízét adva mindannak, „*quae intrinsecus latent*”, — ami a kapun belül él és élte, hív és boldogít. Szent Péter csak a kulcsait tartja az égi kapuknak: nem személye, hanem hivatala révén jut vonatkozásba a Szentháromsággal, — és mégis mily szédületes hatalom ez is! Hát még a Boldogságos Szent Szűzé — aki maga a mennyország kapuja. Nem csoda, ha nagyhatalmú Szent Szűznek is cimezzük szép névsorában, a loretoi litániában.

Sokszor kell e kaput, e bejáratot néznem hálás, tiszta, nemes vággyal, szent nagyratöréssel, mély koldusalázatos-sággal addig, míg testhezkött bénaságom tart. És várnom, míg elhangzik az égi chorális: „Tárljatok fel örök kapuszárnyak!”¹²

¹² Zsolt. 23, 7.

Elzárt kert.

A Boldogságos Szűzre alkalmazza az Egyház szimbolikája az Énekek Énekének (4, 12.) e kedves képét: zárt kertnek nevezi azt a földi utak felé, akit az ég irányában ajtónak, kapunak magasztalt. Kertben kezdődött életünk és üdvösségünk története, a paradicsomi ősboldogság képe, vágyaink igazi eredete, az élet fájának és a négy folyónak, az örök békének és szeretetnek felhőtlen, áldott világa. De zárt maradt számunkra mindörökre: „... és Isten kiüzte őket a paradicsomból”. De ebben a kertben hangzott el Isten szava az evangéliumban az újszövetség új elzárt kertjéről: a szeplőtelen, kígyót tipró égi Asszonyról, aki zárva van a bűnnek, a kígyónak, a viperák fajzatainak, a profán tekinteteknek és aljas vágyaknak, de nyitva áll felfelé: az ég harmatozásának. Ezért benne új összülnök: Krisztus születik; ő az új életfájának: a Boldogságos Szűz méhének áldott gyümölcse, aki az élet szerzője — Szent Péter szavai szerint.¹³ Ezért benne fakadnak az új élet forrásai: az isteni, a sarkalatos és az erkölcsi erények, melyek kifolynak e kertből és megtermékenyítik a sivár sivatagi környezetet is. Innét árad az égi béke, ő a béke Királynője, benne és környezetében áldott csend ül, bár a fájdalmak törei hozzá is utat találtak.

Minden zártság értéket sejtet és ezért kutatásra hív fel. — „Elzárt kert az én nővérem és jegyesem”¹⁴ — mondja a Szentírás ajkaival a Máriát tisztelő hűséges lélek. Tehát a tiszta lelkeknek van módjuk beletekinteni ebbe a zárt birodalomba, megcsodálni és utánozni ennek értékeit és szépségeit. De ehhez alázatos és áhítatos, kegyeletes lélek kell, mely a meditáció csendjében bekémlél a kert rácsai között, hogy meglássa és megszerezze az Isten értékelése szerinti igaz életet. A Szent Szűz élete, egyénisége valóban zárt kert, oly keveset tudunk felőle, pár mondatban elfér, amiben róla bennünket a Szentírás tudósít — mégis e vé-

¹³ Ap. Csel. 3, 15.

¹⁴ Én. én. 4, 12.

kony kis hézagok a titkok kerítésén át rálátást engednek az Isten Anyjának felséges alakjára, egyéniségére, szerepére, méltóságára. Ennek szemléletén feldereng bennünk „az édenkertnek egy késő sugára” — és eredeti rendeltetésünk tudatára ébredve követői leszünk az áldott eszményképnek: a Boldogságos Szűznek. Ez az út pedig nem más, mint a keresztény élet.

Megjelölt forrás.

Ez a kép is hiányzik a loretoi litánia szimbolumaiból, de az Egyház imádságos ajka ismeri és tisztelettel emlegeti ezzel a névvel is az Isten Anyját: a Boldogságos Szűz Máriát (Én. Én. 4, 12.).

A forrás a titokból fakadó élet szimboluma. Emberi tekintet számára hozzá nem férhetően fakad a mélyből a tiszta és ártatlan teremtmény: a víz. A Szentírás sokszor emlegeti a forrást, maga az Úr Jézus is hirdeti: „Aki szomjúhozik, jöjjön hozzám és igyék.”¹⁵ A kapcsolatot a lélek világa és a víz között pedig teljesen kiépíti a Jákob kútja mellett a samariai asszonnyal folytatott beszélgetésben (Jn. 4.).

A Boldogságos Szűz megjelölt forrás. A mérgezett kutak szörnyű ragályok terjesztői. És bizony ilyen fertőzést adó kút volt Éva óta minden anyaméh: a titkok világából életre támadó emberélet forrása mérgezett volt: minden forrás bűnt is közvetített: az eredet bűnét. Csak egy életforrás volt üde, érintetlen, szeplőtelen: a Boldogságos Szent Szűz anyasága, — aki az eredet bűnét sem nem örökölte, sem nem közvetítette. Megjelölését a paradicsomban kapta, mikor Isten maga állított fel örök ellenkezést közte és a sátán, az ő lvadéka és a kígyó ivadéka között.

De ezenkívül még az isteni kegyelemnek is forrása a Boldogságos Szűz. Megjelölte őt számunkra a keresztfán végrendelkező Úr Jézus, mikor Szent János apostolon keresztül mindannyiunkhoz így szólt: „Ime, a te anyád!”¹⁶

¹⁵ Jn. 7, 37.

¹⁶ Jn. 19, 27.

Tehát tőle kell merítenünk a lelki élet elvét, táplálékát, üdülését, tisztulását: a kegyelmeket. Ehhez a forráshoz jártak a nagy szentek, kik között Szent Bernát oly sok áldást, kincset merített ebből a szent kútból. A nép hite sokhelyütt keres szent kutakat, melyeknek vize gyógyító hatású melyeknek tükrében az Istenanya képe látszik. Valóban: ő maga a szent kút, melyből meríthetni élet, egészség, gyógyulás.

Sok forrás, kút szerepel a Szentírásban, melyek a Szent Szűznek előképei és jelképei lehetnek. A paradicsomi négyágú forrás, Hágár forrása, Eliezer kút mellett találja meg Izsák feleségét, Rebekát, Mózes Jethró leányait kút mellett oltalmazza meg, maga is vizet fakaszt a sziklából. Botja érintésére a keserű vizek Élimben édesre váltak. Elizeus csodája a vízen úszó balta, Sámsoné a szamar állcsontjából fakadó víz. A keleti ember számára nagy kincs a víz. Nem csoda, ha Isten oly sok csodát művelt vele és kiváltságosait is annyiszor szerepeltette kutaknál.

A Boldogságos Szent Szűz a bűn izzó sivatagában gyaloglóknak ilyen Isten hűs csodája, mely a paradicsomból sok ágba indult. Isten fakasztotta mint a föld sarjadozását, nála, mellette és benne találtuk meg békességünket, örömeinket és lelkünk áldott jegyesét: Jézust. Ő változtatta édesre az élet keserű vizeit, benne nem merült el földies érzelmeink fegyvere, nála van a mi pihenésünk, — mint Krisztusé, megigazulásunk, mint a szamaritánus asszonyé.

Megjelölt áldott forrás — buzogj, csergedezz tovább ama szomorú mélységek útján, melyekből emberi panasz nyög, földi nyomorúság jajong az Isten Szíve felé!¹⁷

Szentháromság vasárnapja

Szentháromság vasárnapja voltaképen keresztény hitünk legnagyobb ünnepe; összefoglaljuk benne karácsony, húsvét és pünkösd titkát és leborulunk a kinyilatkoztatás,

¹⁷ Hajnali szép csillag — lásd az ádventi részben.

a történelem és az üdvösség végső kifejelete előtt. Lisieuxi Kis Szent Teréz nagyon szerette a karácsonyt, a Kisdéd Jézus ünnepét, a húsvétot, megváltásunk emlékeztetét, az Úrnapját, melyen gyermekkorában ő is virágszirmokat szórt az oltáriszentségi Jézus diadalútjára, mégis mély katolikus érzékkel önfelajánlását Szentháromság vasárnapján rebegette el, lekötve egész életét a háromszemélyű egy Isten szolgálatára. Hitünk szent jele a keresztség; ezzel kezdünk minden imádságot, az Egyház ennek nevében szolgáltat ki minden szentséget, a Szentháromság áldott nevével öleli keblére az újszülöttet és ezzel búcsúztatja a haldoklót. Ezzel szenteli meg az életet, mikor keresztel; a szerelmet, mikor esküvőt tart; és a halált, mikor temet. Városaink, falvaink főterén a Szentháromság szobra áll, jelezve, hogy ez a mi keresztény hitünk középpontja, legfőbb igazsága, életünk célja.

A Szentháromság igazsága bevilágít Isten belső életébe és megmutatja, hogy az nem magános üresség, élettelenység, hanem háromszorosan gazdag életközösség. Az élet három legnagyobb értéke: az Erő, a Bölcsesség és a Szeretet Istenben személyesek és mint Atya, Fiú és Szentlélek elválaszthatatlanul összetartoznak. Az atyának tulajdonítjuk az erő műveit: a teremtést, a fenntartást, a gondviselést. A Fiúnak az isteni bölcsesség közlését: az evangéliumot, a megváltást és ennek intézményesítését: az Anyaszentegyházat. A Szentléleknek a szeretet világát: a megszentelést, a megváltás kegyelemkincseinek alkalmazását és szétosztását. Ezért az Atya állandó jelzője: „mindenható” Isten, minden alkotó és fenntartó erő teljessége. A Fiú neve Igé, Logos, Hagia Sophia: Isten örök bölcsesége, ki testté lőn és hozzánk is érthető szóval beszélt. A Szentlélek Ajándék, Szeretet, mert maga Isten legszebb ajándéka, mikor a megszentelt lélekbe jön és azt templommá avatja.

Társadalmi és egyéni életünkben minden e három tényezőnek: az erőnek, az értelemnek és a szeretetnek harmóniáján múlik. Az erő értelem, intelligencia nélkül és szeretet nélkül romboló villám, mely gyújt és óriási arányokban pusztít. Az értelem erő nélkül üres teória, szobatudomány, szerelet nélkül hideg fény, mely világít, de nem melegít,

az életet nem emeli, nem nemesíti. A szeretet értelem nélkül üres szimpátia, múltó rokonszenv, erő nélkül értéktelen hangulat, melyből mi sem válik valóra. Az elsőre példát nyújtanak az ázsiai primitív társadalmak, melyekben óriási tömegerő van, de alkotni képtelenek, mert nem intelligensek, ezért stagnálnak kultúrában, életnívóban évezredek óta. A másodikra példát nyújtanak a renaissance, a felvilágosodás korszakai, melyeknek uralkodó planétája az ész, de hiányzik belőlük a népi erő és a szeretet, mely mindent azért produkál, hogy közkinccsá tegye. A harmadikra példával szolgálnak a szláv-orosz testek, melyekben annyi szeretet, kívánczóság, érzelmesség van, de ez is értéktelen, mert nem értelem irányítja és nem is váltja valóra erőit.

Igy van ez az egyének életében is: egész ember csak ott van és csak ott lehet, ahol e három lételemző zavartalan összhangban találkozik és hat, mert ha csak egy is hiányzik, kínos emberi egyoldalúságok állnak elő, melyek a lélekben boldogtalanságot okoznak, a kívülvilágban pedig csonka alkotásokat és soha teljessé meg nem érett kikezdéseket termelnek.

Az örök Szentháromságnak nyoma van az emberi lelken, a legősibb emberi társuláson: a családon és a lelki célra történő nagy egyesülésen: az Anyaszentegyházon is.

1. Az emberi lélek az isteni kinyilatkoztatás szerint Istennek képe és hasonlatossága. Ebből kiindulva Szent Ágoston¹⁸ a lélek két tehetségének: az értelemnek és az akaratnak működésében szemléltetve látja az isteni Szentháromságban lévő belső eredéseket: a Fiú az isteni értelemnek, a Szentlélek az isteni akaratnak reprezentánsa. E két emberi lelki tehetség működése és eredménye éppúgy a lélekben bennmaradó, mint a szentháromsági személyek az isteni lényekben. A Fiú neve Ige, Bölcsesség, — ami az értelemre utal, a Szentléleké viszont Lélek, Ajándék, Szeretet, — ami az akarat világának titkaiba enged betekintést.

2. A családban először Nazianzi Szent Gergely¹⁹ keresi

¹⁸ De Trinitate IX.

¹⁹ Orat. Theol. V. n. 10.

a Szentháromság nyomait. Az első férfi: Ádám; aki közvetlenül Istentől lett, képmása a Fiúnak, aki az Atyától öröktől fogva születik. Az első asszony: Éva viszont két okból is a Szentlélekre emlékeztet: először mert eredése két forrásból van: Istentől és Ádámától, mint a Szentlélek az Atyától és Fiútól. Másodszor azért, mert a Szentlélek eredése nem születés, aminthogy Éváé sem az, hanem kilépés, származás Ádám oldalából, processzió az Atyától és Fiútól. Ezt a gondolatot építi tovább Szent Metódiosz,²⁰ aki szerint a Szentlélek az Ige oldalbordája: *costa Verbi*. Kis változtatással ugyanezt fejezi ki egy 12. századi névtelen író,²¹ aki szerint a Fiú az Atyától lett, a Szentlélek pedig az Atyától és Fiútól, éppígy a családban: a nő a férfiből lett és kettőjükből származik a harmadik: a gyermek. Éppígy három java, célja is van a házasságnak: a gyermek, a kölcsönös segítség és az ösztön rendezése; *fides, proles, sacramentum*. Még világosabb Cornelius a Lapide:²² „Isten Ádám és Éva teremtésével szentháromságos belső életébe engedett betekintést: öröktől fogva szülte a Fiút és Fiúval leheltte a Szentlelket, így időben alkotta Ádámot a maga képére, mint fiát és belőle hozta létre Évát, hogy Ádám szeretetének tárgya legyen, amint a Szentlélek az Atya és Fiú szeretete.”

3. Az Egyházban pedig két főhatalom van, amint a Szentháromságban két fő eredés: a kegyelemközlő vagy rendi hatalom és a joghatósági vagy kormányzói hatalom, mely a tanító hatalmat is magában foglalja. Krisztus titokzatos testének e két fő ütőere a szentháromsági személyek küldésének vetülete. A kegyelemközlő hatalom az Egyházban az egyházirend által adódik, ez mély kapcsolatban van a megtestesült és bennünket megváltó Fiúval, akiről Szent János mondja: „Malaszt Jézus Krisztus által lett”,²³ — vagy amint Szent Pál magát kifejezi: „Isten malasztja a mi Urunk

²⁰ *Convivium virg. orat.* 3

²¹ *Bliemetzrieder Beiträge zur Gesch. der Phil. und Theol. des Mittelalters* 33. Jhrg. 1—2; 28—29.

²² *In Genes.* 2, 22

²³ *Jn.* 1, 17.

Jézus Krisztus által.”²⁴ Ezzel a hatalommal folytatja az Egyház azt a munkát, melyért az Isten Fia megtestesült. Már Római Szent Kelemen így adja az összefüggést: „Az Atya küldte Krisztust, Krisztus küldte az apostolokat, az apostolok viszont a püspököket és diákonusokat... Mindez ilyen rendben, Isten akaratából történt.”²⁵

Az Egyház másik hatalma: a joghatósági hatalom üdvösségünknek a kegyelem melletti másik tényezőjét: az emberi közreműködést van hivatva biztosítani. Ezért közhatalom hangján szól, tanít, igazgat, büntet. Célja az Egyház közösségi rendjének fenntartása, tehát az egyházi közjó, melyben minden egyén megtalálhatja üdvössége feltételeit. Ez nem szentségi úton, hanem a kánoni küldetés révén adódik. E hatalom, melyben az Egyház tekintélyszerű tanítása is benne van — a harmadik isteni személlyel: a Szentlélekkel van mély vonatkozásban, akit az Atya küldött a Fiú nevében,²⁶ hogy az Egyházat, tehát a keresztény közösséget láthatatlanul tanítsa és kormányozza. Mondja is az Úr Jézus: „Jó nektek, hogy én elmegyek, ha el nem megyek, a Vigasztaló nem jön el hozzátok, ha pedig elmegyek, elküldöm őt hozzátok.”²⁷ A Szentlélek nélkül tehát még valami hiány volna Isten országában. Tőle van az Egyház tanítása: „Megtanít titeket mindenre és eszetekbe juttat mindent, amiket mondtam nektek.”²⁸ Mint az Igazság Le'ke, Ő az Egyház tanítása tévedhetetlenségének biztosítéka. Pünkösdkor születik az Egyház, a nagy közösség nemzeti különbözőség ellenére is egyetért, ami a bábéli csoda ellentéte. Ő az isteni akarat képviselője, ezért az Egyház törvényei, melyekben mintegy láthatatlanul ott van mindenütt a testet nem öltött isteni Lélek — tőle vannak és az ő nevében kívánnak engedelmisséget. Ezért jelentette meg az Egyház törvénykönyvét: a Codex Iuris Canonici-t 1917 pünkösdvásárnapján és léptette életbe egy év múlva, ugyan-csak 1918 pünkösdvásárnapján: május 19-én.

²⁴ Róm. 7. 25.

²⁵ Ep. ad Róm. 42.

²⁶ Jn. 15, 26.

²⁷ Jn. 16, 7.

²⁸ Jn. 16, 13.

Az örök Szentháromság tehát távolról sem elvont hit-igazság, mely a való élettel nem tart éltető kapcsolatot. Ellenkezőleg, egyéni, családi és egyházi életünk magán viseli ennek a hármasság egységnek veretét, melyet ha tudatosít, a legbiztosabb úton van örök célja: a Szentháromság felé.

Úrnapja

Mi nekünk az Oltáriszentség?

A táborhegyi elragadtatás megnyitotta Szent Péter ajkán a boldogságot és a túlvilági ragyogás üdvözítő révületében felkiáltott: „Építsünk három hajlékot: neked egyet, Mózesnek egyet és Illésnek egyet, mert jó nekünk itt lennünk.”²⁹ Istennek földi országában meg is épült ez a három hajlék és ez az Egyház három rendje: a papság, a szerzetesség és a hívek osztálya. Az Úr Jézus a papságnak, Illés próféta a szerzetességnek, Mózes pedig a híveknek képviselője. Mind a hármat itt is átragyogja a túlvilági fény és jóváhagyólag igazolja a megnyílt égből a mennyei Atya szózata.

Krisztus Urunk a papság rendjének alapítója és személyében bemutatója. Ő maga a nagy közvetítő Isten és emberek között — ahogyan Szent Pál apostol nevezi — és ennek a szerepnek folytatására szánta a papi rendet is. Ez a papság más, mint az Áron rendje szerinti ószövetségi levitikus papság: nem törzsi származástól függő, nem bakok és tulkok vérével áldozó, igazi megigazulást adni nem tudó rend, — hanem Melkizedek szerinti, emberek közül az emberekért kiválasztott minden népből, osztályból és rendből tiszta áldozat bemutatására napkelettől napnyugatig. Ennek életformáit maga az Úr Jézus élte elénk és minden javait miránk bízta, velünk megosztotta. Mi vagyunk, akárcsak Ő, — e világ világossága, a föld sója, a

²⁹ Mt. 17, 4.

hegyre épült város. Ránk bízta tanítását: „Aki titeket hallgat, engem hallgat”, tekintélyét: „aki titeket megvet, engem vet meg.”³⁰ Nekünk adta a keresztt alatt édesanyját, vezető szerepre szánt bennünket sziklára épült Anyaszentegyházában és hatalmat adott csodákat művelnünk: bűnöket megbocsátani és az újszövetség áldozatát bemutatva a keresztdozatot megismételni, a kenyeret szent testévé, a bort az Ő szentséges vérévé változtatni.

Illés a szerzetesség képviselője. Olvassuk róla a Szentírásban, hogy a prófétatanítványok köre vette körül és a Berchtold keresztes vitéztől alapított kármelita rend is benne keresi igazi alapítóját. Bizonyos, hogy Istennek élt szegényen, üldözötten, Isten táplálta, biztatta nehéz magányában és még nehezebb küldetéseiben. Élete tele van csodákkal, égi tüzekkel és Hénok mellett róla olvassuk csak a nagy kivételt, hogy halál nélkül égbe emeltetett. Élete mintája maradt az Istenbe mélyült lélek életének.

Mózes a laikusok, a hívek képviselője. Vezér és törvényalkotó, aki népe nevében még papi munkát is végez mint népe családfője: bemutatja a szövetségáldozatot a Sinai-hegy lábánál. De Isten a papi munkakört mégis Aronra, tehát egy tőle különböző személyre bízta. Népét Istentől folytonos függésben kormányozza, Isten parancsait önmagára és népére, családjára egyképen érvényesíti. Útja engedelmes járás a tűzszlop nyomában, Isten akaratának, törvényének hűséges követése.

E három vezéralaknak épített három hajlék az Egyház három rendje: papság, szerzetesség és hívek osztálya. Kérdés: Mi e három rendnek a legméltóságosabb Oltáriszentség?

a) A papságnak édes mindene kell hogy legyen Asszisi Szent Ferenc mondása szerint: „En Istenem és mindenem!” Hiszen az Eucharisztia az Úr Jézus maga, akivel hivatásbeli és személyi kapcsolatban kell a papságnak maradnia. A papi rend jelvénye lett a kehely, mint az Oltáriszentség szimboluma, ami szintén azonosulást kíván az Úr Krisztusnak nemcsak szerepével, de áldott egyéniségével is. A papság munkája az oltár szolgálata, Krisztus

³⁰ Lk. 10, 16.

szerepének, munkásságának folytatása, sorsának megosztása, keresztyének segítése, — mindezt nem lehet hivatásszerűleg vallani és gyakorolni Jézus személyes szeretete, bennünk-lakása, velünk való egyesülése nélkül. Csak akkor lehet a papság Jézus hűséges munkása, művének továbbépítője, ha vele nemcsak hivatása munkája, de eucharisztias kapcsolat is összefűzi, mert Jézusnak élni csak Jézussal egyesülve lehet. Szerepünk tehát az, ami a Boldogságos Szűz Máriáé volt: elsősorban magunkban kell hordoznunk Jézust, befogadva mint isteni személyes titkot, azután e világnak megmutatnunk kell őt, ruháznunk, keresnünk, megtalálnunk kell őt, mint ahogyan a Boldogságos Szűzanya ezt tette. Nekünk kell jászolt faragni, szállást keresni, pályát varrogatni, helyet készíteni a lelkekben az ő jövele számára. De mindezt csak úgy tudjuk elvégezni, ha mi magunk vagyunk szállása, jászola az eucharisztikus Jézusnak, ha bennünk él, belőlünk beszél, hat, általunk cselekszik maga az Úr Jézus.

A papi rend tehát csak úgy lesz képes Krisztus szerepében, tisztében és munkakörében járni az emberek között, ha lelke mélyéig egyesül vele, és pedig nem átmenetileg, hanem állandóan. Az oltárról kell élnünk, — mint Szent Pál mondja — akkor mondhatjuk el vele: „Nekem élnem Krisztus és meghalnom nyereség.”³¹

b) A szerzetesi élet csodálatos szövevénye az egyéni szabadság és a törvényalkotta kötöttség mozzanatainak. A szerzetességre vonatkozó sok törvény alapja ugyanis a befolyásolatlan szabadakaratból letett fogadalom. Tehát a kötelezettség végső gyökere a szabadakarat, mely önként vállalja a Jézustól hallott szót: „Add el mindenedet és kövess engem.”³²

A szerzetesélet három fogadalma mély összefüggést mutat az Oltáriszentséggel. A szerzetes szegénységet vállalt és mily szépen mutatja ezt nekünk az eucharisztikus Jézus. Hatalmából, megdicsőült fényéből nincsen semmi az Eucharishtiában. Külseje a lehető legegyszerűbb: a kenyér

³¹ Fil. 1, 21.

³² Mt. 19, 21.

fehér pólyája rejti kiszolgáltatva őt az emberek kénye-kedvének. Hatalmából, isteni erejéből nem hozott ide magával semmit. Igaz, hogy aranykehelyben, díszes úrmutatóban őrizzük, igaz, hogy a szentségházat belülről selyemmel béleljük, — mégis mily sok helyen egészen el van hagyatva és mennyire nélkülözni kénytelen éppen azt, amiért emberré lett: „Gyönyörűségem az emberek fiaival lenni.”³³ Hiszen az arany, ezüst, selyem, márvány nem lépnek vele közeli kapcsolatba, ezeket is választhatta volna, de ő csak a kenyér egyszerű külsejét vette magára királyi álruhának. Ezzel a szegénységgel együtt jár minden befolyás és hatalom gyakorlásának távolléte, nem igényel ebből a világból semmit, amit mi emberi szemünkkel nagyra tartunk, értékelünk. Szegénysége az általa magasztalt szerénységgel, alázatossággal tart szoros frigyét, eucharisztikus isteni magányában mutat példát nekünk arra, hogy miképpen lehet e világban nem e világnak élni, minden földitől elvonatkozni, ennek értékeiről, kincseiről lemondani és minden javunkat a túlvilágon tudni, oda gyűjteni, hazagondolni, hazavágyódni.

E mellett mutatja a szabadság és a törvény bámulatos összhangját is, ami a szerzetesi életre annyira jellemző. Szabadon választotta köztünk időzésének ezt a módját, ez egyedül az ő isteni szánalma hozzánk és szeretete irántunk, más semmi nem készíthette, annál kevésbbé kényszeríthette eucharisztikus jelenlétmódjának, köztünk tartózkodása sátorának felállítására. De miután egyszer elszánta magát erre a végtelen szeretetűre, azonnal alávetette magát az ilyen létezési móddal együttjáró fizikai törvényeknek, melyeken bár változtatni módjában volna isteni ereje birtokában, mégsem teszi egy-két eucharisztikus csodáját kivéve. Ezzel példát ad a szerzeteseknek is: hogyan kell a szabadakaratból vállalt életformákat hűséges alárendeltségi érzülettel betartani, mint bennünket már most kötelező törvényeket.

A második fogadalom a szerzeteséletben a tisztaság, Az Eucharishtiában az a test van, mely fogantaték a Szent-

³³ Péld. 8, 31.

lélektől és születék Szűz Máriától! Az a vér van itt, mely beoltja a mi beteg vérünket és azt isteni tisztaságával megszenteli. Nem csoda, ha az Eucharisztia nekünk a szüzeket nevelő bor és a vértanúkat tápláló kenyér. Tiszta élet nincsen Eucharisztia nélkül. Testünk lefelé húzó gravitációk rabja, vérünk lázongó tengere a vörös indulatoknak, mi segíthet ezen? A tisztaságos Jézus szent Teste és Vére, mellyel érintkezésbe jöhetünk, mely elhatározásainkat valóra segíti válni, gyengeségeinket megerősíti és a mélyből az oltár magasába emel magához. Így „mindenre képes vagyok azáltal, aki engem megerősít”.³⁴ A tisztaság öre a szerzetesi klauzúra, és van-e ebben szebben ható példánk, mint a tabernákulum örökös önkéntes foglya, aki a magaválasztotta magánynak kulcsát is a mi kezünkbe tette?! Példa és erőforrás egyben a legméltóságosabb Oltáriszentség; mind életformáink, mind életfeladataink vele vannak áldásos összefüggésben.

A keresztény tökéletesség harmadik tanácsa és egyúttal a harmadik szerzetesi fogadalom az engedelmesség. És ismét van-e ebben is szebb, jobb, hatékonyabb példánk, mint az oltáriszentségi Úr Jézus? Valóban engedelmes lett egészen a keresztthalálig, de ezentúl is még: a keresztáldozat megújításáig. Akkor mennyei Atyja iránti engedelmsége vezette, itt most már jegyese: az Egyház iránt is engedelmes. Mennyire rendelkezésére áll papnak, hívőnek, betegnek! A pap egyetlen szavára leszáll az oltárra, az áldozó közeledtére kiszáll a szentségházból, tetszésünkre bízva magát, lakást cserél és a templomból lelkünkbe száll, mint a Szentlélek templomába. És ez az engedelmsége annál csodálandóbb, mert nemcsak a jó pap, a buzgó szívvel áldozó hívő iránt nyilvánul meg, hanem a rossz pap, a szentségtörően miséző és áldozó irányában is. Hányszor lesz igazán terhünk az engedelmesség, valahányszor tudomásunk szerint méltatlan előjáró, nálunknál alacsonyabban álló felettes parancsol vagy kíván valamit! Ilyenkor úgy érezzük, hogy fel vagyunk mentve az engedelmesség parancsa alól. Pedig az eucharisztikus Úr Jézus ebben az

³⁴ Fil. 4, 13.

irányban is példát ad nekünk, hogy miképen ő engedelmeskedik, mi is úgy engedelmeskedjünk.

Igy lesz vezérünk, erőforrásunk, példánk az oltáriszentségi Úr Jézus a keresztes tökéletesség útjain. Nélküle nincsen szegénység, tisztaság, engedelmesség, mert ezek megvalósítására erőt, példát tőle kell nyernünk. Megalázottsága állapotában példát nyújt nekünk mindarra, amire megdicsőült állapota most már nem is adna neki módot. De isteni Szívének szeretete megtalálta a módját annak, hogy eucharisztikus mívoltában a siralomvölgyében gyalogolónak mindene lehessen, megosztva velük a földi sorsot és annak sok homályát, éjszakáját.

c) Az Egyház harmadik rendje a hívek. Ezek számára az Oltáriszentség hármassága fordul: mint szentség: Jézus közöttünk, mint áldozat: Jézus érettünk, mint eledel: Jézus Urunk bennünk. Ezért mondja a litánia: Jézus a hívek kincse — irgalmazz nekünk!

Az Eucharisztia mint szentség Jézus közöttünk lakása. Már az ószövetségi zsidóság a maga kiválasztottságának öntudatában mondja: „Nincs más nemzet, melyhez oly közel járulnának isteneik, mint a mi Istenünk jelen van minden könyörgésünkönél.”³⁵ Mennyire igazabb ez újszövetségi értelemben, ahol az emberiség Immanuel-vágya Jézus szeretetéből egészen megvalósult: Isten itt lakik közöttünk, leereszkedett hozzánk, imádkozhatjuk, szerethetjük egészen közelről őt. A hívő számára boldogító tudat, hogy sorsát e siralomvölgyében megosztja vele Istene, hogy felkeresheti, imádkozhatja, láthatja, szeretheti. Az ószövetségi szentek-szentje csak egyszer nyílt meg évente, mikor súlyos bíborfüggönyeit félrehajtva, remegve belépett a főpap. Itt az újszövetség szentélyében nyílt utunk van Jézus felé, aki állandóan kihallgatást tart: jöhetnek hozzá panasszal, kéréssel, hálálkodással, engeszteléssel, sebbel, fájdalommal, kereszttel egyaránt.

Az Eucharisztia mint áldozat állandósítja az Isten Bárányának áldozatát, mely elveszi e világnak bűneit. Folytonos engesztelése az Atyának, akihez csak sebeit vitte

³⁵ Deut. 4, 7.

magával, mikor égbeszállt, míg szent áldozatát itt hagyta mindnyájunknak. A hívő ezen résztvehet, ennek áldásaiban, gyümölcseiben részesülhet, ezeket önnönmagára, élő és holt rokonaira, testvéreire alkalmazhatja. Az egész keresztény közösség közkincse lett Jézus keresztdozata, valóban napkelettől napnyugatig minden helyen bemutatják e tiszta áldozatot, mint Malakiás jövendölte. Itt Krisztus Urunk éretünk áldozza magát folytonosan és szent megváltásunk eredményeit alkalmazza ránk szüntelenül. A hívőnek boldogító kincse a szentmise, ez az állandósult csoda, mely átváltozás útján bennünket is folytonos erkölcsi átváltozásra hív és segít.

Végül az Eucharisztia mint étel a legközvetlenebb kapcsolatot teremti a hívő és az ő Istene között, sőt Jézus közvetítésével kapcsolatba jut az egész felséges Szentháromsággal Krisztus Urunk mondása szerint: „Elmegyünk hozzá és lakást veszünk nála.”³⁶ A keresztény vallás hierarchikus papságot vall, de a papság, mint éppen a szentáldozás mutatja, — nem zárja el a hívők útját Istenhez, mint ezt a laikus papságot valló protestantizmus gondolja, hanem ellenkezőleg, az Isten-megközelítést teszi lehetővé a hívőnek. „Ő énbennem marad és én őbenne”³⁷ — a pap a szentmisében adja a hívő ajkára Jézus testét, tehát az Egyház papjai és hívei benne találkoznak és rajta keresztül egymással is egyesülnek.

Az Eucharisztia tehát a papságnak édes mindene, élet-tartalma, kincse. A szerzetességnek a fogadalmak erőforrása és a szerzetesi életforma példája. A hívőnek végül szentség, áldozat és eledel, tehát Isten közöttünk, érettünk és bennünk.

A cattarói öbölben — ebben a csodaszép déli fjordban — van egy pici kis sziklasziget, melyen búcsújáró kegytemplom áll. A kegyhely eredete a tengerből kiálló kis sziklapad volt, mely a templom jelenlegi oltára. A lakosok ugyanis betonnal telt ócska bárkákat süllyesztettek el mellette, így nagyítva meg a kis szigetet, építették fel a temp-

³⁶ Jn. 14, 23.

³⁷ Jn. 6, 57.

lomot. Nagy Szent Teréz életében olvassuk, hogy amikor el tudta helyezni az Oltáriszentséget, akkor a templomot és a kolostort rövidesen hozzá tudta már építeni, pedig gyenge nő léte-re 17 női és 13 férfikolostort emelt. A mi keresztény életünkben is a fő az Oltáriszentség, az oltár áldott rabja, ha ez áll, erkölcsi, társadalmi, közösségi és magánéletünk tényezői már könnyen hozzáépítődnek. Éljen Jézus a legméltóságosabb Oltáriszentségben!

Az élet fája, kenye-re, könyve, vize, koronája

Van természetfeletti élet, melynek valósító elve bennünk az Isten malasztja, kegyelme. A Szentírás beszél élő hitről, melyet a kegyelem éltet és mely jócselekedetekben fejtőzik ki. Az élet a hétköznapi szóhasználat szerint is az összes javak foglalata, amint a halál mindennek elvesztése. A természetfeletti élet tehát lelkünk legnagyobb kincse, elvesztése a halálos bűn állapota, mely mint a neve is mondja, a halál jelensége bennünk, míg a természetfeletti élet az örök életnek kisugárzása, — ahogyan Jézus Urunk a mennyei boldogságot gyűjtőszóval kifejezte. Ugyanígy a kárhozat örök halál állapota, ahol a lelkek és a feltámadás után a testek is mindörökre el vannak zárva az élet forrásától: Istentől.

Ezt a természetfeletti életet fakasztja, ápolja, növeli, öregbíti bennünk közvetlenül Isten malasztja, közvetve az Egyház szentségeinek sora. Ezek között kiválik az Oltáriszentség, mely nemcsak a kegyelmet, hanem magát a kegyelem szerzőjét: Megváltónkat, az Úr Jézus Krisztust tartalmazza. Mint a szentmise kánonja mondja, ez számunkra az élet kenye-re és az üdvösség kelyhe. Azaz, amint testi élet nincsen és nem is lehet táplálék: étel, ital, kenyér és víz nélkül, éppúgy lelki, természetfeletti élet sem lehet bennünk lelki táplálék: Jézus szentséges teste és vére nélkül. Ebből él lelkünk földi számkivetettsége idején, ez tartja távol tőlünk a halálos bűn sok fertőző kórokozóját, ez képe-

sít előre az örök életre a túlvilágon, melynek boldogító előíze, hiszen azt az életet fakasztja, nagyobbítja bennünk, mely a túlvilágon Isten életében való részesedésünk révén osztályrészünké lesz.

A Szentírás szól az élet fájáról, az élet kenyeréről, az élet vizéről, az élet könyvéről és az élet koronájáról.

a) Az élet fája a paradicsomban állt, gyümölcse élvezéséhez volt kötve testi halhatatlanságunk. Az ősbűn elkövetése után ennek megközelítésétől tiltott el a lángpallosú kerub, ezért azóta meghalunk, elválik lelkünk testünktől. E csodálatos fa és ennek életet adó gyümölcse megközelíthetetlen azóta számunkra e földön: „És kiüzé Isten Ádámot és helyezé a gyönyörűség paradicsoma elé kerubokat tüzes, kétélű karddal az élet fája útjának őrzésére.”³⁸ A Szentírás első könyvében eltűnik előlünk az élet fája és csak az utolsóban bukkan fel újra, de már csak mint titkos égi látomás: az égi Jeruzsálem közepén ott áll az élet fája, az év hónapjaira tizenként gyümölcsöt teremve és „Semmi átok nem lesz többé... és látni fogják az ő arcát és az ő neve lesz homlokaikon és éjtszaka nem lesz többé és nem szorulnak szövétnekvilágra vagy napvilágra, mert az Úr Isten világosítja meg őket és országolni fognak mindörökkön-örökké.”³⁹ Mint égi vízió és jövődőlés felbukkan Ezekiel-nél is az élet fája imígyen: „És a patak partjain mindkét felől mindennemű gyümölcsfa terem, nem hull le arról a levél és nem fogy el gyümölcse, mert vize a szentélyből árad ki és gyümölcsei eledelül, levelei orvosságul lesznek.”⁴⁰ Tehát a paradicsomban elvesztett élet fáját csak az égi paradicsomban: a mennyek országában fogjuk viszontlátni, addig azonban meg vagyunk fosztva tőle és így martalékai vagyunk a halálnak, az enyészetnek.

A túlvilági mennyek országának előképe itt a földön Istennek földi országa: az Anyaszentegyház. Ebben az élet fája kétségtelenül a szent keresztfá és ennek gyümölcse az élet adója és szerzője⁴¹: az Úr Jézus Krisztus. „Öbenne

³⁸ Gen. 3, 24.

³⁹ Titk. Jel. 22, 2 skk.

⁴⁰ Ezek. 47, 12.

⁴¹ Ap. Csel. 3, 15.

vala az élet"⁴² mondja felőle Szent János. Maga az Úr Jézus kafarnaumi eucharisztikus beszédében önnönmagát jelöli meg, mint az élet kenyerét, melyet a mannától éppen az különböztet meg, hogy kihatással van az örök életre. „Én vagyok az élet kenyere, aki énhozzám jő, nem éhezik... Én vagyok az élő kenyér, ki a mennyből szállottam alá. Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él és a kenyér, melyet én adandó vagyok, az én testem a világ életéért... Ha nem eszitek az Emberfiának testét és nem isszátok az ő vérének nem lesz élet tibennetek. Aki eszi az én testemet és issza az én véreimet, örök élete vagyon és én feltámasztom őt az utolsó napon, mert az én testem bizonyosan étel... Ez az a kenyér, mely az égből szállott alá, nem úgy, mint atyáitok, mannát ettek és meghaltak. Aki ezt a kenyeret eszi, örökké él.”⁴³ Tehát életünk forrása Jézus szent teste, mint az élet kenyere. Nem akadályozza meg a halálunkat, testünk és lelkünk különválását, de örök életünk biztosítéka és feltámadásunk záloga. A pogányok obolust tettek a halott szájába, hogy a túlvilági révész: Charon ezért a díjért átvigye a Léthe vizén, mi az Eucharisziát adjuk útravalóul nagybetegeinknek, hogy eme táplálékból meritett erővel menni tudjanak az élet hegyéig, mint Illés.⁴⁴ Lelkünk életét pedig a kegyelem közlése által folytonosan az Eucharisztia tartja fenn, így biztosítva örök életünket Istenben és Isten által. Tehát az élet fája nem vészett el, következésképpen az élet tápláléka, gyümölcse sem: a keresztfája az Egyház paradicsomában megtermette nekünk az élet kenyerét, mely fenntartja lelkünk életét a kegyelem által és biztosítékát adja feltámadásunknak, örök boldogságunknak.

Az Eucharisziának mint az élet kenyerének mély kapcsolata van a szent kereszttel, az élet fájával. Az Oltáriszentséget alapító Úr Jézus mondja: „Ez az én testem, mely érettetek adatik, ez az én vérem, mely érettetek kiontatik.”⁴⁵ Az utolsó vacsora megünneplése a húsvéti báránynak és

⁴² Jn. 1, 4

⁴³ Jn. 6, 35 skk.

⁴⁴ III Kir. 19, 8.

⁴⁵ Mt. 26, 28.

elővételezése a nagypénteki áldozatnak, összekötője tehát a multnak és a jövőnek. Az Oltáriszentség a kinszenvedés emléke: ugyanaz a test, mely értünk áldozattá vált a kereszten, lesz ételünk az áldozásban. Az Eucharisztia a szentmisében születik, ami ismét a keresztdozat megújítása, tehát az élet fájáról vesszük az élet kenyerét: Jézus Urunk szent testét, mely táplál, életet, fenntart nemcsak e mulandó, de örök életre.

b) Az élet vize a szent keresztség minket újjászülő hüláma. „Aki nem születik újjá vízből és Szentlélekből, nem mehet be a mennyek országába”⁴⁶ — fejtegeti az Úr Jézus Nikodémusnak. Önnönmagát kifogyhatatlan forrásnak nevezi a szamariai asszony előtt, élő víznek nevezte tanítását, mely felszökik az örök életre. A paradicsomot négyágú folyó öntözte és tette termékennyé, az Egyház kertjét hétágú kegyelemfolyam árasztja el, ez a hét szentség, melyekből meríthetjük az élet vizét. Ez beitta a Szentlelket, mióta Jézus beleállt a Jordánba és életet közlő vízzé lett, mióta szentséges vérével együtt szent Szívéből kicsordult a kereszten. Ha egy pogány bejönne templomainkba és ott a lényegyet keresné, nem is találna mást, mint az élet kenyerét és az élet vizét: a szentségházban az Eucharisziát, a keresztkútban a keresztvizet. De ez a kettő vallásunk középpontja: ebből születünk, ebből élünk, tehát életünk kezdete és fennmaradása innét való. Minden mítosz, legenda újra és újra elmeséli az örök vágyból fakadt ábrándot: megfürdeni egy vízben és ettől visszafiatalodni, újjászületni; élni egy táplálékkal, mely elveszi az öregség korhadását, egyszóval megtalálni és felhasználni az élet vizét és élet kenyerét. Egyedül a mi Jézus által hozott szent hitünkben válik valósággá az emberiségnek ez az örök vágya: a keresztség nekünk az élet vizének forrása, az Eucharisztia az élet kenyere. Mindez közvetlenül a lélekre vonatkozik, de kihat a testre is Goethe mondása szerint: „Es ist der Geist der sich den Körper baut” — és túlvilágra kihatólag is érezteti vele üdvöztető hatásait.

c) A Szentírás többször beszél az élet könyvéről,

⁴⁶ Jn. 3, 5.

egyesek beirattak, melyből mások kihullottak. Szent Pál a filippiekhez írva munkatársairól, közöttük I. Kelemen pápáról azt írja, hogy neveik benne vannak az élet könyvében.⁴⁷ A szardesi egyház püspökéhez írja égi megbízásból Szent János, hogy „aki győzelmes leend . . . annak nevét nem törölöm ki az élet könyvéből és megvallom nevét Atyám előtt.”⁴⁸ A Szentírás legutolsó verseinek egyikében viszont azt olvassuk: „Aki elvesz valamit e könyv jövődöléseinek ígéiből, Isten is elveszi annak részét az élet könyvéből és a szent városból.”⁴⁹ Olvassuk, hogy a mennyországba nem mehet be más, csak aki be van írva a Bárány életkönyvébe.⁵⁰ A 68. zsoltár, mint egyik legsúlyosabb átkot azt kívánja ellenfeleinek, hogy „Töröltessenek ki az élet könyvéből és az igazakkal ne irassanak be.” (29. v.) A Titkos Jelenések Könyve 5. fejezetében le is írja ezt a csodálatos könyvet, melynek hét pecsétje van és melyet senki más megnyitni nem tud, csak az Isten Báránya, akiről ezt éneklik az üdvözültek: „Méltó vagy, Uram, elvenni a könyvet és felnyitni annak pecsétjeit, mert megölettel és megváltottal minket Istennek a te véreddel, minden nemzetség és nyelv, nép és nemzet közül és Istenünknek királysággá és papokká tettél minket és uralkodni fogunk a földön.”⁵¹

Mi ez az élet könyve? Az örök életre eljutók névjegyzéke? Ha ez, akkor hogyan lehet ebbe beíródnunk, mitől kell óvakodnunk, hogy ki ne töröltessünk?

Mindenesetre nagy örömünkre szolgál, hogy nincsen halál könyve, de élet könyve van, ami Istennek egyetemes üdvözítő szándéka. Erre érti az Úr Jézus az apostolaihoz intézett szót: „Ne azon örüljétek, hogy a lelketek engedelmeskednek tinektek, hanem örüljétek, hogy a ti neveitek be vannak írva a mennyekben.”⁵² Isten egyetemes üdvözítő szándéka mindenkire kiterjed, akik nem üdvözülnek, magukra vessenek, ők maguk törölték ki nevüket az élet köny-

⁴⁷ Fil. 4, 7.

⁴⁸ Titk. Jel. 3, 5.

⁴⁹ U. ott 22, 19.

⁵⁰ U. ott 21, 27.

⁵¹ U. ott 5, 9 skk.

⁵² Lk. 10, 20.

véből. Az Alacoque Szent Margitnak tett ígérek között a tizenegyedik ez: „Szívembe írom és onnét soha ki nem törölöm azoknak neveit, akik ezt az ajtatosságot terjesztik.” Tehát Jézus szentséges, bennünket szerető Szíve az élet könyve. Ebbe benne lenni annyit jelent, mint Jézus Urunk szeretetében lenni, akit pedig ő szeret, az az élet választotta, mert azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra válik. Tehát a földi élet viszonyosságai közepette is megmaradnak az istenszeretet vonalán, a keskeny úton. Általában az erkölcsi törvényt is többször nevezi a Szentírás útnak, az élet útjának. „Halljad, Izrael, az élet parancsait” — írja Baruk,⁵³ Mózes pedig válaszütra állítva népét, e szavakat intézi hozzá: „Életek adtam az életet és halált, az áldást és az átkot, válasszatok!”⁵⁴ Az első zsoltár is az élet és a halál útját veti össze, akárcsak a kereszténység legősibb nem sugalmazott irata: a Didaché. Tehát az élet útján járók vannak beírva az élet könyvébe, mert az erkölcsi parancs megtartása a szeretet jele: „Aki szeret engem, megtartja az én parancsaimat”⁵⁵ — mondja az Úr Krisztus.

d) Az utolsó az élet koronája. A korona a fej ékszere, az élet koronája tehát betetőzése boldogulásunknak, üdvösségünknek. Ez a korona jutalom: a kiállott szenvedések, kísértések, próbák, versenyek, a meg nem tört hűség jutalma a Szentírás szerint. „Légy hű mindhalálig és neked adom az élet koronáját” — írja Szent János tollával az Úr.⁵⁶ Ez a korona romolhatatlan: „Akik földi versenypályán küzdenek, hervatag koronát kapnak, mi ellenben hervadhatatlant”⁵⁷ — írja Szent Pál. Egészen világos Szent Jakab szava: „Boldog ember, ki a kísértést kiállja, mert ha hűnek találta, elnyeri az élet koronáját, melyet Isten az őt szeretőknek ígért.”⁵⁸ Tehát az élet koronája átsugárzik erre az életre is és a kísértések próbája alatt is a jövő jutalom boldogságával vigasztal.

⁵³ Bar. 3, 9.

⁵⁴ Deut. 30, 19.

⁵⁵ Jn. 14, 23.

⁵⁶ Titk. Jel. 2, 10.

⁵⁷ I Kor. 9, 25.

⁵⁸ Jak. 1, 12.

Ez tehát a természetfeletti élet útja: fakad a keresztről mint az élet fájáról, erősödik az Oltáriszentség mint az élet kenyere által, újjászületik a keresztség hullámából mint az élet vizéből, ráterel bennünket az erkölcsi világra mint az élet útjára, beír Jézus szentséges Szívébe mint az élet könyvébe és a végén örök boldogsággal jutalmaz meg mint az élet koronájával. Ez az élet titkos, külső szemlélet számára hozzáférhetetlen: „A ti életek el van rejtve Krisztussal Istenben.”⁵⁹ A földi élet ugyan tapasztalás tárgya, mégis sokkal gyengébb, mint a természetfeletti élet: a Szentírás hamar hervadó virághoz, elszálló emberi lehel-lethez, párához hasonlítja, mely ma van, holnap elszáll, elhervad, elmúlik. Nekünk arra az életre kell törekednünk, melyről Jézus mondotta: „En azért jöttem, hogy életük legyen és bővebben legyen.”⁶⁰

Jézus szentséges Szíve

A szív rejtett szerv: csak működésének tünetei, eredményei észlelhetők. Jézus isteni egyéniségében sem látható szentséges Szíve; itt-ott tesz csak említést felőle a szeretet vagy szenvedés kapcsán. Szent oldalsebe sem oly tág, hogy beletekintésünk támadhatna a szent szeretet műhelyébe. De az Úr minden tanításának, cselekedetének, csodájának, megváltói halálának mögöttes van az ő végtelen szeretetének, tehát szentséges Szívének üteme, dobogása.

a) A mi Istenünknek van Szíve, — ez az első igazság, amit a szent Szív kultusza hirdet.

A pogány istenezsmék szívtelen, kegyetlen istenekről tudnak, vagy ha van is szívük, az csak egymással űzött mitológikus szerelmekre, kalandokra való csupán, emberiség szeretetére, megváltására nem. Ezért nem is szeretik őket, legfeljebb félnek tőlük, akik babonából hisznek bennük. Az ószövetség Istene már szeret: választott népe iránti szere-

⁵⁹ Kolossz. 3, 3.

⁶⁰ Jn. 10, 10.

tete az Énekek Éneke képeibe öltözik, a bűnbánó emberi-ségen szánó szívvel könyörül, ad szabadulást Egyiptomból, Babilonból, manná-t az égből, támaszt prófétákat, akik egyre erősítik a reményt a Megváltóban. De arca láthatatlan; akik víziókban találkoznak vele, mint Hágár, Jákob, Mózes, halálukat várják; szava mennydörgés, amit csak kiváltságosak bírnak el, ők is csak hosszabb előkészület után; keze intésére félelmes csodák dühörögnek alá; ki merné megközelíteni Szívét, ki merné annak melegére ráhajtani kételkedő fejét vagy rátenni fázó, reszkető kezét?

Az újszövetség Istene kétszeresen szeretetből jön hozzánk: az Atya szeretetéből, mert „Úgy szerette Isten e világot, hogy egyszülött Fiát adá”,⁶¹ és a Fiú szeretetéből, aki „keresni és üdvözíteni jött azt, ami elveszett”.⁶² Kisdédként jelent meg itt a földön és „körüljárt jót cselekedvén”.⁶³ Megváltásunknak rúgója, csodáinak motívuma szentséges Szíve: „Szánom a sereget”,⁶⁴ „Én vagyok a jó pásztor, aki életemet adom juhaimért”,⁶⁵ és „Nagyobb szeretete senkié sincs, mint aki életét adja barátaiért.”⁶⁶ Az evangéliumokat kellene lemásolni, ha ezt végigigazolni akarnók, hogy a mi Istenünknek Szíve van.

Mit jelent azonban ez? Nemcsak a fizikai szervet, a testi organizmus központját. Erkölcsi értelemben is veendő. Mert a kereszténység főparancsa a szeretet, ennek forrása, szimboluma, középpontja a szív. Alacoque Szent Margitnak megjelenő Jézus Szívére mutatva mondotta: „Ime a szív, mely annyira szerette az embereket!” Bennünk is a szívet keresi, ez az ő hajléka, szentélye, műhelye, nyugvóhelye. Egész megváltásunk az isteni könyörületesség, irgalmasság, megbocsátás és engesztelés műve, mindez egy szóval szeretet, mely az isteni Szívből árad. Ezért bennünk is a szív erényeit sürgeti, neveli, öntözi, nekünk is irgalommal kell lennünk gyermekhez, szegényhez, bocsánattal az

⁶¹ Jn. 3, 16.

⁶² Lk. 19, 10.

⁶³ Ap. Csel. 10, 38.

⁶⁴ Mt. 15, 32.

⁶⁵ Jn. 10, 11.

⁶⁶ Jn. 15, 13.

ellenünk vétőkhöz és minden kisdedben, szegényben Jézust kell látnunk és vele ezért jót kell tennünk. Ha szív dobogna minden mostoha lélek mellében, nem volna ennyi békétlenség, háború, nyugtalanság, szenvedés e földön. Mert az élet Istentől adott keresztjei semmik azokhoz képest, amiket az emberek szívtelenségből, gonoszszágból egymás vállára raknak.

A mi Istenünknek: Jézusnak tehát a mienkhez hasonló piros Szíve van, mely a szeretet lángoló tűzhelye, melyben a bölcseségnek és tudománynak összes kincsei megvannak, mely mindannyiunk szívének Királya és központja. Szív küldjön szívhez szívesen és kölcsönösen imádságot, áldást, kérést és meghallgatást, panaszt és részvevő vigasztalást. Itt nyílik ki a mi isteni vallásunkban a kapu a kedélyvilág színes kertjére. A mi vallásunk nem rideg tanrendszer, nem is a puritán presbiterián „Du sollst, du kannst” kietlen világa, nem is szabadjára engedett álmissztikai kalandozás, hanem csodálatosan isteni és egészségesen emberi: minden nemes teremtettséghez vonz, foglalkoztat, kiépít, megnyugtat, boldogít. Ennek megfelelően emberi szívünk a jó Istenben is a szívet keresi, az örök gyermek vonzalmával simul az örök atyai szívre és ebben a kedélyi elmélyülésben, kiegészülésben lesz alanyi élmény a vallás, itt kap színt, illatot, dallamot annak sokprizmás igazsága, ténye, malasztja. Az egyéni áhítat kopogtat alázatosan Jézus szent Szívén, legbizalmasabb, legégőbb kéréseit ennek sebébe rejt, ahol maga is védelmet és oltalmat talál. A szeretet tűzhelyén kíván felmelegedni, megpihenni, átistenülni.

A mi Istenünknek tehát van Szíve, a mienkhez, a bűnt kivéve, mindenben hasonló, áldott jó Szíve. Nem indulatoknak, kusza vágyaknak székhelye, hanem az isteni jóság és szeretet frigysekrénye. Sokat, sőt mindent kívánunk magunknak, mikor e kedves fohászt ismételve júnus havában: „Jézus szentséges Szíve, tedd szívemet a tiedhez hasonlóvá!”

b) A másik mozzanat, melyet az isteni Szívben csodálunk, az a körülmény, hogy a szeretet tűzhelyén túl a másik nagy életértéknek: a szenvedésnek fókuszát is tisztelhetjük benne.

Ami emberi életünket emeli, nemesíti, gazdagítja — az a szeretet és a szenvedés. Mind a kettő a szív világának ékszere. Érzéketlen, szívtelen emberek nemcsak szeretni nem tudnak, hanem szenvedni sem, vagy apathikus közönyvel vagy átkozódó, fogcsikorgató dühvel viszik keresztjüket. A szenvedés kulcsa, a kereszt titka és áldott értelme: a szeretet hiányzik náluk, így abból semmi érdemet sem tudnak szerezni. Szent Pál a pogányok bűnei okául azt hozza fel, hogy „érzés nélkül valók”.⁶⁷ Ezért a szenvedés náluk létiszonyt keltő árnyék az élet arcán vagy esztelen zsarnokok kéjelgő kegyetlenkedése tehetetlen ártatlanokon.

Jézus szentséges Szíve gyalázatokkal tetézt, lándzsával átdöfött, gonoszságainktól megtört Szív. Nemcsak a szeretetnek áldott sugarai áradnak belőle, de a kereszt, a töviskorona is innét merednek elő: a szenvedés azokért, akiket szeret. Ez is közös vonás velünk: csak emberi szív tud szenvedni, mert ez egyetemes földi törvény még azokra is, akik nem tudnak szeretni. Szentséges Szíve élénk dobogta a szeretetből történő szenvedés áldott ritmusát, hogy így hasonló lehessen a mi szívünk az ő szentséges Szívéhez. Isten jósága emberi szívben szenved: van-e ennél nagyobb életformaközösség Isten és ember között? Az istenemberi áldott Szív itt a szenvedés vonalán teszi még mélyebbé, kedélyileg gazdagabbá katolikus életünket, mely sohasem panaszolhatja keserűen: nincs senkim, ki meghallgatna, megértene, megvigasztalna. A részvevő szív együtt szenved a szenvedővel, a panaszkodóval, mintegy saját szenvedéseiből merít megértést más terheinek megértéséhez, megosztásához. Mivel pedig a szenvedésben is az Úr Jézus szentséges Szíve az első, azért legtöbb vigasztalásra, megnyugtatóra is nála találhatunk a litánia szavai szerint: Jézus Szíve, minden vigasztalás kútfeje, melynek jóságából, teljességéből mindnyájan merítettünk.

c) E végtelen szeretet és a felséges szenvedés teszi Jézus szentséges Szívét békességünk és engesztelődésünk. A béke mint az erények gyümölcse, eredménye természetes, hogy ott lakik, ahol az erények mélysége feltárul: az isteni

⁶⁷ Róm. 1, 31.

Szívben. Ez a béke innét árad ki Jézus alakjának fenségére, ez ihlet meg társaságában, környezetében. Ez válik köszön-téssé ajkán a feltámadás után: Békesség nektek, én vagyok!

De hogyan lesz Jézus szentséges Szívének békéje a mi békességünk? Hiszen a szív az egyéni kedélyélet közép-pontja, mely kisajátíthatatlanul azé, akinek keblében dobog. Ebbe behatolni, ebből valamit is elvenni kívülrőlő-nak nem lehet. De az Úr Jézus szentséges Szívén nyílás van: a seb ajtaja, ajka, melyen át reánk árad minden bennünket megkönnyítő, megbékéltető szeretete és reánk harmatozik értünk vállalt szenvedéseinek drága eredmé-nye. „A szív titkai tárultak fel a test nyílásán keresztül” — írja Szent Bernát.⁶⁸ Krisztus az emberiség feje, javai-ban a tagok is részesednek, az ő békessége tehát a mienk is. Akinek a szíve hasonló lesz az ő Szívéhez, aki tanult a szelíd és alázatos isteni Szívtől, annak az isteni Szív békessége is sajátja lesz: harmonikus lélekkel nézi és éli az erőnyes életeszményt: az istenember Krisztust. — Más-részt valóban a megváltás békített ki bennünket Istennel, ez pedig a könyörülő irgalmas szeretet műve és így Jézus szentséges Szívének ajándéka. Igaza van a szentmise szö-vegének: „Isten Báránya, ki elveszed e világ bűneit, add meg nekünk a békét!” Mert békét valóban csak az adhat, aki bűneink terhét elveszi és ez Jézus irgalmas Szíve, mely magára vállalja terhünket és végtelen értékű verejtékével, könnyeivel és vércseppjeivel kifizeti adósságunkat.

Ezért a mennyei Atyával való kiengesztelődésünk is Jézus szentséges Szívének köszönhető. Szolga voltunkból fiúvá, örökössé lettünk. A félelem testamentumát felvál-totta a szeretet áldott köteléke. Isten ítélőszéke a kegye-lem trónusa lett számunkra: ez mind azért, mert szent Fia helyettünk és a mi képviselőtünkben szenvedett. Nem csoda, ha az Egyház énekelve imádkozó anyai ajka felkiált Szent Agostonnal: „Oh inaestimabilis dilectio charitatis, ut ser-vum redimeres — Filium tradidisti!”

A nálunk az eucharisztikus színek alatt velünk dobogó isteni Szív örök állandóságát jelenti ennek a szeretetnek,

⁶⁸ Hom. in Cant. cant. LXI., 4.

szenvedésnek, békének és engesztelődésnek. Az eucharisztikus szentség szeretet, az eucharisztikus áldozat misztikus szenvedés és engesztelés, az eucharisztikus étel békeség. Erre a Szívre kell hallgatnom, ebből kell tanulnom, merítenem, ennek kell panaszkodnom, ezen kell vigasztalódnom. Szent Bernát kegyelmi ihletével, költői idealizmusával és mély vallásos misztikájával kell kutatnom, szeretnem, hirdetnem az isteni Szívet, mely így egész hitéletünknek kristályosodási középpontja lesz. Megtalálom ezt az isteni Szívet a szeretet legnagyobb alkotásában: a legméltóságosabb Oltáriszentségben, melynek már csak eléje térdelni is — akár magasra meredő dómoszlopok közt, akár egészen egyszerű, virágillatos falusi kis templomban — édes béke, isteni csend, melyben — mint Illéshez a lány esti szellőben — beszélni kezd hozzám az isteni Szív és viszontszeretetre int, áhítatra hangol és a szeretet édesen puha bölcsőjében elringat.

Jézusomnak édes Szíve,
Légy a mi menedékünk!

Országunk legyen Jézus Szívée!

Mikor Isten választott népe a hosszú babiloni fogságból hazatért, Ezdrás és Nehemiás vezérek alatt elkezdték építeni az azóta rommá lett szentvárost: Jeruzsálemet. Mikor sok nehézség és akadály után felépült országuk szíve: a főváros és újra állt a szentély, Júda megmaradt fejedelmei, a papság, az énekesek és zenészek, utánuk pedig az egész nép felment a várost körülvevő falakra és ott egymástól jobbra-balra térve körmenetben mentek végig a falakon, míg az ellenkező oldalon összetalálkoztak. Így felállva felül körben megszentelték a várost és Isten áldását kérték az újjáépült városra és országra.⁶⁶

Országunk felajánlása Jézus szentséges Szívének

⁶⁶ Neh. 2, 12 skk.

ugyanazt célozza: szeretnők országunkat, annak lakóit, értékeit, szándékait, családait, vezetőit, halottait Isten különös oltalmába ajánlani. Szeretnők, ha Jézus szentséges Szívébe beleírná és onnét soha kitörölni nem engedné országunknak nekünk annyira kedves nevét. Ohajtanók, hogy ígérete szerint kegyelemkincseinek kiosztásában se határt, se mértéket ne ismerjen a szentséges Szív irányunkban, akik ebben az országban lakunk.

Az elgondolás, melyet a vallásos pietás sugallt, kétségtelenül helyes, mert nemcsak egyének, de közösségek is Isten számadói. Az ember nemcsak mint egyén, hanem mint állam, mint nemzet, mint város és község is köteles vallásos lenni. Itt a földön minden Istené, az ő terveiből, üdvözítő szándékaiból, parancsaiból az emberi közösség sincsen kioldva. A legősibb emberi társulás, melyből minden egyén származik és mely sokkal régebbi, mint az állam: a család, egyenesen szentség és szentély. A családokból előálló város és állam sem lehet tehát hitközömbös, tisztán evilági alakulat; Isten gondo'atainak ezekben is szükségképen érvényesülniök kell. Hogy ez mennyire így van, világos abból, hogy Istennek kegyelmei sem csupán egyéneknek szólnak, vannak közösségi malasztok, közületeknek szánt kegyelmek is. Mennyi kegyelmet, mennyi isteni hívást, segítséget pazarolt Isten a választott népre, az ószövetségi szentvárosra: Jeruzsálemre, és mennyi áldást, segítséget, kegyelmet adott az újszövetségi választott népnek: a kereszténységnek és a mi szent városunknak: Rómának! És ma is vannak szent helyek és szent idők, ahol és amikor több isteni támasz, segítség jut osztályrészül, mint másutt és máskor. Itt vannak a nagy búcsújáróhelyek: Mária-Zell, Lourdes, Czenstochowa, Loreto, itt voltak a szent évek: a Szent Imre-év, Szent István-év, a jubileumi év, mennyi kegyelem áradt azokra, akik e lélekemelő évek megszentelt árjával vinni engedték magukat! De éppígy lehetséges, hogy közösségeknek is vannak bűneik, hogy városokat és országokat is elérhet Isten büntetése, hogy a bibliai Szodomától kezdve a halál holt tengerébe süllyednek el korok, kultúrák, városok, népek, országok, melyek Istentől elpártoltak és a nekik kiszabott

műhelyrészt a történelem folyamán vagy visszautasították vagy nem töltötték be engedelmesen. Isten törte le Babel kevély tornyát, Isten mentette meg a böjtölő Ninivét. Maga az Úr Jézus kiáltott jajt Betsaidára és Korozaimra, mert még a pogány Tirus és Sidon városa is Istenhez tért volna, ha annyi csodát lát, mint amennyit ezek láttak.⁷⁰ Sőt közösségek életében már itt a földön jelentkezik Isten irgalma vagy igazságossága, mert egyének jutalma vagy büntetése maradhat a túlvilágra, de közösségek itt veszik el bérüket vagy büntetésüket, mert a túlvilágon nincsen szerepük, rendeltetésük.

De legtanulságosabb e tekintetben, amit az Úr Jézus szánakozó isteni Szíve a szentvárosról: Jeruzsálemről mond. A városnak mint közösségnek veti szemére, hogy megöli a prófétákat, hogy megkövezi azokat, akiket Isten hozzá küld, hogy nem akarja, hogy a Megváltó isteni szeretete összegyűjtse fiait, mint a tyúk az ő csirkéit, hogy nem ismerte fel látogatásának idejét, hogy nem vállalta mindazt, ami békességére szolgálhatott volna. E vádak után kimondja isteni ítéletét: „Rád jönnek a napok és körülvesznek téged ellenségeid árkokkal és megszoronganak mindenfelől és lerontanak téged és fiaidat, akik benned vannak és nem hagynak benned követ kövön: íme pusztán hagyatik nektek a ti házatok és engem sem láttok mindaddig, míg azt nem mondjátok: Aldott, ki az Úr nevében jó.”⁷¹ E szavak annál súlyosabbak, mivel a könnyező Úr Jézus mondta őket. Mert a könnyek forrása a szeretet, tehát végelemzésben a Szent Szív volt, hiszen helyesen ítélték a zsidók, mikor a Lázár halálán könnyező Jézusról azt mondták: „Íme mennyire szerette őt!”⁷² Így mi is elmondhatjuk: Íme mennyire szerette városát! Szíve vérént ontotta érte, szeme könnyeit sirta felette, innét harsogta szét igéit, itt állította fel keresztyét, oltárát, de mikor mindez hiábavalónak bizonyult, feltámadása után elment Galileába és nem pazarolt többet megváltói isteni szeretetének bőségéből a

⁷⁰ Mt. 11, 21.

⁷¹ Mt. 23, 37 skk.

⁷² Jn. 11, 36.

hűtlen városra, mely az isteni türelem idejének lejártá után el is pusztult, mint ahogy Jézus Urunk megjövendőlte volt.

Országok, városok, közösségek is lehetnek tehát Isten Szíve szerint valók és lehetnek bűnösök. Érheti őket Isten kímélő jósága, de büntetése is.

Mi magyarok a mostani nehéz időkben meg kell, hogy érezzük látogatásunk idejét. Súlyos félelmek, nélkülözések, aggodalmak között élünk, itt az ideje felismernünk mindazt, ami békességünkre szolgál. Ez pedig nem egyéb, mint engedni, hogy az Úr Jézus jóságosan összegyűjtsön bennünket, mint a tyúk az ő fiait szárnyai alá. Nem más, mint hívása Jézusnak hozzánk a tőle megjelölt ének szavával: *Aldott, ki az Úr nevében jő!* Ez annyit jelent, mint Jézus áldott vérét, verejtékét és könnyét magunkon érezni, mint szentséges Szívébe beiratkozni országunk és népünk nevével, családjával, értékeivel.

Valamikor ez így is volt: az egész keresztény világ Isten országa, Isten városa volt: civitas Dei, ahogyan Szent Agoston kifejezte. Szent volt a magánélet és a közélet minden vonatkozása is vallásos színekkel volt teleszöve, kiváltképpen minálunk: Mária országában, Magyarországon. De a renaissance és a hitújítás óta lassú, fokozatos profanizálódás, elvilágiasodás indult meg, mely először a közéletet oldotta ki minden vallásos kapcsolatból, hogy azután a családot, hogy majd végül az egyént tegye egészen vallástalanná, pogánnyá. Az állam hitközömbös, indifferens lett, nagyon sok népnél elvált az Egyháztól és nem törődött többé az igaz hit eszméivel, igazságaival, követelményeivel. Az Isten kegyelméből való, egyházi méltóságoktól megkoronázott királyok és uralkodók helyébe jöttek a választók kegyéből uralkodó köztársasági elnökök. Egészen evilági lett a közművelődés, mely a tudományok Királynőjét: a hit-tudományt megfosztotta koronájától és tudomány jellegét is elvitatta. Egészen hitközönyös lett az utca világa, a nyilvánosság fóruma, melyen úgyszólván semmi sem emlékeztet Istenre, Jézusra, örök életre. Egyre ösztövérebbek lettek körmeneteink, az Egyház egyre jobban visszaszorult a sekrestyébe, elvesztette lassan hatását a külső világra. Egészen hitetlen, erkölcstelen lett a szórakozások világa, zsidók

kezébe került a sajtó, országos és városi viszonylatban szabadkőművesek kezébe jutott a politikai élet olyan tiszta katolikus lakosságú országokban is, mint Franciaország, Olaszország. Rómának XIII. Leó pápasága alatt zsidó polgármestere volt, aki csendháborítás címén korlátozta a harangszót a kereszténység szívében és fővárosában! Ez az elvilágiasító irányzat lassan tovább merészkedett; behozta a polgári házasságot, annak természetfeletti jellegét, szentségi mivoltát egészen tagadva, polgári jogügyletté fokozta le. Behozta a polgári anyakönyveket, a halottégetéssel profanizálta a temetőt, hogy az élet eme legkomolyabb fejezetét is megfossza vallási jellegétől. Azután gazdasági téren megszüntette a céheket, a régi szép céházslók múzeumokba kerültek. A vallástalan munka azután megtermelte az osztályharcokat, forradalmakat és ezt az egész mai rettenetes világot, melynek átkait egyformán nyögjük, jók és gonoszok mindnyájan. A vallás magánügy lett, pedig közügygé kell lennie, mert különben Jeruzsálem sorsa integet felénk fenyegetőleg.

Akik Szent Péter trónusán őrt állottak, mindig figyelemzették az emberiséget a bajokra. Mikor a westfáliai béke sirba tette a vallásos gondolatokon alapuló középkori közjogot, X. Ince pápa ünnepélyesen tiltakozott ez ellen. IX. Pius pápa összeszedte kora tévedéseit és ezeket egy külön gyűjteményben: a Syllabusban 1864-ben a világ tudomására hozta, mint jövődő bajok forrásait. A nagy XIII. Leó pápa a múlt század 80-as, 90-es éveiben egymásután adta ki világjelentőségű körleveleit az államok keresztény rendjéről, az igazságos és helyes gazdasági rendről. Immortale Dei és Rerum novarum enciklikái mindig erre mutattak rá: a közeletnek vissza kell kanyarodnia a vallásosság útjára. Ugyanezen az úton haladt boldogemlékü XI. Pius pápánk is, ki a változott viszonyok között megújította XIII. Leó nagy eszméit és sürgette a Quadregesimo anno körlevelében a nyilvános, politikai, gazdasági élet visszatérését krisztusi elvekre és alapokra. Mert különben népek és országok aposztáziája következik, ami a szovjet példájában már meg is valósult, mint az istentelenség országa.

Országunk felajánlása Jézus áldott Szívének tehát azt célozza, hogy a vallás nálunk ne magánügy legyen, mint ahogyan a szociáldemokraták szeretnék, hanem nagyon is közösséggé váljék Jézus szándéka szerint.

Tény, hogy a régi középkori közéleti kereszténységből még nálunk Magyarországon maradt meg átlag a legtöbb. Országunk alapítása összeesik a kereszténység felvételével. Nagy királyaink egyúttal az Egyház szentjei. Országalapító Szent Istvánunk Jobbja egyúttal a katolikus Egyház ereklénye. Nemzeti jelvényünk: a korona szent és a pápa ajánlása. Nemzeti dalunk nem csatadal, nem is királyhimnusz, hanem templomban is énekelt áhítatos ének: Isten, áldd meg a magyart! Alkotmányunk alaptétele: a Szent Korona tana katolikus tan, Krisztus titokzatos teste tanának politikai másolata. Történelmünkben is egybeforrt hazánk védelme és a keresztény hit oltalmazása. Sok városunknak van fogadalmi temploma. Iskoláinkban, városi közgyűlési termeinkben ott van a szent kereszt jele. Vannak szentjeink, és hisszük, hogy nagyon sokan vannak, kik Isten áldásával hagyták itt országunkat és a mennyországba mentek.

Mármost országunk felajánlása hivatalosan, tudatosan is katolikussá fogja tenni közéletünket. Országunk közéletében, politikai állásfoglalásaiban, közigazgatásában, országvezetésében egyaránt katolikus, Jézus szentséges Szívének tetsző álláspontot kell elfoglalnia. Katolikus szellem kell, hogy áthassa ujságjainkat, utcai nyilvános életünket, kirakatainkat, divatszalonjainkat, nyilvános fürdőinket, sehol sem szabad erkölcstelen, Jézus szentséges Szívét sértő magatartásnak lennie, a katolikus jelleg meg kell, hogy lássék szórakozásunkban, gazdasági munkánkban, termelésünkben, piacok keresésében, szegényeink, gyermekeink gondozásában egyaránt.

Hogy ez megvalósulhasson, kezdeni mégis az egyéneknek kell. Goromba szavakból nem tudok szerkeszteni szép felköszöntőt, haszontalan, vallástalan egyénekből nem lehet keresztény, vallásos jellegű ország. Ezért minden családba kell Jézus Szíve-kép, mert ő mondotta: Én megáldom a házakat, ahol szívem képét tiszteletben tartják. A családokat is fel kell ajánlani Jézus szent Szívének. Kellenek jó

keresztény családok, ahol valamennyien tartják az elsőpénteki ájtatosságot. Ki kell fejlesztenünk a Jézus Szíve-triduumokat, a Jézus Szíve-körmeneteket, meg kell szentelnünk június egész hónapját a Szent Szív tiszteletére. Több papi és szerzetesi hivatásnak kell kisarjadnia a jó családokból tiszta nemzedéknek kell támadnia Jézus szent Szíve tiszteletére országunk ifjúságából.

Miért ajánljuk országunkat éppen Jézus szentséges Szívének? Azért, mert Jézus szent Szíve 12 ígérete között vannak olyanok, melyek különösen üdvösek a mai szomorú időkben mindannyiunknak. Azt ígéri többek között az Úr Jézus, hogy akik az ő szent Szívét tiszteletben tartják, azoknak megad állapotukhoz szükséges minden kegyelmet, azoknak családjában békességet szerez, azokat szenvedéseikben megvigasztalja, azoknak minden vállalatát megáldja, azoknak biztos menedékük lesz életükben és halálukban. Nem vagyunk-e mindezekre jobban ráutalva ma, mint bármikor máskor? Nem kell-e minden erőnkkel kérni az Úr Jézust, hogy írja be szentséges Szívébe mint az élet könyvébe neveinket, családjainkat, népünket? Ha soha ki nem esünk innét, akkor itt uralkodik, virraszt országunk felett az isteni Szív és ránk sugározza kegyelmi ragyogását az általános nagy borulásban.

A mennybemenő Jézus nem vitt magával semmi egyebet tőlünk, mint szent sebeit. De ezekkel nem vádolólk, hanem ügyvédünk kíván lenni mennyei Atyja előtt, akinél felmutatja majd e szent sebeiket: nézzed, Atyám, ennyit szenvedtem érettük, ó ne legyen hiába szenvedésem drága áral De itt is legtöbbet szent Szívének sebe fog mondani, mert oda vagyunk valamennyien beleírva, közbenjárása tehát innét a leghatékonyabb mindannyiunk érdekében. Valószínűleg tehát rajtunk magyarokon is Jézus áldott ígéje: „Ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, én is ott vagyok közöttük.”⁷³ Mennyire köztünk van tehát akkor, ha nem is az ő nevében, hanem az ő Szívében jövőnk össze! A Jézus szent Szíve litániájában van ez a könyörgés: „Jézus Szíve, örök halmok kívánsága — irgalmaz

⁷³ Mt. 18, 20.

minekünk!" Legyen mostantól fogva a magyar címerben zöldelő hármashalmoknak is kívánsága, óhajta Jézus szentséges Szíve, a magyar földnek, népnek legyen oltalmazója, hogy igaz legyen éppen rajtunk magyarokon a kereszténység esdő imádsága: Jézus szentséges Szíve, jöjjön el a te országod!

A Szentlélek képeskönyve

(Theologia symbolica.)

Emberi érzékelő természetünk teszi, hogy elvont igazságok, vallási és szellemi valóságok bizonyos megjelenítést igényelnek. Testbe öltözött lelkünk szereti a lelki tényeket is megtestesíteni, így érzékeinken keresztül hatásuk is élénkül, erősödik. Ezúton testünk is valamiképp részt kér és kap a lélek munkájából, annak gondolatait ábrázolja, eszméit szövegekbe, dallamokba, mozdulatokba fogalmazza, ezáltal megjeleníti, éli és kifelé mások irányában is hirdeti azokat. Testünk a Szentírás szerint a Szentlélek Isten temploma, érzékszerveink a kapuk, az ablakok, a szószerző, az oltárgyertyák, az orgona szerepét viszik és vállalják, hogy ebben a templomban istentiszteletet végző pap: a lélek megfelelő környezetben mutathassa be áldozatát és bonthassa ki áhítatát.

A test és az érzékszerv természetesen nem tud mást érzékelni, mint testi formákat, érzékelhető kereteket; a lelki tartalom felismerése az emberi szellemé marad. Így születik meg az ugyancsak testből és lélekből álló szimbolum. De amint a test nemcsak kerete, háza a léleknek, hanem kifejezője is: „Es ist der Geist, der sich den Körper baut” — éppúgy a szimbolumnak érzékeink alá eső része is kell, hogy jelezze, ábrázolja, kifejezze a szellemi tartalmat, eszmét, gondolatot. Ez az egybevágódás a két mozzanat között: a tertium comparationis az, ami a szimbolumot voltaképpen teszi. Ezt megtalálni annyi, mint a jelképet megérteni.

Isten az anyagvilágot természetfeletti erőknél, értékek-

nek nemcsak jelzésére, de eszközlésére is felavatta a szent-ségeken. Ettől az isteni biztatástól vezetve építette ki az Anyaszentegyház a maga gazdag szimbolikáját vallásos művészetében és istentiszteleti liturgiájában egyaránt, annál is inkább, mivel az első három századon keresztül a katekombák egyháza a szimbolumok tolvajnyelvén beszélt. Így jelképekké lettek az állat-, növény-, anyagvilágnak mind-amaz egyedei, melyek a kegyelem, a szellem, a lélek világával valamelyes hasonlóság alapján egybevághóságot mutattak. Így az állatvilágból már biblikus szimbolumok a bárány, kígyó, galamb, bak, Ezekiel látomásában az ember, sas, ökör, oroszlán, továbbá Jákob áldásának számos képe. Az egyházművészetben ezekhez társult igen sok más: a teknősbéka, gyík, páva, hal, kakas, a négy elem képei, a zodiákus jegyei, a pelikán, fönixmadár stb. A növényvilág szimbolumai: a kalász és a fürt, a pálma, lilium, mákvirág, füge, tövis és bojtortján, gránátalma stb. Az anyagvilág jelképei viszont a víz, olaj, balzsam, hamu, tűz, tömjén, horgony, homokóra, kehely, pásztorbot, hajó, kulcs, korona, könyv és az erényeknek, a loretoi litániának számos más jelképe. Ezekhez kapcsolódnak a figurális jegyek, Krisztus- és Mária-monogramok, címerek stb.

A szimbolum lényegét abban a mozzanatban kell keresnünk, amelyben az egybevághódás valóban mutatkozik. Ez néha csak egyetlen vonás, egyetlen jegy, a többi sokszor éppen ellentétes a jelzett dologgal vagy annak tulajdonságaival. Így most is mindenütt csak a tertium comparationis-t keressük, hogy ezáltal a kegyelem világának az állat-, növény- és anyagvilággal való találkozásai, a katolikus szimbolika mély értelme világos legyen előttünk.

I.

Az állatvilág szimbolumai.

1. *A bárány.* Még biblikus kép; az ártatlanságnak, szelídségnek és áldozatoságnak jelképe. A nomád pásztorélet fókuszja. Körülötte játszódik le az ó- és újszövetség számos eseménye, egyénisége, tanítása. Ábel, Jákob, Mózes, Dávid

mind pásztorok voltak. Pásztorok hivatalosak először Jézus jászolához, az első ajándék ott talán a bárány. Az Úr önmagát Jó Pásztornak nevezi (Jn. 10.). Szent Pétert is főpásztorrá teszi (Jn. 21, 15.). Bárány az első, Istennek tetsző áldozat Ábel oltárán; ez az egyiptomi kivonulás megmentő áldozata és az egész ószövetségi kultusz középpontja. Izaiás (53, 7.) és Jeremiás (11, 19.) szelídségét emelik ki, amint nyírója és megölője előtt hallgat és így előképe a földi törvényszék előtt némán álló Jézus Krisztusnak. Keresztelő Szent János Isten Bárányaként mutatja be Jézust a népnek, mint akinek legfőbb szerepe áldozati lesz: elvenni élete árán e világnak bűneit (Jn. 1, 29, 36.). A Titkos Jelenések Könyvének középpontja a Bárány, ki a mennyország szövétneke (21, 23.), kinek trónusa előtt a 24 agg, a szűzek és vértanúk serege hódol (5, 6, 8.), akinek mennyegzője a legcsodálatosabb vízió (19, 7.); boldogok, akik megmosták stólaikat a Bárány vérében (22, 14.). Ezért a keresztény egyházművészet már a legrégebb időktől kezdve szívesen használta szimbolumként a bárányt.

A bárány első tulajdonsága az ártatlanság: nincs semmi támadó fegyvere, sem foga, sem körme vagy szarva. Senkinek sem árt, sőt mindenkinek használ. Így hasonlóvá lesz a Gyermeke Jézushoz, aki az ártatlanság örök eszménye. Másik tulajdonsága a szelídség: megszelídített állataink között is a legszelídebb, nincs benne semmi vadság. Csendesen tűri a nyírást, követi a pásztor hívását, a nyáj kolompját.

Éppen ezek miatt a tulajdonságok miatt lett áldozati állat: úgy vélték, ártatlan, szelíd vére legjobban tetszik Istennek, ezért békeáldozat lett az ószövetségi kultuszban. Mindegyik mozzanat alkalmas arra, hogy a bárány képében Krisztust keressük. Ő ártatlan és ártalmatlan, szelíden tűrő és békességünk töretlen csontú áldozata. Bűne sohasem volt, ártani senkinek sem ártott, szelíd volt és alázatosszívű, aki ártatlan halála által elvette e világnak bűneit. Egyházát nyájhoz, papjai munkáját a pásztoréhoz hasonlította, maga pedig életét adta juhaiért.

2. *A bak.* Az egész ószövetségen át a bűn szimboluma. A bűnért bemutatandó áldozat tárgya: a főpap ráolvassa a nép bűneit az engesztelés napján és elkergeti a pusztába,

mely mint víztelen, terméketlen hely a sátán lakása. Az újszövetségben az utolsó ítéleten a baloldalon állókat nevezi az Úr Krisztus bakoknak. Szent Pál a zsidókhoz írt levelében fejtegeti, hogy vérenek mégsem volt bűneltörlő hatása (Zsid. 9, 13; 10, 4.). — Maga az állat veszekedő, buja és bűzös. Erősen aktív nemisége, irigysége és féltékenységére kötelező, veszekedő természetűvé teszik. Bűze messziről érzékelhető, átható és undort keltő szag. Középkori népmondák és babonák csaknem állandó kapcsolatban tartották az ördöggel és boszorkányokkal.

A bűn fekete világát érzékelteti ez a szögletes szemű, hajlotszarvú, szakállas, csülkös állat. A bűn kielégülést keres, ezért állandó nyugtalanság forrása. A bujaság speciálisan földi és testi bűn, Isten országában nem marad szerepe a nemi különbségnek. Voltak szentek, akik a halálos bűnben lévő embereket kellemetlen szagukról, a tisztalelkűeket pedig jó illatukról ismerték fel. Valóban: mi Krisztus édes illata kell hogy legyünk az Apostol szerint.¹⁴ Ha a jó Pásztor tiszta bárányai maradunk, angyalai külön választanak minket a bakoktól és Jézus jobbjára állítanak.

3. A kígyó. A paradicsomi jelenet óta a sátán jelképe, aki kígyó képében jelent meg és csábította el őszüleinket. Isten átka van rajta azóta: mellén csúszik és a föld porát eszi; a legnagyobb megalázása ez a kevélység szellemének. Fejét a tiszta Asszony tapossa széjjel, mikor már gyűrűibe fogja a világot. A Jelenések könyvének szörnyű kígyója (12.) mutatja az ellenkezést a tiszta Szűzanyával. A lázadó zsidók büntetése a tüzes marású kígyók a pusztában, a menekülés egyetlen módja a keresztrefeszített érc kígyó: Krisztus keresztthalála megfeszítette és leszögezte a sátán hatalmát. Szentek áspis- és basiliskuskígyókon járnak; ha Jézus követői veszik kezükbe, nem árt nekik, mint Szent Pál esete mutatja. (Lk. 10, 19; Mk. 16, 18; Ap. Csel. 28.) Jákob áldásában Dan törzsét megáldva Dant úton lévő viperának mondja, amiből azt következtetik, hogy Dan törzséből támad majd az Antikrisztus. És valóban, Dan törzse kimarad a mindenszenteknapi ünnepi

¹⁴ II Kor. 2, 15.

leckéből (Titk. Jel. 7.), ahol az üdvözültek fel vannak sorolva. A sátán követői az evangélium szókincse szerint viperák fajtái. Az Úr egyedül az okosságot tartotta részük-ről utánzásra méltónak: „Legyetek okosak, mint a kígyók”, — de nyomban hozzátette: „és egyszerűek, mint a galambok”. (Mt. 10, 16.)

Maga az állat földön csúszik-mászik, ami Isten átkaként jelentkező alacsonyságnak, megalázottságnak kifejeződése. Mezítelen: kéjesen vonagló, gyűrűző mozdulataival a paráznaság szimboluma. (Stuck remek vászna a müncheni Neue Staatgalerie-ben: Die Sünde.) Kétágú nyelve a hazugság jelképe, övé volt az első hazugság a földön: „Dehogyan haltok meg, olyanok lesztek, mint az Isten.”⁷⁵ Külsőleg semmi ártó fegyvere nincs, mégis kis seben keresztül azonnal ható halálos mérget olt abba, akit megmar. Így a bűn is látszatra kedves, ártalmatlan, esztétikus is lehet, elkövetése után azonban gyakran kétségbeesés, hitetlenség, vakmerő bizakodás halálos katasztrófája következik. Démoni jellegére mutat az is, hogy sok mágikus szekta tette bűvös jelvényévé a kígyót, mint például már az ókori ofiták és naasszenusok, akik a gnózis közlöjét, vallásellenes erők és tanok letéteményesét látták benne.

Krisztus Urunk szerint saját okosságával kell megvernünk őt: számolnunk kell rejtett fegyvereivel, előre vigyáznunk, hiszen a vallásosság útja keskeny; folytonos elővigyázatosságot követel az Úr intése szerint: „Vigilate!”

4. A *galamb*. Tiszta, szárnyaló, szerelmesen turbékoló, csókolódzó és igen tenyésző jószág, ezért a Szentlélek Isten szimboluma, megjelenési formája már a Szentírásban. Nincs benne semmi ragadozó vonás; szelíd, ártalmatlan, szeretetünkben élő madár; innen a néphit, hogy nincsen epéje. Noé kora óta a béke jelvénye is, ami szintén kapcsolódik a Szentlélekkel, mert csak a béke birtokában vagyunk Isten fiai. Szárnyal; hol itt, hol ott jelenik meg, ami a mindent betöltő isteni Lélekre mutat, aki ahol akar, ott fú. A galamb szerelmi élete gazdag, nem énekel, csak nyög, sóhajtozik, burukkol és igen szapora, még télen, a legnagyobb hideg-

⁷⁵ Gen. 3, 4

ben is költ: testének melegét nem veszi el december jeges lehellate. A Szentlélek Isten személyes szeretete, az Atya és Fiú titokzatos ölelése, csókja, ezért Istennek kifelé áradó, minket is az ő életében részeltető termékenysége, melyben sokan születünk újjá Krisztusban, — a Szentlélek által valósul meg, aki által Szűz Mária anyasága és az Egyház anyasága is érthetővé lesz. Az isteni Pneuma melege révén támad élet a lelkek tavaszában, ha egyébként zord korok téli hidege tölti is be a profán világot.

5. A *hal*. Őskeresztény szimbolum a görög ichthüsz név betűiben rejlő titkos értelem miatt: Jézus Krisztus Isten Fia, Megváltó. A Szentírásban Tóbiás könyvében szerepel már a hal, melyet Ráfael tanácsára az ifjú Tóbiás elfog és májával megfutamítja a sátánt, epéjével pedig meggyógyítja vak atyja szemét. Jónást, az Úr előképét, hal nyeli el és tartja fogva három napig. Az Úr Krisztus két csodás halfogás kapcsán (Lk. 5; Jn. 21.) adja a missziós küldetést és emberek halászatának nevezi a lelkipásztorkodó munkát. Tanítványai halászok voltak. Szembehelyezi a kígyóval: „Ha a gyermek halat kér, vajjon atyja hal helyett kígyót ad-e neki?” (Mt. 7, 10.) A csodálatos kenyérszaporításnál (Mt. 15; Mk. 8.) mindkét esetben a halat is megsokasította. Az Egyházat tengerbe vetett háléhoz hasonlította, melyben jó és rossz halak vannak együtt. (Mt. 13, 47.) Feltámadása után teste valóságának bizonyására halat evett tanítványaival. Szent Péter hal szájában találta meg az adópénzt, mellyel Jézus megfizette az adót. (Mt. 17, 26.)

Természetfeletti születésünk vízből és Szentlélekből tesz bennünket Krisztusnak, az igaz Ichthüsznek halacskaivá. Tertullián keresztségi monográfiájában a keresztyeneket pisculi pauci Christi-nek: Krisztus kis halacskaíának mondja, akik a sziklákon sütkérező kígyókkal szemben mindig az élet vizében élnek, melyből születtek. A pap munkaköre lelkek halászata, aminek két szabályát adja Jézus: „Evezd a mélyre!” és „Vesd ki a hálót jobbfelé!” Egyénileg leginkább a türelem erénye kell a halászhoz: csendes várása annak, hogy mit ad az ismeretlen mélység. A csodás halfogás különösképpen is mutatja, hogy a lelkipásztori munka leginkább Isten kegyelmén múlik: „Egész

éjjel halásztam és semmit se fogtam”⁷⁶ — panaszolja Szent Péter, aki az Úr szavára kivetí a hálót és annyit fog, hogy hálója csaknem elszakad. A halász sértetlenül emeli ki a halat a mélyből, nem öli meg vagy sebzi meg, mint a vadász a vadat: így a lelkipásztori munka is hasznára van a bűnből kiemelt léleknek. Isten a hívek sokasításával egyidejűleg ellátásunkról is gondoskodik: megsokasítja a kenyeret is a halakkal együtt. A pap hiveiből él: halainak szájában találja meg az adópénzt, melyre földi viszonyaiban szüksége van. Az Egyház valóban háló: törvények, intézmények áldott szövvénye, fonadéka; vannak benne rossz halak is, mert a bűnösök is tagjai az Egyháznak.

6. *A páva.* Csaknem kizárólag temetői szimbolum, a pécsi őskeresztény sírkamra is feltünteti mennyezetén a pávát. Minő mozzanatok kapcsolják az örök élettel?

A régiek azt hitték, hogy megölve legtovább eláll a húsa, tehát dacol az enyészettel: a bomlás jelei csak nagykésőn jelentkeznek rajta. Így az örök élet jelvénye, mely a pusztulás, feloszlás és enyészet tagadása. Másrészt őszkor a fák lombozatával együtt elhullatja tollait, tavaszkor viszont újra felölti pompás tollsátorát. Ennyiben a feltámadás szimboluma, a pusztuló test az örök élet kezdetén újjáéled, újra egyesül a lélekkel és annak megdicsőült tulajdonságait átveszi. A legpompásabb tollazatú madár így lesz szemléltetője az üdvözült lélek jelességeit osztó testnek.

7. *A kakas.* Mint korán kelő, hajnalt hirdető hírnök az éberség jelképe. Vigyáznunk kell és virrasztanunk az Úr utasítása szerint, mint az urukat visszaváró szolgáknak, kik nem tudják, hogy mikor tér vissza gazdájuk. Szeret magasra szállni, ezért teszik tornyok tetejére, ahol is a keresztény lelkipásztorok örökösének jelképe. Mint Nagy Szent Gergely mondja: „Az örnek magasra kell állnia, így aki a nép őre, álljon felette, hogy irányítani, védeni és gondoskodni tudjon.” (In Ezech. 1. I.) Az éberségen kívül a napkeltének, a hajnalnak hírnöke lett a kakas: Isten bennünket is a sír éjjeléből a feltámadás hajnalára ébreszt. A

⁷⁶ Lk. 5, 5.

sötétség hatalmának végét a reggel jelzi, ezért írja a kakasról Szent Ambrus himnusza:

Hangjára éled a remény,
Gyógyultan ébred a beteg,
Elrejti törét a lator,
S a kételkedő hitére lel.

Az utolsó sor Szent Péterre vonatkozik, aki a kakas énekére kezdte botlását keservesen siratni. (Mt. 26, 74.) Ez a bibliai szerepe tette a kakast protestáns jellé, mert hangjával az Egyház fejének, Szent Péternek botlását jelezte.

8. *A fönix madár.* A folyton megújuló életnek, tehát a halhatatlanságnak és feltámadásnak szimboluma. Egyiptomi eredetű legenda szerint haldokolva felgyújtja fészkrét és új életre támad az üszkökből. Az őskeresztény irodalom és művészet is sűrűn használja a halhatatlanság bizonyítására és szemléltetésére. Igen sokszor szerepel sírokon, a feltámadott testnek a jelenlegivel fennálló azonossága is kifejezésre jut benne. Eredetében pogány szimbolum, de a kereszténység felhasználta, akárcsak Orpheust a pokol tornácára alászálló Krisztus jelzésére.

9. *A sas.* E nemes, címeres madár Szent János evangélista jelvénye. Megközelíthetetlen szirtfokra építi fészkrét, dögtestre sohasem száll, szeme a nap fényét tűri. A levegőég királya; az, ami az oroszlán a földön: verőfényes birodalmában túlemelkedik a felhőkön és szinte eltűnik emberi tekintetünk elől. A nemes bátorság jelvénye, ezért került a római légiónak labarumára és azóta annyi uralkodói és nemesi család címerébe. A Példabeszédek Könyve szerint (30, 19.) útját a levegőégben éppoly kevésbé lehet követni, mint a hajóét a vízen vagy a viperaét a sziklán. Feje sárga, innen a neve: aranszas.

A János-evangélium, a Titkos Jelenések Könyve és a három János-lelél valóban Istenhez: a lelkek napjához legközelebb emelkedő szentírási könyvek. Az Úr szava teljesít itt is: „Boldogok a tisztaszívűek, ők meglátják Istent.” Sasszeme Istent látta, sasszárnyai Istenhez emelték, a titkos jelenések a pathmosi kazamaták mély odúiból ily cso-

dálatos szárnyalások igazi fészkehez: Jézus szentséges Szívéhez, melyen az utolsó vacsorán megpihent. E tiszta lélek bátorsága is sastulajdonság: követte Jézust a szenvedések útján és egyedülinek tartott ki a tizenkettő közül a keresztig. Őre lett a Boldogságos Szűznek, vállalta a vértanúságot Domitianus császár olajoshordója előtt és a szenvedést Pathmos bányáiban. „Akarom, hogy ő így maradjon”⁷⁷ — mondotta róla Jézus; valóban igen magas korban, mindvégig szeretetet prédikálva, emelte magához a Magaságos, útját nem tudta követni senki sem a tizenkét apostol közül. Fejét a szentség aranyába pólyázta Isten sok kegyelme, karizmája, csodája. A keresztény sas valóban egészen más, mint a Prometheus-mítoszé.

10. *A gyík.* E kis állat a napfény szerelmese. Nincs az a nagy hőség vagy izzó verőfény, amit sokallana; kibújik rejtekéből és arányos, kedves testét melengeti a forró köveken, próbálgatja ragyogó szemeit a napsugárban. Emberi léptek közeledtekor villámgyorsan tűnik el, még farka feláldozásával is megmenti életét. Télen, mikor a napsugár eltűnik, ő sem látható, de mihelyt felerősödik a tavaszi, márciusi napfény, azonnal megtalálja a meleget és a világosságot.

Az igazságra vágyódó lélek szimboluma a gyík. Ezért alkalmazzák az egyházművészet gyertyatartókon, lámpákon, melyek, mint a húsvéti gyertya praeconiuma mondja, a világ Világosságát: Krisztust jelképezik. Ezért alkalmazzák lépcsőfeljáratok aljára, hogy jelképezzék vele a kriptá sötétségéből: a bűnből az élet világosságára és Jézus Szívének melegére siető lelket. Isten a természetfölötti élet napja és nyara, ehhez kell vonzódunk, mióta a keresztes gyertya fénye fellobbant szívünkben. Ez illik hozzánk, mert mi vagyunk a világosság fiai.

11. *A forrshoz siető szarvas.* Ugyanezt jelentő szimbolum. Már az ószövetségi zsoltár ilyen kép gyanánt használja. (41, 2.) Nemes vad, az erdő királya; élete titokzatos, rejtőző, csak részben ismert. A néphit azt tartja felőle, hogy sokszor egyenesen üldözőihez menekül, mely mozzanatban

⁷⁷ Jn. 21, 22.

már Szent Ambrus Krisztust látja, ki megtestesülve ellenségei; a zsidók közé szállt alá. (De off. min. III. c. 1.) A régiek azt is hitték, hogy mennydörgésre ellik a szarvas-
tehen, így a 28. zsoltár is: „Az Úr szava vajúdásba hozza a szarvasokat.” Ennyiben pedig az üldözött kereszténység képe, mely megpróbáltatások idején szaporodik, amire már Tertulíán büszkén hivatkozik is. Rejtőző élete a kereszténység misztériumos világát és a titokfegyelem rendszerébe burkolódzó ősegyház életét jeleníti meg. Hogy a vizet igen kedveli, nemcsak italként, de fürdésre is, a keresztény lélek tisztaságigényének jele.

Ilyen nemes lélekkel kell válnunk, akiket a szabadság nem dúvaddá és ragadozóvá tesz, hanem a természet ékeségévé. Sohasem lehetünk piaci tucatlélek, akiknek a veréb lehetne jelképük. Titokzatos belső életünk mélyére csak Istennek legyen betekintése, mint az erdő sűrűjében a levél-szítán átszűrt verőfénynek. Életünk folytonos veszélynek van kitéve fizikailag és erkölcsileg egyaránt, ezért sohasem szabad belefeledkeznünk a földi javakba, mint ahogyan a szarvas legelés közben minden két-három harapás után fel-emeli szép fejét és körütekint. Az is nagy tanulság, hogy akkor lövik, mikor nemi ösztönét követve megfeledkezik a kellő óvatosságról: a halál sokat ejtett már el emberek közül is az élvezet óráiban.

12. *A teknősbéka és a kis madár.* Az aquilejai dóm remek padlómozaikjai közt láttam ezt a talán legszebb öskeresztény szimbolumot szép medallionszerű keretben: a szembenálló pogányság és kereszténység érzékeltetésére.

A teknősbéka a pogányság. A mocsár lakója, életkerete az iszap, ingovány, békanyál, ezekben gázol, vadászik nyaranta; ebbe ássa el magát télre. Törhetetlen csontpáncél védi, melybe behúzza lábait, fejét és farkát, miáltal sebezhetetlen marad. Rendkívül hosszú életű, a legnagyobb sérüléseket is túléli, kiheveri. Buta közöny jellemzi mindet iránt, ami ösztönösségén túlesik. Táplálkozása soha ki nem elégíthetően telhetetlen.

A madárka más világból való. Repülni tud, testét toll fedí ékesen, dalolni tud, hasznos kis állat, családot alapít, fészket rak, látása, hallása nemes gyönyörűség. Eltanulja

a nótát, lépése, repülése könnyed és ügyes: a földhöz tartozik s mégsem a földé egészen. A legszemérmesebben hozza világra fiait: kis teste melegével költi ki őket fényes, fehér kis tojásokból.

Az ellentét világos és mélyreható: a pogányság a buja, ostoba, piszkos lakhelyű, alig sebezhető, hosszúéletű teknősbéka, a kereszténység a magasságok ékes dalos kis madara. A madárka a teknőznek voltaképen elérhetetlen: a pogányság a kereszténységnek végső elemzésben ártani nem tud, mert a madárka elrepül: a kereszténység nincs helyhez, tartományhoz kötve. Mikor itt vagy ott beáll a hitetlenség, a pogány erkölcs dermesztő tele, — mikor sokakban meghűl a szeretet — elköltözik Afrikába, miszsós területekre és ott tölti be a levegőt üdítő dalával, hasznos munkásságával.

13. *A pelikán.* Az önfeláldozó anyai szeretet jelképe. A legenda szerint táplálék híján erős csőrével felszakítja mellét és vérével táplálja kicsinyeit. A madarak anyai szeretetére a tyúkokkal kapcsolatban az Úr Jézus is hivatkozott. Ő vérével táplál minket, innen a pelikán képe szentségházak ajtaján és a nagy Aquinói bölcs himnuszában:

Kegyes pelikánom, Uram, Jézusom!
Szennyes vagyok, szennyem véreddel mosom,
Melyből elég volna egy csepp hullni rá,
Világ minden bűnét meggyógyítaná.

A fiaknak így még jobban kell hasonlítaniok anyjukra, akinek vérén nevelődtek fel. Krisztus vére megváltott és azóta táplál is minket, éppen ezért olyanféle szeretetnek kell lángolnia bennünk, mint aminő Jézust a kereszthalálra és az Eucharisztia alapítására bírta. Továbbá nekünk is így kell életünk, vérünk árán táplálnunk a ránk bízottakat.

A növényvilág szimbolumai.

1. *A kalász és a fürt.* Eucharisztikus szimbólum. A kalász és a fürt az Oltáriszentség anyagának: a kenyérnek és bornak eredőhelye. Szerepel ötvösműveken, áldoztató-rácsokon, tabernákulumajtókon és Szent Vencel király kezében, aki az Eucharisziához szükséges búzát maga vetette, aratta, örölte és a szőlőt sajátkezüleg nyeste, szedte, saj-

tolta. A földművelésnek két ősi típusos terméke a kalász és a fürt, a kenyér és a bor viszont az asztalközösségnek és békének lett szimboluma, biztosítéka.

Úgy a kalász, mint a fürt csoportos termés: sok szem egyesül kenyérré és borrá. Már az őskeresztény Didaché észreveszi ezt és ezáltal mondja az Oltáriszentséget a keresztény összetartozás zálogának és az Egyház biztosítékának. A kenyér sok szemnek közös eredménye, éppígy a bor: a kenyérben és a borban az egyes szemek többé már meg nem állapíthatók. Így Szent Pál tanítása szerint az egy kenyéren élők és az egykehelyből részesülők egy testet alkotnak: az eucharisztikus Test és Vér vétele építi a misztikus Krisztus-testet: az Egyházat.

2. A *pá'ma*. Eredetileg az olympiai győzők és a háborúból dicsőségesen hazatérők jutalma. A Jeruzsálembé bevonuló Krisztust is lengedező pálmák fogadták. Nálunk a vértanúság jelvénye lett. Sudár teste a legnagyobb szélvihart is kibírja a tengerpartokon, sőt: sub pondere crescit palma: ebben erősödik és fejlődik. A vértanúk Isten atlétái, „akik a nagy megpróbáltatásból jöttek és akiknek kezében palma van”. (Titk. Jel. 7, 9.) Ők is az aréna homokján küzdöttek, de mint a lelki erő hősei. A pálma virágai és gyümölcsei magasan vannak, innen a Szentírás szava: „Az igaz, mint a pálma fog virágozni”, (Zsolt. 91, 13.) azaz az égnek, égi napból s esőből merítve erejét, termékenységét. Így kerül a pálma a keresztény egyházművészetbe.

3. A *lilium*. A tiszta élet áldott jelképe. Izmos, erős virág, hófehér kehellyel, átható illattal. Júniusnak, a nyár teljének virága, illata alkonyatkor felszáll és belengi a kertekből a falut, elnémitva istállók bűzét. Ilyen a tiszta élet: sok erőt tételez fel, színné és illattá dolgozza fel a földet, arányos tisztaságát csodálja az ember. Illata messze száll: a tisztalelkű embert mint Krisztus édes illatát messziről meg lehet ismerni. „Ó, mily szép a tiszta nemzedék! Halhatatlan az emlékezete”, kiált fel az ószövetségi bölcs. (Bölcs. 4, 1.) Csak a kegyelmi élet nyarában élhet, Jézus szentséges Szívének júniusi verőfényében nyílik egyedül. A tiszta természet televényföldjén magától nem terem meg, ezért ismeretlen ez az erény a kereszténység áldott kertjén kívül.

A bűnbánat harmata csodálatosan üdévé teszi, mint ahogyan Szent Alajosról mondja az Egyház remek imája: „Ruháját könnyei felértékelhetetlen gyöngyökkel ékesítették.”

Azért van kevés lilimos lélek, mert sokan télben élnek, mikor hideg ködökben trágyadombok gőzölgnek; rothadó őszben élnek, melyben sárgul, aszík, őszül minden szépség. A nagy isteni életforrás: a kegyelem az nekünk, ami a növényeknek az egyre jobban erősödő napfény, melyet megérez a gyökér a föld alatt és a legpiszkosabb környezetből is kiemeli illatos fejét a hófehér virág. Oltárainkon a Szent Szűz, szűzek és a tisztaságos férfiu: Szent József tartják kezükben.

4. *Az ibolya.* A tavasz egyik első hírnöke március lassan melegedő és színesedő napjaiban. A nagybőjt lila színét viseli, kiemeli édes kis kékkalapos fejcskáját fák tövén, bokrok alján a téli avar alól és szerény finom illatát szétlehelí kis környezetében. Maga kicsiny és igénytelen, de igérete: a tavasz biztos, hatalmas és roppant intenzitású.

Az alázatosság és szerénység szimbóluma, mely erényeket isteni Szívére hivatkozva maga az Úr oly szépen ajánlotta. Ezek a kedves keresztény erények is gyakran öltik fel a bűnbánat lila ruháját, szeretnek rejtőzködni, semminek látszani hatalmas eszmék vagy egyéniségek lábainál. De illatuk, színük rájuk irányítja a figyelmet: a szerény és alázatos ember ne féljen, hogy valahonnét lemarad, lekésik: Isten figyelme, napsugara megtalálja a mégoly mély földi avar között is. Viszont ezek az erények vezetik be a lélekvilágnak egyre jobban izmosodó tavaszát: ezeket követik a többi erényvirágok, madarak, lombok: azaz a lelki tehetségeknek, értékeknek teljes kibontakozása, Isten kegyelemnapjának nyara.

5. *A rózsza.* A virágok királynője színben, illatban, szíromgazdagságban. Van egyenesen álló rózsatő, van bokor, van futórózsza ezer és ezer változatban az alakot és színt tekintve. Kétszer virágzik: júniusban és szeptemberben, a nyarat nyitva és zárva, de e két határnap között is azért állandóan virít. Erős tüskéi vannak, mert nagyok az értékei. A vadrózsza a rét szegélyzetének álmodozója, a nemes viszont a kertek legnagyobb ékessége. Szirmai csodálatos

finoman vannak a bimbóba gyúrva és mégis töretlenül bomlanak ki, bársonysimán és ráncok nélkül. Szívét nem lehet látni, a szirmok bő ruhája szemérmesen elfedi, eltakarja. Halála egyetlen érintésre csak egy surranás: szirmai tövéhez hullanak, mint piros vércseppek, elfoszló felhők vagy sápadt kisdedarcok.

A Boldogságos Szent Szűznek, a szentek Királynőjének szimboluma, aki a titkos értelmű rózsza. Szemérmes tisztasága a kegyelmek teljével van felruházva, mint ékesen illeszkedő szirmlevelekkel; erényekkel és erővel van védve, mint tüskékkel. Titka: a szüzi istenanyaság láthatatlan, de az ég harmatát befogadja, magába zárja, mikor így köszönt rá az Ég követe: „Az Úr van veled.” Kétszer várjuk és kétszer kérjük áldott segítségét: most, az élet májusában, és halálunk óráján: az élet októberében. Szüzessége bimbója és kinyílt anyasága egyaránt töretlen, gyüretlen, áldott. Halála édes elszenderülés, sírjából rózsák illata száll, teste nem lett az enyészeté, hanem az örök élet ékesége. Isten új paradicsomának: az Egyház kertjének pedig a becsületes, erős karóhoz: Szent Józsefhez kötött rózsája.

6. *A füge.* A szégyen és büntudat szimboluma. Összüléink mezitелenségüket ezzel födik el, mikor a büntudat értésükre adja, hogy ruhátlanok. Nagy, húsos leveleiből készül az első foggyatékos emberi ruha, amit az Isten által adott bőrruha vált fel. (Gen. 3, 7.) Krisztus Urunk megátkozta a terméketlen fügefát, mire elszáradt. (Mk. 11, 21.) A fügefa alól hívta el Nathanelt (Jn. 1, 48.) és vette apostolai sorába. Az utolsó ítélet rajzát is kapcsolatba hozza a füge érésével, a nyár közeledtével (Mt. 24, 32.), mert az ítélet is a bűn következménye, kifejlete.

A szégyen a bűn társa és kísérője Isten akaratóból és jóságából. Ez javulásunk kezdete: a bűnbevallás ilyen titkos szégyenérzés a gyóntatószék mélyén magunk és Isten képviselője előtt. A büntudat szégyenének elpirulása arcunkon jelzi, hogy már közel van a nyár: a lelki élet pompás gazdagságú nyara, hogy megérjen az erények és érdemek áldott vetése az ítélet aratására.

7. *A tövis és bojtortján.* A terméketlenség szimboluma, mint a megátkozott föld termése, mint a bűn következ-

ménye, mint emberi veritékünk hiábavalóságának tanúja, hirdetője. Földi törekvéseink eredménytelenségének jelképe tehát. Jób nagy nyomorúságában panaszolja, hogy kertek helyett tövisek verik fel háza táját. (Jób 31, 40.) Ezek fojtják meg az isteni Magvető vetését (Mt. 13, 7; Lk. 8, 7.), amikor is az Úr világi gondokkal és örömökkal azonosítja őket. Bölcsen, mert a földi örömek és célok bizony tüskések. Az isteni Megváltó áldott fejére vette mint koszorút (Mk. 15, 17; Jn. 19, 2.), hogy ezáltal kiengesztelje minden bűn őst: a kevélységet. Valóban így van: a paradicsomi tiltott gyümölcs helyett, mely szemre szép és sokat ígérő volt, tövis és bojlorján terem; a gőg aranykoszorújának engesztelése sem lehet más, mint a töviskorona. Így áll a szenvedő Megváltóra: „Mint lilium a tövisek között.” (En. En. 22.) Földi zarándoklásunk ideiglenességéről ez győz meg: vicissitudines huius saeculi: a tövesek, melyek nem hagynak nyugodni, földi dolgok mellett elmaradozni, hanem a tövistelen rózsák ligetei felé keltenek vágyat szívünkben, megfelelően Isten akaratának és földi rendeltetésünknek. Ezeket a tövistelen rózsákat látta és élvezte a nagy asszisi Poverello: Isten dalosa, trubadúrja, szegénye.

8. A *mákvirág*. Az érzéki bűn jelképe a virág, a halálé a termése. A mákvirág lágy, lengő színes fejével olyan, mint a kiöltözött parázna személy: kívül ékes, kelyhe mélyén azonban sötétfekete, termésében viszont szédítő, bódító, halálthozó mákony. A pogány ókorban e virág Venus virága volt. Szirmai lágyak, petyhüdtek, mint a szépségét eltékozló, példabeszédek könyvebeli rossz nő arca. Nem takarják be a kelyhet, amit a rózsánál látni sem lehet, a virág tágan nyitva áll, mint a nem jól ruházott ember. Lenge és hamar lehullik, de azért hivalkodó a búzatáblák szélén, erősen pirosas, kékes ruhája messzire ellátszik, amint lobog a könnyű szélben.

Termése temetők szimboluma: a hosszú alvás ópiumára, mákonyára célozva. Az érzékiség és a pusztulás éppúgy együttjárnak, mint a tiszta élet és a halhatatlanság. Ezért tükröződik tiszta lelkek szemén az örök élet visszénye, hímpora, ragyogása.

Az anyagvilág szimbolumai.

1. *A víz.* A legkedvesebb szimbolumok egyike. A víz már természeti mivoltában is megérdemli azt a nevet, melylyel az Egyház éneke köszönti: „sancta et innocens creatura, szent és ártatlan teremtmény”. Szent Ferenc poétikus lelke hűgának nevezte naphimnuszában és magasztalta alázatosságát, tisztaságát és hasznosságát. Alázatos, mert mindig lefelé törekszik; tiszta, mert átlátszó, nemes, csillogó és hasznos, mert öntözi a földet, a rétet, viszi a hajót, élteti a halat, oltja a szomjúságot, tisztítja a ruháról, a testről a szennyet. Nem nyugszik, míg bele nem árad a végtelenbe: a tengerbe; benne van a *pondus aeternitatis*, a szentágostoni *irrequietum*. Ott a tengerben mint álló vízben lesz a legteljesebb értelemben mozgó; míg itt az időnek, ott az örökkévalóságnak jelképe a víz, hisz az örökkévalóság sem megállott élettelenység, időtlen merevség, hanem a tevőlegesség teljessége. A víz megvan a föld alatt, megvan a levegőben mint felhő, télen mint hó, jég kristálycsodákat alkot és nem törődik vele, ha nem is csodálja meg senki, majd mint eső, harmat termékenyít, nemesít, éltet. A legérzékenyebben reagál a nap sugaraira: párolog, lehull, mozaikozza az égboltot, jelképezi és őrzi Isten áldását, de haragját is, mert benne van mind a szivárvány, mind a villám. Útja a természetben áldás, kincs; nélküle minden sivatag és pusztulás. Élete akár az Úr Jézusé: leszáll az égből a földre és ismét újra visszaszáll az égbe.

A víz az isteni kegyelem jelképe, mely nélkül semmit sem tehetünk. Az élet vizéé, mely az örök paradicsom kútja, mely az örök életre szökell Jézus szerint. Mint a természetes élet első feltétele, jól jelképezi a természetfölötti élet elvét: az isteni kegyelmet. Teológiai vonatkozásait a keresztség-vízszentelés prefációja adja sorban. Négy ágban öntözte a paradicsomot, a vízözönben a világ tisztulása lett. Mózes vesszejének intésére szétvált, ütésére a sziklából fakadt, majd keserüből édesre változott. Az Úr első csodáját vele művelte Kánában, beleállt és megkeresztelkedett benne. Járt rajta, lecsendesítette, halait tömegesen Szent Péter hálójába terelte. Az utolsó vacsorán szent véréhez vegyi-

tette és a kereszten szent vérével együtt Szívéből kicsordulni engedte. A sátán vízetlen helyeken jár, mert a terméketlenség és a sivatag az ő világa. Jézus meggyógyította a vízkórost, és a vizet, mely a pogány mítoszok szerint démonok lakhelye volt, megtisztította és a legelső szentség anyagául rendelte. „A Lélek, a víz és a vér — ez a három egy” — írja Szent János apostol. (I Jn. 5, 8.)

A víz az élet forrása, földanyánk teje, tehát belőle és a Szentlélekből születünk a természetfeletti életre. Krisztus a szikla, melyből a vérrel és a Lélekkel együtt kiárad. A tisztulás eszköze lelki értelemben is a bánat könnyeinek vize által. Mert állva megposhad, férgek teremnek benne; mozgás állapotában viszont áldás kíséri útját; ebben a tétlenség és a szorgalom hatásait szemlélteti. Többféle halmazállapota a kereszténység egyetemes, mindenre kiterjedő katolikus hivatását és változatosságát állítja elénk. Oldódhatnak benne ásványok, savak, mint a keresztény vallásban kultúreszmék, kultúrirányok. A legtermészetesebb üdítő ital: a keresztény hit is a legjobban felel meg a lélek nemes vágyainak és tehetségeinek. Sokféle természeti hasznossága ajánlja a vizet, mint szenteltvizet segítő kegyelmek közlésére, mint Gergely-vizet templom- és oltárépítésnél égi áldások közvetítésére és jelzésére.

„Szomjazók, jöjjetek a vizekrel!” (Iz. 5, 1.)

2. *Az olaj és a balzsam.* A meggyógyulás, illat, világosság és simaság eszközei, alkalmas anyaga tehát a szentségeknek, szentelményeknek. Sebeknek gyógyulás, különösen égési sebeknek ősidők óta enyhülés; nem csoda tehát, ha a betegek szentségét kenet alakjában szolgáltatja ki az Egyház. Az ókor illatszerei, a finom illó olajok és balzsamok méltók voltak Jézus lábait, haját illatosítani, szent testét a sírbatétel alkalmával bebalzsamozni. Így mondják a Boldogságos Szent Szűzre is: „kiöntött olaj a te neved”, „keneteidnek illata nyomán” haladunk mi is, akik Krisztus édes illata vagyunk magunk is. A mécs, a legősibb világító eszköz is olajból él, felemésztve önmagát, — mint ahogyan a hit mécsese világít szemünkben, tetteinkben. Birkózónak, gépeknek a simaság eszköze, biztosítója, a rozsdá távoltartója, ekként a szeretet jelképe, mely nélkül lelkünk

csikorog és a kígyó gyűrűző öleléseiből nem tud kisiklani. Ezzel avatta oltárrá Jákob a követ, melyen aludva csodás látomása volt; ezt szaporította meg Illés a sareptai özvegy-nél; ezzel kenték fel a papokat, királyokat, templomokat. Ez hiányzik a balga szűzeknek, kiknek nincs semmi hasznuk coelibátusból, fogadalmakból, ezért késnek le az isteni Völégény jöttéről, mivel szívük mécsében nem ég a kegyelem olaja, amit az égi kereskedőtől: a Szentlélek Istentől, a Krisztust felkentté tevő isteni személyes Kenettől vehettek volna.

3. *A tűz.* Krisztus a világ világosságának mondta magát, követőit a világosság fiainak nevezte, akik nem járnak sötétségben. Tüzet jött küldeni a földre és azt kívánta, hogy felgyúljon. (Lk. 12, 49.) Isten égő csipkebokorban beszél (Exod. 3, 3.), Illés égő szekéren távozik. (IV. Kir. 2, 11.) A Szentlélek tűznyelvek alakjában jelenik meg az első pünkösdi napján, mi pedig tűzzel és Szentlélekkel kereszteltetünk meg Krisztus által. (Mt. 3, 11.) Krisztusnak és a természetfeletti fénynek: az élet világosságának jelképe gyertyán, örökmécsesen. Világít, melegít, utat mutat, veszélyre figyelmeztet az előttünk járó fény, mint Krisztus taniása, evangéliuma, kegyelme. A tűz azonban lehet belső tűz is: láz, szenvedély, harag, emésztő bűnös vágy, melyeknek büntetése is örök tűz, mely soha el nem alszik (Mk. 9, 43.), mely megemészti az ellenséges ember konkolyát (Mt. 13, 42), a jó gyümölcsöt nem termő fát. (Mt. 3, 10.) Tűzben égtek az őszövetségi áldozatok, benne tisztulnak a tisztítóhelyi lelkek és már itt a földön a szenvedés tűzében próbálja meg Isten választottait, mint az ékszerész az aranyat. (I Pét. 1, 7.) A tisztítóhelyen hogy minő kinek-kinek munkája, tűz próbálja meg (I Kor. 3, 13.), amint a történelem végén az egész világ tűz által újul meg Szent Péter szerint. (II Pét. 3, 7.)

4. *A hamu.* A tűz terméke, a halál, mulandóság, valamint a bűnbánat szimboluma. A megsemmisült életből ennyi, ami megmarad: cinis, pulvis ac nihil, mint a konstanzi dóm egyik remek síremlékének felírása mondja. Ezért ezzel írja homlokunkra az Egyház: Memento homo... Másrészről a bűnbánat eszköze, a vele való meghintés tagadása az élet

minden kísértő színének. A magábaroskadó Jób, a világtól elforduló özvegyességben élő Judit, a megtérni kívánó ninivei király és udvara hintik meg ezért fejüket hamuval. Az alázatosságnak is szimboluma: Ábrahám ezért nevezi magát hamunak, aki hogyan is merne Istennel szóba ereszkedni. (Gn. 18, 27.) Tyrus és Sidon hamuban tartottak volna bűnbánatot, ha olyan csodákat és jeleket láttak volna, mint aminők Corosainban és Bethsaidában történtek. (Mt. 11, 21.)

A hamu tehát a színtelen, semmirevaló árnyéklét jelvénye, szemben az elégetés előtti állapottal, ezért a halál-nak, a bűnbánatnak és az alázatnak üdvös kifejezője. A halál a testre nézve mutatio in deterius, átváltozás a rosszabbra az előbbi állapottal szemben; a bűnbánat visszaszívása és lefokozása annak a túltengő életnek, amit a bűn lázadása hirdetett; az alázat viszont mint a gőg ellentéte — szintén a csendes, szürke, kiégett valóságra állít vissza bennünket egészségesen. In cinere et cilico: megtagadva az élet puhaságait és kényelmeit — „szentül, igazán és jámborul kell élnünk ebben a világban, várva a jó reményt és a mi Urunknak Jézus Krisztusnak eljövetelét.” (Tit. 2, 13.)

5. *A tömjén.* Illatszert, fák illatos gyantakönnye, mely izzó parázon önmagát felemésztve illatos füstté válik. Már az ószövetség szentélyében ott állt az illatoztár, a kis betlehem-i jászol előtt pedig mint az emberiségnek a Kisded Jézus részére adott egyik első ajándéka illatozott a tömjén. Felszálló illatos füstje az áhítat szimboluma, mely mint kedves, meg nem kötött illatfelhő Istenhez felszáll innét alulról, az önmegtagadás, szenvedés parazsáról. Szerepel az Oltáriszentség előtt mint hódolatunk jele, áldásoknál és szentelésekénél, hogy Isten előtt kedves legyen a mi megszentelt gyertyánk, oltárunk, templomunk stb., és a temetés szertartásában, hogy Isten kedvesen fogadja a megboldogultért mondott könyörgésünket.

Krisztus édes illata vagyunk — mondja Szent Pál. (II Kor. 2, 15.) Tehát vallásosságunk legyen vonzó, toborzó erejű, kedves, ne visszataszító, elidegenítő. Az illat láthatatlan és mégis kellemesen érzékelhető, jelenti tehát azt a megnevezhetetlen jó hatást, amit a helyesen vallásos jó lélek környezetére gyakorol: mindenki érzi és élvez, ha beszá-

molni nem is tud róla. Aki ellenben fél tőle, az gonosz ember, mert áll rá a jó magyar közmondás: „Fél, mint az ördög a tömjéntől.”

6. *A hajó.* Az élet és az Egyház jelképe, mert mindkettőnek célja a bizonytalan sorson mint tengeren átvégődni és egy másik világban parthoz érni. Életünk utazás, mindnyájan vándorállapotban vagyunk, életünk váza testünk, benne az utas a lélek, a rakomány az erények és érdemek. Árbocunk Szent Jusztin vértanú szerint a kereszt, vitorlánk a hit, szelünk az isteni Lélek fuvalma. Utunk viszontagságos: a víz és a szél, tehát a természet és a kegyelem összehatásán múlik; vannak viharok, szirtek, zátonyok, a legborzasztóbb pedig az árbóc összetörése: naufragium circa fidem: egész világszemléletünk összeomlása. Noé bárkája, Jónás hajója, Szent Péter áldott sajkája, melyből Jézus tanított, melyről a csodálatos halfogás történt, mely felé a tengeren átment, melyből a vihart lecsendesítette, azután Szent Pál hajója, mely Máltán át vitte Róma felé, — mind szimbolumai az Egyháznak, melynek összes találkozó pontjait klasszikusan szedi össze Pázmány. (Össz. Munk. VI. 361—2.)

„A hajón az Anyaszentegyházat mondják jegyeztetni. Mert miképpen a hajó sok, de szépen egybegyalult fákbul építetik, egy fő gondviselőtől igazgattatik, miképpen annak eleje és utólya keskenyebb, közepi szélesben terjed, miképpen a hajónak alsó részei erőssen bé vannak csinálva, hogy a víz által ne mehessen rajta, az ég felé pedig nyitva vagy on, miképpen hajó nélkül senki a tengeren által nem mehet, — azonképen az anyaszentegyház is sok különböző rendekből és szerzetekből áll, egy főpásztornak gondviselésével vezetetik, kezdetin és az antikrisztus üldözésével a végén megszorítottatik, noha egyéb időkben a világ szélességével vetekezik, végezetre az ecclesia világi jókra nem vetemedik, azok szerelmét kirekeszti, mennyország felé, a lelki jókra nyitva tartja kebelét és senki a mennyei dicsőség partjára nem evezhet, ha az anyaszentegyházban nem találtatik.”

A Példabeszédek könyve magasztalja a jó kormányos hajóját (Péld. 31, 14.), mely messziről hozza a kenyeret

— ezt Cienfuegos hittudós a Boldogságos Szűzre érti, aki messziről: a megtestesülésen keresztül hozta hozzánk az Oltáriszentség kenyerét. Szent Ambrus a testre magyarázza Noé bárkáját, benne az állatokat a szenvedélyekkel, indulatokkal azonosítja (De Noe et arca). Szent Agoston a bárka ajtaját Jézus szentséges Szívének sebével veti össze: ezen kell belépniök, akik nem akarnak elveszni a bűnözönben, mert az Egyházon kívül nincs üdvösség. Az örök élet a kikötő, ott kell teljesülnie véglegesen az evangéliumi szónak: „Es partra húzván hajóikat, elhagyták mindenüket és követték Őt.” (Lk. 5, 11.)

7. A kereszt, a horgony és a szív. A három isteni erény jelvényei a keresztény szimbolikában.

A kereszt a hit jelvénye. Egész hitünk foglalatja ez az áldott jelvény, két vonala két nagy igazságot fejez ki: Isten Fia leszállt az égből a földre, hogy az emberiséget a bal útról, a bűn útjáról, a jobb útra, az erény útjára vezesse. Rajta függ az Istenember, a szenvedő Megváltó; ő a mi kiengesztelődésünk Istennel, minden szentség, kegyelem és áldás forrása. A kereszt két vonalában találkozik a természet a természetfölöttiséggel, itt békül ki az igazságosság az irgalmassággal; nem csoda tehát, ha ez lett üdvösségünknek is kulcsa. Sok hitet prédikál és sok hitet is kíván a kereszt jele, nem hiába panaszolja Szent Pál apostol, hogy ez az áldott jel zsidóknak botrány, pogányoknak viszont ostobaság. Nagy hit kell ahhoz, hogy a szégyenfán gonosztevéként kivégzett véres embert Istennünknek, keserves kínhalálát megváltásunknak valljuk. A keresztfa a paradicsomi tiltott fa ellentéte, itt leszünk mindannyian Krisztusban egy családdá. Rajta ment végbe a „magnum pietatis opus”, az isteni jószág nagy műve, ez a Vexilla Regis, melyet mint a túlvilág belépőjegyét, haló porainkban is sírjainkból kezünkben tartunk.

A horgony a remény jelképe. A hajón a cél, a kikötő, a part ígérete. A vizen magán nincsen sok rendeltetése, nem kívánunk úgysem a fenékhez kötödni, a tengeren talán el sem érnök, hanem a parthoz. Ott, ahol a horgony végre szerephez jut, véget ér a vándorlás, teljesül a sok vágy, a sok sejtés, viszontlátás, előmlik lelkünkön a nagy

megkönnyebbülés: célnál vagyunk. De addig is, amíg a sík vizeken a vihar tombolásában velünk van, jól esik rátekintenünk: bízhatunk benne, hogy eljön a pillanat, mikor szükségünk lesz rá. A remény az életútban ilyen túlvilági öbölhöz való odakötődés, ami még nincs itt, de biztosan várható. Biztonságérzet a bizonytalanságban, állandó nyugalás boldogító előérzete a kilátástalannak tetsző útban. Súly és támasz, sugár, mely végét ígéri a száműzetésnek, rablásnak, betegségnek, veszélynek, szenvedésnek. A remény voltaképpen nem elméleti, hanem gyakorlati hit: bizó ráhagyatkozás egy nálunknál nagyobb, minket támogató erőre. Üdvösségünknek és a hozzá szükséges eszközöknek bizalommal teljes várása Istentől.

Különösen kell a remény a bajban, a horgony a viharban, mert megrögzít, óv az elsorvadástól, békés öböl vizéhez kapcsol, künn a tengeren meg kétszeres vággyal tölt el a kikötő felé. A remény is a veszélyben erősödik, biztosra veszi, hogy Isten a rosszat is jóra tudja változtatni és ebben a veszélyben vergődöt is részesíti.

A szív a szeretet ősi jele. Az élet centruma, az érzésvilág fókusza, a lelki hatásokkal és benyomásokkal legjobban összeműködő testi szervünk. Állandóan dolgozik, sohasem tétlen, minden legtávolabbi sejtet ellát vérrel, így jelképezi a szeretetet, mely örökké tevékeny, mindenütt ott van, ahol szükség támad. Önmagát munkája közben emésztí; ha leáll, vége mindennek: a lélek elszáll, a test kihül, itt van az enyészet. Ha a szeretet megszűnik, mindenek vége az erkölcsi világban. Szent Pál apostol magasztalása szinte kifogyhatatlan és azt mondja felőle, hogy a három isteni erény közül ez a legfőbb, mert a hit átmegy a látásba, a remény a bírásba, de a szeretet megmarad az örök hazában. Itt a földön is minden érték, még sokszor a hit maga is a szív nemességén fordul, annál inkább a család, haza, irgalom ezer csodája.

A mi Istenünknek szíve van: ez a tudat hülő korokban új lendületet és szárnyakat ad az isteni szeretet hőseinek és az azok nyomaiba lépő lelkeknek. „Szeretet nélkül semmi vagyok”, vallja Szent Pál is sajátmagáról. Ez képesít szenvedésekre, áldozatokra, hősies cselekedetekre, ez bontogat

ki bennünket önmagunkból, ennek áldott üteme, dobogása egy pillanatig sem szünetelhet, még éjjel is dolgoznia kell, hogy világunk ki ne hüljön, mécsünk ki ne aludjék, életünk műve csonka ne maradjon.

8. *A kehely és a pásztorbot.* A két legfőbb egyházi hatalom jelvényei: a kehely a kegyelmet eszközlő rendi hatalomé, a pásztorbot a joghatóságé.

A papi élet lényege, lelke, tartalma Isten maga: a természetfölötti, kegyelmi valóságok világa. Ezért már a klerikátus kezdetén: a tonsúra felvételekor elmondják fölöttünk: „Az Úr az én egyetlen örökségem és kelyhem osztályrésze” (Zsolt 15, 5.): Isten a mi sorsunk, osztályrészünk és kelyhünk. A kehely másik értelmét az utolsó vacsorán adja Jézus, mikor az újszövetség kelyhéről beszél, a békepohárról, mely az ő isteni vérében új asztalközösséget teremt Istennel, egymással. Ugyancsak nála, az olajfákhegyi vérizzadásban mint a fájdalom kelyhe nyer megjelölést, amelynek kiürítésére céloz a Zebedeus fiaihoz intézett szavaiban is. (Mt. 26, 39.) Isten haragjának kelyhei szerepelnek a Titkos Jelenések Könyvében (16, 19.), melyek erre a világra kiöntve annak pusztulását okozzák. A kelyhet veszi kezébe a felszentelendő, ez áll koporsóján, ez van kivésve sirkövén a nagy igazságnak megfelelően: „Te pap vagy mindörökké”. Melkizedek óta a papságnak és a véröntés nélküli áldozatnak jelképe, melyet a próféták utolsója: Malakiás egyetemese hirdet napkelettől napnyugatig az egész világra.

A papság isteni hatalma leginkább az átváltoztatásban él és hat legfoghatóbban, azért a papi élet kifejezője Jézus vérének és az újszövetségnek kelyhe. Drága arany ötvösmű, melyet az áhitat és művészet kovácsol a legdrágább földi ércből, melyért annyi bűn történik a világon; a bor számára, mely szintén számtalan aljas szenvedélynek forrása. Mindkettő a természet java: Isten kezében és gondolataiban hibátlan érték, csak az ember gonoszsága teszi rosszá. De ezeket is, mint az embert magát is, természetfeletti magasságokba emeli Isten malasztja. A pap bár ember, maga is átváltozik, megnemesedik, természetfölöttivé válik, átalakul. Ezt hirdeti a kehely: testben Isten emberét, anyagban a szellemet, időben az örökkévalóságot, e földön a másik

világot. A kegyelemvilág valóságát, magasabbrendűségét, a hit titkának értékeit, tényeit, hatásait, eredményeit.

A pásztorbot a joghatósági hatalom jelvénye. Üdvünk útján a munka fele Isten kegyelméé, azt adja a kehely világa *ex opere operato*: ez a rendi hatalom köre. Az emberi közreműködés a másik fele üdvünk munká'ásának, ezt az Egyház terelő, óvó, irányító, parancsoló közhatalma: a hierarchia kezében lévő joghatósági hatalom gyakoroltatja velünk. Jó szimbolum a pásztorbot: kiemelkedő közhatalom tartja a kezében azoknak együttes irányítására, akik maguktól is tudnak ugyan menni és irányulni, de akik magasabb szempont szerinti állásfoglalást illetőleg — különösen tömegben — irányításra szorulnak. A pásztor a bottal terelget: legelőre, palákra, karámba, akolba. Együtt tart, itt-ott büntet vele, az elszakadni akarót annak kára nélkül botjával megfogja és visszatartja. Tehát a nyáj érdekében, a juhok és bárányok javára tartja kezében a pásztor. Neki magának is támasz, a farkas ellen oltalom. Így a joghatósági hatalom is a hívek és papság javára, oltalmára van, még akkor is szeretet vezérli, ha büntet. Ez óv meg eretnekségtől, szakadarságtól, aposztáziától, védelmez hitetlen, erkölcstelen támadásoktól. Eredete Krisztus királysága, ennek a királyi hatalomnak folytatólagos alkalmazása a lelkek üdvére. A kehely a távolabbi célt: az örök üdvösséget tekinti inkább; a pásztorbot a közelebbit munkálja, az odavivő biztos utat: a helyes keresztény életet. A földön érhetően erősebbnek tűnik a joghatósági hatalom, de ezen nem szabad csodálkozni: ez nem jelent alárendeltséget, hiszen éppen a rendi hatalom érdekében van így. Az ószövetségben is Áron alá volt rendelve Mózesnek, bár papi tevékenységeit ez nem végezhetette; az újszövetségben sem János apostol lett az Egyház feje, hanem Péter.

9. A *kulcs*. Zárak által elkülönített, hozzáférhetetlen világ feltárója. Kincstárak és börtönök nyitója és zárója, az oldás és kötés hatalmának szimboluma. Mint mindkét célra szolgáló eszköz, jól jelképezi a bírói hatalmat, mely mint alternatív képesítés vagy felment vagy elmarasztal. Vannak kulcsai a tudománynak, erről beszél Krisztus a farizeusoknak: „Elvettétek a tudomány kulcsát,

magatok nem mentetek be és a bemenendőket eltiltottátok." (Lk. 11, 52.) Vannak kulcsai a mennyek országának: „Neked adom a mennyek országának kulcsait.” (Mt. 16, 16.) Ezóta nyitja és zárja az Egyház a kegyelmek, érdemek kincstárát: a thesaurus Ecclesiae-t, a bűn, a büntetés és tisztítóhely börtönét és így magát a mennyek országát. Vannak azonban börtönök, melyekbe bezár az Egyház hatalmának kulcsa: büntetések, cenzúrák, kiközösítések. Vannak kulcsai a halálnak és a pokolnak (Jel. K. 1, 18.), ezeket nem bízta reánk Isten, a pathmosi látnok is csak elragadtatásban: in spiritu látta őket.

Kulcsokat átadni, kézben tartani annyi, mint teljhatalmat átruházni, mint más illetőségű körbe tartozó területek, értékek, kincsek felől ezentúl hatályosan rendelkezhetnek. Ez Szent Péter hatalma, az Egyház hatalma, mely a kulcsok birtokában a földről átnyúlik a túlvilágra: Isten kincstárába és börtönébe. Ez kapcsolat ég és föld között: a föld nincs magára hagyva, de nincs is számára tárva-nyitva az ég, hanem kapuinak kulcsa itt van: az Egyház kezében. Isteni erők és hatalmak kölcsönét bírja az Egyház, joggal festik és vésik a kulcsokat a gyóntatószékek fölé. Az élet ádvent-jének is van nagy O antifonája, mely joggal sóhajti: „O clavis David, qui aperis et nemo claudit, claudis et nemo aperit, veni et educ vinctum e domo carceris, sedentem in tenebris et in umbra mortis!” — Ó Dávid Fia (kulcsa), nyisd ki a börtönt és senki be nem zárja; zárd be és senki ki nem nyitja; jer, vezesd ki a rabot a tömlöcből, ki sötétségben és a halál árnyékában ül!

10. A *homokóra*. A megállíthatatlan mulandóság jelvénye: fugit, fugit irreparabile tempus. A felső üvegből az alsóba nesztelenül pergő aprószemű homok nem siet, nem késik, nem áll meg: biztosan méri együgyű váltakozásával az egyformán múlt időt. A halál vagy kaszát vagy homokórát tart csontkezében, ez van temetők kapuján, sírköveken. De alakja vigasztalásunkra kehelyformát mutat és valóban: „az örök élet kelyhe”: a calix vitae aeternae az élet borával: Krisztus vérével legyőzi ezt, mert folytonos új erőátvitellel megelőzi és hatálytalanítja munkáját. Az Eucharisztia az örök élet mannája, általa és benne bírjuk a feltámadás zálo-

gát. Ez az élet kenyere, útravalónk, örökkévalóságra növelő, éltető erőforrásunk. Örökmécse élt előtte és kiszolgáltatásának formulája is erre céloz: „...örizze meg lelkedet az örök életre”. Jézus alapító, ígérő szavai mindig az örökkévalósággal kapcsolják az Oltáriszentséget, ez Istenbe iktatásunknak, átistenülésünknek, Istenben maradásunknak áldott valószínűsítője, mennyei színről-színre látásunknak boldogító előíze: esto nobis praegustatum in mortis examine! — Halál után az ítéleten hadd ízleljük édességedet!

11. A könyv. A Szentírásnak, általában azonban az Istennel foglalkozó tudománynak, az isteni teológiának jelképe. Ott van amaz apostolok kezében, akiknek kánoni iratuk van, hitvallók, egyházdoktorok, szentatyák, szent biblikusok, szentírásfordítók és regulaszerző szerzetalapítók képein, szobrain. Többször az illető szent főművét jelzi: Szent Jeromosnál a bibliát, Szent Benedeknél a regulát, Aquinói Szent Tamásnál a Summát, Szent Bernát kezében a Liber de consideratione-t jelenti általában. Ezeken kívül sokszor szerepel az egyházművészetben a Titkos Jelenések hétpecsétetes könyve, a rajta pihenő Isten Bárányával, aki ezt egyedül képes kinyitni. Szokták alkalmazni szöszékek hangvető födelén, szentségházak tetején és oltárképeken. Kifejező ábrázolása a titkok világának: könyv, melyet nemcsak olvasni, de kinyitni sem tud más, mint Isten Báránya, aki maga is a legnagyobb titok, mert a túlvilág mécsa, szövétéke, fátyla. Az örök élet szerzője „mintegy megölve” pihen a hét pecséttel lezárt szent könyvön. (Titk. Jel. 5, 5.)

Van azonkívül a Szentírásban szó az élet könyvéről, melybe bele lehet kerülni, de ki is lehet törölni szegény neveinknek. (Titk. Jel. 3, 5.) Igaz tehát a mondás: „Si non es vocatus, fac ut voceris.” — Ha nem vagy elhivatva, tedd, hogy azzá légy! — És Szent Ágoston boldogító szava: „Anímas salvasti? Tuam ipsius praedestinasti!” — Másokat mentettél meg? Önmagadat is megmentetted! — A Dies irae himnusz beszél drámai hangon az érdemek és bűnök könyvéről, melyet azelőtt gyakran a gyászmisék alkalmával jelképesen a koporsóra is kitétek. (A bajai ferences templomban van ilyen.) Azt mondja róla:

Az írott könyv elhozatik,
Melyben minden foglaltatik,
Miből végzés formáltatik.

Ráfael arkangyal céloz erre Tóbiásnál, akinek léptei számát a jócselekedet ösvényén feljegyezte a nyomában járó égi őr. Ez a könyv voltaképen Isten mindentudása és saját lelkiismeretünk, melyet ki sem kell nyitni, mert Isten előtt úgyis nyitva áll. Erényeinket őrangyaunk, védőszentünk mint ügyvédeink, bűneinket a gonoszlélek mint vádló tartja számon. Mindenesetre ezt a könyvet is lehet vezetni: beleírni és törölni belőle, lelkigyakorlatok alkalmával mérleget csinálni róla: hogyan is állunk, nyertünk vagy veszítettünk?

A könyv jelenti még általában a törvényt, a szabályt, a házirendet, az Egyház rendjét őrző kánonokat. Berchmans Szent János tartotta halálos ágyán kezében a szabálykönyvecskét, melynek útján annyi hűséggel járt az élete. Az Egyház egyetemes életét és fegyelmét rendező törvények könyve — a Codex iuris canonici — a vallásos közösség magatartását, az Egyház közrendjét megállapító és síneken tartó vallásos ihletű és természetfeletti veretű alkotása az Egyházat vezető Szentlélek Istennek. Szeretnünk kell ezt a könyvet, ennek szabályait, szándékait, melyet egyformán sért meg az, aki azt saját előnyére, zsarnoki hajlamainak kielésére akarja felhasználni, és az, aki hanyagságból, engedetlenségből nem tartja meg. Üdvösségünk útján ez a korlát, a kerékvető, az út, az iránymutató, melyet elhagyni nem lehet szakadás veszélye nélkül. Az Egyház szentjei, kik rendkívüli dolgokat alkottak és rendkívüli módon éltek, mindig kitűntek az egyházi kánonok alázatos és engedelmes megtartásában, pedig éppen ez a mozzanat sorozta őket egyvonalba az átlaggal, a mindennapival, az általánossal.

12. *A fénykorona.* A korona általában a fejnek éke, éppen ezért a királyi méltóság jelvénye, mert aki ezt a diadémot bírja, az egyúttal a közösség feje is. Az égi szentek feje köré mindenütt fénykoronát illeszt az ars sacra: a győzedelmes Egyház fejedelmei valóban koronás fők. „Az igazak fényleni fognak Atyjuk országában, mint a nap.” (Mt. 13, 43.) Maga az Úr helyezte fejükre a drágaköves koronát (Zsolt. 20, 4.), az élet koronáját, melyet azok kap-

nak, akik mindvégig hűek voltak (Titk. Jel. 2, 10.), akik szabályszerűen küzdöttek (II Tim. 2, 5.), akik hervadtatlan koronáért többet áldoztak, mint a föld atlétái a hervadóért. (I Kor. 9, 25.) Melyek ezek a koronák?

Krisztus Urunk töviskoronája, a szentséges Szűzanya csillagokból szőtt koronája, a vértanúk, hitvallók és szüzek fényből font aureolái.

Az alapgondolat: a lélek jelessége kiárad a testre és annak nemesebb szerveiből: szemekből, arcból kisugárzik, mások által is észrevehetővé válik. Áll ez általában a szellem bármilyen tehetségére vagy működésére: vannak tudós fejek és művészarcok is, de különösen áll az életszentségre, mely sohasem maradhat rejtett, hanem az alázatosság isteni gravitációjával feltétlenül észrevehetővé válik. A lélek különben bölcséletileg is a test alakító elve, mely a maga jeles tulajdonságait a megdicsőült állapotban átsugározza a testen, mint ahogyan az Úr maga ezt földi élete során megmutatta. A dicsfény csak a fényességet, a claritast emeli ki különösképen, valóban a fény a maga finomságával, Isten gondolataiban kapott szerepeivel legjobban alkalmas arra, hogy a lélek dicsőült állapotát jelezze.

Az Úr Jézus töviskoronája az alázat fejedelmét állítja elénk. Az Úr kinszenvedésében is uralkodó: ő a legalázatosabb, aki a gög diadémja helyett az alázat koszorúját vette szent fejére. Ennek köszönhető minden további aureola: amint az ő sebei által gyógyultunk meg, úgy az ő koronája révén lett nekünk koronánk.

A Boldogságos Szent Szűz tizenkét csillagos aureolája a Titkos Jelenések Könyvének víziója. A tizenkét csillag az ő életének tizenkét misztériuma, ünnepe. Titkai, kitüntetései és szenvedései az örökkévalóságban is ékesítik az ég Királynőjét, aki mint a föld leánya az ég trónusára magasztaltatott és ezért méltóvá lett a földnél jelesebb égitestek hódoló tisztelgésére: ruhája a nap, lába alatt a hold, feje körül a csillagok.

A vértanúk aureolája a sátánnal vívott harc, győzelem jutalma. Fegyverük volt a Szent Pál apostoltól magasztalt armatura Dei: a hit pajzsa, az üdvösség sisakja, az íge

kardja, a lélek páncélja. Méltán viselik fejükön a fényt, mely Krisztus sebeiből is a győzelem jeléül sugárzott.

A hitvallók aureolája a világ feletti győzelem jele. Joggal festik a fej köré, mert a világ legyőzése bölcsesség, tudomány, értelem, okosság dolga. A világ ugyanis szellem, ennek megfoghatatlan élettevékenységeit meglátni, ártó hatásaira rásejteni, ezeknek akadályt vetni csak egészen tisztán látó és belülről is befolyásolhatatlanul ítélő értelem szeme képes. A hitvallók ilyen „látók” — bölcsék, akik az élet szövevényeiben, útvesztőiben biztosan láttak és utat mutattak másoknak is.

A szűzek a testet győzték le, az ő aureolájuk hasonlít a Szent Szűz fénykoronájára, joggal tündöklí a szűzi test és lélek ragyogását leginkább a fej, mely nem az ösztön-életnek, hanem kiváltképen a szellemi tevékenységnek középpontja és székhelye. A szűzi test már itt a földön legtöbbet vesz át a lélek tulajdonságaiból. Tapasztalásból írhatja az ószövetségi bölcs — bár ott ez az erény még igen ritka volt: „Ó, mily szép a tiszta nemzedék ragyogásában, halhatatlan, Isten és emberek előtt ismert.” Ez tehát az ifjúság báját, a ragyogás fényét, a halhatatlanság himporát, a lélek mézének ízét hirdeti érezhetően mindenki felé.

A szimbolumok világának eme nagy változatosságát az Egyház kultuszéletét sugalló Szentlélek Isten irányítja, vezeti. Már az ószövetségben a frigysátor, a szent bútorok és felszerelések készítői a Szentírás szerint a Szentlélektől ihletve dolgoztak. Annál inkább munkálkodik ő az újszövetségben és az Egyházban, mely az ő testamentuma. A szimbolumok tartalmi és formai mozzanatainak összhangját, az ars sacra stílusát, ízlését, színeit, dallamait, mozdulatait mind ő sugallja, aki maga sem öltött testet soha, hanem csak szimbolumokba öltözött, mikor mint galamb, mint fényes felhő, mint tűz, mint nyelv, mint vihar megjelent köztünk.

Szent Péter és Pál

Tartsd meg, Isten, Szentatyánkat!

Szent Péter és Pál apostolfejedelmek ünnepén szentes Atyánk: XII. Pius pápa köszöntésére felsorakozó népek között alázatos tisztelettel helyet kér magának Szent István király ősi Egyházának magyar hívőserege is. A kis ministránsok áhítatával köszöntjük a legfőbb papot, Krisztus nyájának bárányaiként a legfőbb pásztort, az Isten országának legkisebb alattvalóiként a legnagyobb uralkodót. Odahozzuk szívünket, ahol az áhítatos magyar ének szerint Szent Péter van sírba téve és ahol Rómának dobog szíve. Hódolva állunk meg a fehér trónus előtt, szomjas lélekkel az örök igazság katedrája előtt és imádságos áhítattal köszöntjük Szent Péter hajójának kormányosát, Krisztus varratlan köntösének továbbszövögetőjét, a hegyre épült városnak uralkodóját, Krisztus Urunk földi helytartóját, öszentségét: XII. Pius pápát.

Az ószövetség választott népe Egyiptomból az ígért-földje felé vándorolva Istennek különös gondozása alatt állott: tápláléka az égből hullott kenyér: a manna, irányítója, útmutatója az élen haladó felhőoszlop, vezére pedig Isten bizalmasa: Mózes volt. Ezek nélkül bizonytalannal elpusztult volna és sohasem ért volna céljához. Az újszövetség választott népe: a kereszténység szintén ájtott a kereszttség szentségének tisztító tengerén, élete folytonos vándorlás az örök haza felé, melyet megszerzett a minket megváltó és számunkra elkészített az előttünk mennybemenő Krisztus. Ezen az úton minket is három isteni segítség támogat: ezek azok, melyek bennünket élesen megkülönböztetnek a protestánsoktól: az Oltárszentség mint égből hullott kenyér, ez adja az erőt. A Boldogságos Szent Szűz: az előttünk haladó eszmény, az ideális ember mint a titkok fényoszlopa, ő adja az irányt. És az újszövetség vezére, minden keresztények atyja: a pápa, aki Mózes módjára elhagyja családját, új nevet kap, akinek ettől fogva az egész Egyház lesz a családja, az egység biztosítója, Isten gondolatainak tolmácsa,

képviselője, végrehajtója. Magasan áll, mint Mózes az istenközelség Sinai hegyén, a tanítói, papi és kormányzói hatalom teljességének birtokában, bejárása van Isten szentélyének legbelsejébe, Istennek bizalmasa, Gondviselésének legfőbb eszköze, Krisztus nagy művének folytatója és helytartója. Nem az isteni szigorúság kótábláit, hanem a szeretet és béke főparancsait hozza, pásztorbotja a szentségek üdvös árját fakasztja és akit magasra emel előttünk, az nem az ércbíró, hanem a megfeszített, áldott Jézus. Mikor trónra lépett, 267-szer kérdezte Krisztus: „Péter, szeretsz-e engem?” És Péter, a szegény galileai halász felelt Pius szavaival: „Tudod, Uram, hogy szeretlek téged.” Erre elhangzott 267-szer az isteni megbízás: „Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat.”

Mózes meghalt, mielőtt az ígéretföldjére bekalauszta volna népét. Mikor legnagyobb szükség lett volna rá, akkor a honfoglalás feladataiban már nem volt népe élén többé. Ez is bizonyítja, hogy az őszöveiség időleges testamentum volt. Az újszövetség azonban az örökkévalóság földi vetülete, e'ökészülete, ezért soha sincsen vezér nélkül. Amint nem szűnik meg reggelenként oltárainkra hullani az égi élő és éltető kenyér: az Eucharisztia, amint állandó eszmény marad Krisztus végrendelete értelmében mindannyiunk számára a Boldogságos Szent Szűz, úgy a legnagyobb és legrégebbi dinasztia: a pápák dicsőséges sora sem fog elakadni, megszakadni mindaddig, míg zarándoklásunk ideje tart. A kereszténység földi szervezetében: az Egyházban egybe van forrasztva titkos módon a mulandóság és az örökkévalóság, éppúgy, mint a szentségekben a külső látható jel és a belső láthatatlan malaszt. Az Egyház, a szentszék, a püspökség, a plébánia örökéletű jogi személyek, melyeknek a fizikai személyektől független, önálló létük van. Ezért minden új pápakoronázás, hivatal vagy javadalombetöltés az örökkévalóság mozzanata: az önálló léttel bíró erkölcsi személy a fizikai személyen keresztül gondolkodik, akar és cselekszik. Így a pápaságon keresztül az örökkévalóságba nőnek a pápa alkotásai, eszméi, tervei, sikerei. Ez a mély, természetfeletti tartalom, ez az égi szerep a földi tereken: ez keletkezeti és élteti bennünk azt a kegyeletet, a piasos

érzést, mélységes tiszteletet a pápaság, a szentszék és annak képviselője iránt, melynek jólesik kifejezést adnunk.

De nekünk magyaroknak, úgy érezzük, eggyel több okunk van örülni és ünnepelni. Amit a mi áldott magyar népünk a távoli Nyugat védelmében súlyos áldozatok árán tett, azt mind feledte Párizs. A népek anyja: Róma azonban mindig tudta és számontartotta István király népét és az áldott emlékű első szent király jubileumán az eucharisztikus Király szószékévé választotta hazánkat. A mi fővárosunkból szállt szét az egész világra az örök béke és szeretet szózata az új világháború küszöbén: a donum unitatis et vinculum charitatis. Ezekben a felejtethetlen napokban a most Szent Péter trónján ülő XII. Pius pápa mint pápai legátus bejárta a mi áldott országunkat, elment útja a Balaton mellett, látta együtt lengeni a pápai és a magyar zászlók erdejét, vendége volt a mi Kormányzó Urunknak és egész leikes magyar népünknek. Vettük áldását, utcáinkon és a magyar Dunán az ő keze vitte a legméltóságosabb Oltáriszentséget és végigkísérte diadalútján Szent István királyunk nem porladó Jobbját. Most a pápai kéz, mely Szent Koronánkat adta és az áldott kéz, mely azt II. Szilveszter kezéből átvette, újra egybefonódott és a keresztény és magyar gondolatot örök frigyre kötötte újra egybe. Ezért a népek nagy triumfusában úgy érezzük, hogy kiváltságos hely nyílik a magyar szívek ünneplő hódolatának. Mindíg igaz volt, de most talán még inkább igaz, amit a magyar pápai himnusz ünnepélyes dallamán éneklünk:

A forró dél s rideg észak
Ez imában egyesül csak.
De leginkább hazánk nyelvén
Zeng igazán, zeng őszintén:
Tartsd meg, Isten, Szentatyánkat,
Krisztusnak helytartóját!

A papság és a hívők

Igy papszentelések idején helyénvaló a pásztor és a nyáj viszonyát megvizsgálni, hadd lássuk: megmaradt-e az Egyház azon a vonalon, melyen alapítója: az Úr Krisztus elindította.

Az Egyház rendi társadalom, azaz tagjai három jogilag elkülönített rendbe tagozódnak és ezek a papság, szerzetesség és hívek. Hogy ez így van, ez Isten akarata, aki már az ószövetségben is a maga felségjogának tekintette, hogy kiket lát jónak meghívni szolgálatára. Természetfeletti, kinyilatkoztatáson álló vallásban a pap és hívő között isteni jogú különbség van: a papság az égi erőforrások kezelésében, Isten és ember közötti közvetítői szerepében „nem emberektől, sem ember által, hanem Jézus Krisztus által”⁷⁸ jut papi jellegéhez. A laikus papság eszméje a demokrácia alapelvét szeretné az Egyházra is alkalmazni, mintha az egyházi hatalom tulajdonosa is a nép volna, mely választás által emeli maga fölé előjáróit. Kinyilatkoztatott vallás esetében azonban a természetfeletti tájékozódásnak sem elvei: a hitigazságok, sem erői: a szentségek nincsenek a népnél sem szétszórta, sem zsinati népképviselési együtteségben. Isten országa nem alulról, hanem felülről épül.

A papság életformája Krisztus képvisellete, életcélja Krisztus tanításának, kegyelmeinek és parancsainak közvetítése. Ez a rend Isten országának nemessége, tisztviselői kara. Kiválasztása külön isteni kegyelem útján történik: „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket.”⁷⁹ Ez a rend már külsejében is elkülönül a többitől: más a ruhája, mások élete keretei, nőtlenségben él, neveltetése, kiképzése is külön elvek szerint történik. Az Úr Jézus hármas szerepének: tanítói, papi és királyi jellegének képviselétére külön felavatásban van része: a tanítói hivatalhoz a hittudomány, a papi jelleghez az egyházi rend szentsége, a királyi jogkörhöz a kánoni küldetés által jut hozzá. E státus kapuja a tonzúra, ezzel jár együtt a papi

⁷⁸ Gal. 1, 1.

⁷⁹ Jn. 15, 16.

ruha viselésének jogosítványa. Még a halálban is folytatódik e rendi különállás: az egyházi törvénykönyv előírja, hogy a papság sírhelye lehetőleg a laikusokétól elkülönítve, tisztes helyen legyen (cn. 1209, § 2.) és klerikusok meghalt laikus holttestét — volt legyen bármilyen magas méltóságban — a sírhoz ne vigyék (cn. 1233, § 4.). Úgy van, mint ahogyan Szent Pál mondta: „Úgy tekintsenek minket az emberek, mint Krisztus szolgáit és Isten titkainak sáfárait.”⁸⁰

Mindez a papságot külsőleg elhatároló keret, tudomány és szerep belső átélést és azonosulást kíván és sürget minden egyes pap részéről. A kegyelmi rend is fokozottabb mértékben kell hogy éljen a papságban: imádság, coelibátus, engedelmesség, erényes, példát adó élet, tudományos továbbképzés által, továbbá bizonyos szórakozásoknak, mesterségeknek kerülése és tilalma révén.

De ez az Istenország nemessége mégsem kaszt, nem kínai fallal körülvett kiváltságos rend, nem is ároni öszövet-ségi papság, mely csak egyetlen törzsből: Lévi törzséből való testszerinti leszármazáson épül, hanem minden nyelvből, néposztályból, fajból választja ki Isten az ő szolgáit. Az Egyház rendisége tehát nemhogy kizárná, hanem egyenesen feltételezi a legnemesebb értelemben vett demokráciát: a katolikus papságot onnét hívja az Úr, ahová csak a Szentlélek fuvalma elér: a vallásos iparos, földműves, tisztviselő vagy akár mágnáscsaládokból. Amint más és más helyekről választotta és hívta meg az Úr Jézus tanítványait és apostolait, úgy van ma is: „Én választottalak titeket” — és nem a nép, a hívek. A legalacsonyabb laikus sorból tehát fel lehet emelkedni a hierarchia legmagasabb fokára, mint ahogyan ezt a kereszténység dicsőségére említi már Lactantius az ókorban: „A nép legalsóbb rétegéből is, ha méltók és arravalók — az egyházi méltóság legmagasabb polcaira is eljutnak.”⁸¹

A másik mozzanat, mely összefüzi az újszövetségben a papot és a hívőt, az a körülmény, hogy a pap a saját lelke üdvösségét illetően ugyanott van, ahol a hívő: az üdvözü-

⁸⁰ I Kor. 4, 1.

⁸¹ Instit. div. V. 15.

lésre neki sem áll egyéb rendelkezésére, mint hinni a ki-nyilatkoztatásban, megtartani a parancsolatokat és hasz-nálni Isten kegyelemeszközeit. Saját magának a pap nem szolgáltathat ki szentséget, az üdvösség feltételeit neki is a hívő lélek alázatával kell más paptól igényelnie. Neki is más papnál kell gyónnia, igényelnie kell az Egyház szent-ségeit, áldásait, szertartásait, halála után testének az Egy-ház temetését, lelkének a szentek egyességéből folyó elő-nyöket és kedvezményeket. Az önmegszentelésben pedig többre van kötelezve, mint az egyszerű hívő, kiváltságai tehát súlyosabb kötelességekkel vannak ellensúlyozva.

Éppen ezért elfakulás ellen jó eszközül bizonyul ne-künk papoknak is, ha alázatos templombajáró, prédikációt hallgató, gyónó, keresztutat végző hívő lelkét viseljük ma-gunkban. Így mi a magunk lelkére nézve passzíve viselke-dünk a természetfeletti világrenddel szemben, ami a papi aktív álláspontnak ellentéte és az egész világrend másik oldala. Itt jön szóba sok olyan erény, — elsősorban a hit, alázat, engedelmesség, mely a papi szerepben ex persona Dei nem jut úgy szóhoz bennünk, mert éppen ezeket akarja tekintélyszerűen a hívekben kiépíteni. Tehát: „Mehr Seel-sorge den Seelsorgern!”, amint a mödlingi papi lelkigyakor-latokon P. Völlmecke mondta. Így a hívő helyzetben Istenre való rászorulásunk, üdvösség dolgában a tőle való függé-sünk sokkal jobban átérezhető, mint a papi állapotban, ahol az Istennel mintegy azonosulva, egyet alkotva képviseljük kifelé a hit igazságait, parancsait, szorgalmazzuk és közve-títjük kegyelmi erőit. Ezt a hívő lelkületet dicsérte az Ur Krisztus a hátul térdelő vámosban, aki embervoltának alá-zatos átérzésében még a szemét sem merte az oltárra emelni és csak Isten irgalmáért esdett. Ugyanígy meghallgatta a jobb lator töredezett imáját, aki pedig csak egy kis memen-tót kért tőle a kereszten. Ez a lelki szegénység, ez a hívő lélekkel való lényegi azonosság, mely az őszövétségi pap-ságból Krisztus Urunk idejében már egészen hiányzott — kapta az első boldogság ígérését. Ez hiányzik sokszor belő-lünk is, beleszokunk a „mintegy hatalommal bíró” álla-potba, nemigen térdelünk be a hívők közé misére, litániára, nem hallgatunk velük együtt szentbeszédet, nem állunk

közéjük, mikor gyónni sorakoznak fel, pedig ez a pap egyéni lelki hasznán túl a hívek épülését, tehát a lelkipásztori célt is nagyban szolgálja.

Ez a kétszeres vonatkozás és kapcsolat a jó Isten világhoz: a papi és a hívői kölcsönösen kiegészíti és erősíti egymást. Hitéletünket egyénien változatossá teszi, színezi, gazdagítja, így megóvjá a kopástól, megszokástól, elsekélyesedéstől.

A papság és a hívők közötti viszonyra azután üdvösen mutat rá még egy körülmény. Bár a papság az Istenország nemessége Krisztus kegyelemkincsein érvényesíthető hatalmát tekintve, mégis szentségkiszolgáltató és áldozatbemutató tevékenysége egészen személytelen, mert a szentségek kegyelemközlő hatásukat *ex opere operato*: Krisztus alapító és megváltó akaratának erejénél fogva eszközlik. A pap egyéni gyarlósága és gyengesége nem rozsdásíthatja el Isten kincseit, terveit, igazságait. A hívőt legszentebb és legmélyebb érdekeiben tehát nem érheti kár a felette álló papság személyi hibái folytán, az égi erők sem minőségi, sem mennyiségi csorbulást nem szenvednek a kiszolgáltató pap bűnössége következtében.

A híveknek viszont joguk a papság részéről az egyházi fegyelem körén belül az összes lelki javakat és üdvösségre szükséges értékeket igényelni.⁸² Minden az ő érdekükben történik: a lelkek üdve a legfőbb törvény az Egyházban: *salus animarum suprema lex esto*. Joguk van tehát hitoktatáshoz, szentbeszédhez, népmisziókhöz, a plébánosok és püspökök vásár- és ünnepnaponként értük mondandó szentmiséihez, a szentségek kiszolgáltatásához, keresztyén temetéshez. Joguk van vallásos egyesületekbe tömörülni, papi vagy szerzetesi állapotba bejuthatni. A katolikus autonómiák és egyházközségek révén egyházi vagyonkezelésben, iskolaügyekben tevékeny részt vehetnek, az *Actio Catholica* mozgalmaiban pedig a világi apostolkodásban a papság munkáját lényegesen segíthetik és sikerre vihetik.

Igen! Mondják sokan a világiak közül, mindez így igen

⁸² cn. 682.

szép és felemelő. De hol van sokszor ettől elmaradva a gyakorlat! Papjaink vannak, de apostolaink nincsenek.

Ez a panasz lehet jogosult és a szomorú tényeket tagadni meg sem kísérelhetjük, nem is volna értelme. De itt is van egy nagy közösségi mozzanat a hívő és pap között: a botlott papokon láthatja a nép, hogy a rossznak a problémaköre éppúgy érinti a papot, mint a hívőt: mindkettőnek egyformán kötelessége a jó oldalra állni, a pap nincsen hivatalánál fogva megkímélve kísértésektől, megpróbáltatásoktól, bűnalkalmaktól, így e nagy közösség a harcban igaz bajtársiasságot teremthet hívő és pap között, hiszen egy frontban küzd mind a kettő.

Másrészt bizonyos, hogy igen kevesen imádkoznak értünk. A pap köteles elmondani a zsolozsmát naponta a rábízott hívekért, a püspök és plébános kötelesek misézni a rájuk bízott lelkekért, de miértünk bizony a hívek ritkán és csak keveset imádkoznak. Akik legjobban bíráltnak benünket, bizonyos, hogy soha értünk nem imádkoztak, kántorbőjtöknön jó papokért nem bőjtöltek és papnevelésre nemcsak nem áldoztak, de ezirányban még csak nem is érdeklődtek. Pedig maga az Úr Jézus adja parancsba ezt: „Sok az aratás, kevés a munkás, kérjétek tehát az aratás urát, hogy küldjön jó munkásokat az ő aratásába.”⁸³

Másrészt éppen azért, mert a papság nem kaszt, hanem a hívőkből választódik, azért nincsenek jó papok, mert nincsenek igazi vallásos jó katolikus családok. Sokan fitymálva mondogatják, hogy a papság nagyrésztben egyszerű és nem intelligens családokból kerül ki. Ezekről rögtön meg kell kérdezni, hogy miért nem neveli úri család a fiát papnak, miért van egyke a családban, miért tartják veszteségnek a családra nézve, ha a fiú pap akar lenni? Mintha bizony a leány, aki férjhez megy vagy a fiú, aki megnősül, nem kerülne messzebb a szülőktől, mint a papfiú, aki sokszor öreg szüleinek egyedüli támasza marad. Tehát magára vessen a nép, ha nincsenek jó papjai. Imádkozzék értük, neveljen családjában jó papokat, legyen ott olyan légkör, hogy meg lehessen hallani az isteni hívást és lehessen azt követni is.

⁸³ Mt. 9, 37.

Jó hívők mellett lesznek jó papok. Mert a pap mindig magán kell hogy érezze Krisztus kérdését: „Szeretsz-e te engem, jobban ezeknél?”⁸⁴ És igyekezni fog a buzgó hívekkel együtt buzgó életre, mely megtermi gyümölcseit az örök életre.

Igy lesz majd papságunk Isten harangja. Így lesz papjaink élete a hívők imádságoskönyve, bajaik patikája, bűneik örökre hallgató temetője.

⁸⁴ Jn. 21, 15

Nyár

I.

Lelki egészségünk természetes tényezői

A lelki élet klasszikus alapelve szerint a kegyelem nem rontja le a természetet, hanem ellenkezőleg: minden természetfeletti a természetesre épül, miértis a természet kiteljesülése, megkoronázása a kegyelmi világban valósul. Ebből következik, hogy a legnormálisabb ember a természetfeletti ember, hiszen a tehetségek, vágyak, élethelyzetek igazi összhangba a természetfeletti síkon simulnak. Ezért szerette a szenteket mindenki: édes béke, harmónia, fény áradt ki belőlük, akárcsak a paradicsomi emberből a bűnbeszés előtt. Bizonyos, hogy a nyolc boldogság földi értelemben is értendő: az örök boldogság boldogító előíze, boldogító hatásának átragyogása kiül a szemekbe, fényt derít az élet sötét ösvényeire, fordulóira. A tisztalelkű ember belső nemességének tudata, hitének megnyugtató igazságai és kegyelmei a szenvedés, halál, sikertelenség idejére a lélek egészségének igazi tényezői.

De ezeknek az alapvető erőkn túl szabad és kell keresni természetes eszközöket is lelki épségünk fenntartására, hiszen a világ is Isten alkotása és minden teremtmény célja az, hogy bennünket az örök célunk elérésében támogasson. A természetes tényezők is tehát *sub specie aeternitatis* kezelendők, sohasem önmagukért, hanem azért, hogy pihentessenek, gazdagítsanak, enyhítsenek, vigasztaljanak közelségükkel, valóságukkal, közvetlenségükkel. Mindegyik Istentől küldött alázatos szolga lehet a mi javunkra.

Melyek ezek a természetes tényezők?

1. *A természet szeretete.* Keresztény szem a természetben Isten zöld képeskönyvét, lábnymait, legkezdetle-

gesebb kinyilatkoztatását szemléli. A Szentírás már a Bölcsesség Könyvében (13, 1—19.) utal a természet apológiájára és Szent Pál ezen okból mondja a kinyilatkoztatás híján maradt pogányokat menthetetleneknek, mert „ami ismeret Istenről lehet, nyilván van előttük is, mivel Isten kijelentette nekik, mert ami benne láthatatlan, úgymint örökkévaló ereje és istensége, a világ teremtésétől fogva munkáiból megérthető és látható.”¹ De eme szorosán vett teológiai értékelésen túl van a természet szeretetének más kedélyi, egészségi, gyógyító, hangulatkeltő, nemesítő hatása is, melyeket Prohászka O. Kapcsolatban a természettel c. ciklusa, Zubriczky A. Vasárnapok a Tátrában, Harsányi L. A bo'dog költő c. munkái sejtetnek, érzékeltetnek magyar katolikus irodalmunkban legszebben. „Ha a testi és szellemi egészség megbetegedéseinél mindannyian kihasználjuk a természet gazdag kútforrásait, valláserkölcsei téren is kár tőlük teljesen elfordulnunk”² — írja Zubriczky A. A természet vallásos hangulatokat keltő erejét Szent Benedek Anio-völgyi Subiacója, Szent Ferenc poétikus Carcerije és Szent Ignác kemény Manrézája egyképen hirdetik nekünk. Bámulatos, hogy mennyi képet hoz maga a Szentírás a természetből, mikor pl. Náhum próféta a völgyekben ülő ködről azt írja, hogy Isten lábnyomainak pora,³ Jób szerint a tenger ruhája a felhő, pólyája a homály (38, 9.), mikor Illést Isten a lágy alkonyati szellő érintésével szólítja meg stb. Az Énekek Énekének képei, a 103. zsoltár mint a természet himnusza már az ószövetségben ráutalnak a természet szeretetére. Az Úr Jézus gazdagon érintkezett hegyekkel, tengerrel, szántófölddel, innét vette felséges képeit a szín és fényhatások világát illetőleg, melyeket példabeszédekben értékesít. A négy evangélium valóraváltása Canticum puerorum gondolatainak, a három ifjú énekének, melyek azóta is a keresztény lélek állásfoglalásának irányítói időjárás, évszakok váltakozásaival kapcsolatban: „... egek és vizek, harmat és zápor, hideg és hőség, hó és jég, villá-

¹ Róm. 1, 19 stkk.

² Vasárnapok a Tátrában. Budapest, 1911.

³ Náh. 1, 3.

mok és felhők, hegyek és halmok..." mind áldjátok az Urat! Ez a szent indifferencia abból a gondolatból él, hogy a természet mindig és mindenütt szép, csak néhol és néha szebb, mint másutt vagy máskor. Ebben emlékeztet az Egyházra, mely mindig kedves jegyese Jézusnak, de néha és néhol kedvesebb.

A természet azért hat ránk megnyugtatólag, mert mi emberek is része vagyunk a természetnek, sőt annak betetőzése, koronája. Az ember paradicsomi multja teszi, hogy a természet idillikus ártatlanságunk idejét és emlékét idézi. A Szentírás tud a természet nagy kompassziójáról az ember irányában: az ember belső harmóniájának a bűn folytán előálló megbomlása a lélek és test, a tehetségek és vágyak világában együttjár a természet elvadulásával, a paradicsom elvesztésével, a tövissel és bojtortorjával. Szent Pál tanítása, hogy a bűnbeesés után a természet is szenved: „Minden teremtmény fohászkodik és vajúdik mindeddiglen.” (Róm. 8, 22.) Szent Péter pedig új eget és új földet vár,⁴ mely tűz által tisztul majd meg jelenlegi állapotából. Szent Irén a gnózissal szemben vallja, hogy az anyag is alkalmas az üdvösségre. (Adv. Haer. 1, 6, 1; P. G. VII. 505.) Ezt a gondolatot értékesítik lírai síkon a költők, Goethe szerint ahogyan nézünk mi a természetre, úgy tekint az is vissza reánk. Ezért a szomorúval együtt szomorkodik, a dúlt lelkiismeretűt vádolja, veszélyezteti, a vidám embert derűs keretbe állítja. Wagner R. a Parzifal-ban mély érzéssel írja, hogy nagypénteken a fű is megérzi, hogy a rajta járó megváltott ember terhe könnyebb. Mindezek kedélyi kiegészülések és támpontok, előnyök, melyek a lélek életében nagy egészségi tényezők és áldások.

A természet továbbá a természetfeletti rend hordozója, adja a szentségek anyagát, a lelki világ szimbolumait, az ars sacrá-t. Az Úr Krisztus jellemének és tanának tükrözése a virágok szelíd, szűzies, néma szemlélődő világa, melyek az Úr lábainál szent kontemplációba révült Máriának analogonjai. A természet szeretete és a szeretetnek tudatos ápolása bennünk nem lesz pánpsychista hóbort, sem laici-

⁴ II Pét. 3, 13.

zálódási alkalom, hanem ellenkezőleg: lelki életünk ihletet kap, mikor benne idegzetünk pihen, szervezetünk felüdül. Járjuk csak a Mesterrel a hegyeket, réteket, a tengert, ez is mind az Atyáé, jó helyen vagyunk, ha azokban élünk, amik Atyánkéi.

A természet tehát csak a pogány lelkületnek mítoszok bölcsője, ahol a tenyészelet funkciói az emberi lelket is lehúzzák a test világába. A víz így lesz a pogányságnál démonok lakhelye, Vénusz genitrix születési eleme, a kereszténységnél ellenben sancta et innocens creatura, ahogyan a keresztvízszentelési prefáció éneklí, a lelki újjászületés bölcsője, mert Krisztus Urunk is beleállt és mert magába itta a Szentlelket. Aki keresztény lélekkel jár hegyet, völgyet, erdőt, mezőt, az sohasem fog Zola stílusában bűnalkalmat vagy kísértőt látni a természetben, hanem Isten templomát, ahol az édenkert sugarai találnak újra lelkébe utat és Isten áldott békéjét érezzük vele.

2. A jóbarát. Társas ösztönünket a vallási élet irányainál és jelenségeinél sem lehet büntetlenül tudatlanra venni vagy mellőzni. A remeteség csak mint a szerzetesség ös-alakja a kezdet pontján keresztény ideál, rövidesen felváltja a szerzetesség, melyben már Nagy Szent Vazul kiemeli a közösségi kölcsönhatás előnyeit. Egészen helyes a régi magyar pálos regula gondolata, mely a karthauzi, kamalduli és vallumbrózi eszmét követve megosztja a magános és közös életformát: einsam und gemeinsam, az esztendő tartamára. A két életforma éppúgy kiegészíti egymást, mint a kontemplatív és aktív élet, mint az Úr Krisztus rejtett és nyilvános élete, mint Mária és Márta.

A jóbarát kincs a Szentírás szerint, társ, aki a paradicsomi szót: nem jó az embernek egyedül lenni — megoldja azok számára, akik házassági élettárs és család nélkül élnek. A Szentírás példát is mutat: Dávid és Jonatás ideális barátságát. Az Úr Krisztus apostolait szolgai sorból baráti viszonyba emelte magához és a barátságnak bájos képét mutatta be Bethániában, ahol Lázárt kifejezetten barátjának nevezte. Látogatásaiban a jóbarát kedélyi, természeti értékei is érvényesülnek, melyek ránk nézve is ajánlják a barátság ápolását és elmélyítését.

A jóbarát támasz, a magány kínos egyedüllétének feloldója, segítőtárs, valaki, akit szeretnünk lehet és aki viszonzó szeretet. Bizalmasunk, kinek sok, lelkünkre ólomként nehezedő bánatunkat, kitörni készülő örömről elmondhatjuk. Háza édes pihenőhely, ahol meleg szoba, szíves barátság fogad. Viszont a részünkről az ő irányában megnyilvánuló áldozatosság bennünket nemesít, emel, mert a hála és viszonzó szeretet erényét juttatja szóhoz részünkről. Tisztán természetes rendben a bizalmas beszélgetés, a megértő lelkek találkozása, a szíveslátás ezer apró figyelmesége, újságok megbeszélése, tapasztalatok kicserélése, tanácskérés és tanácsadás, közös benyomások, teendők baráti szétosztása, problémák megvitatása, eszmék tisztázása mind feloldó, megnyugtató áldásos hatással vannak lelkünkre. A jóbarát felkeresésében van valami a szokatlanból, a nem mindennapi kedvesből, a pihenésből és megbecsültetésből, amiknek lelki egészségünkre való hatását nem vonja kétségbe senki. Akinek nincs a vele egykorúak, egyhivatásúak között barátja, az vagy kevély ember, aki senkit sem talál magához méltónak, vagy annyira excentrikus, hogy mindenki elkerüli vagy primitív lélek, aki szellemi kapcsolatokat nem igényel és nem értékeli. *Vae soli!* Nagy, komoly igazság, mely a napi életben kivált jó szüleink halála után sokszorosan nehezedik ránk, ha nincs jóbarátunk, aki Horatius jelzőjére méltó: „*Dimidium animae meae*”.

3. A *vakáció*. A pihenni tudás P. Plus szerint is nagy művészet és elvesztése sok lelki zavarnak, depressziónak, idegességnek lehet forrása.

„Jertek egy külön helyre és pihenjete meg egy kevéssé” (Mk. 6, 31.) hív bennünket pihenésre maga az isteni Mester, aki pedig mennyei Atyja példáját követve „mind-ezideig” munkálkodott. Ismeretes a legenda a kis madárral játszó Szent Jánosról és az őt e miatt megszóló pogány katonáról. Amint az íjat nem lehet állandóan felajzva tartani, úgy a szellemet, az idegrendszert sem lehet folytonosan igába fogni. Maga a jó Isten kapcsolta saját tiszteletével a pihenést a szombatban és a vasárnapban. Advent szomorúsága Gaudete vasárnapján, nagybőjt gyásza Laetare vasárnapján felenged. A vakációnak is megvan a maga munkája:

utazások, olvasmányok, üdülések, melyek közt magunk ismeretében is előbbre juthatunk, hiszen sok új dolog hat ránk, amire egyéniségünk eddig részünkről nem tapasztalt módon reagál. A vakáció tanít meg okos mérsékletre, középútra, igazolja, hogy a világot nem lehet felhabzsolni, kisajátítani; értékeket mutat, melyek hiányában boldogoknak kell tudnunk magunkat Isten kegyelmének birtokában. Nagy horizonthoz, hatalmas dimenziókhoz szoktat, melyek belerögződnek gondolkodásunk pályáiba, azokat sokoldalúvá, kultúraltabbá teszi, aminek ismét Isten országában kell hasznát látnunk. A pihenés a normális munka fűszere, a túlzott munka, mely a pihenést nem ismeri magánál, megszólja másnál, — az önzés gyermeke, mely mögött az a félelem diktálja a féktelen tempót, hogy jaj, valamiről lemaradunk, mások megelőznek, míg mi pihenünk. Ez már a non est pax impiis körébe vág: vannak lelkek, akik keresztjei saját maguknak, akik mindig és mindenütt előbb az árnyékot látják meg és csak azután a napsütötté oldalt, ezek a pihenni nem tudó, folytonosan üzőtt, nyugtalan lelkek, akik Szent Júdás Tádé szerint öntajtékukban vergődnek. Normális, nem egyoldalú lelkek itt is élvezik a szentpáli igazságot: az Istent szeretőknek minden javukra válik, ezért nem lelki sebekkel és károkkal fognak a vakációból hazatérni, hanem sok új készséggel, pihent idegzettel, nemes munkakedvvel.

4. *Valami kedves, profán foglalkozás.* Életünk nem telhet szakadatlan imában és munkában, éppen ezért üdülésül és a téttlenség elkerülésére üdvös kinek-kinek valami kedvelt mellékfoglalkozást is üzni. Ez betölti üres óráit, a munka tevékenységét áldásosan egészíti ki és mint ismeretanyag életérték is egyúttal. Ezek között első helyre tenném a kertészetet, mely a helybenlakás előnyeit élvezzi, mely művészi, sok örömet nyújtó, változatos, bájos foglalkozás. A pap lakásának környezetét széppé, vonzóvá teszi, hálás eredményként az oltárt, a lakást ellátja virággal és a népben a papja felé is értékesíti a közmondást: aki a virágot szereti, rossz ember nem lehet. Ilyen kedves passzió lehet a méhészet. A szorgalom és társasélet kis mintaképei, melyeknek kaptárjai mögött a legjobb nyári délutáni szundítás esik a zümmögő, monoton zenére, — sok plébániának értékévé,

beneficiális javává is válhat. Viaszuk az oltár kelléke, létük tehát, akárcsak a virágoké, nem mindenestül profán és színtén nem von el a háztól, sőt odaköt és mégis a szabadban foglalkoztat.

5. *A zene művelése.* Magánosságunk kedves társa, mely elveszi az egyedüllét kedélyi ürességét: a muzsika. Minden hangulatnak szárnyakat ad, együttérzést kelt, ezért belülről nemesen vigasztal. A zene a legtisztább érzékiség. Bűnös képzeteket kelthet az irodalom, a festészet, szobrászat, lehet erkölcstelen egy dal szövege, egy tánc, de maga a zene nem közvetít kísértéseket. Lelki kultúrára nevel, nemesít, hozzászoktat szóval ki nem fejezhető értékek világához. Eletársunk és hűséges áldott barátunk lesz. Liszt Ferenc mondotta: a zene a legszellemibb művészet, ezért lesz helye az égben is, ahol képekről, szobrokról sohasem olvasunk, de énekről, zenéről igen. Orgonája hasonlít a papra: Isten hangszere és ha itt-ott profán koncertteremben fel is hangzik hangja, ott is kivételes és ünnepélyes marad. Mikor odakünn méteres a hó és öles a sötétség, akkor belül jól fűtött szobában a zongorán kis lámpaernyő alatt felhangzó bájos Mozart-adagio mindent felejtet. Ez a legnemesebb földi élvezet, a legszellemibb művészet, mely sok mély gondolatnak, üdvös hangulatnak, vigasztalódásnak lehet forrása.

Sohasem szabad továbbá kezünkben kienesnie az *irodalomnak, a nemes, tiszta szépirodalomnak elsősorban*. Képzelet-nevelés, stílustanulmány, lelki élvezet és okulás jár nyomában, ami mind érték, haszon, előny életünkben is. Éppígy más művészetek ismerete, szeretete, esetleg művelése is nagy kincs lehet számunkra, amelynek templomunk, lakásunk, iskolánk, temetőnk és környezetünk egyformán hasznát láthatja. Ide vágnak a különféle gyűjtőszervezetek: pl. bélyeg- stb. gyűjtés vagy valami műipar, ameddig nem költséges vagy fényűző. Általában ezek az itt említett eszközök csupán úgy szolgálják testi, lelki, kedélyi épségünket, ha papi életünknek csak fűszerei, izesítői. Mihelyt kiszorítják helyéből a papi munkát, mihelyt eliszapolják életünk főútjait: a gondoskodást azokról, amik az Úréi — azonnal megszűnnek építő erők lenni és a helyett, hogy a jó úton megtartanának, elvilágiasítanak, lelkiismereti megalkuvások

elé állítanak, melyek már zavarok, hibák és nyugtalanságok előidézői.

Bizonyára van még sok más tényezője is lelki, kedélyi, idegzeti egészségünknek. Főcél, elkerülni az izaiási átkot: a beteg fejet és a keseredett szívet.⁶ Szent Ignác lelkigyakorlataiban mély lélektani érzékkel figyelmeztet, hogy a búsongó kedélyhangulatot ne engedjük úrrá lenni magunkon még a halálról, pokolról szóló elmélkedések alatt sem. Szent Ferenc az ördög csatlósának nevezte a melanchóliát és Szalézi Szent Ferenc áldott mondása, hogy akiket a sátán nem tud bűnbe vinni, azokban zavart, szomorúságot támaszt. Ezek az eszközök és bizonyítványok sok más — feltétlenül bizonyos előkelő lelkületet alakítanak ki bennünk, mely a lelki élettel foglalkozóknak szinte nélkülözhetetlen kelléke. A bűnös durvaságnál is rosszabb az érzéketlen lelkület, mely egyenesen alkalmatlan Isten országára. Ez a földi vastag közöny, ez a mindig lefelé néző igástekintet az, mely Krisztus Urunk csodás születésén a törvénytelenység gyanújáról suttoz, mely a világ megváltásának helyén és pillanatában kockára játszik, melynek a pünködsi nyelvek csodája nem kinyilatkoztatás, hanem bor okozta mámor dadogása. Erről a lelkületről mondja Szent Pál: „A test szerint való ember nem fogja fel azt, ami Isten Lelkéé.”⁷ Erről énekli a zsoltár, hogy ennek törekvése: „megszüntetni Isten minden ünnepnapját a földön”.⁸ Ezzel szemben nem a naív, hiszékeny gyerekes lélek áll, hanem a komoly pietásos lelkület, melynek hite észszerű alávetés ugyan, de értelmi világossága nem szikkasztja ki a kedély melegét, az áhítat meghatottságát, az ünnepélyes érzést, melyeket meg kell őriznünk magunkban, ha lélekben és igazságban akarjuk imádni az Istent.

⁶ Iz. 1, 5.

⁷ I Kor. 2, 14.

⁸ Zsolt. 73, 8.

Aratás után

Mélységesen bölcs az Anyaszentegyház, mikor így aratás táján a csodálatos kenyérszaporításról szóló evangéliumot olvastatja fel előttünk. Az isteni kenyérszaporító Üdvözítő ismét csodát művelt velünk: elvette a munka átkát rólunk és verejtékünk eredményeként nem tövist és bojtort, hanem megint egy esztendőre való termést adott nekünk. Meghallgatta sokszor mondogatott imádságunkat; melyre szintén ő tanított bennünket: Mindennapi kenyérünket add meg nekünk ma. Asztalt terített számunkra a földeken és áldó kézzel ment át vetéseink között, most mehetünk utána mi, az ő tanítványai, hogy az élet kalászeit tépegessük az ő nyomában. Most is megvalósult, amit akkor mondott: „Szánom a sereget, mert nincs mit enniök!”⁹ De szájalma áldott cselekedetté, csodává lett: az isteni Gondviselés csodájává, bizonyítékául másik szent ígéjének: „Tudja a ti mennyei Atyátok, hogy mire van szükségtök.”¹⁰ Joggal rakja a magyar ember keresztbe a búzakévéket: ezzel is elismeri, hogy egy esztendőre újólág meghosszabbított életünk attól van, aki a kereszten életét adta a világ életéért.

Mikor így megtelik lassan a széles határ búzakeresztekkel, végigreszket rajtunk a boldogító érzés: az Isten jó. Ahogyan egy öreg földműves kifejezte: Isten tenyeréből élünk, Isten kötényében oltalmat találunk. Nemcsak lelki javaink, üdvösségünk, örök életünk vannak a jó Istentől, hanem földi életünk feltételeit, mindennapi szükségleteinket is az ő atyai bőkezősége osztogatja. Évről-évre megismétli a csodálatos kenyérszaporítást és így távoztatja tőlünk az inséget, nyomorúságot. Micsoda nagy probléma manapság a szegényellátás, hányféle akció, hányféle norma, mennyi próbálkozás, intézmény vállalkozik e nagy kérdés kielégítő rendezésére, megoldására. Pedig a kenyérszaporító Úr Krisztus itt is példát mutatott. Nem a semmiből sokasította meg a kenyeret, bár isteni erejénél fogva ezt is megtehetette

⁹ Mt. 15, 32.

¹⁰ Mt. 6, 32.

volna. Hanem volt ott egy ifjú, akinek volt hét kenyere és egy pár hala, ezt elkérte és ebből adott enni a négyezernél több embernek. Tehát ma is annak a pár gazdag embernek Jézushoz kell vinnie feleslegét, áldozatul kell hoznia fölös javait, oda kell juttatnia a szűkölködőknek — ez is az isteni kenyérszaporító munkája lesz, mert ő indít irgalomra, ő buzdít szeretetre. Nem szocializmus vagy altruizmus kell, hanem szeretet és irgalmasság, ezek evangéliumi fogalmak, melyeket semmiféle új fakó név feledtetni, kiküszöbölni, helyettesíteni nem tud. Ha mi irgalommal leszünk egymás iránt, majd mellénk áll isteni erejével a mi Üdvözítőnk, hogy amit mi szerény erőkkal kezdeményeztünk, azt ő megsokasítsa, naggyá, eredményessé tegye. Hiszen a föld megteremne mindent, a jó szív hiányzik, mely ha megvolna — az egész emberiség jönlakhatna Isten terített asztalánál.

Az első, ami bennünket most kötelez, a hála a velünk irgalmasságot cselekvő Jézus Urunk iránt, gondviselő Istenünk iránt. Aki nekünk enni ad, tulajdonképpen életünket hosszabbítja meg, tehát életünkkel vagyunk neki adósai. Ezért hálánk megnyilvánulása kell hogy legyen egész életünk. Jézus el is várja a hálát jótéteményeiért. Mikor meggyógyította a tíz bélpoklost, ezek közül csak egy tért vissza, hogy neki hálát adjon, ez is szamaritanus volt. Meg is kérdezte az Úr Jézus: „Nemde tízen tisztultak meg, hol van tehát a többi kilenc?”¹¹ Így tőlünk is elvárja, hogy visszamegyünk hozzá és hálát adunk neki. Hiszen a kérdésben nem voltunk hiányban: Szent Márk evangélista ünnepén búzaszentelést tartottunk, megszentelve a fejlődő vetést és Isten áldását esdve le a sarjadó búzára. Így kell most aratás után hálaadó napot tartanunk, megköszönve, hogy meghallgatta kérésünket, megterítette asztalunkat.

Ez a hála meg kell hogy nyilvánuljon a kenyérrel kapcsolatos imádságban. Asztali áldás, mely vendégül hívja Jézust, a friss kenyér megszegésekor a keresztség részünkről olyan, mint az ivó kis pintyökék felfelé nézése: hálattel odagondolás Isten jötevő kezére. De maga az imádság kevés. A hála elsősorban cselekedet: gratiarum actio:

¹¹ Lk. 17, 17.

valami tett, mint a magyar nyelv is szépen mondja: hálaadás, tehát magatartás, több mint szó: cselekedet. Vagyis miután életünkkel vagyunk adósai a jó Istennek, egész életünk folytonos Istenhez tartozás legyen úgy tudatunkban, mint érzületünkben és magatartásunkban. Istentől kapott és meghosszabbított életünket nem szabad Isten ellen használnunk, hanem egész életünknek istentiszteletté kell lennie. A hála a jótett megörökítése: tehát életünk hangos hirdetője legyen Isten jóságának, szeretetének.

Antiochiai Szent Ignác, az öskereszténységnek ez a lángoló hitű vértanúja, — mikor hívei közbenjárásukkal ki akarták menteni a börtönből, ezt írta: „Krisztus gabonája vagyok, vadállatok fogai fognak megörölni engem, hogy tiszta kenyér legyek Isten asztalán.” A vértanúságig menő hűség Isten szolgálatában példája ennek az élethálának, mely itt ennek az agg püspöknek megható szavaiban éppen a kenyérre való hivatkozásban oly meghatóan szép kifejezést nyer.

Végül az aratás áldásai eszünkbe kell, hogy juttassák azt a kenyeret, mely nem veszendő, hanem mely megmarad az örök életre. Hiszen a csodás kenyérszaporítást maga az Úr Jézus bevezetésnek szánta nagy oltáriszentségi beszédéhez, hogy annál könnyebben el tudjuk hinni, hogy ő tud nekünk csodálatos módon kenyeret adni lelkünk táplálására is. Szent Vencel cseh király maga vetette, örölte a gabonát, maga metszette, szüretelte a szőlőt, melyből az Eucharisztia anyaga: a kenyér és bor származott. Jézus lelkünknek, testünknek egyaránt táplálója, jósága véghetetlen, mert földi és örök életünk egyaránt az ő jóságának, természetes és természetfeletti táplálékot nyújtó bőkezűségének jótékony csodája. Szent Péter egyszer a hajóban leborult az Úr Jézus előtt és így szólt: „Uram, hová menjünk? Az örök élet ígéi nálad vannak.”¹² Mi is hálával boruljunk le Jézus Urunk elé és mondjuk: Hová is mehetnénk, hiszen nemcsak az örök élet ígéi, de a földi és örök élet kenyere is nálad vannak!

¹² Jn. 6, 69.

Az égbeszálló Istenanya

A nyár színei augusztusban már nem oly harsányak; az eredményeire nyugodtan néző, beteljesült élet képe áll ilyenkor előttünk. A termelés láza, az érielés tüze kihúnyt, itt van előttünk a verejték, eső, napsugár és munka szövetségének áldott eredménye: a termés. A munka tempója is csendesedik, esténkint boldog csendben nézünk vissza az izzó napokra a rét zenevilágának alkonyati hangversenye mellett.

Kevés alkotás nyújtja a befejezett tökéletes munka képét, annál kevesebb élet végződik a célját elért boldog megnyugvásban. A Boldogságos Szent Szűz élete példázza legszebben az ő szent Fiának életszabályait: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.”¹³ Élete a szeplőtelen fogantatás titkában indul, az istenanyaság méltóságában de'el, a hét fájdalomban külön alkonyati verejtet kap és a mennybevitel csodájában ér a célhoz. Bűn nem homályosította el lelke tükrét, végigment a földi élet útjain és még csak ruhája szegélye sem ért a porba, sárba. Méltó volt, hogy mint előképe: az órigynek székénye: az Úr temp'omába vitessék, hogy mint Krisztus első földi szállása maga az égi sok lakás közt testével együtt szállásra leljen, isteni Fiának országában mások előtt otthonra találjon.

A Boldogságos Szent Szűz is meghalt, mint Éva leánya, ő is részesült a közös örökségben, csendesesen elszenderült. De testén nem lett úrrá a bűn következménye: az enyészet, testével együtt égbe vitetett. Ez az oka, hogy nem maradt ereklýéje, hogy sírja nem lett zarándokhely. De évről-évre visszatérő emlékezete e csodának a legszebb emlék, a legszebb ünnep róla. Mi az apostolokkal és legelső hívekkel egyesüiten áhítattal álljuk körül illatos sírját és keneteinek illata nyomán emeljük tekintetünket felfelé, amerre őt a magasságok országútján felemelkedni látjuk. „Ha együtt-szenvedtünk Krisztussal, vele együtt dicsóítottunk is meg”¹⁴ — írja Szent Pál apostol. Elsősorban áll ez a szívek Király-

¹³ Mt. 5, 48.

¹⁴ Róm. 8, 17.

nőjéről, aki legközelebből követte Jézust a szenvedések útján, ezért méltó volt őt a megdicsőülésben is követni. Égbe emeltetése az élet diadalát jelenti az enyészet felett és annak az igazságnak a szemléltetését, hogy amint összetartoznak a bűn és a halál, éppúgy elválaszthatatlanok egymástól az erény és élet.

Nagyboldogasszony, könyörögj érettünk!

Szent István király

A magyar nemzet hivatása Isten országában

Az ember nemcsak mint egyén, hanem mint nemzet is Isten napszámosa. Az egésznek nem lehet más rendeltetése, mint a részeknek, melyekből összetéve van. A nemzetekkel is van célja Istennek, sem az egyéni, sem a közösségi lét nem függetlenítheti magát Istentől, akitől az élet minden rezdülése függ. Isten szándékait, parancsait, üdvözítő akaratát a nemzetekre is kiterjeszti, ezért nincs és nem is lehet vallástalan állam, mert munkarészt kap minden nép Isten országában, amit felismerni és betölteni tulajdonképpen rendeltetése, létezésének indoka és értelme.

De Isten országa nagy: kiterjed az egész világra és az egész történelemre: „Elmenvén az egész világra, tanítsatok minden népet... és én veletek vagyok a világ végezetéig.”¹⁵ Tehát Isten országába sok nép kap meghívást, sok ország nyer műhelyrészt. A mi magyar nemzetünk első ország-alapító szent királyában felismerte és vállalta a neki juttatott feladatot és ezen az úton kell járnia egész történelme folyamán. Nézzük meg mármost: minő munkát bízott ránk magyarokra az isteni Gondviselés, betöltöttük-e ezt becsülettel, hűek maradtunk-e Szent István örökségéhez és minek vagyunk még híjával?

1. Népünk akkor tér a keresztény hitre, mikor a görög-keleti szakadás már küszöbön áll. Az észak- és délszlávok

¹⁵ Mk. 16, 15.

közé beékelődő fiatal magyarság ugyan szintén kíváncsi volt Bizáncnak, hiszen megtérítésére onnét is irányultak kisebbmértetű eredménytelen kezdeményezések. De mikor Szent István királyunk a római latin kereszténységhez csatlakozott, a magyar nép első történelmi hivatását teljesítette: ezáltal ugyanis akadékoskodott annak, hogy egész Kelet-Európa egyetlen egységben úgy álljon 1054 után Konstantinápoly mellett a görögkeleti hitben, mint Nyugat-Európa népközsége a katolikus vallásban Róma mellett. Hogy a görögkeletiség nem lett egyetemes vallása Kelet-Európának, hogy Bizánc nem lehetett egyenlő erejű versenytársa Rómának — ez elsősorban a magyar nemzetnek köszönhető, mely úgy a szlávoktól eltérő fajiságával, mint Rómához kapcsolódó latinkatolikus hitével ezt egészen napjainkig megakadályozta.

Viszont a magyar Szent Korona két részből áll: felső részét II. Szilveszter pápa küldte Szent Istvánnak, alsó részét Dukas Mihály konstantinápolyi keletrómai görög császár adta I. Géza királyunknak. Ez szintén szimbólum, amint összeforrasztva ékesíti a magyar király fejét. Mi magyarok nem vagyunk tengerjáró nép, így pogány missziókban nemigen vehetünk részt egyéni munkánkkal. De van egy missziós hivatásunk nekünk is: a görögkeletiség únióján dolgozni. Görögkatolikus magyarjaink révén a katolikus hitet mi vagyunk hivatva elkövetíteni a görög skizmába fúlt orosz, román, szerb és bolgár nemzetek felé. Az únió a szlávok felé tőlünk magyaroktól várhat legtöbbet, amint-hogy a történelmünk folyamán több igen jelentős és nagyobbarányú visszatérés volt hazánkon belül Róma lelkéhez. Az erdélyi püspöki szék, a csíksomlyói Szűzanya-kegyhely, katolikus székelyeink és Rómával únióra lépett görögkatolikusaink viszik előre Kelet felé Róma szellemét, a fehér trónus primátusát.

2. Népünk szerepe itt Keleten a nyugati kereszténység védelmében a félhold elleni harcban ugyanaz, mint a spanyol népé volt Nyugaton a mórok ellen: a kereszténység bástyája voltunk. Népi és nemzeti önállóságunkat és keresztény hitünket egyidejűleg védtük az idegen nemzetbeli és idegen hitbeli török ellen. Vértünk és könnyeink folyama,

sóhajaink, jajaink vihara állította meg a ázsiai rémet, mely a tűz fanatizmusával fel akarta gyújtani a kereszt egész világát. Rengeteget kellett e történelmi szerep betöltésében szenvednünk, magyarságunk és katolikus hitünk egyaránt tilos volt. Szegény titkon munkálkodó vándorapostolok, dalmát pápai követek, világi licenciátusok, a magyar néptől barátoknak ezóta nevezett ferencesek gondozgatták a hit mécsesét, a hazai nyelv töredékeit, a hazai föld iránti szeretet lángját. De szerepünkben nem pusztultunk el, nemzetünk megérte a második mohácsi csatát és a félhold uralma leszorult a Balkánra, majd később Ázsiába. Teljesítettük tehát itt is a Gondviseléstől ránk bízott hivatást: megvédtük önnön testünk árán a keresztény világot.

3. Népünk azután alkotmányában is példát mutat minden nemzetnek: alkotmányunknak gerince: a Szent Korona tana katolikus vallásos eszme.

A közösség apothéozisa, megiszemélyesítése régi. Ismeretes Izrael népének mint menyasszonynak szerepeltetése az ószövetség lapjain Istennel mint vőlegénnyel szemben. Pallas Athéné a görögségnek, Dea Roma a latinságnak voltak eszményesített megiszemélyesítései. Ez a gondolat sugallta a fáraók, césárok kultuszát először haláluk után, később már életükben. Több nép igyekezett tehát állami vagy közösségi létét teológiai mélységekbe kötni, önkénytelenül is úgy érezte, hogy ezzel nemzeti létének is nagyobb szilárdságot biztosíthat.

A magyar Szent Korona tanának kettős gyökere van: a magyar közjogi géniusz és a katolikus hiteszme. A közjogi géniusz középpontot keresett, amely minden hatalomnak, jognak, nemességnek, felségiségnek idealizált fókusza és egyúttal szemléltetője legyen. Ennek pedig égi magasságokba kell emelkednie, teokratikus kenettel, szent jelleggel kell bírnia, hogy annál vitathatatlanabb, kétségtelenebb, állandóbb és erősebb legyen. Itt, ebben a magasságban találkozott a közjogi gondolat a vallási gondolattal, a nagyszerű absztrakcióval: a Krisztus titokzatos teste tanával. E szentpáli gondolat szerint az Egyház Krisztus titokzatos teste, a keresztények e test sejtjei, tagjai, a feje Krisztus, a szíve a Szentlélek, vére a kegyelem, erezete a szentségek és az

imádságok. Javakban, értékekben, terhekben, előnyökben, kegyelmekben élő közösség a Krisztus titokzatos teste, melyben Jézus megdicsőülése után is tovább folytatja megáldottsága állapotát, innét vannak az egyházüldözések évszázadról-évszázadra.

Ez a katolikus teológiai gondolat lépett frigyre a magyar jogi eszmével és ebből született a Szent Korona tana. Alkotmányunk gerince, alaptétele tehát katolikus eszme: a magyar nép minden tagja, értéke, joga, kiváltsága is egy testet alkot: a magyar Szent Korona testét, melynek az állampolgárok tagjai, az uralkodó a feje, a törvényhozó végrehajtó és bíraskodó szervek pedig erezete. A *totum corpus sacrae regni coronae* és a *mysticum corpus Christi* így találkoznak.

A két gondolat között az adományozó pápai kéz közvetít: Krisztus titokzatos testének látható feje: a pápa adta a magyar nemzettestet jelképező koronát a nemzettest fejére: a királyra. Ezért jelzője „szent”, használata: a koronázás pedig vallási aktus, szentelmény, melynek megtörténte juttatja csak az uralkodót hatalma birtokába. Felül kereszt van rajta és ékei Krisztusnak, az apostoloknak zománcképei, jelzésére a szentírási gondolatnak: „Minden hatalom Istentől van és amelyek vannak, Istentől rendeltettek.”¹⁶ Hogy a hasonlat teljessé váljék: a Szent Korona viszontagságos történetében is megtestesül mintegy nemzetünk története: eredetünk — akár a Szent Koronáé — valódi vonatkozású: a keresztény hitre térés. Voltunk fényben, ágyúzajban, pocsolyában, föld alatt elásva, idegen kézen, akárcsak nemzeti kincsünk, ékszerünk: a Szent Korona.

Tehát a politikumnak a teologikummal való találkozás, Isten magasságos dicsőségének a földi békességgel való ölelkezése a magyar Szent Korona tana. Ez minden laikus, profán, hitközömbös, vallásilag indifferens állami lét tagadása, ez hitvallástétel a mellett, hogy népi és nemzeti közösségünk sem vallástalan, hanem Istenhez áll vonatkozásban és ezért készségesen vállalja a Gondviseléstől rá kirótt történelmi szerepet, feladatot. Ezért az állam embe-

¹⁶ Róm. 13, 1—5; I Tim. 2, 1—3.

reinek ott a helyük az úrnapi körmeneteken az Oltáriszentség után, a Szent Jobb után a szentistváni ünnepségekben, a magyar hatóságoknak ott a helyük a templomok első padjában, katonáinknak ott a helyük a nagypénteki szentsír őrzésében, mert a mi hazánk politikai és alkotmányos életében sem vallástalan, hanem mint nemzet és állam is katolikus.

4. A magyar nemzet azután mintával és példával szolgált a világnak a Boldogságos Szűz Mária tiszteletében is. Ezért történelme folytonos bizonyosság a régi közmondás mellett: Mária gyermeke nem veszhet el.

Szent István végrendelete, a magyar nép lovagias lelke, hálás érzülete és tragikus multja a gyökerei annak a népi kultusznak, amely a Magyarok Nagyasszonyának tiszteletében oly indokoltan jóhirre emelte az egész világ előtt nemzetünk nekünk annyira kedves nevét. Lobogóinkon az ő képe, pénzeinken, bélyegeinken a Pátróna arca van, annak jelzésére, hogy erőnk és értékeink mind a Boldogságos Szűzé. A Magyarok Nagyasszonyában valami nemzeti szín van, valami népi íz és közjogi zománc: nemcsak az egyes hívők, hanem az egész magyar nemzet mint ilyen tiszteli Jézusunk szent Anyját. Nemzetünk Mária-tiszteletében van vitézi harcos vonás, van a női nemnek kijáró keresztény lovagiasság, van a fájdalmas Szűzanyával együttérző tragikus lelkiség, van Istenhez utat, a történelemben Pátrónát kereső vallási mélység egyaránt. Nemzeti fohászunkká vált a Boldogasszony Anyánk kezdetű szép régi magyar népdalunk. Mária-tiszteletünket a külföldnek is megmutattuk; mi építettük a máriazelli kegytemplomot és boldogan hallgattam egy külföldi szentbeszédet Szűz Máriáról, ahol a szónok mint követendő példát állította népe elé a magyarok Mária-tiszteletét. Hazánkban is szerte ez országban sok kegyhelye áll a Boldogságos Szűzanyának, sok kegyelemforrásnak és sok erkölcsi csodának színhelyei e fehér szentélyek, ahová lobogó, fakult selymű templomi zászlók alatt felkoszorúzott keresztiek után boldogan ömlik a körmenetekben áhítatosan éneklő magyar nép.

5. Egy szerzetesrendet is termelt a magyar lélek: a pálosokat. Isten országának ezt a tartományát is gazdagí-

totta a magyar föld: a tatárjárás borzalmai között a magyar erdők mélyébe húzódott menekülők megszerették a magányt és később lassan a hegyormokra kerültek a fehér barátok tiszta monostorai. Ez a szerzet regulájában magán viseli a magyar génusz népi anyagjegyét: tevékeny és szemlélődő egyidőben. Regulájuk egyesítette a remete- és szerzetes-eszményt: az esztendő egyrészét remeteségben kellett töltöniök. Népünk Kelet és Nyugat határán él: Nyugat lelke a tevékenység minden elmélyülés híján, Keleté viszont a terméketlen spekuláció, a folytonos eredménytelen tünődés. Népünkben megvan mindkettő, mint földműves nép állandó erőfeszítésekre nem szorítja rá magát: égő nyarakban három ember helyett dolgozik, télen azután gondolkodik, szemlélődik, álmodozik. Ebben a népi talajban fogant pálosrend teológiai sikor mutatja ezt a kettősséget: a bethániai Mária szemlélődő és Márta tevékeny lelkületét, a lelkipásztori munkát és az áhítat elmélyülését, a cselekedetet és a gondolatot. A mi népi jellegünket is áldóan javította tehát a kereszténység: kettős lelkületéből nem a munka és a tétlenség hibás váltakozása, az aktív és passzív élet osztozkodása következett, hanem a tevékenységbe lelket lehelő kontempláció és a szemlélődést valósággá érlelő ténykedés töltötték be e monostorokból egészséges keresztény jellemmel a magyar völgyeket és lelkeket.

6. Tekintsük most azokat, akik Magyarországból emelkedtek a mennyországba: a magyar szenteket. Mindegyik külön típus és mindegyik külön tanulság. Egyetlenegy nép bölcsője körül sem áll annyi szent, akik keresztvízre tartották a nemzetet, mint a magyar népnél. Először a külföldiek: Szent Adalbert, Szent Wölfgang, Querfurti Szent Brunó, Szent Gellért, Szent András és Benedek. Azután a mi kedves magyar szentjeink! Az Árpádház a szentek dinasztíája, de az ismerteken kívül is hány van, akinek szenttéavatása elakadt, mint pl. Bánffy Lukács esztergomi érseké is, hány névtelen szentünk van, akinek életét kideríteni nemzeti és katolikus kötelességünk. Szent István király, Szent László katona, Szent Imre ifjú, Szent Erzsébet asszony és özvegy, Szent Margit leány, Szent Mór püspök, Boldog Özséb szerzetes, az utolsó aranyágacska:

III. Endre utolsó Árpádházi királyunk leánya: Szent Erzsébet pedig szerzetesnő. Azt hirdetik a mi szentjeink, hogy minden állapot és élethivatás összefér az életszentséggel. Hirdetik, hogy magas földi hivatások Isten országában is kiváltságos életszentséget kívánnak. Az Árpádházi magyar szentek uralkodóház tagjai, de nem földi kevélységben tetszelegnek, hanem Isten házanépe kívánnak lenni népükkel együtt. Abban is példát nyújtanak, hogy hogyan lehet Isten országát földi tekintéllyel is terjeszteni, hogy mit lehet tenni felülről a jó ügy érdekében nem erőszakkal, hanem jósággal, imádsággal, szeretettel, türelemmel. Egyik sem magának élt, mindegyik megszentelte korát, környezetét, népét, munkakörét. Szent uralkodóink érdeme, hogy népünk nem tért át Bizánc ritusára, Mohamed hitére, hanem sok történelmi szenvedése alatt csak mégjobban egybeforrt a kereszttel. Példájukon sok nemzedékünk épült, jubileumaik visszatértevel pedig boldogan mosolygott le országunkra Isten jóságos áldása.

Azóta is vannak magyarok, akik az életszentség magas iskoláját járták Kápter Károlyig, Kaszap Istvánig és Torma Kálmánig, Bogner Máriáig, kik mindenestül Jézusból éltek. Azután vannak igaz nagyjaink Pázmánytól Prohászkaig, akiknek népünket, nyelvünket megújító áldásos működése sohasem fog elenyészni, míg magyar él e földön. Isten jósága a magyar földbe is rejtett kincseket, itt álló oltárán is gyújtott lobogó fáklyákat, hogy ezekben gazdagodjunk és ezek világa mellett lássunk, tájékozódjunk.

7. Isten országában neki kijelölt rendeltetését felismerte és teljesítette nemzetünk ama jóviszonyban is, mely Rómához, Szent Péter székéhez, az örök, rendíthetetlen sziklatrónushoz fűzte. A magyar nemzeté a legbékésebb egyháztörténelem. Nincs magyar eretnokség, magyar szakadárság, invesztitúraharc, avignoni fogság. Voltunk mi is keresztesháborúban 1217-ben, de hiányoztak nálunk azok a szomorú harcok, melyeknek külföldön Canossa, Worms, Avignon, Anagni, Augsburg, Wittenberg, Savona, Fontainebleau a főbb állomásai. Történelmünkben hiányzott az Egyház és az állam sokszor kínos kettőssége, megosztottsága, ezért nem is volt szükség magyar konkordátumra, mert ez legalább

valami elvi szembenállást tételez fel, ami nálunk hiányzott, mert a nép egy volt Egyházával és az vele. A pápák legnagyobbjai: VII. Gergely, II. Orbán, III. Sándor, IX. Gergely, III. Ince mind áldott jóviszonyban voltak hazánkkal. Az 1894—95-i egyházpolitikai harc sem a magyar nép lelkéből nőtt ki, külföldi import volt, melyet elzsidósodott közéletünk rétegei tettek csak magukévá. A Szentszék mindig szerette Magyarországot: Szent István az első szenttéavatott uralkodója Európának. Szent László csaknem az első kereszteshadak vezére lett. IV. Ince pápa az I. lyoni zsinaton 1245-ben mint a titokzatos Krisztus egyik sebéért említi és panaszolja fel hazánk pusztulását a tatárok által. A pápa küldte Kapisztrán Szent Jánost, Marchiai Szent Jakabot hozzánk. XI. Ince mennyit fáradt és mennyit áldozott Buda felszabadításáért! XIII. Leó pápa külön körlevelet adott ki a magyar millennium alkalmából. A Szent Imre-évre pápai legátust kaptunk, a Szent István-évre pedig eucharisztikus világkongresszust.

Meg is áldott a jó Isten bennünket. Lehetetlen fel nem ismerni áldó, jutalmazó kezét és szentjeink közbenjárását nemzetünkért. Mennyi hittel és belső megújulással ünnepeltük a Szent Imre-évben a tisztaságos magyar királyfit: és íme: a Felvidék felszabadulására megindult csapataink élén Kormányzó Urunk Szent Imre ünnepén: november 4-én vonult be Komáromba, az első felszabadult magyar városba. Mennyi áhitattal ünnepeltük a Szent István-évben országalapító nagy királyunkat és az Erdélyt visszacsatoló thurnszeverini tárgyalások éppen Szent István ünnepén kezdődtek. A Délvidék végül Szent László királyunk jubiláris évében: 1941-ben tért vissza, ami egybevégg azzal, hogy Szent László királyunk hódította meg Horvátországot és alapította a zágrábi püspökséget.

Örök időkre igaz marad Vaszary Kolos hercegprímás milennáris beszéde: „Kard szerezte meg e hazát, de kereszt tartotta meg.”

De ez az éremnek csak egyik oldala. Bizony vannak a magyarságnak népi bűnei is, melyek tartósan útját állják történelmi hivatásunk betöltésének és melyek lehívják ránk Isten büntetését. Ezek tartósan akadályozzák a Gondvise-

léstől nekünk szánt szerep vállalását és így okai nemzeti romlásunknak.

Első ezek között a szalmaláng-természet, mely minden lelkesül, de kitartása nincsen. Nálunk minden mozgalom csak megalakul, de a kezdet jelenségein alig jut túl. Szeretünk ünnepelni, — a megalakulások is rendszerint ünnepélyesek, de a hétköznapiak komoly, színtelen munkája nem a mi erényünk. Mennyi jó mozgalom, mennyi üdvös, áldásos kezdeményezés volt nálunk katolikus vagy magyar irányban, mennyi biztató jól a megindulásnál és mégis mily hamar lelohadt, elcsendesült, elfakult mindaz, amit annyi lelkesedéssel akartunk, hangoztattunk!

Másik rettenetes bajunk és népi bűnünk a káromkodás. Csak a jó Isten mondhatja, hogy mennyi áldást tartott vissza a magyar ég alól az a sok Istent gyalázó beszéd, ami sokszor, sajnos már gyermekajkáról is ömlik. Hogyan hallgassa meg a jó Isten a mi imádságunkat, ha ugyanazzal a nyelvünkkel káromoljuk őt? Ez igazi népi bűn, melynek kiirtására nem szabad semmiféle állandó munkától visszariadnunk, hogy dicsértessék az Úr Jézus Krisztus és ne káromoltassék, szenteltessék meg az Isten szent neve és ne gyaláztassék.

További rettenetes bajunk a gyermekek születésének megakadályozása, mely sokszor legszebb vidékeinket egészen elnéptelenítette, mint a Sárközt, az Ormányságot stb. Szomorú, hogy ez a kálvinista ragály már beleállt a katolikus vidék lakosságába is és népünk nem akar tudni a kisdedvárás ádventjéről, ezért megreked a novemberben, mely a temetők és halottak hónapja. Állami, közegészségügyi, vallási és műveltségi, társadalmi és egyéni munkával kell küzdeni, pillanatnyi pihenést sem ismerve, sehol kivételt nem téve eme rettenetes baj ellen, mely kiszolgáltatja népünket és országunkat az öldöklő angyalnak, a pusztulásnak.

Ismét népi bajunk az úrhatnáság, valami ferde nemességtudat, mely gögijében különbnek érzi magát mindenkinél és minden igaz szélesarányú összefogásnak akadályá lesz. Ebből folyik az az igény, hogy legyen mellettünk mindig valaki, akivel úr voltunkat éreztethessük, ezért él

meg úr mellett nálunk a zsidó, paraszt mellett a cigány. Gárdonyi mély érzéssel rajzolta oda Göre Gábor bíró úr alakja mellé Kátsa cigányt, aki mindent eltűr, hogy e mellett parazita természetével elszívhassa életerejét az azzal nem törődő tékozló urától.

Ismét népi baj, hogy nem vagyunk összetartó, egyetértő nemzet. Hazánk a perek földje, a sok gyűlölködés, patvarkodás mögött távolról sem a jogérzet, az igazság-igény húzódik meg, hanem valami kötekedő, veszekedő, csak azért is lelkület, mely felemészti sajátunkat is, meg felebarátunk vagyonát is. („Inkább legyen az ügyvédé...”)
Eddig összetartott bennünket a revízió gondolata, ebben legalább egy véleményen volt minden magyar. De itt is sokan jobban gyűlölték egymást, mint szerették a hazát és ennek számtalan sok kára á' datlanul érezte hatását országunkkal.

Ezekből ki kell tisztulnunk, ha elveszni nem akarunk. Ez pedig nem lehetséges másként, mint egészen komoly katolikus alapokra visszatérve népi és állami közösségünkben is és keresztény elveket érvényesítve a nemzetnevelés nagy munkájában. Végtelenül tanulságos, szinte egyenesen nekünk magyaroknak szól a megcsonkítás szomorú éveire, amit Zakariás prófétánál olvashatunk: „És leszen a földön, — úgymond az Úr — hogy két rész abban szétszóratik és elfogy és a harmadrész marad meg azon. És átviszem e harmadrészt a tűzön és kiégetem őket mint kiégetik az ezüstöt és megpróbálom őket, mint ahogyan megpróbáltatik az arany. Ő segítségül hívja majd az én nevemet és én meghallgatom őt. Mondani fogom: Én népem vagy te, ő pedig azt mondja: Én Uram, Istenem.”¹¹ Nemde így volt? Elvesztett országunk kétharmada. Megmaradt egyharmada micsoda nélkülözéseken és szenvedéseken ment keresztül! De ezekben megtisztult, megújult, Istenhez tért és Isten áldása, közelsége visszatért hozzá. Ez az örökérvényű szó azonban vonatkozik népi jövőnkre is. Csak addig leszünk ország, míg Isten népe vagyunk és történelmi szerepünket, Istentől nekünk szánt napszámunkat betöltjük.

¹¹ Zak. 13, 8 sk.

Ez pedig nem mehet másként, mint Szent István királyunk örökségeként népi erényeinket nevelve, népi bűneinket irtogatva az élet útján járva.

A magyar címert, melyben benne van szent hitünk jele: a szent kereszt, angyalok tartják és kétfelől tölgyfa és olajfaág övezi. Csak a jó keresztény hit tarthatja meg hazánkat, ezen belül pedig a magyar hősök és a magyar szentek: a harcok és a békeévek nagyjai. Ehhez kérjük Istennek áldását és első szent királyunk áldott Jobbjának segítségét.

Szeptemberi Veni Sancte

Minden kezdésnél félelem és bizonytalanságérzet lesz kísérőnk: fogjuk-e bírni a terhet, a keresztet, a munkát, a környezetet? Micsoda új bajok és sikertelenségek várnak ránk? És végül megérjük-e vidáman a májust, az új élet kibontakozását, a tanév végét egészségesen és eredményesen?

„Mit féltetek, ti kicsinyhitűek?”¹ szól felénk az Úr Jézus áldott szava Szent Péter hajójából.

A nagy hit mindíg nagy bátorság forrása. Ráhagyatkozás saját gyengeségünk elismerése mellett Isten láthatatlan erővilágára: a kegyelemre, mely erősebb, mint a minket ijesztő sejtések, mint a bennünket aggasztó árnyak. Ennek a természetfeletti erővilágnak szentélye pedig a Szentlélek-isten, aki láthatatlan, de aki „ott fú, ahol akar”,² tehát téiben, szomorúságban, gondok között is, a munka gyötrelmeiben is egyaránt. Lehellete, fuvalma nyomán élet, vidámság, siker és áldás fakad lelkünk telében, hervadásában, őszében.

Életünk igazi tartalma, rendeltetése az Isten dicsőségére kegyelmi állapotban helyes szándékkal végzett munka. Ez hivatásunk maradt volna akkor is, ha az ősbűn ki nem ver bennünket a paradicsomból, hiszen a Szentírás szerint Ádámot azért tette Isten a gyönyörűség kertjébe, hogy ott lakjék és azt művelje.³ Másutt azt olvassuk, hogy amint a madár repülésre, úgy az ember munkára teremődött. A teremtés himnuszát zengő 103. zsoltár, mikor elsorolásában az emberhez ér — ezt mondja: „Kimegy az ember munkájára és dolgára napestig.” (23. vers.) Maga az Úr Krisztus, akinek követésében fárad egész életünk — mondja: „Atyám

¹ Mt. 8, 26.

² Jn. 3, 8.

³ Gen. 2, 15.

mindezideig munkálkodik és én is munkálkodom.”⁴ Élete esti imádságában boldogan mondhatja: „A munkát, melyet rám bízál, elvégeztem.”⁵ Biztat bennünket is: „Munkálkodjatok, míg világosságtok vagyon, jön az éjjel, mikor már senki többé nem munkálkodhatik.”⁶ Isten a munkát és a szenvedést értékeli elsősorban; Szent Pál szerint pedig, hogy kinek-kinek munkája mennyit ér, tűz fogja beígazolni, a tisztítóhelynek a tüze.⁷

A munka tehát egyetemes élethívatasunk földön időzésünk tartamára. Ennek folytán gyarapodik a föld értékeiben, tehát a civilizáció és a kultúra is Isten gondolata. Isten szemével nézve ez persze az ő országának épülése, a teljesen profán, evilági vagy egyenesen bűnös gazdagodást, kényelmet, önimádást szolgáló munka bábeli tornyot épít, melyet mindig a nyelvek csodája, a püünkösdi csoda fordítottja zavar meg: az építők képtelenek közös alkotásban egyesülni, mert nem értik egymás nyelvét.

A munka önnönmagában ad valamit a teremtes gyönyörűségéből, ez a fűszere. Az is sokat javít és lendít rajta, ha valaki iránti szeretetből, áldozatvallalásból végezzük. Az engedelmességből vállalt munka az érdem kedves érzését kelti bennünk. Munkánk eredményei lelkünknek tartós örömet adnak és értéket magának az elért sikernek; ezért mindig jobban becsüljük azt, amit munkával szereztünk, mint amit ingyen kaptunk. Maga az Úr Jézus is megszentelte a munkát: a testi munkát a názáreti ház ácsműhelyében harminc éven át, a szellemi viszont nyilvános működésének folyamán.

A munka azonban a bűnbeesés óta keserves és sokszor eredménytelen. „Arcod veritékével keresed kenyeredet... átkozott a föld a te munkádban és csak tövist és bojtortjánt terem.”⁸ Tehát minden munka keserves lett azóta és verejtékes befektetésünk ellenére is fenyegeti az eredménytelenség kockázata. Miért ez és hol van ennek orvossága?

⁴ Jn. 5, 17.

⁵ Jn. 17, 4.

⁶ Jn. 9, 4.

⁷ I Kor. 3, 13.

⁸ Gen. 3, 19; 3, 17.

Mivel a munkában van valami az alkotás, a teremtés művéből, — különösen a szellemi munkában — mert ez mintha részünkről is a semmiből való teremtés volna — azért ez volna az a tér, ahol olyanok lehetnénk, mint az Isten. Azaz kevélységünk, mely az ösbűnnek is gyökere — leginkább innét buzoghatna örök szolgálai hivatásunk, teremtmény voltunk ellenére. Ezért kell, hogy az ember érezze a maga kárán: „Isten kegyelméből vagyok, ami vagyok”,⁹ hogy belássa saját ájuldozó voltát, sokszoros függését Istentől. Ez a függés áhitatos életalázatosságnak lehet a forrása, akikből pedig ez hiányzik, azoknál vagy elmarad a munka is, vagy eredménytelenség, sikertelenség tanítja meg őket alázatosságra a náluknál magasabbrendű Erő és Jóság hatalma előtt. Tehát a munkával járó verejték és a munkát kísérő kockázat rendeltetése: „hogy az ember fel ne magasztalja magát az ő munkájában”,¹⁰ hanem mindent Istenre vigyen vissza mint végső célra Szent Pál szavai szerint: „Nem dicsekszem másban, mint gyengeségeimben, mert ahol eláradott a bűn, még túláradóbb lett a kegyelem.”¹¹ És így valóban „a mi elégséges voltunk Istentől van”.¹² Bölcs tehát az Isten, mikor bennünket e függés által létünk folytatásában is úgy közben tart, mint létünk kezdetén teremtése által. Ez életünk alázatosságának szankciója Isten kezében, mert abban enged csalódnunk, amibe nagyságunk, kevélységünk rúgója volt elrejtve: munkánkban, alkotásainkban.

Eme bizonytalanságok orvossága viszont, az esetleges eredménytelenségnek megelőzője pedig az isteni Gondviselésbe vetett bizodalunk. E bizalmas hit ad lehetőséget az imádságra, mellyel Istennek a hegyibeszédben megígért áldását munkánkra leesdjük. Itt van az imádkozzál és dolgozzál viszonya: dolgozni dolgozunk, de imádságos jószándékkal, Isten dicsőségére, kegyelmi állapotban viszont imádkozunk esőért, eredményért, csapások távolmaradásáért. Mikor pedig fáradozásunk sikere jelentkezik, mikor be-

⁹ I Kor. 15. 10.

¹⁰ Zsolt. 10. 18.

¹¹ II Kor. 11. 30; Róm. 5. 20.

¹² II Kor. 3. 5.

takarítjuk a termést — inkább Istennek tulajdonítsuk ezt, mint saját igyekvésünknek és verejtékünknek. Így az előbbi bizonytalanság és félelemérzés kegyes s Isten tenyeréről élő kegyelmi függéssé válik, mely legjobban illik az újszövetség áldott rendjéhez, Isten jóságához, emberi méltóságunkhoz, égi és földi hivatásunkhoz, melyek együttes munkálást kötötte lelkünkre helyes sorrendben Jézus, mikor így tanított: „Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, a többiek mind hozzáadottnak nektek.”¹³

A tudományos kutatásban fáradó szellemi munka sok segítséget fog találni a Boldogságos Szent Szűzben mint a bölcsesség székében, mint nagyokosságú Szűzben. Az ő szüzessége okos, anyasága bölcs. A szüzesség sok tisztalátást, helyes értékelést tételez fel, hiszen a lélek királya: az akaratok, csak ott mentes gonosz kívánczóságoktól, ahol tisztán, okosan látó értelem a megvesztegethetetlen tanácsos. Anyasága viszont bölcs, mert az örök Igé, az örök személyes Bölcsesség, a Hagia Sophia ült ölében és megárnnyékozta a Szentlélek, aki az örök személyes Erőtől: az Atyától és az örök személyes Bölcseségtől: a Fiútól származik.

Erre a tanévre is bizakodó szívvel ülünk le tehát a nagyokosságú Szűz rokkája és a Bölcseségnek széke elé. Vele és általa velünk lesz az Isten Szentlelke is.

Mária neve

„És a Szűznek neve: Mária.”

A lassan öszülő halkulásban boldogan suttogom áldott szent nevedet, égi jó Anyám: Mária. E név számomra titkok fátyla, melybe istenanyaságod burkolódnak, e név nekem kegyelmi illetés, melynek nyomán áhitat buggyan fel lelkemben. E névvel indul az újszövetség, az Isten új országa az üdvösség történetében csak úgy, mint lelki világomban. Aldva emlegetem az új tanesztendő küszöbén

¹³ Mt. 6, 33.

várva názareti munkaműhelyembe az Úrnőt és áldott Gyermevét: az én segítségem az ő nevükben van.

Milyen élet is volna méltó tehozzád, Szüzanyám? Hozzád, kit angyal köszöntött, kit Erzsébet üdvözölt, akit az isteni Ige hajlékul választott, akit az agg Simeon megtisztelt, Szentlélek megárnnyékozott? Hozzád, aki Magnificatot énekeltél, hét tört viseltél, a Szentlélek leáradását hívni segítettél. Hányszor kifaragtuk, hányszor megfestettük tiszta arcodat, hányszor elképzeltük drága mosolyodat, mennyi szép címmel ruháztuk áldott szent nevedet! Amint évről-évre visszatér újra a május és az október, — ugyanúgy édes refrén marad a te tiszteleted Isten imádása, Krisztus szeretése versén.

Mit akarok csodálni benned? Azt az eldugottságot és szerénységet, mely édes személyedből mindenütt kiárad és illata nyomán odavonz a názareti kert sarkába, ahol a hal-kan bámuló virágok lugasában nincs veled más, mint az isteni Gyermekek. Többezer éven át tebenned valósult az, amiről minden ószövetségi asszony titkon álmodott: ha ő lehetne a Megváltónak Anyja! És mégis, mikor ez ténnyé valósult, az alázat bájos húzódozása mondatta veled: „Ime az Úrnak szolgálóleánya.” Senki, még a fekete gyanú felhőjében szenvedő Szent József sem hallotta tőled az isteni titkot mentségül, annál kevésbbé valaki más dicsekvésül. A Magnificat drága himnusza is csak homályosan céloz erre a lelkesedés szárnyalása között: „... nagy dolgokat cselekedett velem a Hatalmas.”¹⁴ Oly kevés szó esik általában rólad az evangéliumokban, csak drága kárpit, mély aranyhátter vagy Jézusod alakja mögött, akit csak még jobban előretol húzódozó szerénységed. Ez pedig azért nagy, mert ebben látszik mélységes hited, mely emberi hirre, értékelésre mitsem adva csak Isten mérlegét látja, csak neki kíván tetszeni, csak tőle vár jutalmat, vigasztalást és igazolást. Egész életed az isteni jóságnak mondott egyetlen Fiat, Legyen! Fenntartás nélküli tökéletes és boldog azonosulás az isteni akarral — okozzon ez bár anyai szívednek örömet vagy fájdalmat, boldogságot vagy tört. E szerény-

¹⁴ Lk. 1, 49.

séged hirdeti a természetfeletti életrend valóságát és tartalmát: a világnak szinte meghalva egészen Istené vagy már itt a földön, Boldogságos Asszony!

Nyomaidon minden szent életszentsége ugyanezt az utat járta: lenézve, semmibe véve a föld ítéletét, csak Isten értékelésére vágyódtak és csak e szerint éltek. Ezért nem érte őket földi értelemben vett csalódás, sőt az alsóbb természet kívánczóságának megtagadásával teljesen új értékskála szerint igazodtak el a földi poros utakon. Róluk már Szent Pál mondja, hogy „nem volt méltó hozzájuk ez a világ”.¹⁵ Ők járták a Jézustól megjelölt nyolc boldogság útját, számukra nem szeszélyes sors által szétdobott kincsek az élet igazi javai, hanem megszerezhető, elsajátítható belső lelki örömök, erények, boldogságok.

Szüzanyánk, áldott neved nyissa meg számomra ezt az Isten országát: az erények világát. Az erény hajlamosság a jóra, mellyel visszaélni sem lehet Aquinói Szent Tamás szerint. Ez a hajlamosság ismételt cselekedetek által lelkünkbe rögződött készség mindig jót cselekedni az erkölcsi élet különböző vonatkozásaiban. Tehát állandó gyakorlást, aszkézist kíván az erényes élet és míg ez megvan, addig recte vivitur, addig helyesen élünk, addig Isten előtt kedves számunkra, helyes és érdemszerző az életünk. Ezen az úton kell lelki életemnek haladnia, mert ezt megelőzőleg ösztönösség bennünk minden öntudatlan jószág.

A Boldogságos Szüzanya élete az erények iskolája. Élete valóban igaz és egyenes út. Hogyan és miben kövessem őt? A szerénységben, a béketűrésben elsősorban. Ő is Krisztus közvetlen környezetében élt, mint mi és ebből semmi egyéni előnyt nem értékesített a maga számára. Minden szent Fiának szóló ünnepeltetés elől kitért, csak a fájdalomakat osztotta meg vele anyai szívvel készségesen. Men-nél inkább valljuk elvben és gyakorlatban a Keresztelő Szent János óta kánonná lett lelkipásztorkodási szabályt: „Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbülnöm”,¹⁶ annál jobban járunk a szerénység Királynőjének áldott nyomain. Minél

¹⁵ Zsid. 11, 38.

¹⁶ Jn. 3, 30.

jobban látják a világ világosságát, annál kevésbé figyelnek annak tartójára. Annál inkább igénylik az élet sóját, minél inkább Jézusé és nem a miénk. És minél jobban elhomályosodnak saját vonásaink, annál jobban kirajzolódnak egyéniségünkre Krisztus vonásai, amit Szent Pál már az egyszerű keresztényektől is megkövetel: „Mindnyájan, kik Krisztusban megkereszteltettek, Krisztusba öltöztetek.”¹⁷ Ebben az átalakulásban majd ránk köszönt az az áldott csend is, mely lelkünk fejlődésének igazi világa.

Az egyszerű, drága magyar népének így énekel a mai ünnepen:

Mária drága neve, lelkem édes öröme, Mária!
Ha megcsendül fülemben, vidámság kél szívemben: Mária!

Tehát e szent név nekünk édes öröm, szívbeli vidámság. Édes báj van e név tiszta csengésében, áldott kegyelem-áram reszket végig rajtunk, mikor halljuk, mondogatjuk, énekeljük. Boldogok, akik viselik, bár nem méltó rá senki, hogy viselje. Ez a legkeresztényibb név Jézus szentséges neve után, melyet nem is adunk embernek. A hívő kegyeletes lelkület hiánya van ott, ahol Mancira, Micire stb. modernesítik. Illata van ennek a névnek, melynek nyomán elszállnak kísértések, menekülnek démonok, egymásra ismernek keresztények. Titka van ennek az áldott névnek: a kiválasztottság drága titka, Isten örök terveinek tükrözése és fényes homálya ragyog rajta: Boldog, aki leánya, apródja, lovagja lehet e legjobb Anyának, Úrnőnek, Királynőnek. Hűséges Szűz az ő egyik neve: Mária gyermeke nem veszhet el, megsegíti a benne bízókat, el nem hagyja a reá hagyatkozókat. Ezért én is benned bízom, jóságos Anyám, akiről Szent Bernát szerint még sohasem lehetett hallani, hogy valakit elhagyta volna, aki bajában hozzád folyamodott. Oltalmaz, mikor áldott nevedet suttogom, jöjj, ha hívlak, hallgass meg, ha alázatosan szólítalak, végy másik karodra, ha elestem és így egyesíts szent Fiaddal engem!

Ne halkuljon el soha dicséreted emberi ajkakon: non recedat laus tua de ore hominum!¹⁸ Legyen igaz, amit ihle-

¹⁷ Gal. 3, 27.

¹⁸ Jud. 13, 25.

tett lélekkel magad felől énekeltél: „Mától fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék.”¹⁹ Ebben a végtelen, világ végéig zengő himnuszba akarunk beleállni több mint egy ezredéve mi is, magyarok, akiknek zászlait most vitted a régi határok felé, hogy a görögkeleti szakadást tovább-szorítva uralkodjék hű szolgádnak: Szent István királyunknak nyugati kereszténysége. A te néped kívánunk maradni, hűen őseinkhez, tarts meg bennünket gyermekeid áldott sorában, hogy a népek özönlő, programtalan áradatában mi mindig lássuk hivatásunk csillagát, ami nem más, mint népi összességünkben hirdetni a te szent Fiad hitét, keresztjét és Egyházát.

Most az új tanév kezdetén is hívogatom édes nevedet, Szűzanyám. Te vagy a Szentlélek kiváltságos edénye, az Isteni Pneuma birtokosa, jegyese, akinek teste és lelke egyaránt a harmadik isteni személy kegyelemözlönében áll az Egyház szép imádsága szerint: „Isten, ki a Boldogságos Szűz Máriának testét és lelkét a Szentlélek közreműködése által megszentelted...” A tanév kezdetén a Szentleket hívtuk, de hívjuk azt is, akiben a legtisztább termékenységet, anyaságot a Szentlélek indította el áldásosan, istenien, kíméletesen. Nevét áldóan elsutogom, mikor a tanterembe lépek és „omnia bona pariter venerunt mihi cum Illa”: vele együtt térnek be hozzám a Szentlélek kegyelmei, ajándékai, gyümölcsei, boldogságai. Az örök Mester első tanítómestere, az örök Bölcsesség oktatója lesz az én oltalmazóm is, munkám kiegészítője, pótolója ebben a tanesztendőben.

Vannak nevek, melyekhez szégyen fűződik, ezeket le-tesszük, megváltoztatjuk, megmásítjuk, megmagyarosítjuk, hogy ne illethessen semmi bennünket, akik ezeket a neveket hordozzuk. Vannak nevek, melyek gúnynevek vagy csúfnevek, ezeket restelljük, bosszant, ha ezeken szólítanak, nem adunk választ, ha így emlegeti valaki személyünket. Vannak nevek, melyek valami érdekes sajátságból erednek, a történelem sokat ismer ilyet: Madarász Henrik, Vastag Károly, Biborbanszületett Konstantin, Rótszakállú Frigyes

¹⁹ Lk. 1, 48.

stb. És vannak nevek, melyekhez átok, borzalom, gyalázat fűződik, melyek hallatára félelem, rettegés száll meg mindenkit, mint Rettenetes Iván, Timur Lenk és a történelemnek annyi más szerencsétlen, szomorú emlékü szereplője.

Boldogságos égi Édesanyánk áldott neve: Mária annyi, mint úrnő. Szelíd hangzásával mentes e név minden olyastól, ami szégyen, gúny, kuriózum vagy félelem világát idézhetné azoknak, akik mondják. E név segítség, mint a lepantói ütközet győzelme mutatja, édes, mint a kiöntött olaj, melyet ha magamban áhitattal emlegetek, ismételve, elsímul bennem harag, szomorúság, kétely és aggodalom hulláma. Kiejtésekor feltárul az újszövetség Istenországa, vele indul az Egyház hajója történelmi útjára és bizonynyal vele lépünk be az örök üdvösség kapuján is, mert szent neve varázsigénk, melyre kitárulnak az égi kapuk.

Sok nehéz légitámadást kiállott szenvedő mondta, hogy mikor felbőgnek a szirénák és lemennek a föld alá a ház vallásos lakói, akkor mindannyiuk nevében egy tízéves kisleányka, aki mostanában volt elsőáldozó, mint ártatlan lélek imádkozik elő ilyesformán:

Oh Maria, breite deinen Mantel aus,
Mach uns Schutz und Schirm daraus!

Ezt ismételvegik tántorgó, omladékos falak között a kényszerkatakombákban és e drága név bizonynyal megsegíti azokat, akik oltalma alá futnak szükségük idején. Légy oltalma népednek, áldott, tiszta név: Mária!

Korunk hitvallása

Az egész teremtésnek célját klasszikusan foglalja össze a betlehemi üzenet: „Dicsőség a magasságban Istennek és béke a földön a jóakarátú embereknek.” Csodálatos összhangba olvad össze itt Isten szolgálata és saját boldogságunk: saját jól felfogott javamat, boldogulásomat sem kereshetem más úton, mint Isten dicsőségének munkálásában, ezért „nincs békéjük a gonoszoknak”.²⁰ Mert minden,

²⁰ Iz. 22, 57.

ami Isten dicsőségét kisebbíti vagy egyenesen annak kárára van, mint a bűn, az nekünk embereknek sem szolgál javunkra, hanem egyéni életünkben mint békétlenség, boldogtalanság, közösségi életünk vonalán pedig mint nyugtalanság, baj és nyomorúság jelentkezik. Isten törvényeire nézve a kikényszerítő erő és szankció a szenvedés mind egyénekre, mind korokra nézve. Joggal írhatta saját tapasztalatai nyomán Szent Ágoston: „Nyomon kísért engem akkor irgalmas haragod és tilos örömeimet igen keserű csapásokkal zavartad, hogy rávezess az örömtelen öröm keresésére és megértesd velem, hogy ezt rajtad kívül sehol meg nem találom. Uram, te a fájdalomból faragsz nekünk törvényt, sujtasz, mert gyógyítani akarsz, halálra hajszolsz, mert nem akarod, hogy nyomorultan elpusztuljunk. Magadnak teremtetted bennünket, Uram, és nyughatatlan a mi szívünk, míg benned meg nem nyugszik.”²¹ Helyes módja tehát a lelkiismeretvizsgálatnak, ha feltesszük magunknak vagy korunknak ezt a kérdést: „Boldog vagy-e?” Mert ha nyugalomunk elvész, az azt jelenti, hogy hitünk nem elég valóság számunkra, hogy örömeinket Isten dicsőségétől függetlenül vagy egyenesen annak ellenére kerestük. Ha a kegyelem szavára nem hallgatunk, úgy szenvedések, katasztrófák, forradalmak árán nevelődünk.

Minden kor hitvallását tehát elsősorban negatív oldalról lehetne összeállítani, mert hiszen tévedések visszajáról tekintett igazságokat hirdetnek. Így a francia forradalmat megelőző hideg racionalizmus kora a maga rideg sivárságával és szomorú következményeivel hangosan hirdeti a kegyelem szükségességéről vallott katolikus igazságot. Másutt érdekes következtetlenségek utalnak igazságok felé: a liberalizmus kora bölcséletileg tagadta az akarat szabadságát, gyakorlatilag viszont egész gazdasági rendszere és politikai iránya túlhajtottan vallotta és hirdette. Vannak, akik a túlvilágban nem hisznek, de szellemeket idéznek, asztalt táncoltatnak ugyanakkor. „Ha tanítványaim elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani”²² — mondotta az Úr Jézus. Való-

²¹ Vall. II. 2.

²² Lk. 19, 40.

ban: a hamis világnézetek, felfogások, álpróféták sírkövei kiáltják világgá az ő evangéliumát és igazságát.

De e visszájáról nézett igazságokon kívül minden kor pozitíve is vallott és vall katolikus igazságokat, hittételeket, ha nem is hiánytalanul és korrektül, de mégis legalább részben vallani kényszerül a keresztény Credó-t. Mikor eszméit világgá kiáltja, emberi öntetszelgés vezeti, hogy elég magának, hogy eléggé erős és bátor ahhoz, hogy világnézetét maga alkossa meg. És nem veszi észre, hogy voltaképpen maga is azt hirdeti, ami ellen tiltakozni kívánt: a keresztény hit igazságait. Isten nem vall szégyent a teremtéssel: az emberiség még akkor is őt szolgálja, amikor nem akarja.

Lássuk korunk Credó-ját: mily igazságokat hirdet a katolikus hitvallás ágazatai közül, ha hibásan, ferdületen, tökéletlenül is?

1. Az első igazság mindenekelőtt az *eredeti bűn* ténye és valósága. A fajelméletek korát éljük. Árja- és zsidókérdés problémáitól hangosak politikai nyilatkozatok, biológiai értekezések, nyilvános sajtópolémiai és egyéni viták egyformán. Valami nagy összetartozásról van szó az eredet, a leszármazás szerint, mely összetartozásnak előnyeit élvezik árja utódok és kárát vallják zsidó leszármazottak. Eddig e tényt csak a törvénytelen gyermek jogállását szabályozó törvények vallották, ma ez a problémakör kiszélesült és sokan jutnak előnyökhöz, sokan sujtatnak joghátrányokkal oly ok miatt, melyről disponálni nem volt hatalmukban, t. i. egyedül leszármazásuk címén.

Tudjuk, hogy a katolikus tan az eredeti bűnről tartalmaz egészen más: ennek lényege a megszentelő malaszt hiánya. De e hiány ösatyánktól: Ádámtól való leszármazás címén illet minket. Indoka tehát ugyanaz, ami a fajvédelmi törvényeké: a nagy szolidaritás, mely az élet Istentől adott alaptörvénye, mint ahogyan Szent Pál apostol kifejezi: „Senki sem magának él és senki sem magának hal meg”,²³ hanem bizony össze van mindenki kötve ezer és ezer szállal másokkal és ez összetartozás címén hozzájuthat előnyökhöz, viszont panasz nélkül vállalnia kell ama hátrányokat,

²³ Róm. 14, 7.

kínos és keserves örökségeket, melyek eme közösségbe tartozással együttjárnak. A mi szent hitünk jelvénye: a szent kereszt hirdeti ezt világosan: a megfeszített Krisztus teste és Ádám atyánk koponyája és csontjai egyesülnek ezen a fán, ami kettős roppant szolidaritás kifejezője. Az első Ádamtól, a természeti és jogi főtől való egyetemes leszármazás teremti meg a szolidaritást a rosszban, ez az eredeti bűn. És Krisztushoz, a második Ádámhoz mint kegyelmi főhöz való odatartozás jelenti a nagy közösséget a jóban, ez a megváltás. Jézus vére rajtunk és fiainkon áldás: íme a szolidaritás a jóban; a zsidóságon és fiain átok és büntetés: itt az összetartozás a rosszban.

A mai idők tehát, mikor éppen a kereszténységgel ellenségeskedni akarnak, akaratlanul is alapeszméikben, legfőbb elgondolásaikban és gyakorlati eljárásukat tekintve keresztény elvet, hitigazságot vallanak: az eredeti bűnt, ha nem is tartalmi, de legalább indokolási, rációs azonosságban.

2. Második katolikus igazság, melyet hitetlenkedő korunk mégis hirdet, a *megváltás* igazsága. Bajbajutott, óriási, tehetetlen tömegek vágyódnak, kérdezősködnek, szimatolnak mindenütt valaki után, aki rajtuk segítsen, őket a kor bajaiból kiemelje, megmentse. A tömeg érzi, hogy önmagával tehetetlen, ezért erős, hatalmas egyén után vágyódik, kinek eszméit magáévá tegye, kinek akaratával azonosulhasson és így nyomorúságából annak erejével megszabadulhasson. Korunk a próféták, diktátorok, vezérek, sőt ál-messiások kora: emberistenítés folyik és a hiszékeny, bajbajutott tömeg oly feladatokra is képesnek tartja vezetőit, amelyek megoldására emberi erőből bizonynyal nem telik. A katolikus világnézetű tömegek tudják, hogy merre tájékozódjanak. Eszükbe ötlük Krisztus szava: „Ha valaki mondja nektek: íme itt a Krisztus vagy amott, ne higgyétek, mert támadnak hamis Krisztusok és hamis próféták és nagy jeleket és csodákat tesznek, úgyhogy tévedésbe hozák — ha lehet — még a választottakat is. Íme eleve megmondottam nektek. Ha tehát mondják nektek: íme a pusztában vagyon, ne menjetek, íme a rejtékhelyen, ne higgyé-

tek.”²⁴ A kor megváltói viszont éppen Krisztus helyére törekszenek és Krisztusra féltékenyek, ezért nyilvánítanak minden nevelést, világnézeti képzést, sőt még a lelkiismeret dolgait is a maguk hatáskörébe tartozónak. (Totalitás.)

A megváltás katolikus igazsága tartalmilag ismét egészen más, mint a mai politikai vagy gazdasági megváltóké, mégis az a tény, hogy az ember önmagán nem tud segíteni, hogy egy valaki sokat tehet érte, akinek rendkívüli képességű, önzetlen és áldozatokra kész jellemnek kell lennie, — ez keresztény gondolat kifejezése, legyen az ezt az elvet követő vagy valósító közösség mégoly keresztényellenes. Sokan személytelen megváltót is elfogadnának: a pénzt, az általános humanitást, a páneurópai gondolatot vagy népszövetségi eszmét — ez mind nem változtat a tényen: minél messzebbre távolodunk el Krisztustól, annál jobban érezzük a Megváltó hiányát, szükségességét, akit mint a rossz tapasztalat majd megtanít rá, nem tud pótolni semmi.

3. Harmadik igazság a hitvallás ágazatai közül, melyet korunk gyakorlatban vall, illetve bemutat: a *kárhozat* igazsága.

Szovjetoroszország rettenetes nyomora, mexikói gazok uralma, a spanyol polgárháború szörnyűségei részleteket mutatnak be a sátán országából. Ma országok, földrészek állnak tudatosan a rossz szolgálatába, ami példátlan a világtörténelemben. Nyomor, gonoszság, szenvedés, üldöztetés, kegyetlenkedés és minden átok együtt van ezeken a helyeken, akár a kárhozatban. Isten gondolatainak intézményes kiirtása, család és nemzet szétdúlása, minden emberi tudásnak és értéknek csak a rossz cél szolgálatába állítása földi képét adják a pokolnak. E helyeken, akárcsak a pokolban, együtt van az emberiség alja, söpredéke. És mióta várjuk, hogy mikor lesz vége! Akárcsak a kárhozottak, akik hiába várnak, mert szenvedésük örökkétartó, hiszen „férgük meg nem hal és tűzük el nem alszik”.²⁵

Hogy az élet nagy felelősség, hogy a lelkek is elveszhetnek, hogy mivé lesz az ember Isten, Megváltó, kegyelem,

²⁴ Mt. 24, 23 skk.

²⁵ Mk. 9, 43.

Egyház nélkül — ezt hirdeti egészen világosan a kárhozat igazságának nagy ábrázolója napjainkban: a bo'seviki embercsoport. Hogy mit jelent Istentől távol élni, átkozottnak lenni, az örök Bíró balján állni, Isten országából örökre száműzve lenni, a jók társaságát nélkülözni — erre tanít meg bennünket világosan a szovjeteszme megvalósulása. Természetesen ezek csak képek, a túlvilág más dimenziókban él, mint a föld jelervilága, a pokol kato'ikus igazsága is mélyebb — mégis e képek is fontos betekintést adó rések Isten börtönébe. És e réseket éppen azok nyitják, akik legintézményesebben törnek Isten országa és a katolikus Egyház credója ellen.

4. Ezekhez az elméleti igazságokhoz több gyakorlati, fegyelmi mozzanat kapcsolódik, mely a kato'ikus Egyházban él és eddig sok gáncsnak, kifogásnak a tárgya volt éppen azok részéről, akik most mindezt még sokkalta szigorúbban, egy teljesen földi cél érdekében elrendelik és ellenőrzik. Idetartozik a *bőjt* intézménye, melyet most mint egytálétel-rendszert hazafias okokból kényszerítenek rá a tömegekre. Akik azelőtt annyit gúnyolták ezt a tiszt és okos egyházi előírást, most maguk is hirdetik, vallják, követelik. Ide tartozik az Egyház előzetes *könyvcenzúrája* és *könyvolvasási tilalma*, az *index*, melyet mindig mint a szabadgondolkodás legnagyobb akadályát, mint a kulturális haladás kerékkötőjét volt divat emlegetni. És íme, napjainkban éppen világi kormányzatok mily szigorú cenzúrával dolgoznak, mily erélyes tilalmakkal élnek, mennyire szigorú indexeket állítanak össze. Igaz, hogy ezeknek az intézkedéseknek tisztán földi, pártpolitikai oka van, de ez a lényegen nem változtat: azok is vallják a katolikus Credót és gyakorolják a keresztény szokásokat, akik programjukul tüzték ki a kereszténység lejárátását, hitelrontását.

Persze ezek az igazságok és tények nemcsak apologetikai tanulságul szolgálnak, mint ahogyan most fejtegettük, hanem egy veszélyt is megsejtenek: azt t. i., hogy ily vallási e'emeknek nem vallási, hanem politikai, hazafias, tehát földi okokból történő hangoztatása a pótvallás eszméjét hozza majd, ami sokakban az igaz vallás feleslegessé-

gének érzetét keltheti. Ez az aggodalom indokolt, de itt is, ha másként nem, úgy a maga kárán fog rájönni az emberiség arra, hogy a magaásott ciszternák vize poshadt, míg az örök élet forrásai üdén és tisztán csörgedeznek,²⁶ nem éri meg tehát részletigazságokkal táplálkozni, mikor Krisztus és az Egyház a teljes igazság és kegyelem bőségét szolgáltatják nekünk a történelem igazolását bírva.

Korunkra is áll Tertulliánnak sokszor idézett mondása: „Az emberi lélek természeténél fogva keresztény: *anima humana naturaliter est christiana*.” Áll ez az igazság nemcsak az egyéni, de a közlélekre is. Amint a keresztény hit igazságai megvannak elszórtan és töredékesen, hibásan a kereszténységen kívüli vallásokban is, úgy a keresztény korban élő hitetlen közlélek is akarva, nem akarva vall és gyakorol katolikus igazságokat és előírásokat. A *musica sacrá*-ban a legszínesebb, legváltozatosabb téma a *Credo*, ennek szövege helyt ad a legkülönbözőbb zenei interpretációknak, van benne szentháromsági fenség, karácsonyi öröm, nagypénteki gyász, alleluja ujjongás, utolsó ítéleti harsonázás, misztériumos elragadtatás. A történelem credója is ilyen, itt a korszellem, a közlélek igen változatos harmóniái harsogják, fújják, dalolják és bizony sokszor zokogják az örök igazságok valóságát és érvényesülését.

Jelenvilág vagy túlvilág?

Félkeresztény korban élünk. Mindenekül a földnek élünk, néha ijedten, felületesen, gyorsan másra térve gondolunk a túlvilágra. Krisztus Urunk példájában, az evangélium eszméiben, az Egyház intézményeiben sem látunk mást, mint a földet szebbé, lakályosabbá, kedvesebbé tevő tényezők egyikét. Veszélyes szekularizálódás napjait éljük. A renaissance laicizálta a keresztény kultúrát, a hitújítás az egyházszervezet (*cuius regio, eius et religio*), a felvilágosodás a gondolkodásnak, a forradalmak a közéletnek

²⁶ Jerem. 2, 13.

világát, a liberális indifferens állam pedig az egyházi vagyont. Ma nagyobb baj van: magát a kereszténységet fenyegeti az elvilágiasodás: az a veszély, hogy tisztán földi programmá válik és a túlvilágot elfelejti. Ez az, amit Verdießseitigung-nak: elinnensősödés-nek nevezhetünk. Hatósági intézkedések teszik feleslegessé az irgalmasságot. Altruista klubok sajátítják ki a szeretet világát. Szociális mozgalmak a keresztény igazságosság hangoztatásából élnek. Jól élünk — a kereszténység utóvégre is a béke vallása, amit szeretünk úgy értelmezni, hogy észre ne vegyük a nagy árat, amit maga az Úr Krisztus is fizetett érte: a keresztet. Pedig erre vonatkozólag is ő maga mondja: „Tudjátok-e, mit cselekedtem nektek?”²⁷

Egy dolog pedig bizonyos: Isten nem fogja engedni, hogy a kereszténységet elsikkasszák, az Ecclesia nem fog a Synagoga sorsára jutni. Helyét azonban változtathatja. Mély érzéssel ábrázolja az aquilejai dóm egyik öskeresztény mozaikja vallásunkat a kis madárral, mely szembenáll a pogányság szimbolumával: a teknősbékával. A madárka, ha beköszönt a tél, elszáll, így a kereszténység is elhagyta eretnekségekbe bonyolult szülőhelyét: Keletet, fejlődésének keretét: a római birodalmat, sőt veszni hagyott belőle magából született intézményeket is, mint a nyugatrómai császárságot, a lovagságot, mihelyt a Gondviseléstől nekik szánt szerepből kiestek. Így lehetséges, hogy a mostani Európa ordas telében is átrepül Afrikába és igaza lesz Lavigerie bíborosnak, Algír érsekének, Afrika primásának: ott folytatjuk, ahol Cyprianus és Augustinus abbahagyták. Isten az újszövetségben úgy javítja a kereszténységet, mint az ószövetségben a zsidóságot: ránk bocsát törököt, arabot, barbárt, bolsevizmust, forradalmat, ezek az újszövetségi Istenország filiszteusai, amalekitái, asszírusai. Mert valahányszor egy kor, egy nép, egy kultúra keresztény névvel kérkedett, jóllehet belül pogány volt, Isten azonnal vagy eltörölte a földről vagy akkora csapásokat mért rá, hogy azoktól észre tért. Ott volt Bizánc 11 évszázada, mely külsőleg keresztény volt, de belül már semmi köze nem

²⁷ Jn. 13, 12.

volt ahhoz — Isten a törökkel bizony eltörölte. Ott volt a renaissance epogányosodott világa; micsoda viharek szántott ebbe bele Luther harsogó tenorja vagy Kálvin rideg, kíméletet nem ismerő presbiterián puritanizmusa! Mily semmitörővé vált a francia papság a gáláns abbék korában és micsoda tisztogatást végzett itt a forradalom! Minő elkereszténytelenedést hozott a századvégi liberalizmus és a világháború mennyi csapása zuhant ránk! Tehát nem fog a kereszténység elsikkadni, szerepéből nem fog kiesni, nem lesz hűtlen égi jegyeséhez, mert: „Megesküdött az Úr és nem bánja meg”;²⁸ világ végéig szóló hivatást adott neki és ígéretet, biztosítékot nyújtott arra, hogy a pokol kapui sem fognak erőt vehetni rajta.

De megkísérteni megkísértik. Ilyen a jelenlegi félkeresztény életfelfogás is, amiben gyökeresen keil tisztogatni, hogy világosan lássunk. Kérdés tehát: a jelenvilágnak vagy a túlvilágnak éljünk?

Testből és lélekből állunk, innen következik kettős hivatásunk, rendeltetésünk: élnünk kell e földön az égnek, a jelenvilágban a túlvilágnak, a testben a léleknek, mulandóságban az örökkévalóságnak. Isten akaratából van ez így, ahogyan van és éppen ezért helytelen minden egyoldalúság mint véglelet. A materialisták annyira a jelent tekintik, hogy semmire sem becsülik a túlvilágot, a buddhista aszkéták viszont csak a másvilágot értékelik és fakir unalommal, közönnyel néznek a ceyloni paradicsomra mint értéktelen, hivatástalan kísértőre. Az Úr Krisztus a hit aranyhidját veri mint legfőbb pontifex, a két világ közé, mikor betlehemi programját meghirdeti: „Dicsőség a mennyben az Istennek és béke a földön a jóakarátú embereknek!”²⁹ Vagy másutt, mikor a földi dolgok felőli aggodalmat így üzi el: „Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, a többiek mind hozzáadatok nektek.”³⁰ A két sark: ég és föld, Isten országa és a „többiek”, tehát nem egymást kizáró ellentétek vagy végleletek, mert az Úr Krisztus egymással kapcsolatban említi őket.

²⁸ Zsolt. 109, 4.

²⁹ Lk. 2, 14.

³⁰ Mt. 6, 33.

Valóban a földi élet és a keresztény élet nem összeházasíthatatlan, egymásnak idegen életprogrammok, melyeknél, mint a mérleg serpenyőinél, az egyiknek emelkedése szükségképen a másik süllyedését jelenti és viszont. Ellenkezőleg, az Egyház ölében lettek naggyá család, állam, gazdaság, ipar, tudomány, művészet, irodalom, mint ahogyan a tízparancs második fele is égbejutásunkat földi értékek hű szolgálatától teszi függővé: szülők (IV. parancs), élet (V. parancs), gyermek (VI. parancs), vagyon (VII. parancs), becsület (VIII. parancs), élettárs (IX. parancs). Megerősíti ezt Szent Pál apostol, aki a földi kötelességek teljesítését egyenesen az égi teendők betöltése zálogának veszi, mikor azt mondja: „Aki pedig övéire és főképen házanépére gondot nem visel, a hitét megtagadta és a hitetlennél alábbvaló.”³¹ „Mert aki a maga házára nem tud gondot viselni, miképen lesz szorgalmas gondja Isten Egyházára?”³² Legvilágosabban talán ott beszél az Apostol, mikor így szól: „Akár esztek, akár isztok, akár másvalamit műveltek, mindent Isten dicsőségére tegyetek.”³³ Tehát a földi teendők, még az ösztönélet működései is — megférnek Isten dicsőségének keresésével és szolgálatával. Szalézi Szent Ferenc óta ezért vált általánossá az elv, hogy a keresztény élet elsősorban az állapotbeli kötelességek hűséges teljesítésében áll. Szélsőséges egyoldalúság kell ahhoz, hogy valaki végleg elvesse a földet az égért vagy megfordítva. Hiszen a föld is Isten alkotása, a Megváltó kerülne szembe a Teremtővel, ha ennek elvetése árán lehetne csak az eget elérnünk. Az Úr Krisztus is mennyire szerette a természetet: imádkozott a hegyeken, járt a vízen, a kalászkok között, az ég madarai, a tenger halai, a rókák lyukai, a háziasszony kovásza egyképen tárgyai példabeszédeinek és csodáinak. A föld nem rossz, ha a bűnbeesés nyomot is hagyott rajta, mert mint Szent Pál mondja: minden teremtmény fohászkodik és vajúdik mindaddiglen,³⁴ — a megváltás is kiterjed rá, amit poétikus mélységgel fejez ki a Parsifalban Wagner

³¹ I Tim. 5, 8.

³² U. o. 3, 5.

³³ I Kor. 10, 35.

³⁴ Róm. 8, 22.

Richárd: Nagypénteken a fű is megérzi, hogy ma a felette járó ember terhe könnyebb. — Legfeljebb bűnalkalom a föld, amit meglát és megjelöl már az ószövetségi bölcs: „Hívságosak pedig mind az emberek... kik a látható jökből nem ismerték meg azt, aki van, hanem a tüzet, szelet vagy csillagkört vagy az igen nagy vizet vagy a napot és holdat tartották a földkerekség igazgató istenének... mert a teremtmény nagyvultából elég nyilván megismerhető azok teremtője.”³⁵ Ez magyarázza meg a szentek elbujását Subiaco-ba, Carceribe, Manresába, ezért nem látta Szent Bernát az oratórium ablakainak számát és Rómába követségbe menet ügyet sem vetett a Genfi-tó és a Mont Blanc nagyszerű panorámájára.

De állandóan nyom bennünket az Úr Krisztus mondása: „Senki két úrnak nem szolgálhat.”³⁶ Szent Agoston is két nagy, szembenálló tábor harcának tekinti a világtörténelmet és ezeknek a neve: Civitas Dei, civitas huius mundi. A kettőt tartalma teszi szöges ellentétté: Isten szeretete a világ megvetéséig és fordítva: a világ szeretete Isten megvetéséig. A jelenvilág és túlvilág tehát úgy állnak szemben egymással, mint ellenségek, mint két úr, akiknek — miután ellentétes dolgokat parancsolnak — egyszerre szolgálni nem lehet.

A kereszténység elvei szerint az égé, a túlvilágé az elsőség értékre, intencióra, törekvésre: „Keressétek először az Isten országát.” A föld másodrendű, gyűjtőnévvel így említi Jézus: „a többiek”, melyekről előbb beszélt: ruhánk, élelmünk — melyek hozzáadtnak nekünk, tehát az előbb munkált égi javakhoz képest járulékos természetűek. Az ég a cél, a föld az eszköz, az ég a jutalom, a föld a szolgálat érte, az ég a bérkiosztásnak, a föld az életalkony beálltaig teljesítendő munkának helye. Már ez a mellérendeltség, vonatkozásba jutás, kapcsolat sem enged lényeges ellentétre, összeférhetlenségre következtetni. Mert bármennyire különbözzék is egymástól a munka verejtéke és a bérkiosztás, a jutalom öröme, az a tény, hogy a munka

³⁵ Bölcs. 13, 1 sk.

³⁶ Mt. 6, 24

ezért van, ez a rendeltetése, már áthozza a jutalom édeségét a nap hevébe, a jutalom, bér boldogító hatása viszont az érte vállalt áldozatban, fáradozásban leli igazi magyarázatát. Ennek a kapcsolatnak égi és földi teendőink, feladataink, céljaink között sohasem szabad hiányoznia, feledésbe mennie: haszontalan szolgálak vagyunk, — kell mondanunk az élet alázatosságának érzetében. A két úr nem az ég és a föld, hanem Isten és a mammon.

Részletekben a két világ szintézise a keresztyén élet megvalósítása által történik. Keresztyén élet annyi, mint túlvilágra tekintő földi élet, mely a bűnt kerüli, az erényt ápolja azért, mert az előbbinek örök büntetését, az utóbbinak örök jutalmát várhatja a túlvilágtól. Itt a földön járunk tehát, de előre nézünk, itt dolgozunk, de megbízásunk, felelősségünk onnét ered, onnét túlról való. Itt élünk, de igazán ott fogunk élni, a túlvilágon.

Ennek megvalósítása is ismer fokozatokat. Isten országában sincs egyformaság, ennek is van nemessége, vannak hősei: a szentek, akik már itt a földön az eget élik és hirdetik a többieknek: plebejusoknak, rabszolgáknak. De az örök életre törekvő földi életnek arany szabálya a parancsolatok megtartása marad az Úr Krisztus szava szerint: „Ha az örök életre be akarsz menni, tartsd meg a parancsolatokat.”³⁷ Ezt teszi az Egyház feladatává is: „Elmenvén... tanítsátok őket megtartani mindazt, amiket mondtam nektek.”³⁸ Ezért mindenkor programmunk marad az adventi gondolat: itt előkészítő állapotban vagyunk; a Pascha-gondolat: ez csak átmenet, transitus, tehát „... sic transire per bona temporalia, ut non amittamus aeterna”. Az Úr Krisztus szerint a földi élet rendeltetése égi kincsek gyűjtögetése, jó gyöngyök keresése, élettalantumok kamatoztatása. Azt mondja, hogy a földbe rejtett kincs az örök élet, itt kell tehát keresnünk és itt kell találnunk, eladva érte mindent, itt kell az egyedül szükségést biztosítanunk. Tehát nem földi kincsek gyűjtése életünk célja, nincs itt maradandó berendezkedésünk, nem vétkes örömek hajhá-

³⁷ Mt. 19, 17.

³⁸ Mt. 28, 20.

szása a mi feladatunk, hanem a szőlőműves munkája az igaz tövön: Jézuson, a kovász erjesztő, környezetjavító munkája a profán élet sok vékára való lisztjében, a kemény embertől való félelemben a tehetségek talentumaival az élet váltóasztalán való gazdálkodás. Ugyis sokat járunk Jerikó felé, el a szentvárostól és sokszor jutunk rablók kezei közé, akik mindenünkből kifosztanak és félholtan: új érdemek gyűjtésére jóformán tehetetlenül otthagynak. Maga az isteni irgalmas Szamaritánus int bennünket: „Munkálkodjatok, míg világosságtok van, eljön az éjjel, mikor már senki sem munkálkodhatik.”³⁹ Maga példát is nyújt erre: „Atyám mindeztideig munkálkodik és én is munkálkodom.”⁴⁰

Erre a munkára földi értelemben is kérjük és várhatjuk Isten áldását. A föld is Istené, ő ad esőt, termést, nyarat, sikereket, eredményeket. Igaz, hogy emberi törekvéseink eredménye sohasem függ tőlünk teljesen, mindig kissé bizonytalan, de éppen ez az ájuldozó élet tanít meg bennünket, kényszerít minket Istenbe kapaszkodni, imádkozni, mindenhez az ő segítségét kérni. Van és dolgozik a bűn titka, a *mysterium iniquitatis* is, királyi kíséretében vannak gonoszságok, betegségek, bűnök, csalódások, szomorúságok, melyeket szenved sok jó lélek is. De éppen ezért, mert a keresztény életszemlélet szerint a rossz a bűnnel és a gonoszlélekkel áll vonatkozásban, — a betegek is az Úr Krisztus szerint a sátántól megkötözöttek⁴¹ — kell földi dolgainkban is Isten kezét fogunk, nevét hívunk, őbenne bízunk, neki hálálkodunk. Isten meg fogja áldani földi törekvéseinket, munkánkat, gyermekeinket, vagyonunkat, becsületünket, élettársunkat, hiszen az ő parancsa a munka, a gyermek, a tulajdon, a becsület, az élettárs, melyek mind földi életre szóló, de örök életre vonatkozó értékek.

Nem ellentét van tehát az égi és földi élet között, *hanem alárendeltségi viszony*: a közelebbi, a jelenlegi alá van rendelve a távolabbinak, a túlviláginak, így jut gyakorlati

³⁹ Jn. 9, 4.

⁴⁰ Jn. 5, 17.

⁴¹ Lk. 13, 16.

szerephez életünkben a hit mint döntő tényező. Erre kell tehát törekednünk: a napi kenyéren át az Eucharisziához, mint az Úr Krisztus mutatta, aki megsokasította a kenyeret közvetlenül azért, mert szánta a sereget, de főként azért, hogy arról a kenyérről szólhasson, mely nem veszendő, hanem megmarad az örök életre. Ezért volt minden parancsolatának refrénje: „hogya fiaii legyetek Atyátoknak, aki a mennyekben vagyon.”⁴² Így lesz a vallásosságunk földi és örök életünk biztosítója, mint Szent Pál apostol írja: „Az áhítat pedig mindenre hasznos, ígérete lévén a jelen és a jövőendő élet felől.”⁴³

Október

Rózsafüzér Királynője

Itt van megint az októberi hervadás ezer színnel, láztól pirosan izzó levelekkel, hideg harmatkönnyekkel, kuszált ködfátylakkal, lomha, egyre jobban sűrűsödő, nehézjárású felhőkkel. Mielőtt megjönne a szürke ősz és a tépő, ordas hideg szelek végigvágatnának a felborzolt erőkön, a lassú, folytonos hűlésben mozdulatlanul áll az egész természet a maga ezerszínű ruhájában, mint a tüdővésztes leány, aki előtt egyre jobban feltudatosodik a közeledő halál, ezért élni akarása egyre szebbnél-szebb ruhákba öltözteti fonyadó testét, melynek egyedüli ékességét a láz piros rózsái adják hervadó arcára. Dél felé megjön a régi udvarló: a nap, és aranyderűjével egyelőre mindent felejtet. De hangja egyre halkabb, aranya egyre jobban fakuló, látogatásai egyre rövidülnek, tréfái egyre inkább erőltetettiek, esténként pedig megindul a lassú, hideg könnyeső, melyet egyre nehezebben tud felszárítani másnap a mindennap jobban késő fénylovag. Megjött az ősz.

De benn a templomokban még ott gunnyaszt a nyári

⁴² Mt. 5, 45.

⁴³ I Tim. 4, 8.

meleg. Esténként ablakai hunyorgó szemmel pislognak ki a korai alkonyatba, belül pedig a jó kiadós olvasós litániákon kezünkre fonódik az imádság rózsáinak füzére, amit örömeiből, fájdalmakból és dicsőségből font egybe gondos édesanyánk: az Egyház. Most ezzel köszöntjük, üdvözöljük és ünnepeljük az ősz Királynőjét, az alkonyat úrnőjét, Jézus Urunk édesanyját.

Hasonló a mennyek országa a kereskedő emberhez, aki jó gyöngyöket keres — mondta színes példabeszédében az Úr Jézus. Mi vagyunk ezek a kereskedő emberek, a rózsafüzér szemei azok a jó gyöngyök, melyeket az áhitat útjain találtunk, szereztünk. Hogy el ne veszítsük, felfűztük e drágagyöngyöket, de nem zsinórra vagy ezüstláncra, hanem égi titkok és igazságok aranyfonadékára. Az isteni Ige megtestesülésétől Szűz Mária mennyei megkoronázásáig mennyi édes, titkos esemény, igazság, emlék, valóság húzódik át e gyöngyök Jézus nevével átfűrt sorozatán! Mind-egyik mellett elidőzünk egy-két percre, míg ujjainkon átgördülnek az olvasó gyöngyei, míg ajkaink elrebegik tizenkint ismételve az Üdvözlégyet az Áldottnak az asszonyok között, ki imádkozik szintén miértünk úgy most, mint halálunk óráján. Ez a mi ékszerünk az opálos, homályosodó októberi alkonyatban és mennyi áldott, finom, mély áhitat tömjénfelhője száll körülöttünk, mikor mondogatjuk csendesen, félhangosan és közben bejárjuk az örvendetes, hétfájdalmas és boldogságos Szűzanyával újszövetségi üdvösségünk történetét. Örvendünk vele köszöntésekör, látogatásakor, az első karácsonykor, az első gyertyaszentelőkor, a tizenkét éves Jézus megtalálásakor. Együtt szenvedünk vele szent Szívének hét töre láttán az Olajfák hegyétől a Kálváriáig. És ránk ragyog az ő dicsősége szent Fiának megdicsőülésekor. E hittitkok és üdvösségtörténeti események átderengenek, átragyognak az Üdvözlégyek gyöngyein, az olvasó szemein és a legkopottabb rózsafüzért, a legegyszerűbb imádságot is mélységes, áhitatos Istenbe-kapcsolódássá emelik.

A gyenge növényt a kertész, a venyigét a szőlősgazda karóhoz köti, mert különben elhajlik, földre bokrosodik, elvadul, terméketlen marad. Az Úr Krisztus Jézus ke-

resztje ez a karó, melyhez hozzá kell kötnünk magunkat a szentolvasó kötelékével, hogy egyenesen álljunk, ég felé nézzünk és termést hozzunk. E nélkül elhajlunk az örök eszménytől, földön kúszunk, közel a nyálkás férgekhez, csigákhoz, bogarakhoz, melyek megrágnak és idő előtt elpusztítanak. A szentolvasó odarögzít a biztosan álló kemény kereszthez, háromszorosan is odaköt: az öröm, fájdalom és dicsőség áhitatával és ez az erős fonadék segít rákapaszkodni a keresztre és egyesülni a rajta függő, minket megváltó Jézussal, az igaz szőlőtővel. Mi vagyunk a vesszők, mondta ő, nem hozhatunk termést, hacsak nem maradunk a tőn. A rózsafüzér áhitata összekapcsol vele, el nem szakíthat szélvihar, kísértés, biztosan támaszkodunk rá és egybefonódunk vele.

Az őszben a poétikus lelkület többnyire csak hervadást lát, pedig a gazdaembernek ez a termésbetakarítás ideje. Tehát igen értékes idő, mely összehordja mindazt, amit a tavasz ígért és a nyár érlelt. Megtelnek a csűrök, a pincék, a vermek és az itt összegyűlt értékek eltartanak jövő nyárig, mikor az új termés felváltja ismét a régit és egy évre újra meghosszabbítja életünket.

Életünk ősze se hervadás legyen csupán, hanem gazdag élet termésének, eredményeinek betakarítása. Az Úr Krisztus Jézus is szólt erről, mikor a búza és konkoly viszonyát fejtegette példabeszédében: „Hagyjátok együtt nőni egészen az aratásig, akkor megmondom szolgálóimnak: a vadócot szedjétek ki előbb a megégetésre, a búzát pedig gyűjtsétek csűrömbe.”⁴⁴ Tehát életünk őszén: halálunk óráján az októberi Királynő oltalmában kell összegyűjtenünk az Isten csürei számára mindazt, ami bennünk és életünkben értékes volt. Az erények és érdemek kévéit életünknek talán utolsó imádsága: a szentolvasó köti majd egybe, mert akkorra elhomályosul arcunk égének napja: a szemünk és nem marad más imádságunk álmatlan hosszú éjszakákon, mint a Boldogságos Asszony olvasója. Ez fogja össze hittel, bánattal, szeretettel, égi reménnyel mindazt, amit az örök élet csürei számára átmentenünk érdemes mint tiszta búzát. Ebből

⁴⁴ Mt. 13, 30.

fogunk élni a túlvilágon Isten jóságából a királyi ember menyegzős asztalánál.

Életünk őszének, alkonyatának Királynője, imádkozzál értünk életünk októberében: halálunk óráján!

Magyarok Nagyasszonya

A monumentális esztergomi székesegyház előtt a pilisi hegyekre tekintve áll Szent István egykori várának magasán a Magyarok Nagyasszonyának szobra. Mi magyarok az égi Asszony fejére tettük Szent István koronáját, vállára a koronázási palástot, kezébe a magyar jogart és a földgömbön arra a pontra állítottuk, ahol édes hazánk területe van ábrázolva. Ezzel mindenünket neki adtuk, reá bíztuk legnagyobb értékeinket, kincseinket és mulandó földi hivatásunkat, népi létünket eljegyeztük vele. Címerünkben földünket és folyóinkat a kereszttel, koronánkon Krisztus és az apostolok képeivel kötöttük össze országunkat, így hozva égi kapcsolatokba a földet és a népet: Magyarországot. A Szűzanya Nagyasszonyunk lett, képe pénzeinkre, bélyegeinkre és lobogóinkra is rákerült, jeléül annak, hogy értékeink és erőink az ő oltalmában vannak. Pátrónánk a Szent Szűz: Szent István gyermektelen öregségében őreá bízta hazánkat, mely így lett Regnum Marianum: Mária országa.

E külső mozzanatokon túlmenőleg mit jelent mármost ez a tisztes cím: Magyarok Nagyasszonya a Krisztus Anyja részéről és minő kötelezettségeket ró ránk magyarokra az ő irányában? Ahogyan a jó Párvy szepesi püspök énekelte:

Mert te óvod az országot,
Ez ország a te országod,
Magyarok Nagyasszonya!

A Szűzanya részéről ez nem lehet más, mint a Szentcsalád kiterjedése. Népünk családja, házanépe lett a Szűzanyának, országunk pedig műhelye a kis názáreti háznak. Gondot visel ránk: ápol, nevel, szövöget számunkra, mint gyermekeit szeret bennünket Isten Anyja, Mária. Teszi mindazt nagyban, kiszélesülten, amit isteni Fia javára tett.

Bemutat, felajánl minket a mennyei Atyának, ha elvesztünk, megkeres, bevezet Isten Szentegyházába, történelmi ünnepekre, húsvétokra. Mirjam is az ószövetségi Isten népét dajkálta, de nem szerencsésen, lázadása összeütközésbe hozta a nép igazi vezérével: fivérével, Mózással, miértis poklossággal bűnhődött. A Szűzanya az újszövetségi magyar nép pátrónája, jóságos oltalma mindig összhangzatos Jézussal, az igaz Vezérrel, ezért a tisztaság, a szeplőtelenység ragyog róla ránk, az ő népére is. Édesanyai védelmét szépen igazolják hazai földön álló kegyhelyei, sokszor történelmi sötét napok után jelentkező áldás jeleiként: Siklós mellett Máriagyűd (Zsigmond), Szigetvár mellett Turbék, azután Andocs, Pócs, Radna, Csiksomlyó és a Szent Szűz nevével kapcsolatos sok helységnév: Máriaremete, Máriakéménd stb. Tényleg neki tulajdonította az egész keresztény világ Hunyadi és Kapisztrán 1456-i nándorfehérvári győzelmét, ezért tiszteletére rendelte el III. Calixtus a déli harangszói Ürangyalát. Mária-ünnepen találták meg a szabadságharc után Szemere Bertalan által elrejtett Szent Koronánkat: 1853 Kisboldogasszony ünnepén. Igaza van tehát a Magna Hungarorum Domina imádságának: Deus per intercessionem immaculatae Beatae Mariae Virginis gentem nostram innumeris cumulasti beneficiis. Sok történelmi katasztrófából kimentett bennünket, külső ellenségtől megóvott, belső válságokon átsegített. A haza épségéért fogadalomból neki ajánlották Szent Margitot jó szülei Clissa várában, a képével ékesített lobogók ott repdestek nyilaktól és golyóktól ronggyá szaggatva a török, tatár, német, huszita-cseh csatákban napjaink véres, küzdelmes összeütközetéig. A Szentcsaládban is volt gond, szegénység, életveszély, árnyék, gyász, válás, búcsú, szomorúság, — de mindent győzött az ő nagy hite, Jézusba mélyült lelke. Így nemzetünknek: az ő nagy családjának életében is sok baj, nyomor, bánat ellenére is ő őrzi Szent István koronáját, Szent Imre, Margit szüzességi fogadalmát, Szent László vitézi kardját, Szent Erzsébetünk rózsáit; ő vigyáz ránk, a mi Boldogasszony Anyánk.

Népünk tehát közösségében is elmondhatja Szent Bernát imádságát: Emlékezzél meg, ó legkegyesebb Szűzanya,

Mária, hogy még sohasem lehetett hallani, hogy te valakit elhagytál volna, aki segítségért hozzád folyamodott vagy bajában oltalmadat kérte. Így imádkozik Esterházy Pál nádor is az ő emelkedett, fenséges imájában Szűz Máriához.

A mi népünk részéről viszont a Pátrónához való élő kapcsolat tudata az első, mely lelkünket be kell hogy töltsen. Az ő házanépe vagyunk, tehát elismerjük áldó főségét feletünk, odatartozóknak tudjuk magunkat a Szentcsaládhoz és e szerint élünk. „Boldogok, akik megőrzik útjaimat”⁴⁵ — idézi ezt ajkáról az Egyház. Tehát népünk boldogulása ezen fordul: járjuk-e Szűzanyánk útjait, vele megyünk-e, fogjuk-e a kezét, hívjuk-e a nevét, mikor besötétül? Palástja alá húzódunk-e, mikor villámlik? Enekeljük-e buzgón, lelkesen: Boldogasszony Anyánk! Nem éri-e káromlás őt személyben és szent Fiában?

Ez a tudat: mi Mária népe, Mária országa vagyunk — minél mélyebb, annál több áldó hatással van tetteinkre. Férfiaink és fiaink a Szűz Pátróna tisztelete által lesznek tiszta nemzedékké, melyet annyira magasztal az Úr. Leányaink és asszonyaink az ő tiszteletében lesznek nemes, tiszta lelkek, akikben él a hit és akikből épül a haza. Tehát általános, mélyreható megújulás várható a lelkek, családok világában az öntudatos Mária-tisztelettől.

Csak ezeken a nagy tömegeken át válhat jobbá a közélet, keresztényibbé az ország intézményeiben, nyilvános életében, történelmi sorsában egyaránt. Vezetőiben, sorsának irányítóiban áldóan hat mindig az ő édesanyjai kezének gondoskodása felőlünk. Éppen napjainkban a fatimai csoda hatására XII. Pius pápánk a világot Szűz Mária szepölőten Szívének kívánja felajánlani: ő maga ezt 1942 október 31-én meg is tette. XIII. Leó 1900-ban Jézus szentséges Szívének ajánlotta fel az egész világot. Ugyanezt tette a monarchia népeire és országaira nézve I. Ferenc József életének végén. Kassa, Szeged, Kalocsa, Szekszárd, Pécs, Esztergom, Budapest követték ezt a példát. De valamennyit messze megelőzte Szent István királyunk, ki népe és országa

* Péld. 8, 32.

sorsán aggódva, gyermektelen öregségében Szűz Mária oltalmába ajánlotta egész örökségét.

Tehát mi a Patrona Hungariae alattvalói vagyunk. Országunk, közintézményeink, politikai céljaink, közéletünk, nyilvános állami életnyilvánulásaink mind nem lehetnek idegenek a vallásos gondolattól, sőt mindezekben meg kell látszania az áldott Pátróna kezenyomának és oltalmának. Ez jobba tesz minket a nemzetek között, éltet, áld, örök erőkkel ojt be, melyek által Isten nekünk kiosztott céljait, terveit sikeresen valósítjuk meg a történelem nagy műhe-lyében.

Kilencszáz éve annak, hogy a magyar nép országa Pátrónájának tiszteli az Isten Anyját. Szent István emléke sok visszatérő gondolat és országalkotó eszme közt élénk vetítette ezt az örökséget is: mi vagyunk a Regnum Marianum — Mária országa. Szent István nemcsak a nép egyedeit keresztelte meg, hanem kereszténnyé tette az egész magyar közösséget is, átszöve és maradandóan eljegyezve azt a hit eszméivel, beoltva örök igazságok életerejével. A középkor egységesítő irányának megfelelően egyesítette a trónt és oltárt, az Egyházat és államot, a hitet és hazafiasságot, amivel természetfeletti karaktert adott a földi tekintélynek és viszont földi súlyt, szankciót a lelkiismeretbeli kötelességnek. És ez az egységesítő gondolat még mindig nálunk magyaroknál maradt meg leginkább: koronánk szent és a pápa ajándéka, himnuszunk vallásos templomi ének, nemzetünk alapítója egyúttal Európa első szent uralkodója, akinek emléknapja egyképen egyházi és nemzeti ünnep.

A jelenleg szükséges nemzetfeltámasztó gondolatok közt mint erőforrás újra élénk ragyog a történelmi tudat: a mi népünk Szűz Mária népe. Ez a gondolat is Szent István királyunk öröksége. Szent István óta címerünk, koronánk, országunk, tépett és sok csatát látott lobogóink, pénzeink mind a Szűzanyáéi. Az ő köszöntését, az „Üdvözlégy Máriá"-t egyedül nálunk imádkozzák így: „Asszonyunk, Szűz Mária..." és a loretoi litánia szép megszólításai közé is odasorakozik egy külön magyar cím: Magyarország Pátrónája.

Szent István jól választott: a magyar nép lelkében a

lovagias nőtisztelet szelleme és a penitenciás mult emléke különös kegyeletet tartott ébren századokon át az Isten Anyja iránt, aki tiszta égi nő, de egyúttal hétfájdalmú Asszony. Igen szép és jelentős tanulmányt lehetne írni arról, hogy a magyar nép szerelmi lírája és vallásos áhítata minő vonatkozásban van egymással. Legszebb népdalaink a tragikum hangját ütik meg és legmélyebb egyházi népénekeink a nagybőjti Fájdalmas Szűzet dicsérik, vigasztalják utólerhetetlen költészettel és kegyelettel. (Így a középkori Mária-síralmaktól a „Keresztfához megyek” kezdetű nagybőjti énekünkig, melynek szintén a Fájdalmas Anya a tárgya.)

A kereszténység egyetlen óriási egységbe: Anyaszentegyházba öleli egybe a különböző fajokat, népeket, nemzeteket, de ami bennük egyéni vonás, azt nem uniformizálja, hanem tárgyat, lelkületet és inspirációt adva hozzá, kifejleszti és megkoronázza. Így több nép tiszteli ősi tradíciók jussán Isten Anyját. Az olasz néplelek mennyi vidám hangulattal zengi melódikus néplitániáit a Madonnához! A francia néplelek mennyi évszázados kegyelettel csüng a Notre-Dame alakján! A bajor nép mily szeretettel vallja Szűz Máriát Schutzfrau von Bayernnek és a lengyelek is mennyi kincset hordtak össze Czenstochowába, hálából Lengyelország Királynője iránt, kinek kegyhelye és kolostora: a Jasna Góra egyedül maradt lengyelnek a svéd invázió idején. De a mi népünk hazafias és penitenciás lelkét más kapcsolja a Szűzanyához. A magyar lelkület lovagias, nőtisztelő. Ezért elsősorban Isten felséges Anyját látja benne, a legdicsőbb Asszonyt, akinek szolgálni, akinek zászlaját tartani, akinek színeit viselni nemesítő, megtisztelő, dicsőséget valló feladat. A szenvedő magyar néplelek, a történelem októberének szomorú vándora viszont titkos sorsközösséget érzett és vallott a fájdalmak Anyjával, és ezért áhítatos lélekkel térdelt mindig vigasztalásért a vértanúk Királynője, a Magyarok Nagyasszonya elé.

Most áldott órák várakozásában telnek napjaink. Eszmék és igazságok győznek évek után a maguk vitális erejével ármány, bírvágy és rosszakarat fölött a mi javunkra. Már készülnek áldott magyar asszonyok kezén

a máriás lobogók, hogy az októberi szélben kibontakozva, régen látott testvéreink kezébe adhassuk őket. Hogy mielőbb megtörténjék, adja meg Szent István könyörgésére a Magyarok Nagyasszonya.

Isteni kegyelemnek Anyja

A kegyelem a természetfeletti életnek elve bennünk. Magasabb létrendbe emel, melyben jócselekedeteink érdekmeikké válnak, melynek birtokában Istennek kedves gyermekei leszünk, akikben neki jókedve telik. A megszentelő kegyelem Isten rokonsága bennünk, ennek birtokában lesz lelkünk Isten edénye, testünk a Szentlélek temploma. Ennek a megszentelő kegyelemnek királyi kísérete van: a hit, remény, szeretet természetfeletti erényei, a nyolc boldogság, a hét ajándék és a Szentlélek gyümölcsei. Ez a mennyország belépőjegye, az égi vendégség menyegzős ruhája. Ez ma az Egyház testamentumában közvetlenül a szentségekből, közvetve a megváltás keresztjéből árad reánk mint a Szentlélek Isten megszentelő tevékenysége.

Ezzel a természetfeletti életelvvel különösen mély kapcsolatai vannak a Boldogságos Szűznek. Az égi hírnök tényleg hajtotta és kegyelemmel teljesnek köszönti. Teszi pedig ezt éppen akkor, mikor még nem állt a keresztnél, mikor még nem forrásoztak a szentségek és mikor még nem küldött el hozzánk a Szentlélek. Tehát a megváltás és megszentelés előtt, a kegyelemnélküli őszövétségben, melyben még az igazak is malasztok hiján a pokoltornácában voltak kénytelenek várakozni, míg az Úr Jézus megváltása be nem teljesedett. Az ösbűn a természetfeletti adományok elvesztését vonta maga után: száraz mező köröskörül minden, egyedül a Szűzanya — mint Gedeon tiszta gyapja — hatalmas a kegyelemtől.

Honnét e nagy kivétel?

Az Egyház joggal következteti e malasztos megszólításból a Szent Szűz szeplőtelen fogantatását: azaz az eredeti bűntől való mentességet. Az eredeti bűn lényege a

kegyelemnek a hiánya: sötétben, természetfeletti élet híján lépünk a világba. Egyedül ő volt ment ettől a homálytól, Isten malasztos edénye volt léte első pillanatától fogva. Ez az ő kiválasztottságának titka és jele. Isten követje is így szólítja meg: malaszttal teljes.

De Isten szent malasztjával a Szűzanyának további mély kapcsolatai is vannak.

Mint Nagy Szent Leó pápa mondja: Szűz Mária előbb foganta lélekben Jézust, mint testben. Mondja is neki az angyali szó még a megtestesülésbe beleegyező „Legyen!” előtt: „Az Úr van teveled!” Tehát lelke el volt telve az isteni életelvvvel: a kegyelemmel, és miután ez Isten vér-rokonaivá, az isteni természet részeseivé magasztosít minket, magát az Urat bírta, őrizte, vendégelte meg tiszta lelke. E mellett maga a kiválasztottság ingyenes kegyelme ékesítette minden ember előtt, mert arra volt szánva Istentől, hogy földi alappillére legyen az eget a földdel, az Istent az emberrel újra egybekötő megváltás hídjának.

De a megváltás megvalósulása után is a Szentlélek testamentumában: az Egyházban is maradt szerepe a Boldogságos Szűznek mint az isteni kegyelem Anyjának. A kegyelem a titokzatos Krisztus testének vérkeringése, mely minden tagot, sejtet éltet. Ennek forrása a rejtett szerv: a Szentlélek, aki a szív ebben a testben. A szentségek, imád-ságok az erezet, mely ezt a legfinomabb hajszálcsövek szövetségével mindenüvé elkövetíti. Kieszközlői, kiesdői és kiimádkozói pedig a Boldogságos Szűz Mária és a szentek.

A Szent Szűz tehát a kegyelemre nézve is éppúgy közvetítő, mint a Megváltóra nézve: rajta keresztül, általa, az ő közvetítését vállaló anyai készsége és jósága révén kapjuk a kegyelmet. Hányszor mondja lelkünk üres korsói lát-tán szent Fiának: „Nincs boruk, kegyelmük.” És hányszor mondja viszont nekünk, az életesküvő résztvevőinek és szolgálóinak: „Amit csak mond nektek, azt tegyétek.”⁴⁶ Biztos az ő közbenjárása, még ha késedelmet is szenved Jézus szavai szerint: „Még nem jött el az én óráim.” Csak kapaszkodjunk

⁴⁶ Jn. 2, 5.

édesanyánk palástjába és mondogassuk: Imádkozzál éretünk most és halálunk óráján. E mindent kieszközölő közbenjárásra érti Liguori Szent Alfonz az egyetemes kegyelemközvetítés címét, mely szerint nincsen kegyelem, mely nem Szűz Mária közbenjárására adódnék. Az Isten-rokonság tehát nemcsak maga a kegyelem által, hanem a boldogságos malasztos Anyának, a kegyelem edényének ténykedése révén is valósul bennünk.

Az isteni malaszt Anyjának lenni azonban mintha többet is jelentene, mint kieszközlés és közvetítés. Mintha valami anyai szerepe is volna: keletkeztetés, okozás, világrahozás. Ez nem tisztán technikai, mint a szentségekben, ahol a helyes anyag, alak, szándék, képesség és akadálymentesség megléte esetén a kegyelemeszközölő eredmény biztosan beáll. Természetesen a Szűz Máriától nyert kegyelem is elsősorban isteni kegyelem, azaz Istennek minket új létrendbe emelő életáradása. Mégis Szűz Mária a kegyelem tiszteletes, áhítatos lelki edénye, mely címének hallatára Elizeus özvegye jut eszünkbe. Ennek korsójából az olaj nem fogyott ki mindaddig, míg voltak üres edényei: vasa vacua non pauca.⁴⁷ Az isteni kegyelem olaja nem fogy ki égi jó Anyánk szívének korsójából, míg csak ott állunk körülötte üresen, irgalomra várakozóan. Megtölti lelkünket ezzel az élet világosságának olajával, melyet úgy ő, mint az okos szűzek a Szentlélektől vettek és melynek birtokában éghet mécsünk, rátalálhatunk a keskeny útra és az élet világossága lehet nálunk.

Illés csodája a szegény szereptai özvegygel szintén az isteni kegyelem Anyjára vonatkoztatható. A marék liszt és a kis korsó olaj el nem fogy a szegény asszony háztartásában és ebből él ő és gyermeke a már több mint három éve tartó esőtlen inség szikkadt nyomorúságában.⁴⁸ Mi is így vagyunk, az Egyház házanépe a kegyelem Anyjával. Tőle van a fogyhatatlan égi kenyér: az Eucharisztia, mely táplál, éltet, nevel az örök életre. És tőle van a kegyelem olaja, mely kedvessé tesz bennünket a mennyei Atya előtt, mely Krisz-

⁴⁷ IV Kir. 4, 3.

⁴⁸ III Kir. 17, 14.

tus édes illatát árasztja lépteink nyomán a siralomvölgyében. Ennek birtokában: a kegyelemnek és a kegyelmek forrásának: Jézusnak birtokában vagyunk jó úton, mely az égbe vezet. „Menjetek inkább a kereskedőkhöz és vegyetek magatoknak”⁴⁹ — mondják az okos szűzek a balgáknak. Ki ez a kereskedő, aki a kegyelem olaját árulja? És miénk a fejében adja? Mi nem prófétától, hanem a Szentlélek élő edényétől: az isteni kegyelem Anyjától vesszük Isten kegyelmét kérésért, imádságért, áhitatért, jócselekedetért; de irgalomra szoruló nyomorúságért is. Szánd meg Éva nyomorgó fiait, ó Boldogságos Asszony!

Ha a Jelenések Könyvében Szent János látomása szerint a szentek imái csodálatos edényben vannak, melyeknek e világra kiöntése csodálatos hatásokat eszközölnek, akkor Isten malaszttal teljes edénye: a Boldogságos Szűz Mária különösképpen ilyen kegyelemkövetítő edény, mely lelünkbe árasztva Isten kegyelmét, bennünket szentté tesz, a természetfölötti élet termékenységgel áraszt el. Tehát oda kell mennem hozzá, kérni tőle Isten életelvét, mellyel ő egészen teljes és amely bennünk a Szentháromság életerejét közvetíti és működteti.

A loretoi litánia megszólításai

Angyalok Királynője

O Virgine degli Angeli,
Ci copra nel suo manto
E noi protegga vigile
Di Die l'Angelo santo.

(Verdi:
Forza del destino.)

Az angyalok Isten királyi udvara. Dicsőséges égbeemeltetése óta a Boldogságos Szent Szűz ennek az égi ház népnek úrnője lett: Isten után övé az első hely, ő a mennynek Királyné asszonya. A Titkos Jelenések Könyvének legnagyobb víziója az egek Királynőjének udvartartása.

⁴⁹ Mt. 25, 9.

Az angyalok tiszta szellemek. Testetlen lényük tiszta értelmet és folttalan akaratot hordoz haláltalan időtlenségben. Hűségük a próba után éppoly zavartalan Isten iránt, mint boldogságuk az Istenben.

Ők a teremtés fokozatosságának kiépítői a tökéletesre — lényük szerint. Ők a létezők nagy ívében az égi hídfő, akik a teremtményt a Teremtőbe kötik. Ők az átmenet az embertől Istenhez: mi anyag-szellem, test-lélek vagyunk, ők viszont már merő szellemek.

E metafizikai helyzetüknek felel meg működésük is, mely főként közvetítés. A Jákob álmában látott égi lépcsőn azóta is fel- és lejárnak Isten trónusától oltárainkig, fekvő-helyeinkig e súlytalan léptű tiszta szellemek; viszik és hozzák az imát, az áldást, a békét, az érdemeket, a jutalmat. Nemcsak Isten és ember között állnak, de Isten és ember között járnak is nevüknek megfelelően: angelos = hírnök, követ, üzenetvivő.

A Boldogságos Szent Szűz királynője lett ennek a fénycsapatnak. Valaki közülünk emberek közül testben-lélekben él tehát a túlvilágon, aki föléje került a szellemiség rendjének, a másvilág igazi honpolgárainak. Ha az Isten Fia rajta keresztül lett emberré, úgy méltó volt, hogy édesanyja általa legyen több, mint anygallá. Itt vált igazán valóra a Magnificat-ban mondott kedves ígéje a Boldogságos Szent Szűznek: „Felmagasztalta az alázatosakat, nagy dolgokat cselekedett velem a Hatalmas, az éhezőket betöltötte jókkal.”⁸⁰ Ő a mennyei házban lévő sok lakásnak éppúgy úrnője lett, mint valaha a kis názáreti háznak, most az angyalok sokasága lett az ő cselédsége.

Minél jobban kiverődik testünkön a lélek, annál inkább hasonlítunk az angyalokra. Az Egyház azért mondja joggal a Szent Alajosról szóló oratióban, hogy „angelicus iuvenis: angyali ifjú”. Római Szent Franciskát angyal társasága kísérte, Szent Cecília is meg tudta mutatni vőlegényének: Valerianusnak őrzőangyalát mint testének őrét. A tiszta nemzedéket fényesség és halhatatlanság kíséri már az őszövet-

⁸⁰ Lk. 1, 46 skk.

ség szerint is: „Ő, mily szép a tiszta nemzedék fényességben, mert hálhatatlan annak emlékezte”,⁵¹ ezek viszont az angyalok attribútumai, kiválóságai. A Boldogságos Szent Szűzben mindenütt átsüt, átsugárzik a lélek napja a test falán. Ha valaki, akkor ő valóban testben léleknek élt, időben örökkévalóságnak szolgált. Szűzi lélek volt isteni Gyermek születése előtt, alatt és után. Mentés volt az eredet bűnétől, tehát a kárhozat hatalmasságának nem volt hozzá semmi jussa. Erények Királynője, szép szeretet Anyja volt, akiből áradt és ma is árad a lélek. Ezért minden testi bűn elleni küzdelem az ő palástjába burkolózik. Ezért joggal Királynő ő az angyalok között, hiszen testben élt angyali életet. Ha Ádám bukását menti embervolta, érzék-szellemi természete, — mely megváltásunkat is javallja — akkor a Szent Szűz érdemeit megsokszorozza ugyanez a körülmény és őt joggal az angyaloknak nemcsak sorába, de azok fölé is emeli. Assiszi Szent Ferenc is neki szentelte legkedvesebb kis templomát, melyet így nevezett el: Sancta Maria degli Angeli — angyalos Boldogasszony.

Az angyalvilág egyik vezére: Gábrriel arkangyal követésben járt Názáretben és térdet hajtva Ave-val köszöntötte a Szűzanyát, mielőtt még beleegyező „Legyen!” szavát hallotta volna. Tehát úrnőjeként köszöntötte az Ég jelöltjét, választottját, még az induló anyaság mély titka előtt. A betlehemi éjtszakában angyalok sokasága glóriázza körül a jászolt és a Kisdéd fölé hajló Istenanyát. A feltámadás tényét angyalok jelentik asszonyoknak, a mennybemenetel utáni tompultságból angyali üzenet ráz fel és utasít a Szent Szűz köré gyülekezni és csendben megvárni a Szentlelket. Mária égbevitele is angyali kezek által történhetett; az egyházi antifona szépen éneklí: „Assumpta est Maria in coelum, gaudent Angeli, laudantes benedicunt Dominum.”

Az angyalok közvetítők ég és föld között és a Boldogságos Szent Szűz főfeladata is az egyetemes kegyelemkövetítés, az *advocatia Ecclesiae et animarum* a megváltás művének folytatásaként. Ez az ő szerepe a harmadik testamentumban: a megszentelésben. Liguori Szent Alfonz sze-

⁵¹ Bölcs. 4, 1.

rint nincs kegyelem, mely nem a Boldogságos Szent Szűz közbenjárására adódnék. De ő nemcsak közvetíti — postázza — a kegyelmeket, ajándékokat, hanem azokat kiesdli, kieszközli, kiérdemli a mi számunkra. Ennyivel is fölötte áll az angyaloknak, miért is méltó, hogy Királynőjüknek magasztaljuk.

A Boldogságos Szűzanya tehát úgy személye, mint ténykedése szerint Királynője az angyaloknak. Uralkodása felettünk olyasféle, mint anyasága felettünk: élés a hatalommal szeretetből a teremtmények javára, akik ott alattvalói, itt gyermekei. Égi dicsősége igazi valóraváltása Jézus szavának: „Aki magát megalázza, — szolgálóleánynak mondja — az felmagasztaltatik”⁵² azok fölé, akik Istennek szolganépe, háznépe: úrnővé, királynővé, Isten trónusa mellé. Ott ő a térdenálló mindenhatóság, aki mindent elér, kivisz szent Fiánál azoknak, akik tiszta ajakkal Ave-t énekelnek és csendes áhítat szárnyain emelkednek az alkonyati színek kuszált magasságaiba az ég, az angyalok Királynőjéhez.

Pátriárkák Királynője

A Szentírás első lapjairól ismerősek a pátriárkák, az emberiség és a választott nép ősatyái: Ádám, Noé, Ábrahám, Izsák, Jákob. Létforrások ők: tőlük ered az emberiség és a választott nép. Bennük összes utódaik bennefoglalva vannak; életük Istentől külön gonddal rájuk bízott feladatok teljesítésében fárad. Ők a pokol tornáca első lakói és Jézus halála után a Patrum senatus liber: ők szabadulnak ki elsőként, mikor keresztyével bekopog hozzájuk a Megváltó.

A litánia szerint Szűz Mária a pátriárkáknak is Királynője. Miért?

Ő is törzsanya: Isten egyszülött Fia közvetlenül tőle születik és Isten fogadott fiai közvetve tőle származnak. Ő a szeplőtelen föld, melyből Isten törzsoke kihajt, melyből a második Ádám teste formálódik. Mindnyájunk

⁵² Mt. 23, 12.

édesanyja ő a kegyelmi világrendben, mint ahogyan mindnyájunk mostohája volt Éva a természeti rendben.

De egyénekenként is joggal nevezzük pátriárkák Királynőjének Szűz Máriát.

Ádám — a peremtor parens — Isten büntető szavának elhangzása után kapta az ősevangéliumot: Isten ünnepélyes ígéretét egy asszonyra és ennek ivadékára nézve, aki ellenkezésben lesz a sátánnal és aki a mi Megváltónk lesz. Ez volt vigasztalása, mikor verejték és könny, tövis és bojtortján között az elvesztett paradicsomot, ártatlanságot és Ábelt siratva a messziségbe nézett: feltűnt előtte a tiszta Asszony és az isteni Gyermeke, ki megrontja majd a sátánkígyó fejét.

Noé az emberiség új törzsatyja, ki kis családjával egyedül élte túl a vízözönt bárkájában, hordva a jövőndő élet csírait, átmentőit az új, tisztultabb világba. A Szent Szűz az őszövetségben magasztalt kormányos hajója messziről hozva kenyeret:⁵³ benne és általa érünk az újszövetségbe, ahol Betlehem az Ararát, a kis jászol a bárka. Ő maga áll szeplőtelenül a bűnözönben, őrzi a kisdéd Jézusban a jövőndő századok Atyját,⁵⁴ minden teremtmény elsőszülöttét⁵⁵ és vele a béke olajágát kezében, Isten jóságos ígéretének szívárványát szent fején.

Abrahám a választott nép törzsatyja. Új hazában új nép támad belőle. Ő a nagy hívő, aki vendégül látja sátrában az Urat harmadmagával. Nagy közbenjáró Sodomáért, övé az ígéret gyermeke: Izsák. Neki van megígérve, hogy megsokasítja Isten, mint a tenger fövenyét, mint az ég csillagait és mégis áldozatul kívánja egyetlen fiát, amit engedelmesen teljesíteni kész a Mória hegyén. Az ott angyaltól mutatott borkorban rejtőző kos feláldozása az első igazi helyettesítő: Izsák életét megváltó áldozat. Volt Egyiptomban is, ahonnét csodák közvetítése árán szabadult feleségével. — A Szent Szűz az újszövetségi választott népnek: a kereszténységnek törzsanyja, aki új országba: az Egy-

⁵³ Péld. 31, 14.

⁵⁴ Iz. 9, 6.

⁵⁵ Kol. 1, 15.

házba vezeti az emberiséget. Nagy hívő: „Boldog vagy, Mária, ki hittél”,⁵⁶ ezért szent teste hajlékában lakást vesz az örök Szentháromság. Jézus ígéje: „Elmegyünk hozzá és lakást veszünk nála”,⁵⁷ előbb példában a Szent Szűzben valósult. Menekült Egyiptomba és onnét vissza ezer veszély között, de Isten megoltalmazta, mert a megváltás roppant ügyének volt letéteményese és a Kisdéd Jézus hordozója. Közbenjárt a kánai násznép zavarától kezdve minden bajba-jutottért, bűnösért, szenvedőért, maga mint legfőbb igaz, akinek kedvéért irgalmaz nekünk is Isten, mint ahogyan mondta: „A választottak kedvéért megrövidítetnek ama napok.”⁵⁸ Övé az ígért gyermeke, — akinek feláldozását Simeon jövendölése óta hét törtől vérző szívvel előre érzi, akit felkísér a Kálváriára, mikor maga cipeli az áldozati fát és aki mint Isten Báránya meghal értünk.

Jákob az atyai áldás boldog birtokosa. Benne szélesül ki igazán a család. Kibékül régi ellenfelével, aki testvére: Ezsau-val. Mezőn hálva kapja az égi látomást az ég és föld összefüggéséről, az égis erő lépcsőzetről. Utolsó áldása csodálatosan bőkezű osztogatása isteni szerepeknek, égi javaknak. Legkedvesebb fiát: Józsefet elveszti, gyászolja, de boldogan látja viszont: a fáraó jobbján. Ez őt is lehozza az ínség helyéről a földi jólét helyére: a király udvarába. — Ki ne látná a kapcsolatok édes szövevényét itt a Szent Szűzzel? Benne is kiszélesül Isten családja a Szentlélek adventje után: 3000 új keresztény! Benne és általa békülnek össze Istennek fogadott fiai az egyszülött Fiúval. Ő maga a nagy közvetítő aranylépcső ég és föld között: hányan kapaszkodnak szent nevébe, közbenjárásába, szentolvasójába, — mint Michelangelo Utolsó Ítélete ábrázolja! Jézusát elveszti, gyászolja, — de boldogan látja újra viszont, megéri égbemenetelét és maga is követi a mennyei Atya jobbára. Áldása neki is sokféle: az Egyház népes családja oly sokfelét kér, hogy alig győzi osztogatni. Lévi fiai: az újszövetség papsága bizonynyal tőle is különleges áldást vesznek.

Az ószövetségi ember minden imádságát a pátriár-

⁵⁶ Lk. 1, 45.

⁵⁷ Jn. 14, 23.

⁵⁸ Mt. 24, 22.

kákra való hivatkozással kezdte: Isten, Ábrahám, Izsák és Jákob Istene... A tőlük való eredet adta nekik a választottság tudatát, ebbe kapaszkodva remélték kérésük biztos meghallgatását Istentől. Az Úr Jézus a feltámadást tagadó szadduceusokkal szemben is erre az imádságmodorra hivatkozik, amire a sirontúli élet érvét is építi: „Ti Istent Ábrahám, Izsák és Jákob Istenének mondjátok. Isten nem a halottaknak, hanem az élőknek Istene.”⁸⁹ Tehát ezek élnek. Az újszövetségi imádságmodor a Szent Szűzre hivatkozik: „...imádkozzál érettünk most és halálunk óráján”. Ő is él, azért könyörgünk az életfonál elszakadásának nehéz órájában hozzá. Általa és vele jobban és mélyebben vagyunk Krisztuséi, mint a zsidók az ősatyák révén Jahvéjéi.

Próféták Királynője

A Boldogságos Szent Szűz a proféták Királynője, mert akit a proféták csak századok kódén át, töredékes képekben, részleges homályban láttak, azt ő közvetlen közelből látta, hordozta, foganta, táplálta, pólyázta, nevelte, gyászolta, elsíratta. Ő maga mint édesanya volt a legnagyobb és legbiztosabb ígélet: több mint az előhírnök vagy előfutár, proféták vagy Keresztelő Szent János, mert már az ő szep-lőtelen fogantatásában megtörik a sátán országa, anyasága pedig kilenc boldog hónap egyre fogyó napjainak közelségébe hozza az Üdvözítőt. Másrészt maga a Szent Szűz is jövendölések tárgya. Ő az ősevangélium megígért asszonya, akiről maga az Isten jövendölte, hogy ellenkezésben lesz a kígyóval, hogy ivadéka összetöri majd a sátán fejét. Izaiás róla beszélt mint Szűzanyáról, aki mint szűz foganja és mint szűz szüli szent Fiát. (7, 14.) Gábiel arkangyal neki mondja Jézusról a nagy jövendölést: „és neki adja az Úr atyjának, Dávidnak királyi székét és országának nem lesz határa.”⁹⁰ Azután a Szent Szűz több, Jézusról mondott

⁸⁹ Mt. 22, 32.

⁹⁰ Lk. 1, 32.

jövendölés beteljesítője. Mikeás mondta, hogy a Megváltó Betlehemben fog születni — és Szűz Mária odamegy világra hozni az isteni Gyermekeket. Aggeus az új templom dicsőségét a régi salamoni szentély fölé ígéri, mert ennek falai meg fogják látni az Üdvözítőt — és a Szent Szűz az, aki mint Gyertyaszentelő Boldogasszony bemutatni odaviszi szent Fiát. Jövendölés volt, hogy a Messiás Dávid családjából fog születni és ezt a vérségi, földi, nemesi kapcsolatot maga a próféták Királynője képviseli, garantálja. A próféták utolsójának, az agg Simeonnak jövendölése is neki szól a Krisztust érő ellenkezésről és a hét fájdalom töréről. Egész életére ráillik, amit Szent Máté evangélista oly gyakran idéz: „Ez pedig mind lőn, hogy beteljesedjék, ami megmondott az Úrtól a próféta által...”⁶¹

A próféták azonban nemcsak jövendőmondók, hanem Isten követői, hírnökei is: prófétálni görögül annyi, mint valaki helyett beszélni. Több próféta csak egyszerű hírnök volt, aki nem is jövendölt, mint Náthán, Illés, Elizeus, bár a csodáknak különben egész feltűnő sorát művelték. Tehát Isten tisztében eljárni: ez volt elsőrangú feladatuk. — A Boldogságos Szűz Mária Istennek legbizalmasabb hírnöke hozzánk, azért az ilyen nem jövendőző prófétáknak is Királynője ő. Míg Jézust hordozza, addig valósággal nem is Isten helyett beszél, hanem maga az isteni Igé szól hozzánk minden szavából, tettéből, mosolyából, mozdulatából. Azután viszont minden közbenjárás értünk bűnösökért voltaképpen a megváltás terjesztése, tehát Isten ügyén dolgozó fáradozás.

Voltak és vannak azután hamis próféták, akiktől az Úr Jézus is óv, akik azt jósolták, ami jól esik és nem azt, ami történni fog. Ma is nagy keletjük volna, pedig sohasem szabad azt keresni, ami tetszik, hanem ami igaz. Ennek a fajta prófétának is Királynője a Szent Szűz, aki mint az igazságnak a tükre a maga felséges igaz voltával uralkodik e hamisságok felett. Az igaz Krisztus anyja uralkodik a hamis krisztusok felett s a választottak Királynője vigyáz, hogy bűnbe, tévedésbe ne zúduljanak a választottak is. Ezek

⁶¹ Mt. 1, 22.

a hamis próféták hirdetik majd az Úr Jézus Krisztus szerint: Ime itt a Krisztus, ime ott, ime a pusztában, ime a rejtékhelyen, de mi nem hiszünk ezeknek, elég egy tekintet vetnünk a próféták Királynőjére: Szűz Máriára, és már tudjuk, hogy hol van az igazi Krisztus, merre kell őt keresnünk.

Végül neki is van jövődölése: „Ime mátol fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék.”⁶² Ez szóról-szóra teljesült, minden nyelven mellékneve lett Szűz Máriának, hogy Boldogságos.

Apostolok Királynője

Az apostolokat két mozzanat jellemzi: meghivatottságuk Jézus legszemélyesebb cselekedete, titka, és ők a Megváltó Úr Jézus legközvetlenebb munkatársai, művének továbbfolytatói. Valóban áll rájuk: „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket, hogy menjetek és gyümölcsöt teremjete a föld végső határáig.”⁶³ Meghívásukról mondja az evangélista: „Az Úr felment a hegyre, imádkozott és leülve magához hívta azokat, akiket akart.”⁶⁴ Halászokból emberek halászaivá, vámosokból égi talentumok kezelőivé, pásztorokból lelkek pásztoraivá tette őket. A Szentlélek birtokában ők építik ki az Egyház épületét és Jézus ügyét, nevét, evangéliumát, megváltását, intézményeit ők közvetítik másoknak az egész világon.

A Boldogságos Szűz a kánai menyegzőtől a pünkösdi csodáig többször együtt volt az apostolokkal, kik közt a legtisztább lelket: Szent Jánost fiává hagyományozta a kereszten Jézus. A kánai menyegzőn mondotta Szűz Mária: „Amit csak mond nektek, tegyétek!” Ez az apostoli munka programja minden időkre. Az Úr mennybemenetele után a Szent Szűz az apostolkollégium szíve, vele imádkozva kéri és kapja a Szentlelket.

⁶² Lk. 1, 48.

⁶³ Jn. 15, 16.

⁶⁴ Mk. 3, 13.

A választottság titka a Boldogságos Szent Szűz rejtett nagy kincse. A maga részéről, mint ennek okát, az alázatosság erényét jelöli meg: „Mert megtekintette az Úr szolgálóleányának alázatosságát.” Az Egyház az első Mária-tisztelevél, Szent Erzsébettel, a hitnek tulajdonítja e titkot: „Boldog vagy, Mária, ki hittél!” Énekeljük is róla: „Akit hordozni méltó voltál.” De ez a kiválasztottság mégis Isten örök terveinek titka marad, melynek nincsenek előzményei az ő életében, hiszen ez megelőz mindent. Éppígy örök titok az apostoli, a papi hivatás kiválasztottsága; amiből következik számunkra is az alázat és a hit erénye, a hűség és hála áldott, folytonos függése, az a bizonyos felelősségteljes, magasztos érzés, mely azokban él, akikre nagy titkokat bíztak. A Szent Szűz mélységes tisztelete fog ebbe belevezetni, erre megtanítani bennünket: becsülni a kiválasztottság boldogító kegyelmét, ebben és ennek élni.

A másik feladata az apostolnak Krisztus munkatársává, műve folytatójává lenni, — ebben is mintaképpül szolgál az apostolok Királynője. Ő ott van Jézus nyilvános működése kezdetén, a kánai menyegzőn és végén: a kereszt alatt; együtt örült, remélt, szenvedett szent Fiával. A megváltás nagy művének gyümölcseit is ő esdeklí ki, ő közvetíti. Az efezusi egyház Szent János és Timót, valamint Szent Pál működése révén mintaszerűvé lett, mert ott élt a Theotokos, az Istenanya: a hívők és pásztorok anyja, az apostolok Királynője. Ma sem lehet lelkipásztori, missziós, kongregációs, egyházközségi munka a Szent Szűz tisztelete és támogatása nélkül. Ő tanít meg Krisztussal élni, Krisztust hordozni, e világnak bemutatni, megtalálni. Ő a papi szűz, aki a keresztáldozat oltárán mint gyertya égett, — ezért közel áll minden életáldozathoz, melyet szent Fiáért vállal az áldozópap.

Vértanúk Királynője

Szent Bernát és Jacopone da Todi poétikus lelke szólal meg itt és hív résztvevő együttérzésre a boldogságos Szenvedővel. „Mária lélekben volt vértanú, mert vére hul-

lása nélkül lett méltó a vértanúság pálmájára⁶⁵ — írja a mézajkú doktor: Szent Bernát. A nagy ferences költő pedig:

„Óh mily búsan, sujtva állott,
Amaz asszonyok közt áldott,
Ki téged szült, Egyszülött!
Mily nagy gyásza volt sirása,
Mikor látta szent Fiát a
Szívtépő kínok között.”⁶⁶

A névtelen, áhítatos magyar népének sem marad el, mikor így énekel:

Alkonyulsz, ó Szépség,
Szép napod sötétség,
Mert függ már Fiad: a Szentség.

A vértanúság: Isten iránti gyűlöletből fakadt halál. Ez a ténymeghatározás. De ha a vértanú lelkét tekintem, akkor a hősi akarat csodáját kell látnom benne, mely többre becsüli az eszmét, amit szeret, mint a saját életét, melynél nagyobb földi java valóban nincsen. Ez a hősiezés — melynek közömbös, hogy győz-e, felülmarad-e? — meg lehet valakiben a nélkül, hogy a vértanúság tényére sor kerülne. A szó teljes és átlagos értelmében a Szent Szűz nem vértanúsággal zárta életét, mint Merkelbach írja: „Jézus szenvedésén érzett fájdalmai, jóllehet élesek és nagyok voltak, nem elegendők a vértanúsághoz, mert ez nem belső kínokban, hanem halálhozó külső okban gyökeresik.”⁶⁷ Viszont a lélek több, mint a test és a lélek szenvedései avatták a Szent Szűzet a vértanúk Királynőjévé. Krisztus emberségére nézve is a haláltusa még a keresztfeszítés előtt iszonyú lelki vonaglásokban, elhagyatottságban, mindhalálig tartó szomorúságban zajlik le, amihez képest a testi szenvedések már nem sokat adnak hozzá. A Fájdalmas Anya lelki szenvedései Éva öröksége: „sok fájdalommal lesz gyermekeiddel”, — tehát az anyaság szükség-

⁶⁵ Sermo de 12 stellis.

⁶⁶ Babits M. fordítása: Amor Sanctus. 177.

⁶⁷ Mariológia 270.

szerű velejárója a szenvedés, ha a gyermek, kít szeretünk, szenved. Minél nagyobb a gyermek szenvedése, annál mélyebb az anyai fájdalom, az együttérzés a szenvedésben. A Stabat Mater világa az elborult ég alatt a nagypéntek velejárója. Bizonyos, hogy szent Fiának minden szenvedését átérezte, átszenvedte és lelkének vérét: könnyeit bőségesen ontotta érte. A fájdalom törei nem a test közvetítésével, sebek útján érték el, hanem közvetlenül érték lelkét és vértanúk Királynőjévé koronázták áldott személyét.

„Ti mindnyájan, kik átmentek az úton, nézzétek és lássátok: van-e fájdalom, mint az én fájdalomam?”⁶⁸

A hit nem enyhítette ezt a szenvedést? Hiszen szent Fiát Istennek tudta, feltámadását biztosra várta, a kereszthalozat üdvös hatásait boldogan elővételezte és előre érezhette?

Ez a kérdés a hívő szenvedés szakadékaiba néz: lehetséges, hogy a hit birtokában is szenvedések alatt nyögjünk, vergődjünk. A hit a jövőről beszél és ezért vigasztal, emel, csendesít, de a szenvedés ostora a jelené, melyet nem hatálytalaníthat Isten akaratából. Nem szenvedni — ez természetekivüli adomány lenne, amit visszavonhatatlanul elvesztettünk még ösatyánkban, hinni viszont és kegyelemben élni: ez természetfeletti, ami éppen abból a megváltásból árad felénk, melyet nagy szenvedések árán szerzett meg számunkra Jézus. Önmagán és szent Anyján mutatta meg, hogy lehetséges Istennel belső kapcsolatban élni és mégis szenvedni: tehát a szenvedés nemcsak büntetés, hanem sok más célja, rendeltetése is van. Ez titkos, mint Isten dolgai általában. Isten választottjai pedig önmagukon, é'tetükön is hordozzák ezt a titkosságot, mely másokat is Istenre emlékeztet. A Fájdalmas Szűznél az anyaság, a szeretet a fájdalom rúgóí, forrásai és mert ezek mélyen vertek gyökeret áldott szívében, nem csoda, ha a fájdalom is túlélés, erős és szaggató volt ugyanazon szív számára.

Sok bánattal halmozott lélek folyamodik naponta Szűz Máriához mint a vértanúk Királynőjéhez. Sok elveszett gyermekért esdekelnek nála a fájdalmas fő'di anyák, mert

⁶⁸ Jer. Sir. 1, 12.

tudják, hogy ő ismeri ezt a kint, ezt a szenvedést, megérti tehát és földi gyermekért közbenjár isteni Gyermekénél, akit maga is elsíratott, szemfedőbe takart, eltemetett. Így lesz a Szent Szűz nemcsak a névleg ismert vértanúk Királynője, de a mindennapi élet névtelen vértanúi is köréje sereglenek, mint úrnőjük köré, mert az élet naponta újrakezdődő csendes, vértelen, könnytelen martiriuma sem ismeretlen a Fájdalmas Anya előtt. Az ő áldott személye is hirdeti, prédikálja a szentjánosi ígét: „Ez pedig a győzelem, mely meggyőzi e világot: a mi hitünk.”⁶⁹

Hitvallók Királynője

Az Istenbe mélyült, hősies erényeket gyakorló tiszta élet a hitvallók földi útja. Az Egyház a róluk szóló szentmisékben nem mond Credo-t, mert egész életük egyetlen hitvallás volt Isten személye, országa, igazságai mellett. A legkülönbözőbb élethivatásokban és életutakban képviselték az életszentség drága eszményeit és mutattak példát a követésre. Lépteik megszentelték a keskeny utat és lábnyomaik irányt mutattak a szűk kapu felé. Ők a hű szolgák, kik virrasztva várják Uruk hazatérését, ők a talentumokkal híven sáfárok, a gyöngyökkel okosan kereskedők, a rejtett és megtalált kincsért mindenüket eladók. Kicsinyben tanúsított hűségükért sok városnak, értéknek rendeltettek föléje: ők a hű és jó szolgák.

Az áldott Szent Szűz ennek a fénycsapatnak is élén áll, mert élete az erények iskolája és a legszorosabb értelemben vett Krisztus vallása. Bár élete egy síkon halad, mégis a legkülönbözőbb élethelyzeteknek, jellemeknek szolgálhat útmutatásul, annyira gazdag, mély és sokrétű. Isteni és erkölcsi erények mind gazdagították tiszta lelkét, ezek Jézusához fennálló páratlan viszonyában oly átélésekben mélyültek el, aminők a legnagyobb szenteknek sem juthattak osztályrészül. Hogy csodáljuk Szent Katalint, kit eljegyzett

⁶⁹ I Jn. 5, 4.

Jézus, Szent Antalt, ki karjaira vehette, Justiniáni Szent Lőrincet, ki kezében tarthatta, Szent Kristófot, ki vállaira vehette Jézust. — Pedig mindezek csupán percekre szóló égi kegyes kitüntetések. De a Szent Szűz — a hitvallók Királynője — a legnagyobb hitténynek: az Ige megtestesülésének hívője, a fogantatástól a feltámadásig áll reá: boldog vagy, ki hittél. Sőt nemcsak hívője, hanem átélője, részese, eszköz-oka volt e hitigazságoknak. Benne lett valóság a hit, ő valóban a hit Asszonya, a hitvallók Királynője. Hitt a szíve alatt gerjedő életben, a tehetetlen Kisdedben, a kánai Csodatevőben, a Rágalmazottban és Üldözöttben, hitt a Megfeszítettben, a Feltámadottban, a Szentlelket elküldőben. Az első angyali üzenettől: „Ime, fogansz és fiat szülsz”⁷⁰ — az utolsóig: „Ez a Jézus... úgy jó majd el, amint láttátok őt az égbe menni”⁷¹ — a természetfeletti létrendbe való bekapcsolódás egész élete. Ennek végső gyökere a hit: a teljes elszánás, odaszegődés, önátadás a másik valóság-rendbe: innixa super dilectum suum: szeretetből ráhagyatkozás egészen arra, akit szeret.

Nemcsak a vértanúság, de a hitvallás is lehet hősie. A hit oly próbáknak van kitéve az életútban, hogy csak hősie lelkület tud kitartani a láthatatlan világrend értékei mellett, mikor minden más az érzéklő világ diadaláról, a gonosz győzelméről beszél és mikor egész környezetünk Jób feleségének ígéit ismétli: „Még mindig megmaradsz együgyűségemben?”⁷² Sokszor maga a jó Isten látszik elhagyni a benne bízókat és ez a legszebb próba, mert ő maga látszik igazat adni az ellenfélnek. Így járt a Zsoltáros, ki menyinyire Isten ügyének akarja ilyenkor feltüntetni számtalan versében a maga igazát; így járt a Szent Szűz, mikor Betlehemben hajléktalanul bolyongott, Egyiptomba menekülni kényszerült, Názáretben egyedül maradt, a kánai menyegzőn szent Fia részéről visszautasítást kapott. Mikor Jézust keresve hallani kényszerült: „Ki az én anyám? Kik az én testvéreim?”⁷³ Mikor a nagyhéten a gonoszság diadalának

⁷⁰ Lk. 1, 31.

⁷¹ Ap. Csel. 1, 11

⁷² Jób 2, 9.

⁷³ Mt. 12, 48.

végző kifejtését megérte, mely sirba tette Jézus holttestével az evangéliumot, az Isten országát és a csalódott lelkeknek minden hitét. „Mi azt hittük, hogy ő megváltja Izraelt” — nem mondják tovább: de most már nem hihetjük, „mert már harmadik napja, hogy ezek történtek”.⁷⁴

A hitvallók Királynője rendíthetetlenül állt eme nagy viharokban és pusztá magatartása, viselkedése volt a legszébb hitvallás, bizás abban, „aki elkezdte bennünk a jó dolgot, ugyanaz elvégzi és megszilárdítja”.⁷⁵ Ennek lett jutalma, hogy az Ég Királynőjévé magasztosult, hogy teljesült rajta saját jövődölése: „Boldognak hirdet majd engem minden nemzedék.” Így lett az áldott Szűzanya hitünknek védőasszonya, ki minden eretnekséget legyőzött az egész világon. Sok hit kell az élethez: a hitvallók Királynőjének hite, példája, közbenjárása, imádsága és szenvedései segítenek meg ebben.

Szűzek Királynője

Virgo virginum praeclara . . . A szűzesség testi és lelki érintetlenség, üdeség, szeplőtelenység, ezért az ifjúság bája, a halhatatlanság varázsa árad belőle. A természet rendjében is érték, mert a romlatlanság a tiszta, el nem rontott természet maga; de főként érték a természetfeletti világrendben, ahol a legnagyobb testi és földi ösztön feletti diadalt jelenti, tehát a lélek győzedelmét a test felett. Ezért a Szentírás nem fog ki magasztalásából: „Ó, mily szép a tiszta nemzedék fényességben, halhatatlan az ő emlékezete.”⁷⁶

Az Egyháznak vannak szűzei, kiket a Jelenések Könyve magasztal, mely szerint mindenüvé követik a Bárányt, kinek vérében megmosták stólaikat és olyan dalt énekelnek, melyet mások nem tudnak énekelni. Mivel emelkedik köztük királynői méltóságra Istennek szent Anyja?

⁷⁴ Lk. 24, 21.

⁷⁵ I Pét. 5, 10.

⁷⁶ Bölcs. 4, 1

Szeplőtelen fogantatásával, szüzi istenanyaságával és testszerinti megdicsőülésével.

A Boldogságos Szent Szűz az eredet bűne nélkül fogantatott. A bűn gyökere és vele a concupiscentia, mely bűnből támadt és bűnre horgad, tehát eleve hiányzott nála. A hibátlan, Isten eredeti tervei szerint való ember ő, akin nincs rontás, hiány, törés tehetségek, erők, képesítések és felkészültségek tekintetében. Tehát minden bűn gyökere hiányzott nála, lelke és teste tiszta harmóniában élt, nem volt benne lázadozás, nyugtalanság, izgalom, kísértés. Lelke már látta a szüzesség új értékeit, amiket az ószövetség szaporodási vágya a terméketlenséggel azonosított, nem is értékelt. Veronese gyönyörű képe a kis Szűz Máriának szüzességi fogadalma, amint szent révületben halad felfelé a templom félkörös lépcsőzetén, hogy elérje, akit szeret. Még az istenanyai méltósággal szemben is aggodalmai vannak, ha az érintetlensége árán valósulhat csupán: „Hogyan lehet ez, holott férfit nem ismerek?” Házassága Szent Józseffel már újszövetségi csoda: a lelkek tiszta szövetkezése nemes, nagy célok érdekében: hogy a Dávid házával való genealogikus kapcsolat fennállhasson, hogy a Kisdédnek védelmezője legyen, nehogy házasságtörésből fogantottnak lássék az emberré lett Isten.

Szüzi istenanyasága a második, ami őt a szűzek fölé emeli. Ebben igaza van Szent Bernátnak: „Sem előzője, sem követője nem támadt ebben”: Szüzessége nem terméketlen, anyasága nem szüzességtelen. Aki Istenért valamiről lemond, — itt is így van — az megkapja Istent, minden jó forrását és vele azt is, amiről az Úr kedvéért lemondott. De még sokkal kiválóbb, értékesebb értelemben, mint ahogyan övé lett volna mindaz, ha nem hozza áldozatul Istenért. Hány dolog mutatja, hirdeti ezt ékecsszólón! A vasárnap Istené, de nemesebben, jobban a mienk, mint a munkanap. A szülő, ha gyermekéből papot nevelve azt Istennek adja, mennyivel jobban övé marad, mintha megvásárolja. A szüzi lelkek is méltán kapják ezt a címet: lelki-anya, anya, — mert sok lélek lesz az ő családjuk. A Szent Szűz Isten ajándékainak, csodáinak, titkainak legáldottabb letéteményese, legötletlenebb hirdetője. Méltán Királynője

a szűzeknek, mert szüzessége oly értéket mutat fel, melyhez más emberek csak szüzességük feláldozása árán juthatnak el: az anyaságot.

Végül test szerint való megdicsőülése emeli fel őt földi szűzek fölé királynőnek. A szüzesség romlatlanság, ezt világosan hirdeti a tény, hogy a szeplőtelen test nem lett a sír zsákmánya, az enyészet martaléka. Földi szűzek nyomában is ott leng valami az örök ifjúság illatából, a Krisztustól magasztalt kiseddlelkűség hímporából. Teljes valóságában mutatkozik azonban ez az igazság a Boldogságos Szűz Máriában, — aki szűz volt szülés előtt, alatt és után és ezért méltó volt testével együtt megdicsőülni, égbe emeltetni. Másoknak csak egy-két ereklýje élte túl a pusztulást, mint Szent Januárius vére Nápolyban, Nepomuki Szent János nyelve Prágában, a nem porladó kezű király áldott Jobbja Budán. — A Szent Szűznek egész teste a mennyország ereklyetartójába került. Mert ki miben vétkezik, abban bűnhődik, — éppígy ki miben érényes, abban dicsőül meg. Amint erkölcsiékben lelke felülemelkedett testének, úgy tiszta teste is követte tiszta lelkét az égi jutalom városába. Ő tehát a szűzek Királynője, akinek példáján hevül minden érintetlen idealizmus és akinek útját követni szeretné minden emberi magasztos törekvés.

Mindenszentek Királynője

Ez a cím, ez a megszólítás a Szent Szűz áldott névsorában összefoglalja az előbbieket, de még többet is mond ezeknél. A szentek csoportja nagy: „Láttam nagy sereget, melyet senki sem számlálhatott meg, minden nemzetből, népből és nyelvből a királyi szék és a Bárány előtt”⁷⁷ — ezek között sokan vannak névtelen szentek: a megszentelő kegyelem birtokában élő lelkek, azután Isten tiszteletreméltó szolgálói és a boldogok. Tehát élő és megdicsőült, ismerős és névtelen, a küzdő és győzedelmes Egyház tagjai mind

⁷⁷ Titk. Jel. 7, 9.

Királynőjüknek vallják az Isten Anyját, ki joggal mondja önmagáról: „És a szentek teljes gyülekezetében az én tartózkodásom.”⁷⁸

A megszentelő kegyelem birtokában élő, életszentségre törekvő lélek szent. Mivel a keresztényeknél ezt fel kell tételezni, azért Szent Pál csak így említi a keresztényeket: a szentek, kik Efezusban vannak, kik Korinthusban stb. vannak. Leveleit a hivatott szenteknek, azaz a szentségre hivatottaknak címezi, intelmeinek rúgója többször: „miként szentekhez illik”.⁷⁹ Minden keresztény élet célja Isten: „Szentek legyetek, amint én szent vagyok”,⁸⁰ „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes”.⁸¹ A lelki élet éppen azért folytonos haladás: „Aki igaz, legyen még igazabb, aki szent, legyen még szentebb.”⁸² Ez a szent élet kegyelemből sarjad és jó példa utánzásában valósul. Hogy is élhetne tehát szent életet valaki annak mellőzésével, aki maga kegyelemmel teljes, aki az isteni kegyelem Anyja és akinek élete üdvös példája mindannyiunknak? Ő a Szentlélek edénye, kiből az isteni kegyelem teljes világa kifeszlik, királyi kísérete: az isteni erények, a Szentlélek ajándékai, gyümölcsei, művei betöltik tehetségeinek csarnokait és azt Isten hajlékává magasztosítják. Ebben mintáját adja a malasztos léleknek. Mint az isteni kegyelem Anyja, kieszakozli nekünk az életszentség legfőbb elvét tevő segítő és megszentelő kegyelmet. Élete pedig az egyre jobban tökéletesedő, Istenbe mélyülő emberélet példája: zarándoklás a keskeny úton, hordozása a keresztieknek, járás a világosságban, betérés a szűk kapun.

Isten tiszteletreméltó szolgálói a boldoggáavatás előtt állók dicső serege: Contardo Ferrini, Guy de Fontgalland, Bogner Margit, Kaszap István és annyian mások, kik áldozatban és szeretetben Istennek éltek. Ezeknek is van vonatkozásuk, alattvalói kapcsolatuk a mindenszentek Királynőjéhez. Hiszen ő önmagát Isten szolgálóleányának nevezte,

⁷⁸ Jéz. Sir. 24, 16.

⁷⁹ Efez. 5, 3.

⁸⁰ Lev. 11, 44.

⁸¹ Mt. 5, 48.

⁸² Titk. Jel. 22, 11.

Isten szolgálai tehát őt másolták, utánozták alázatosságban, tisztaságban, szeretetben, Isten iránti kapcsolatukban. Minél hűségesebb istenszolgálat az életünk, annál szentebb utat járunk, annál közelebb vagyunk Istenhez, annál méltóbban ér bennünket a kedves cím: tisztelendő.

A boldogok viszont hogyan lennének boldog alattvalói annak a Királynőnek, akinek állandó megkülönböztető címe: boldogságos. Az életszentség boldogságforrás nemcsak a túlvilágon, de már itt a földön is. Példázza ezt a Szent Szűz élete, megjelölve egyszersmind ennek a boldogságnak forrását is: a Krisztussal egyesült életet. Jézus általában előretette a lemondást, az önmegtagadást, a kereszt-hordozást, az Isten országát és utána ígérte az örömet, világosságot, a „többiek”-et, a boldogságot. Viszont a nyolc boldogságban az örömeket tette előre, előrébb, mint a sírást, üldöztetést és ez valósul a szentek földi életében. Náluk — akárcsak a boldogok Királynőjénél — összeesik az áldozattal az üdvösség, nemcsak a túlvilágon, de már itt a földön is. Nekik Krisztus igája könnyű, terhe édes lett Isten segítő, vonzó és minden érte vállalt áldozatot önmagában azonnal jutalmazó, boldogító jósága révén.

Igy lesz mindenszentek Királynője az Isten tisztaságos Anyja. Szent János egyik legszebb víziója a Regina Coeli, melyet Doré képzelete festett meg csodálatos pompában: az angyalok, szentek, üdvözültek, pokoltornácából szabadultak, megdicsőült teremtmények tündöklő koncentrikus körein túl felhőruhákba burkolva égi titkát áll koronás fővel a tiszta Asszony, magához szorítva égi Kisdedét. Mert mindennek ő a forrása, ki áldott legyen mindörökké.

Béke Királynője

A békéről azt írja Aquinói Szent Tamás, hogy nem erény; több ennél: az erények gyümölcse, eredménye. Ezért mondja a Szentírás: „Nincs békéjük a gonoszoknak.”¹⁸³

¹⁸³ Iz. 48, 22.

Annyit a világ fiai is tudnak, hogy a béke nem környezet, hanem lélek dolga elsősorban. Mert hiszen vannak, akik koldusruhában a béke himnuszát dalolják és két fadarabbal hangicsálnak hozzá, mint Asszisi Szent Ferenc — és vannak, akik a legnagyobb jólét közepette is önmagukat emésztik, környezetüket gyötrik, félnek, holott nincs okuk rá, — „ott remegnek félelemmel, ahol nincs félelem”⁸⁴ — nyugtalanok, vergődők és másokat is nyugtalanítók. Viszont folyton áhítják, várják a békét kívülről, hogy majd csak hozzájuk is beköszönt, de más békét már aligha kapnak, mint a temető békéjét, mely zárókö életük kriptáján: Nyugodjék békében!

Az Isten fiai viszont Jézus testamentumát kapták: „Békét hagyok nektek, az én békémet adom nektek, nem mint a világ adja, adom én nektek.”⁸⁵ Ezt ígérte világbelépésekor: „És béke a földön a jóakarátú embereknek.”⁸⁶

Isten fogadott fiait az egyszülött Fiúval az édes égi Anya kapcsolja össze, ki maga folytonos élvezője, őre volt a Krisztusból áradó békességnek. Betlehem, Názáret, Kána a béke szigetei és mindegyik szerény trónusán ott ül a béke Királynője: Mária.

A béke negatív feltétele a büntelenség, az izgalommentesség, a szenvedélyek okozta szenvedések távolléte. Pozitív viszont erények gyümölcse a béke, tehát erények virágaiból árad csendesen, észrevétlenül, mint ahogyan titokban fakad a forrás, kél a csillag, fakad a bimbó. Mindkét feltétel megvan a béke Királynőjénél. Lelke tiszta tükrét nem verte fel szenvedély vihara, erényeinek illatos kertjét nem dulta fel semmi kárhozatos hatalom. Mint Szent Pál írja a rómaiakhoz: „A békesség Istene pedig minél előbb tiporja össze a sátánt lábaitok alatt.”⁸⁷ Ez az óhaj a hű keresztényekre már megvalósult mindnyájunk égi Édesanyjában, aki elliporva a sátánt, a béke Királynője lett nemcsak magának, de a mi számunkra is.

A béke távoltartója, elűzője még a szenvedés, háború, nyomorúság, szaladni készítő életveszély, reszkető féle-

⁸⁴ Zsolt. 13, 5.

⁸⁵ Jn. 14, 27.

⁸⁶ Lk. 2, 14.

⁸⁷ Róm. 16, 20.

lem, égő fájdalom, lelkünkre települő gyász felhői, szomorúság penésze, sebek ragyái. Hogyan lehet a szívben ilyenkor béke?

A béke Királynője is átélte mindezeket, de lelke mély nyugalomát nem veszítette el. Le volt a szíve horgonyozva Isten végtelen mélységébe és ezért minden viszontagságok közt is a béke fejedelelnője maradt. A kis fejőszék a betlehemi hontalanságban, a csacsi háta az életveszélyes egyiptomi menekülésben, a rokka a názareti csendes otthonban éppúgy a béke trónusa maradt számára, mint Szent József sírjának domborulata, a Kálvária sziklája, Krisztus sírjának köve. Bizony, csak egészen Istenbe mélyült lélek képes a közvetlen jelen kinzó aggodalmait, fájó félelmeit, szűrő szenvedéseit mint másodrendűeket türelemmel viselni, mert hite pillanatnyilag sem inog meg jóságos mennyei Atyjában. Igen: Isten okteljessége és szentsége látszanak számunkra összeütközni a kínos órákban, de sok tényre szolgál magyarázattal Ráfael arkangyal beszéde: „Mivel kedves voltál Istennél, szükséges volt, hogy a kísértés megpróbáljon téged.”⁹⁸ Minden hívő szenvedőt igazolt eddig az Isten és nem engedte, hogy Jeremiás panaszával, Jónás perbeszállásával — „rászedtél, Uram!” — ellenségeink merítse- nek érvet saját gonoszságuk igazolására, látva a mi elhagyatottságunkat Istentől. Nagy hit, rendíthetetlen bizalom és az ütni látszó kezét is megcsókoló hűséges szeretet kell a lelki békéhez, tehát igaza van az aquinói Bölcsenek: a béke nem erény, több ennél: az erények gyümölcse. Ha ma világ- égésben szenvedünk és ég körülöttünk, jajgat, vérzik minden — kis hitünket úgy kell magunkhoz szorítanunk, mint a Szent Szűz pólyás, kis, tehetetlen isteni Gyermekeit a betlehemi gyilkosság alkalmával — és meg fog menteni minket. Ha a szegénység csontujja kopog ajtónkon, csak hívjuk a hit Jézusát, mint a Szent Szűz, a názareti műhely Királynője tette — és benne, általa, vele „vilescit mundi vanitas” — jelentőségét veszti vagy legalább változtatja sok földi gondunk, gyászunk, bajunk. A legnagyobb próba minden- esetre, amikor hitünket megölték, mikor holtan van ölünk-

⁹⁸ Tób. 12, 13.

ben kihűlt teste, — de ebben az esetben is imádandó marad, mint a Szent Szűz: a sír Királynője példában mutatja, és az eredmény itt is a béke: et erit in pace memoria eius. A párnapos próba után pedig dicső lesz az ő sírja, és amivel szívünk zárt aytaján beköszönt, az megint a béke hangja: „Pax vobis!”

Minél erősebben élünk a hitünkben, annál nyugodtabb, békésebb lesz életünk. Hiszen nagy tapasztalatok birtokában írta meg Szent Ágoston közmondássá vált szavát: „Nyughatatlan a mi szívünk, míg tebenned meg nem nyugszik.” Nem szabad örömet, boldogságot földi ingatag kincsektől függővé tenni, ezeket rozsdá emészti, tolvajok kiassák, molyok megrágnak. Ellenben boldogok, kik kívánságaikat innét fedezték,⁸⁹ akiknek Jézus szentséges Szíve minden vigasztalásnak forrása és akik a béke Királynőjének boldog udvarnépe lesznek azáltal, hogy a legjobb részt választják, mely el nem vétetik tőlük soha és senki által.

A Boldogságos Asszony drága áhítatos névsora, a loretoi litánia a világháború alatt bővült ezzel az új címmel: Béke Királynője, könyörögi érettünk! A gyűlölet, vér, halál tébolyult szüretjén feltűnt előttünk az égi Asszony, akiről oly szépen éneklí a régi magyar egyházi ének:

Máriáé volt a Gyermeke,
Akinél az égi lelkek
Áldva így énekeltek:
Békesség az embernek!

A béke nem tétlenség, nem is önző lelkek sivár háborítatlansága. Az Isten Anyjának földi életében is felvillan Heródes katonáinak kardjai, a názáreti kis ház kertjére is árnyékot vet a hatalmas kereszt két karja, a nagypénteki világrengés és elsötétülés gyászfátyolba vonta az ő lelkét is, akit pedig joggal mondunk Boldogságos Anyáknak, örömről okának. Ha ezek a sötét hátterek hiányoznának Szűzanyánk életéből, szinte nem is látnók olyan élesen lelkének legszebb erényeit, legszínesebb értékeit. Volt ő is hétfájdalmú Anya, ki szemfedőbe takarta és eltemette Jézu-

⁸⁹ Zsolt. 126, 5.

sával együtt minden örömét. Mégis joggal fordul hozzá nagyobb családjának: a keresztény Anyaszentegyháznak népe: Béke Királynője, könyörögi érettünk!

A béke biztos egyensúly, a lélek mélyén ülő áldott csend, biztos nyugalom. Szántsák bár a lélek tengerének felszínét viharok, a mélyben csend van, béke van. Csak a bűnös lélek nem talál nyugalmat, békét a Szentírás szerint, mert az igazi nyugtalanság a szenvedélyek és félelmek kuszált zavartsága, e kettő pedig csak bűnös lelkekben verhet magának tanyát. Akinek lelke Istenre néz, az az élet bajaitól, külső nyomorúságaitól, haláltól, leszámolástól nem fél, és aki szívében erényeket ápol és őriz, annak szívdobogását nem gyorsítja, kergeti, nyugtalanítja a szenvedély. Tehát minél több evilágiság, földi vágy van bennünk, annál több a közelsége, lehetősége a harcnak, a háborúnak. És minél több a másvilágiság, a hit a túlvilági életben, mely a jelennek igazi célja és értelme, annál nyugodtabban mondjuk a földnek: kis göröngy, a bajnak: felhő, mely elszáll, a kinnak: seb, mely begyógyul.

Most októberben újra csendes litániákon eléd térdelünk, ősz Királynője, Mária! Kezünkre fonódik újra az öröm, fájdalom és dicsőség füzére és ez a béke kötelékével köti egybe újra az egymás ellen hadakozó kezünket, egy szöveg mondására hangolja egybe vitázó, veszekedő ajkunkat. Mikor hátul a templom utolsó padjában a meleg áhítatos felhomályban az oltárra tekintek, ahonnét égi fény int felém és közben mondom, hogy áldott vagy te az asszonyok között, aki fogantad, hordoztad, szülted, kerested, megtaláltad, elsírtad, meggyászoltad, égbe is elkisérted szent Fiadat, — átreszket lelkemen, hogy mit is jelent a keresztény béke: elvonatkozást az élet hitványságaitól és teljes belemerülést biztos és nemes igazságoknak, örömöknek világába, melyekből bizony, sajnos, csak egy-két sugár jut vaksi szemünknek, tévelygést szerető eszünknek. És míg földi esztelenek vas és vér csatáit vívják, — talán maguk se tudják miért — addig a világ lelke: a keresztény Anyaszentegyház az ősz Királynőjének palástját ölti magára és átlépve hervadáson, avaron, halálon, az Isten Anyjának békességét

hozza a haldokló világnak, a még éppen hogy csak vonagló szíveknek.

Krisztus Király országa

Krisztus Király országának is megvan a maga alkotmánya: törvények, szerepek, jogok, kötelességek, melyek az Istenország rendjét biztosítják, életútját irányítják. De amint országok alkotmányából kiemelkednek az alaptörvények, úgy itt, Isten országában is vannak bizonyosan oly isteni rendelkezések, melyek a többi mintegy magukban foglalják és ennek a természetfeletti országnak mintegy gerincét alkotják. Melyek ezek a legfőbb törvények és melyek az ezeknek megfelelő kötelességek?

A nagyemlékű XIII. Leó pápának van egy mélyértelmű, búcsúkkal is ellátott imádsága, a „Látod, Uram, hogy mindenünnen ránk törnek a szelek . . .” kezdetű, melyben az Egyház hajójának kormányosaként keltegetni kezdi a mindig velünk lévő, de talán elszunnyadó Jézust. Ebben az imádságban az emberiség rendjét óhajtja helyreállítva látni három vonatkozásban: Isten felé, a felebarát irányában és önmagunkkal szemben. Az ideális viszonyt erényekben látja megvalósulni, mikor azt mondja: „...kegyelmed és indításod által térjenek vissza az emberek a szükséges rendhez, visszaállítva Isten irányában a pietást, a felebaráttal szemben az igazságosságot és szeretetet, önmagunkkal szemben pedig a mértékletességet”. Ez egész erkölcsi életünk kompendiuma, foglalata. Itt nyernek rendezést összes viszonyaink, ez az a kíváncsú rend, az ordo debitus, mely ha általánosságban megvalósul, úgy megvan Isten országa a földön, a civitas Dei, a respublica Christiana. Viszont ez a három kötelesség az, ami a jelen világból leginkább hiányzik.

I.

Pietás az Istennel szemben.

Isten iránti kötelességünk a vallás, a religio, ami etimológiailag lekötést jelent. (Religio a religando.) Ennek a lelke a pietás, a devotio, mely lekötöttségünk tartalma, bája, kedvessége, Istentől való függésünk kegyeletes elismerése, az ebben való elmélyülés vágya, az élet alázatossága. Allandóan Istenre függesztett tekintet, imára kulcsolódó kéz, tisztán, nyugodtan dobogó szív. Feddhetetlen jellem, korrekt, becsülettel megjárt élet. Vallásos, Istenre néző világ-szemlélet és Istentől élő lelkiélet: hit és erkölcs.

A pietás tehát elsősorban gyűjtőfogalom: összessége mindama jegyeknek, melyek a vallásosság fogalomkörét betöltik. De a mellett elsősorban azt a kegyeletes lelkiéletet jelenti, mellyel a látható világ fölé emelkedő láthatatlan, érzékfeletti, természetfeletti világra nézünk. Mellyel Isten, örökkévalóság, hit, lelkiismeret misztériumos világát fölébe tesszük, többre értékeljük a fizikai rend közvetlenül látható dolgainál és erőinél.

Technikus korok, haladásukra büszke századok, túlságosan a jelennek élő néprétegek nem ismerik a pietást. Hiányzik belőlük az az alázat, mely elismerné, hogy minden vívmánya, ereje és sikere mellett is rászorul Istenre, rá van utalva az égre. Ezért vallási szempontból sem jó az emberiség nagy részének industrializálódása, mert a földműves mintegy Isten tenyerén él, sokszor néz az ég felé napfényért, esőért, minden ősszel boldogan takarítja be Isten sok kincsét, ajándékát, fél a jégveréstől, fagytól, tehát látja, érzi, hogy Isten nélkül meg nem élhet. Ellenben a sok gyári munkás heteken át nem néz az égre, nem törődik az idővel, a bányász a föld alatt nem is látja Isten szép kék sátrát, bérét megkapja mindegyik, függetlenül sok természeti áldástól, kincstől. Ugyanígy az a sok-sok ember, aki földi hivatásában annyira elmélyül, hogy a kenyérharcban elfáulva Istenre, örökkévalóságra gondolni nem is jut ideje. Ezért akarja pl. az utóbbi idők két nagy pápai körlevele: a Rerum novarum és Quadagesimo anno a társadalmi

rend reformját, mert korunk jelenlegi roppant harcában a lelket a jelenvalókért vívott küzdelem annyira leköti, hogy nem jut ideje, gondolata, ereje az örökkévalóságra. És így esik meg, hogy az „egyedül szükséges” szóba se jön, a „többiek” pedig, melyek ehhez csak hozzáadatok, melyek iránt szent közömbösséget kellene éreznie minden léleknek, betöltik egészen a lelket, lenyűgözik az Egyház erőit és földiessé teszik az egész közéletet.

Ebben a környezetben, mely a lelke fenekéig profán, az egyén nem maradhat pietásos lélek, vagy ha az akar maradni, el kell egészen zárkóznia a világtól és le kell mondania arról, hogy környezetét kovászként megjavítja.

Nekünk keresztényeknek mégis programmunk kell hogy legyen Krisztus Királynak és Isten országának első törvénye: *Pietas in Deum*: mély vallásosság Isten iránt. Hívó Istenre hagyatkozás, mindennek visszavitele Istenre, mint végső célra, alázatos Istenből vigasztalódás: erre van szükségünk. Még akkor is, ha földi ügyesek kárunkra érvényesülnek. Vallásos lelkek, papok életének is komoly veszélye a quotidiana vilescunt igazsága: a felségesekkel sem tudunk, sajnos, mindig felségesen érezni, bánni, ha minden nap végezzük őket. Alázatos pietás kell tehát, mely egyedül tud mélyre tekinteni, a százszor látottban is tud újat látni, újat észrevenni, újat élvezni. Egyedül ez a lelkület alkalmas korunknak is utat, példát mutatni, új szellemet adni, békét sugározni. Persze ez nem egy nap munkája. Ez életprogramm, melyet vallani annyi, mint világi érvényesülésről lemondani, lemaradni. De akik földi jogviták helyett ezt a belső békét vállalják, azoknak minden kincsük Jézus, ki pályájából tépést csinál és beköti vele földi gonoszok-ütötte sebeinket.

II.

Igazságosság és szeretet a telebaráttal szemben.

Amíg Isten felé a pietás rendezi életünk, lelkünk vonatkozásait, addig embertársaink irányában az igazságosság és szeretet. Az igazságosság tárgyköre meg van határozva:

Suum cuique, megadni mindenkinek, ami megilleti, senkit sem sértve, bántva. A szereteté nincsen, az végtelen. A kettő úgy viszonylik egymáshoz, mint a teremtés és megnyilatkoztatás, mint az alap és az épület, mint a fegyelmi és kegyelmi rend, mint a tékozló fiú bátyja és atyja. A kettő csak az isteni Szívben találkozik igazán helyes arányban: Jézus Szíve igazságosság és szeretet tárháza, továbbá az üdvösség jelében: a szent keresztben, mely Isten igazságosságának és szeretetének egyformán műve. Az evangéliumi szőlőmunkások gazdája is egyszerre igazságos és kegyes, megadja a bért az elsőeknek és az utolsóknak: az elsőeknek igazságosan, az utolsóknak könyörülő szeretetből. A kettő helyes harmóniáján múlik együttélésünk minden lehetősége.

Mindenekelőtt egyik sem lehet meg a másik nélkül. A szeretetlen, kegyetlen igazságosság éppoly emberi egyoldalúság, mint az igazságtalan szeretet. Sem a kemény réz, sem a puha ón egyedül nem ad alkalmas harangöntvényt, hanem a kettő kellő arányú keveréke. Az élet harangjának is csak úgy lesz jó hangja, a család világában csak úgy lesz harmónia, a társadalom rendjében csak úgy lesz béke, ha ez az arány helyes, ha e két erény együtt él és hat. Nem lehet nagy közösségi igazságtalanságokat egyszerűen az egyéni szeretet körébe utalni és viszont a csak hatósági intézményes szegénygondozás, gyermekvédelem sem elégséges. A kettő összetartozik elválaszthatatlanul.

Az igazságosság objektíven lát, a szeretet szemlélete viszont egyéni. Az igazságosság rendez, a szeretet dekorál. Az jutalmaz és büntet, ez megárolyozza a jutalmat és enyhíti, elviselhetővé teszi a büntetést. Az igazságosság az ország alapja: Iustitia regnorum fundamentum: meghatározza kinek-kinek helyét, munkakörét, jogát. A szeretet viszont a civitas Dei lelke, Isten országa polgárainak ismeretőjele és összekötő kapcsa, az örök élet ideáramló levegője, fénye, illata, lelke.

Társadalmunk kifogyott mind a kettőből. Hatalmi, önző érdekek száműzték az igazságosságot és vele elhagyta korunkat ennek édestestvére: a szeretet is. Kihalt a közjó, a korszükségletek iránti felelősség; nemzetközi, társadalmi,

osztályközi igazságtalanságok fénykorát éljük. A farizeusi szabadkőműves jótékonyág, az altruista öntetszelgés pedig egyenesen egymás ellen akarja kijátszani a két testvért: hatósági szegénygondozással akarja feleslegessé tenni a szeretet és irgalmasság egészen speciálisan keresztény érenyeit. Több jogot! Több vagyont! — ez a jelszava. A szeretet megalázza a szegényt, az alamizsna lázít és bánt — ezt hirdeti az önző szeretetlenség. Ezzel szemben az alsó tömegek szervezkednek ugyancsak kíméletlen, igazságtalan és gyűlölettől köszörült fegyverekkel az előbbieket ellen. Szélsőségekben vergődünk, minden rendszer abba a hibába esik, melyet az előbbeniben kifogásolt és melynek letörésére vállalkozott fellépésekor. Rendetlenség és forradalmak árán akarunk rendet, bosszú és igazságtalanság árán igazságos társadalmi egyensúlyt.

Eljött az idő, mikor közösségeknek, államoknak, néposztályoknak is vallomást kell tenniök Krisztusról. Ezek az idők hangosan kérdezik ezeket a közületeket: Milyen valóságú vagy? Mit tartasz Krisztus felől?⁹⁰ Amint az egyéni életben minden baj, haláleset, szerencsétlenség voltaképpen nem egyéb, mint felkínálása Isten részéről a komoly élet-szentségnek, éppúgy a mai emberiséget Isten igazi apostolai, prófétái, hittérítői: a háborúk, szerencsétlenségek akarják megtéríteni, kereszthez láncolni, Isten országába gyűjteni. E katasztrófák végső tisztulásuk után új koreszmét hoznak, illetve visszakényszerítik az emberiséget az egyedül lehetséges útra: az igazságosság és szeretet útjára.

Persze ez csak úgy lehetséges, ha vallásos alapokon állunk, mert az igazságosság és szeretet tárháza Jézus szentséges Szíve. Ennek átszúrása mindent igazol: az igazságosságot és a szeretetet, mindkettőt tisztán forrásozza önmagából oly bőségesen, hogy a közösségeknek is ebből a Szívből kell meríteniök, erre a Szívre kell hallgatniok.

Ez az utolsó csepp véréig szenvedő és mindhalálig engedelmes Szív hirdeti legjobban, hogy Isten országának minő erős törvénye az igazságosság. A megsértett isteni Fölségnek elégtétel jár, éspedig nem tulkok, bakok vére,

⁹⁰ Mt. 22, 42.

hanem a bűnt elkövető ember elégtétele. Amíg ez meg nem történik, addig itt a földön öszövétségi szolgaság, a túlvilágon pokoltornácabeli szomorú ádvént az emberiség sorsa. Eljön Jézus, az Isten Fia és e nagy törvény iránti engedelmességből szenved egészen a kereszthaláláig. Csak így töröltődött tisztára Ádám öröklött bűnfoltja, csak ilyen áron fizetődött ki adósságunk, csak így gyógyult meg évezredek öröklött betegségünk. Itt nincs alku, engedmény semmi: Isten igazságossága kemény, mint a kereszt gerendája, mint a Kálvária sziklái.

Isten részéről ez az igazságos követelés Jézus emberi természetének feláldozásában, jelesül szentséges Szívének átszúrásában valósul. Aldozatot vállalni és teljesíteni önmagának kiüresítéséig, egyedül e Szív képes. Ezért Jézus Szíve az igazságosság tárháza napjainkra nézve is.

Másrészt az emberiség megváltása a végtelen isteni szeretet műve is. Az emberiség nyomorán könnyörülő Atya szeretetét, ki úgy szerette e világot, hogy egyszülött Fiát adá. A Fiú kettős szeretetét, mellyel vállalta egyrészt az Atya akaratának teljesítését és mellyel testvérünk lenni, érettünk szenvedni nem átalott. E csodálatos isteni szeretet, mely ekkora és ilyen megváltást szerzett, — quae talem ac tantum dedit nobis Redemptorem — a másik végtelen nagy tanítás a mai és a mindenkori emberiség számára: nem elég az igazságosság egymaga, hanem szeretet is kell, mely bearanyozza, könnyűvé teszi az igazságosság kötelességeit és annak teljesítését.

Mivel ez a két alaperény itt van meg: Jézus szentséges Szívében, ezért világos, hogy csak mélyen vallásos katolikus társadalom képes belső megújulásra. Mert különben nincs honnét meríteni, nincs mit utánozni. Sőt Jézus szentséges Szíve nélkül szélsőségesen külválasztják e két áldott testvért és megbomlott egyensúlyával veszedelembe viszik az emberiséget. Isten országának ugyanis lényegében nincsenek más törvényei, mint az egyéni életszentségnek.

III.

Mértékletesség magunkkal szemben.

Önmagunk irányában a mértékletesség a kötelességünk. Jellemfejlesztés, belső erők tiszta uralma az alsóbbak felett, értelmesség érvényesülése az ösztönnel szemben, elv és eszme diadala a természet megromlott kívánczóságain — el nem képzelhető másként, mint a mértékletesség gyakorlatával kapcsolatos önmegtagadás, önfegyelmezés árán. Ez a gyakorlati természetfölöttiség rendet tart, függetlenséget, tiszta látást biztosít, erősít, öntudatossá tesz és visszaadja a királyi jogart a lelki élet jogosult uralkodójának: az akaratsnak. Ez földi kultúránk alapja és égi boldogságra képesítésünk.

A keresztény élet Krisztus követése, ezt pedig maga az Üdvözítő önmegtagadásnak és keresztthordozásnak mondja. „Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét és kövessen engem.”⁹¹ Az alsóbb természet telhetetlensége, ösztönös kívánczósága elsősorban a szenvedélyek terén féket kíván, mert aki ezek felett nem úr, az nem alkalmas Krisztus követésére, Isten országára, mert szolga, márpedig az újszövetség Isten szabadosainak világa. Ez persze alsóbb természetünknek nehéz, de ez elkerülhetetlenül szükséges ahhoz, hogy Jézus tanítványai lehessünk. Csak a titokzatos jellel: a kereszttel (tau-val) megjelöltek léphetnek be a választottak közé már az ószövetség szerint is.⁹²

Ennek a temperanciának, mértékletességnek érvényesülnie kell az erkölcsi élet mindhárom síkján: a „növekedetek”, a „sokasodjatok” és az „uralkodjatok” egész területén. Az önfenntartás dolgában a böjt, a virrasztás mint szembeszegülés a táplálkozás és nyugalom ösztönével, mindennemű alázatosság mint megtörése a túlságosan nagyratörő ambícióknak, önkéntes szegénység és szerénység a kötelességünk. A fajfenntartás dolgában a gondolatokig menő megalkuvástalan tisztaság a házasságon kívül

⁹¹ Mt. 16, 24.

⁹² Ezek. 9, 4.

és belül, a szüzesség bája és érdemei folynak ebből a kötelességből. Az uralkodás területén a zsarnokoskodás helyett mások szolgálata, segítése Szent József stílusában, ki a Szentcsalád feletti főséget elsősorban gondoskodó szolgálatként fogta fel.

Sokan azért húzódnak a harmadik kötelességtől, mert szerintük középszerűsége nevel ez a folytonos ki nem élés, ez az állandó visszatartása feltörni kívánó erőknek, indulatoknak. A lélek — mint ők mondják — végül megszokja ezt és belecsontosodik bizonyos középszerűségbe, pedig több is tellenék tőle.⁹³

Ennek az önszeretettől és önkímélettől sugallt érvelésnek éppen az ellenkezője igaz: e folytonos fegyelmezés teszi a lelket igazán úrrá saját házában és környezetében egyaránt. Örökké igazak Kempis Tamás mély lelkéből fakadt és sokszoros tapasztalat által is igazolt antitézisei: „Csak az parancsol biztosan, aki készséggel engedelmeskedik, csak az beszél jól, aki tud hallgatni stb.” Valójában minden emberi cél akkor boldogító program, ha helyes arányban van az erőkkel, képességekkel. De ezt meglátni, mérlegelni nem önhitt kevélység, hanem őszinte alázatosság képes egyedül. Földi ambíciókat is csak úgy lehet elérni, ha nem önzés a cselekvés rúgója, hanem eszme, ennek szolgálatára pedig csakis önmegtagadó lélek képes, mennyivel inkább áll ez természetfeletti célokról, feladatokról! E nélkül nem lehetünk urak saját portánkon, annál kevésbé környezetünkön. A lélek erőit nem izmok módjára kell erősíteni folytonos sportoló gyakorlással, hanem visszatartó önmegtagadással, önfegyelmezőssel lehet csak nagyra nevelni.

Ez a három törvény Isten országának, Krisztus Királynak legfőbb törvénye, akarata. Ezek megtartásában valósul a kereszténység egész programja, a betlehemi üzenet: „Dicsőség Istennek, békesség a földön a jóakarátú embereknek!”

⁹³ Nietzsche

November

A szentek egyessége

A halottak hónapjában a temetőben járunk és a túlvilágba nézünk. Egyik reggelre, mire a nap felgöngyölíti lassan ködtakaróját — minden sárga, piros levél a földön fekszik és itt a szürke ősz sárosan, vizesen, ködösen, szomorúan. Ilyenkor a hit lépcsőjén ágaskodva átnézünk a túlvilágba, ahol nincs sem halál, sem jajgatás, sem fájdalom többé.⁹⁴ Ahol nincs nap és hold, mert annak az országnak szövéténeke az Isten Báránya.⁹⁵

Boldogító hitünk tanítása szerint a szentek egyességét küzdők, szenvedők és győzők alkotják. Összetartozunk és egymáson segíthetünk. Mi az alapja ennek a mély egybetartozásnak? Melyek továbbá az egymáson való segítség mozzanatai?

a) Összetartozunk, mint egy mennyei Atyának gyermekei. Isten nem a holtaknak, hanem az élőknek Istene,⁹⁶ mondta az Úr Jézus Krisztus. Ő parancsait mindig ezzel indokolta: „... hogy fiai legyetek Atyátoknak, aki a mennyben van”.⁹⁷ Akiknek egy atyjuk van, azok testvérek. Összekapcsolja őket az Atyához való egyforma és azonos vonatkozás, az Atya javaiban rájuk váró és részben már itt élvezett részesedés, az általa kitűzött azonos cél és életfeladat, a rendelkezésre álló eszközök egyformasága és általában embervoltunk azonossága, közössége. Miatyánk, ki vagy a mennyekben — tanította az Úr Jézus nekünk, ezért valamennyien találkozunk ebben az áldott kapcsolatban és ama javakban, melyek mennyei Atyánktól szünet nélkül irányunkban forrásznak, mert „ő felkelti napját a jókra és gonoszakra és esőt ad az igazaknak és hamisaknak”.⁹⁸ Gondviselésének jóságos keze vezet bennünket mindanyunkat célunk felé, senkit sem feledve, senkit ki nem hagyva, el nem taszítva.

⁹⁴ Titk. Jel. 21, 4.

⁹⁵ U. o. 21, 23.

⁹⁶ Mt. 22, 32.

⁹⁷ Mt. 5, 45.

⁹⁸ U. ott.

De ez az atyai-gyermeki viszony és egymás irányában itt gyökerező testvériségünk kiterjed a halottakra is, legyenek akár megdicsőültek, akár szenvedők. A szenteket édes családi közösségbe emelte magához a számkivetés és próba helyéről, hogy lássák, amit hittek, bírják, amit reméltek és színről-szinre szeressék, akit csak tükörben és homályon át szerettek eddig. Tehát fennáll velük a mi testvériségünk is, ami a megdicsőültek irányában boldogító előny számunkra, a szenvedők felé viszont áldott kötelezettség. Az üdvözülteknek mi mondogatjuk a katakombai sírfelirat szövegét: Pete et roga! Könyörödj és járj közbe értem! A szenvedők viszont mifelénk kiáltják át a nagy mélységen: „Könyörüljete rajtunk legalább ti, barátaink!”⁹⁹ A közös Atya kincstára a fiaké is, de közvetlenül nem rendelkezhetnek felette, hanem kérniök kell magát az Atyát, hogy nyissa meg irgalmas Szívét és szentjeinek közbenjárására minket, a mi könyörgésünkre pedig a tisztuló lelkeket segítse mielőbb egy közös, egymástól és Atyánktól többé el nem választható családdá lenni.

b) Összetartozásunk másik alapja a természet szava: mindnyájan Ádám gyermekei vagyunk. „Egyből alkotta az egész emberi nemet”, — írja Szent Pál. Testvériségünk, összetartozásunk második biztosítéka tehát a mi atyánk, ki itt van a földön, akinek leszármazottai, örökösei, utódai, gyermekei vagyunk valamennyien, zsidók csakúgy, mint a pogányok. Innét örököltük természetünket: a test és lélek, értelem és akarat egységét és mindama azonosságokat, melyek minden embernél mint a testvériség kétségtelen jelei megvannak. Az Ádám atyánktól való leszármazás címén vagyunk egyek az örök életre való hivatásban és rendeltetésben. Viszont tőle örököltük az eredet bűnét, melyben a Szűzanyát kivéve ismét mindnyájan egyek vagyunk. Mert őseben és eredetében: Ádámban hibázott egész emberi nemünk, ezért mindenegyes ember eredésén árnyék van: sötétén születünk e világra, megszentelő kegyelem nélkül, ezért megvilágosításra szorulunk: újjászületésre vagyunk utalva vízből és Szentlélekből. De megmaradnak más közös

⁹⁹ Jób 19, 21.

örökségek is: a munka verejtéke és esetleges eredménytelensége, az asszony sok fájdalma gyermekeivel, alárendeltsége a férfinak, a szenvedés: a kereszt nagy közössége és a halálnak még az emberrélevő Istenfiára és a büntetlen Szüzanyára is kiható egyetemessége. Ezekben valamenynyien találkozunk. Mindez Ádámtól való leszármazásunk címén illet meg minket. Ha ősatyánk nem vétkezik, paradicsom, testi halhatatlanság, szenvedésmentesség, istenfiúság, béke és boldogság, világos értelem és jóra hajló akarat marad reánk, mert mindezek megillették volna Isten akaratából az ő utódait is.

Ez a nagy közösség Ádám révén megmarad a halál által elválasztottaknál csakúgy, mint egymással, élőkkel szemben. „Az én bűnöm ellenem van mindenkoron”,¹⁰⁰ nekünk küzdőknek ezek adják a küzdés harctereit, a szenvedőknek ezek miatt a botlások miatt kell szenvedniök és tisztulniok, a megdicsőültek pedig ezeken szerzett érdemek jutalmául mentek az égbe.

Embervoltunk tehát örök testvériségünk gyökere: testvérek vagyunk azért is, mert egy atyánk van itt a földön, akinek javai és terhei valamennyiünk közös öröksége. „Súlyos iga van Ádám fiainak és Eva leányainak nyakan, csak mióta anyjuk méhéből kijöttek.”¹⁰¹ Ezt viselni életünk zsoldja, ebben egymáson segíteni felebaráti szeretetünk napszáma.

c) Összetartozásunk harmadik nagy tényezője az Úr Krisztus Jézus, aki a második Ádám. A természetfeletti rendben Krisztus és az Egyház frigyéből születtünk, mint ahogyan a természetes rendben Ádámtól, Évától származtunk. Jézus, Isten egyszülött Fia tett minket fogadott fiakká és az általa megnyitott és elfoglalt mennyek országában örököstársakká. Ádám az, akiben mindnyájan vétkeztünk, Jézus viszont az, aki által mindnyájan megelevenítettünk.¹⁰² Jézus közösségünk alapja a jóban, mint ahogyan Ádám volt a rosszban. Jézustól van a kegyelem, az istenfiúság,

¹⁰⁰ Zsolt. 50, 5.

¹⁰¹ Jéz. Sir. 40, 1

¹⁰² I Kor. 15, 22

a megváltottság, a pokol tornáca megszűnése, az üdvösség kitérülése, az Egyház üdvösség felé vivő hajója, a szenvedések keresztiének felmagasztalása, a halál enyhülése, bűneink kiengesztelődése. Ő hozott minket újra testvériségünk tudatára, mert ő tanította, hogy összetartozunk és egymáson segíthetünk, legyünk élők vagy halottak. Ő a Király, akinek mindenkinek élnie és akiben mindnyájan élünk. Benne vagyunk továbbá egyek azért is, mert mi egy testet alkotunk és építünk: Krisztus titokzatos testét, ahol ha egy tag szenved, vele együtt szenvednek a többiek is.¹⁰³ Mindnyájan egy testté keresztteltettünk, zsidók csakúgy, mint a pogányok, élők éppúgy, mint a halottak, igazak éppenúgy, mint a bűnösök. Az Egyház nemcsak organizáció, hanem organizmus is: Krisztus titokzatos teste egyéni életfolyamatokkal, külön életnyilvánulásokkal, szervekkel, célokkal bír. Ezek az életnyilvánulások átnyúlnak a túlvilágra és onnét visszaáradnak ide, mert Jézus az élők és holtak elsőszülöttje.¹⁰⁴ Tehát megváltása kiterjedt mindezekre a kárhozottakon és bukott angyalokon kívül, ezért megváltott voltunk, Jézushoz fennálló kapcsolatunk emberi összetartozásunk harmadik nagy indoka és alapja. A kereszttet az Atya tartja, felette repes a Szentlélek, rajta függ Jézus Krisztus, alul pedig rajta van Ádám feje: ez a mi egybetartozásunk foglalata, ez van a keresztelezésunktől a sírkeresztig rajtunk mint Istennel és egymással fennálló nagy közösségünk áldott jele, melynek tartalma előny és teher, áldás és átok, bűn és kegyelem — mint ahogyan a szent kereszt egyensúlyban lévő mérlege mutatja.

Ez tehát összetartozásunk hármasság alapja. Mi a tartalma?

Röviden összefoglalólag: a szeretet. Ezt kívánja tőlünk az Atya, erre tanított a Fiú és ez következik egymás iránti testvéri viszonyunkból. A szeretet átér a túlvilágra is, ahol a hit átmegegy a látásba, a remény a bírásba. A szeretet a legegyetemesebb törvény, mely alól nincs felmentés; senki sem mondhatja: én nem tudok szeretni. Tehát lehet és kell

¹⁰³ I Kor. 12, 26.

¹⁰⁴ Kolossz. 1, 15, 18.

szeretnünk az elköltözetteket is, nemcsak gyászban, könnyben, fájdalomban, de valóságban is. Nemcsak emléküket idézgetve, képeiket becézgetve, kegyeletes sírgondozást teljesítve, — ezek úgy sem érik el az elköltözött személyét — hanem a szeretet drága műveiben, melyek most, hogy a földi válaszfalak leomlottak, sokkal jobban érnek lélektől lélekig, mint míg a test börtönében időztek.

Összetartozásunk és kölcsönös segítségünk egymáson elsősorban az imádságban valósul. „Imádkozzatok egymásért”¹⁰⁵ — hangzik a Szentírás szava küzdők, szenvedők és győzők felé. Suarez szerint a tisztítóhelyen szenvedő lelkek is imádkozhatnak érettünk, tehát nemcsak felvevői, hanem kieszközölői is lehetnek a kegyelemnek.¹⁰⁶ Annál inkább a megdicsőült lelkek, kik Isten udvarában a patmosi látnoktól látott illatos csészékbe gyűjtik könnyörgéseiket, melyek mikor kiöntetnek e világra, megenyhül minden, mint a tavasz közeledésére a föld. E csodálatos, titkos kapcsolat és szövevényes hálózat éppúgy ismer középpontot, mint a távbeszélő, de ennek középpontja Isten, akin keresztül zsong minden túlvilági üzenet, vágy, szeretet, kérés, annál is inkább, mivel a bajban lévők barátaikat is azért kéri, mert Isten keze érintette őket.¹⁰⁷ A hármass felszólítás: keressetek, zörgessetek, mind a három Isten országa polgárainak szól, de éppúgy a biztató hármass ígéret is irányukban: kapni fogtok, találtok, megnyitattik nektek. Itt bizony mindannyiunk számára nagy kegyelem az égbejutás belépőjegyét megkapni, a keskeny útra rátalálni és a szűk kapun át az örök életbe belépni. Nagy kegyelem a szenvedő léleknek is Isten kegyelmének felmentő ítéletét hírül venni, a tisztítótüzhely megnyílt börtönének ajtajában szabadon Istenhez indulni. És az üdvözültek boldogságának része az is bizonynyal, hogy társaságuk Isten jóságából éppen azokkal gyarapodik, akik a küzdés helyéről, a tisztuló szenvedés állapotából az ő kérésükre, közbenjárásukra jutottak az égbe.

¹⁰⁵ Jak. 5, 16.

¹⁰⁶ De poen. disp. 47, sect. 2, n. 10.

¹⁰⁷ Jób 19, 21.

Másik segítésí módunk a szentmise, melyet mint az újszövetség áldozatát ajánlhatunk fel a meghaltakért. Az egyik gyászmise-imádság szépen fejezi ki ezt a gondolatot: „Add meg, Uram, kérünk, hogy szolgálád és szolgálóid lelkének javára szolgáljon az az áldozat, melyet az egész világ bűneinek eltörlésére mutattál be.” E szép csendes-imában, melyet több meghaltért mond az Egyház, az van kifejezve, hogy ez az áldozat, mely valaha az egész világ bűneinek terhét elvette, most megújítva, gyümölcseivel ezeknek az elköltözötteknek váljék javára. Állandóan így imádkozik édesanyánk, az Egyház, jegyeséhez: Jézushoz: „Per huius virtutem sacramenti a peccatis omnibus expiatae . . . ut hoc sacrificio singulari vitam mereatur aeternam . . . his purgata sacrificiis indulgentiam et requiem capiat sempiternam.” A keresztáldozat egyetemes üdvösségtény volt, ennek megújítása: a szentmise is az, mert egyedül Istennek áll módjában orvosságot nyújtani a halál után. De míg a keresztáldozatot mindenkiért mutatta be az Úr Jézus, addig az oltáráldozat bizonyos gyümölcseit egy bizonyos lélekre alkalmazhatja az Egyház. Bár az oltáráldozat is az egész keresztény közösség közkincse marad, egyes gyümölcsei mégis alkalmazhatók egy bizonyos lélek javára, ami biztosan a legnagyobb jótétemény, amit a lelkek világában gyakorolhatunk. Ádám vétke nem újítható meg, de Jézusnak, a második Ádámnak áldozata igen, — tehát a rossz örökség nem gyarapítható, a jóság irgalmassága azonban igen. Így áldottan találkoznak Jézussal és Jézus által egymással élők és holtak. Szent áldozata megújítva elsősorban az övé magáé, azután mennyei Atyjáé, azután a miénk, végül azoké, akikért felajánljuk, akiknek javára bemutatjuk. Ahol eláradott a bűn kárunkra Ádám-ban, ott túláradott a kegyelem javunkra Jézus Krisztusban. Krisztus Urunk áldozatának javaiban, érdemeiben, kincseiben, kegyelmeiben részesedni kimondhatatlan előny és a mennyei Atya előtt nagy megengesztelődés, kibékülés. Krisztus megváltó vérének esője áldott enyhülés a tisztítóhelyi lelkeknek, ezért temetkeztek oltárok alá, akik azt tehették, hogy amint a test közel jut az oltárhoz, — akár csak Ádám feje a kereszt oltárán Jézushoz, úgy a lélek is

megenyhüljön, üdvözüljön, megdicsőüljön Jézus megváltói erejének reá való alkalmazása által, a vele közeli kapcsolatbajutás révén.

Segíthetünk aztán egymáson búcsúkkal. A rabkiváltáshoz pénz kellett a multban, égi vonatkozásban is az kell hozzá, valami kárpótlás, amit honnét is fizetnénk, ha nem az Egyház kincstárából, mely Jézusnak, a Boldogságos Szűzanyának, a szenteknek érdemfeleslegeit őrzi. Az öskeresztény hitvallók libellus pacis-aitól egészen a Preces et pia opera hivatalos búcsúgyűjteményéig mindig gyakorlatban volt ez a csodálatos kapcsolat: a megdicsőültek érdemkincseiből mi küzdők enyhíthetjük szenvedő testvéreink szomorú helyzetét. Az alkalmazás alapja Isten szemében szentek egységébeli összetartozásunk, ennek nevében és alapján tudunk így egymás javaival egymás hasznára sáfárkodni. Tehát 100 napi búcsú elnyerése egy kis fohász elrebegése által annyi büntetéstől való feloldás, amennyinek 100 napi földi vezeklés volt az ára. Ismeretlen marad ugyan előttünk, hogy Isten ezt a 100 napos vezeklést mennyi túlvilági szenvedés letörlesztésének veszi. Teljes egybevágóság semmiesetre sem lesz a kettő között, de a földi önbüntetés is áldásos törlesztése túlvilágra fennmaradó szenvedéseinknek. Hogy azután másokért is végezhetjük ezt a vezeklést, hogy halottainkért is felajánlhatjuk ezt, ez a megváltás reánk sugárzása: mi is szenvedhetünk másokért szeretetből eredményesen, szabadító, áldó hatással. Isten ezt elfogadja mint váltságdíjat s azoknak javára fordítja, akik iránt való szeretetből ezt a szenvedést, vezeklést vállaltuk, elvégeztük és akik lelkének üdvéért felajánlottuk.

A segítés utolsó módja jócselekedetek gyakorlása elhunyt testvéreinkért.

A jócselekedetek érdemekké válnak és így jogot adnak az üdvösségre jutáshoz. De az így szerzett érdemről lemondhatunk és megkérhetjük Istent, hogy ezeket azoknak javára írja, akik érdemeket most már nem szerezhetnek, mert nincsenek az érdemszerzés állapotában: elérte

őket az éjtszaka, melyben senki már nem munkálkodhatik.¹⁰⁸ Végezhetünk tehát keresztutat, zárándoklást, gyakorolhatunk irgalmasságot, alamizsnálkodást és nagy szeretettel lemondhatunk mindezek árán szerzett érdemeinkről mások: a szenvedők javára. Az Úr Jézus sokat beszélt égi kincsekről, melyeket rozsdá meg nem rág, moly meg nem emészt, tolvajok ki nem áshatnak, el nem lophatnak, szólt a talentumok kamatairól, kikért és ránk váró örökségről, földbe ásott, tehát ebben a földi életben megszerezhető kincsről — mindezek nemcsak saját javunkat szolgálhatják, hanem égi forgalom tárgyai is lehetnek: váltságdíjak és adósságtörlesztések mások javára. Miután ez részünkről szeretetből történik és hitből, ezért mi sem fosztjuk meg magunkat, mikor jócselekedeteinkkel szerzett érdemeinkről mások javára lemondunk, mert a szeretet az ég legértékesebb kincse, mely nem hiába áll kapcsolatban a Szentlélekkel, de két irányban is érezteti hatását: a jót cselekvővel és azzal, akire a jócselekedet irányul, tehát érdemet szerez és érdemet ajándékozik, kapcsolatba fűz Istennel és egymással.

Igaza van a keresztény ősi szokásnak: a keresztvetésnek, ebben minden benne van. Független vonala felül az égiet, alul a földalattiakat jelenti, keresztvonala viszont a küzdőket érinti, akik e világ szélében-hosszában lakva küzdenek a másvilágért. De ahogyan egybetartozik a kereszt ágával, úgy vannak a szentek is: egybetartoznak küzdők, szenvedők és győzők, égiek, földiek és földalattiak, és egymáson kölcsönösen segíthetnek. Amint a kereszt ágait Krisztus Jézus tagjai fogják össze, úgy a szentek is benne egyesülnek egymással, általa alkotnak egy testet, ahol congaudium és compassio: együtt örömezés és együtt szenvedés érvényesülnek Szent Pál tanításának szellemében. Ezért a szent kereszt a temetők jele: belekapaszkodnak élők és halottak, küzdők és szenvedők és győzők: *O crux ave spes unica!*

Advent az élet. Nekünk küzdőknek a Krisztussal való találkozás várása, a szenvedőknek a szabadulás várása, az

¹⁰⁸ Jn. 9, 4.

üdvözülteknek pedig az Istenország véglegesülésének vá-
rása. Mind a három helyről hangzik az ének: Jöjj el, édes
Üdvözítőnk!

Kicsoda gazdag Istenben?

Az esztelen gazdagról szóló példabeszédét ezzel zárja az Úr Krisztus: „Így van mindaz, aki magának kincseket gyűjt és nem gazdag Istenben.”¹⁰⁹

Istenben kell tehát gazdagoknak lennünk. Beszért az Úr Jézus égben meg nem fogyatkozó kincsről, kamatoztatandó talentumokról, dénár napi bérről, földbe ástott kincsről, jó drágagyöngyökről. Tehát Isten százszoros jutalma is kincs, mely a legáldottabb gondtalanságot: az örök életet biztosítja sokkal jobban, mint a földi kincs az evilági életet, melynek ősi értéktelenségét az Úr Jézus szavai hitelesítik: „Esztelen, ha ma éjjel számonkérlek téled lelkedet, amiket gyűjtöttél, kié lesznek?”

Tehát kérdezzük csak meg Alexandriai Kelemennel: Mily gazdagok üdvözülnek: Quis dives salvabitur? Milyen gazdagok azok, akik az Űrban vagyonosak? Hol van az evangéliumban magasztalt égben meg nem fogyatkozó kincs?

a) A gazdagság első ismérve adósságok és tartozások hiánya, távolléte. Míg ezek fennállanak, addig vagyonunk nem is miénk, amink van, azt is az idegen jogigény terheli. Az adósságoktól megszabadulni, ezeket letörleszteni, lemorzsolni keserves teher, de ha egyszer sikerül, boldog szabadságérzettel foghatunk hozzá a vagyongyűjtés hangya-szorgalmú munkájához.

Lelki vonatkozásban az adósság a bűn. A lélek értékpiacon a nagy negatívum, mely Istennek számonkérő ítéletében súlyosan rovásunkra esik. Isten elleni bűnadósságunk százezer talentumnyira, emberekkel szemben száz dénárnyira is emelkedhet. Ennek megfelelően fenyeget bennün-

¹⁰⁹ Lk. 12, 21.

ket is az adósok börtöne, mely kétféle: kárhozat, pokol, ahol a letörleszthetetlen adósságok adósai szenvednek és a tisztítóhely, ahol a kínzók közt kell maradnunk, míg az utolsó garast is le nem fizettük, míg az utolsó bocsánatos bűnt is le nem vezekeltük. Addig is, földi életünkben, úgy veheti ki Isten a magáét tőlünk, hogy eladatja feleségünket, fiainkat, egyéb szeretett vagyontárgyainkat, tehát csapásokkal látogat, hogy adósságainknak tudatára jöjjünk és más életútra térjünk.

Ezért vette bele imádságunkba az Üdvözítő Úr Jézus: „És bocsásd meg a mi bűneinket”: debitumainkat, azaz tartozásainkat engedd el. De ennek is van feltétele: „Miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek”: nekünk is irgalmas hitelezőknek kell tehát lennünk a nekünk tartozó embertársaink irányában.

A másik negatívum, mely lelkünk teherlapjára kerülhet mint Isten vagyonának elmaradt haszna: a talentumok kamatainak hiánya. Az örök tulajdonos szétosztotta szolgálai között vagyonát és eltávozott a messze tartományba. Utolsó szava volt: „Sáfárcodjatok, míg megjövök.”¹¹⁰ A talentumokat nem egyenlő mértékben osztotta szét, igaz, de mégsem volt igazságtalan, mert legalább egyet mindenkinek adott és a kamatokat csupán az adott kincsek arányában várja. Ezek az Isten tulajdonában és a mi haszonélvezetünkben lévő talentumok: az élet, a tehetségek, az idő, az életkor, a környezet, az erő, a szépség, a temperamentum, az érzékek, a test, a lélek, a képzelet, az emlékezet, az értelem, az akarat, a lelkiismeret, egyszóval mindaz, amivel a bölcsőből az életnek nekiindulunk. Életünk sáfárcodás e javakkal. Tehát az elszámolás szorongó várásával és felelősségével végzett ügyes használata, szerepeltetése, e talentumoknak és ezek értékének illő kamatokkal való fokozása, gyarapítása, ez a mi életfeladatunk. De e kamatok is a tőketulajdonost illetik: *accessorium sequitur principale* — és ha nem tudjuk felmutatni ezeket, hűtlen sáfárok, haszontalan szolgák vagyunk, akikkel haszontalanságuknak megfelelően fog bánni a kemény ember.

¹¹⁰ Lk. 19, 10.

Mindeme bűnadósságok, legyenek akár tényleges tartozások, akár az Istengazda elmaradt hasznai, egyszer már törlesztésbe kerültek: isteni Megváltónk lefizette a mennyei Atyának minden adósságunkat és adóslevelünket Szent Pál szerint a keresztre tűzte.¹¹¹ Szent verejtéke, könnyei ezüstjén és szentséges vére aranyán letörlesztette minden terhünket és kiváltott bennünket a ránk váró rabszolgasorsból. Sőt ezeken felül érdemeinek túlárado gazdagságával örök és kifogyhatatlan kincstárt létesít, amit anyánkra: az Anyaszentegyházra bízott, hogy ebből a megszorultaknak irgalmas jósággal segítsen. A nagy kincstár kulcsát is nálunk hagyta — ennyi könnyőreletes jóság után valóban nagy gonoszság mégis adóssággal terhelten jutni a mennyei Atya színe elé.

Minden adós határidő meghosszabbítást kér: „Légy türelemmel hozzám és én mindent megfizetek neked.”¹¹² Ez a határidő az élet: míg világosságunk vagyon, míg ránk nem homályosodik az élethalmok, mely a leszámolás és bérkiosztás ideje. Tehát amíg élünk, addig mindent rendbe hozhatunk Isten kegyes türelméből. Bár itt is áll az igazság: az idő egydimenziós valami: tempus irreparabile: csak új kötelességeink kiszorítása árán tudjuk pótolni azt, amit előbb kellett volna tennünk a múltban. De Isten jósága „bőségesen ad és nem hányja fel”¹¹³ és a délután három órakor munkába állónak is annyi bért fizet ki, mint akik reggel hat óra óta: kora gyermekségüktől kezdve voltak munkásai.

b) Az adósságok hiánya, távolléte még nem vagyon, még nem gazdagság. A vagyon tényleg meglévő, rendelkezésre álló értéktömeg, mely életünk anyagi bázisa és minden jövőendő várható bizonytalanság elleni védelme, támasza. Lelki vonatkozásban tehát oly kincsek alkotják a mi vagyónkat, melyek felülemelkednek a mulandóságon és lelkünket az örök hazába is elkísérik. Erre mondja Szent Pál: „A gazdagok reményüket ne a bizonytalan gazdagságban, ha-

¹¹¹ Kol. 2, 14.

¹¹² Mt. 18, 26.

¹¹³ Jk. 1, 5.

nem az élő Istenben keressék.”¹¹⁴ Az Úr Krisztus viszont a mulandóságon felülemelkedő, a túlvilági életre is átmenthető, meg nem fogyatkozó bebiztosított kincsek gyűjtését ajánlja, melyeket a földi veszendő kincsektől éppen az különböztet meg, hogy rozsdá nem rágja, moly nem emésztí, tolvajok ki nem ássák, el nem lopják. Ez „az égben meg nem fogyatkozó kincs”¹¹⁵ mármost miből áll, hogyan gyűjthető, hová tárolható, mikor vehetjük hasznát, hogyan őrizzük és kikre bízunk?

Ezek a kincsek a jócselekedetek, erények, érdemek, türelemmel elviselt keresztek, szenvedések, áldozatok: „Mert te a nyomorúságot és fájdalmat nézed.”¹¹⁶ Szerzési módjuk éppen ellenére jár a földi kincseknek: a szeretet pazarló, tékozló költsékezése révén gyűlnek ezek egyre többre és nagyobbra. Az irgalmasság testi és lelki cselekedetei, a szeretet örökké áldott tevékeny és találékony leleményessége, az áldozatosság Isten és felebarátaink irányában és általában minden jóságtény fel van jegyezve az élet könyvében. Ez a mi tőkénk, vagyonunk megmarad a nagy összeomlás: a halál devalvációja után is, mert Istennel állanak vonatkozásban, aki leginkább áll fölötté minden mulandóságnak, ezért ezeket sem éri el a halál rozsdája, az enyészet tolvaja. Ezek a lélek örök házának berendezése, ezt a házat nekünk Jézus készítette az égi sok lakás között, amikor mennybe ment. Ezek lesznek menyegzős ruháink, melyekben asztalhoz ülhetünk Isten országában, ha itt a földön útszéli vakok, bénák, sánták, koldusok voltunk is. Bánatkönnyeink drágagyöngyökként fogják ékesíteni ezt a ruhát, mint Szent Alajos szentmiséjének csendes imádsága bájosan mondja. Ott az itteni utolsók elsői lesznek, a sírók vigasztalásban, a szomjazók és éhezők megelégtülésben, a szenvedők jutalmazásban, az irgalmasok irgalmasságban részesülnek.

Erre a második vagyonrészre is kiterjed Jézus Urunk megváltásának áldott hatása és eredménye, persze nem lutheri értelemben, mintha az ő végtelen érdemei valami

¹¹⁴ I Tim. 6, 17.

¹¹⁵ Lk. 12, 33.

¹¹⁶ Zsolt. 10, 14.

isteni irgalmas beszámítás folytán a mi érdemeink is lennének. De üdvösségünk lehetőségét ő szerezte meg, ő nyitotta meg az égi kincstár zárát, az élet könyvének hétpécsetes fedelét, a pokol tornáca börtönét. „Mert tebenned hitt és remélt, ne a kárhozat büntetését szenvedje, hanem örök örömeiket élvezzen” — imádkozza az Egyház meghalt gyermekeiért. Hogy jócselekedeteink értéke maradandó, a túlvilágra is kiható és ott örök javunkra hatást gyakorló, — ez a megváltó Jézusnak köszönhető, aki üdvösségünk lehetőségét megszerezte és a pokol tornácát megszüntette. Ő mondotta, hogy minden munkása megkapja egy dénár kialkudott bérét, sőt jó, megrázott, púpozott mértékkel fog visszamérni a termés idején hűséges munkásainak és szolgáinak.¹¹⁷

c) Vagyonrész azután a másokkal szemben fennálló követelés is. Akinek adószai vannak, az kamatostul kapja vissza pénzét és azok állandó függésben élnek tőle. Követeléseit érvényesítve tekintélyes vagyont szerezhet már meglévő javai mellé.

Lelki vonatkozásban adószunk lehet mind a jó Isten, mind a felebarát. Aki szegényekkel jót cselekszik, aki nyomorultak iránt irgalmas szívvel és alamizsnás kézzel van, annak a jó Isten lesz az adósa. Jézus mondja: „Mikor lakomát adsz, hídd meg a szegényeket, bénákat, sántákat, vakokat és boldog leszesz, mivel nem fizethetik vissza neked, mert meg fog fizettetni az neked az igazak feltámasztásában.”¹¹⁸ Tehát a szegény helyett Isten fog mindent kamatostul visszafizetni, mégpedig ugyancsak az Úr Jézus szavai szerint egy pohár irgalomból nyújtott vízéért is százszorosán és örök élettel. Mert az ítéletről mondott beszédében is azonosítja magát az Úr Krisztus a szegényekkel, kitaszítottakkal: én éheztem, szomjaztam, ruhátlankodtam, hajléktalankodtam bennük, tehát a velük gyakorolt irgalmasság az álruhás Jézus iránt nyilvánult meg, aki mindenért meg fog fizetni bőségesen. Ez a legolcsóbb és legáldásosabb lelki gazdagodás és vagyongyűjtés: Isten lesz

¹¹⁷ Lk. 6, 38.

¹¹⁸ Lk. 14, 13. sk.

adósunk, és kinek van biztosabb helyen a vagyona, mint annak, akinek a leggazdagabb és legjobb úr az adósa?

Felebarátaink is a velük művelt jócselekedeteinket értünk mondott imádságukkal fizethetik vissza és ezáltal gyarapíthatják a mi lelki vagyonunkat. Jobb volt, mikor a koldusok péntekenként a haldokló Úr Jézus nevében miatyánkólva kértek alamizsnát, mint a mai munkanélküliek, akik vádló rongyosságukban minden vallási vonatkozástól menten ellenséges tekintettel álldogálnak a kilincstelen, gombos zárt ajtók előtt és nem Istenre hivatkoznak, csak saját hibájukon kívüli elesettségükre. A szegényeknek értünk mondott imádságai nagy érték Istennél a mi javunkra. Ez az igazi hála: akinek sajátjából nem telik viszonzásra, az Isten jóságának kimeríthetetlen gazdagságából fedezi velünk szemben fennálló tartozását.

d) A vagyongyűjtéssel egyúton kell haladnia a takarékoságnak, mert különben észrevétlenül elszívárogozik mindaz, amit nagy gonddal szereztünk. Lelki javaink tékozlása, ha jócselekedeteinket emberi látszatok kedvéért tesszük, ha dobra verjük, ha nyilvánosságot keresve műveljük. „Elvettétek jutalmatokat”,¹¹⁹ — tehát már itt a földön eltékozlátok azt, ami mint igaz kincs megmaradt volna számotokra az örök életre. A földön tehát még égi időtlen kincsek és vagyontárgyak, érdemek és erények is elszóródhatnak. Ellenben a titokban művelt jóság és irgalmasság, mely itt jutalmazatlan maradt — biztosan megmarad mint vagyon annál, aki a rejtekben is lát és megfizet. Világos az Úr Jézus szava: „Vigyázzatok, hogy igazságokat ne cselekedjétek az emberek előtt, hogy láttassatok azoktól, mert különben jutalmatok nem lesz Atyátoknál, aki a mennyekben van.”¹²⁰ Tehát ha böjtölünk, ne legyünk szomorúak, ha alamizsnálkodunk, ne kürtöltessünk magunk előtt, ha imádkozunk, ne utcák sarkán állva, farizeusok módján tegyük azt. Így többértékű jutalom lesz a szerényen, titokban Isten jó szívének perselyébe dobott egy garas, mint a sokaktól látott és megdicsért, megírgyelt egy arany.

¹¹⁹ Mt. 6, 2.

¹²⁰ U. ott 1

e) Végül folytonos gazdagodás Istenben a megszentelő kegyelem gyarapodása. Ez minden élők szentségének hatása, sőt a bűnbocsánat szentségéé is, ha nem halálos bűn állapotában járulunk hozzá. A megszentelő kegyelem istenközösség, lelkünkben élő egészség, mely érdemszerző cselekedeteink előfeltétele. Ennek birtokában lesz lelkünk természetfeletti vonatkozásban is élő, cselekvőképes, Istennek kedves, Isten fogadott fiai leszünk, a természetfeletti erényeknek, a Szentlélek ajándékainak és gyümölcsseinek, a nyolc boldogságnak birtokosai. Mindezek a lelki kincsek égi vagyónrészek, melyeket egy pillanat alatt elvesz a halálos bűn és ezzel együtt megfoszt minden eddig szerzett érdemüinktől is. A szentségek viszont ezt mind visszaszerzik, mélyítik, gyarapítják, Istenbe jól lehorgonyozzák, biztosítják. Ez a lelki vagyon is fokozható, mint az érte kijáró mennyei boldogság is és állandó öregbedése a megszentelő kegyelemnek lelki javainkat legjobban növeli, égi gazdagságunkat Istenben folytonosan üdvösen gyarapítja.

Igy lesz gazdagságunk és üdvösségünk Istenben.

De mindez földi életünkre is áldóan hat ki, mert az Úr Jézus mondja: „Ahol a te kincsed van, ott van a szíved is.”¹²¹ Tehát biztos helyen van a mi kincsünk és vele együtt szívünk is: érdeklődésünk, törekvéseink, gondjaink nem e világnak szólnak, ezért egész életünk menete is nyugodtabb, békésebb, mint akinek szíve földi kincsekhez van ragadva. Akik a földi vagyont szeretik, azoknak állandóan féltetniök kell ezt a kincset, minden hír mint nádszálat hajlítja ide-oda a lelküket, izgalmak, szomorúságok közt élnek ennek a földnek, az Úr szavát teljesítve be önmagukon: „Nehéz a gazdagnak bemenni a mennyek országába.”¹²²

Mi tartozunk azok közé, akiknek nincs egyébük, mint égi tőkéjük, mennyországra szóló belépőjegyük és menyegzős ruhájuk és ezért boldogok, mert „asztalhoz ülhetnek Isten országában”.¹²³

¹²¹ Mt. 6, 21.

¹²² Mt. 19, 23.

¹²³ Lk. 14, 15.

Utolsó kívánságunk

Temetéskor, gyászmisék végén, esti harangszó után minden halottért mondott imádságunk ezzel zárul: „Adj, Uram, örök nyugodalmat neki és az örök világosság fényeskedjék neki, nyugodjék békében.” Ez van a sírkövekre vésve, a sírkeresztekre írva, ez a gyászjelentések örök, állandó refrénje.

Mi ennek az utolsó jókívánságnak tartalma? Miért ezt sóhajtuk halottaink után, kik életükben annyi más jókívánságot kaptak vidám névnapokon, születésnapokon, csengő pohár, csillogó bor mellett az élet ünnepélyein jó barátaiktól, akik szerették őket. Akkor senki sem beszélt hozzájuk nyugalomról, világosságról, békéről; e nyugtalan, sötét és békétlen élet más javakat igényelt: hosszú életet, jó egészséget, sok szerencsét, boldog újévet, szerencsés utat, boldog viszontlátást, sok sikert, eredményt, örömet, boldogságot, néha itt-ott istenáldást. De ahol a korlátos élet a végtelennel találkozik, a nagy elválás, a legfájdalmasabb búcsú utolsó pillanatában ez a kívánság buggyan fel ajkainkról: Adj neki, Uram, örök nyugodalmat, örök világosságot, örök békességet!

Ez a jókívánság az életimádság záró doxológiája. Más imádságainkat is az örök Szentháromságra vonatkozó doxológia zárja: így a keresztség, a Dicsőség az Atyának, Fiúnak, Szentléleknek vagy a papi zsolozsma himnuszainak színes, leleményes utolsó versei. A keleti pompás liturgiák még többet ismernek és használnak, a bizánci liturgia doxológiája pl. amit a protestánsok a Miatyánk végéhez mondanak: mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség. Mindezek a Szentháromságra vonatkozó költői utalások és egyúttal hitvallások a mi háromszemélyű egy Istenünkről, akihez imádságainkat intéztük. Így a misekönyv imádságai — bármelyik szentről legyen is szó bennük különben — mindig az Atyával és Szentlélekkel együtt uralkodó Jézus nevében kérnek.

Lehet tehát az életimádság végét záró hármas fohászban is Szentháromságra vonatkozó doxológiát látnunk.

Erre nem csupán az imádság hármasság tagozódása biztat, de az egyes részeknek a három szentháromsági Személlyel fennálló tartalmi vonatkozása is felbátorít. E szerint az örök nyugalmat az Atyától kérjük, az örök világosságot a Fiútól várjuk, az örök békét pedig a Szentlélek Istentől reméljük.

a) Az örök nyugalmat tehát a mennyei Atyától várjuk. Az Atya Istennek neve Dániel próféta könyvében: a napok öregje: *Antiquus dierum*.¹²⁴ Szentháromságos ábrázolása is erőteljes aggastyánt mutat. Benne — az örök ténylegességben — célhoz ér minden időbe szorított nyugtalan vágatás és folytonos változás a képességből a ténylegességbe. Mint ahogyan a folyó beleárad a végtelen tengerbe és ott felszívja az állandó kiszélesült jelen, éppúgy a lélek is örök nyugalomra talál az Atyánál. Itt véget ér vándorállapotunk és nála célállapotba jutottunk. „Már mostantól fogva nyugodjanak meg munkáiktól, mert cselekedeteik követik őket” — írja a Titkos Jelenések látója: Szent János.¹²⁵

Itt mondja a mennyei Atya az igazaknak: „Ti minden nap velem vagytok és mindenem tiétek” — a megtérőknek viszont: „Hozzátok elő a legszebb ruhát, mert aki elveszett, megtaláltatott.”¹²⁶ Itt kiosztja a napibért a gazdaember, aki a földi élet hajnalán munkásokul fogadott bennünket szőlőjébe. Itt a kamattal elszámoló talentumos szolgák jutalmul bemennek Uruk örömébe. Itt megtalálja hosszú keresés után kincsét a sokat ásó ember, drágagyöngyét a jó kereskedő, vőlegényét a régóta virrasztó mécseses okos szűz. Itt asztalhoz ülnek az utak széléről behívottak, kik eddig mint vakok, sánták, bénák vonszolták életük terhét és gondjaik bugyrát. Tehát nyugalmat, végső kielégülést talál mindenki, mert ahhoz ért el, aki maga az örök megállapodás, lételjesség: az Atyaisten.

Annál több joggal tulajdoníthatjuk halottainknak mondott első kívánságunkat az Atyának, mert az egész öszövettségben ő a szombat szerzője. Tehát az ünnepélyes, Istenre való tekintettel átélt nyugalom elrendelője és megtartója.

¹²⁴ Dán. 7, 9, 13, 22.

¹²⁵ Titk. Jel. 14, 13.

¹²⁶ Lk. 15, 22.

Amint a hatnapi teremtés munkáját az Atya megpihenése követi, úgy életünk művét is lezárja örök nyugalomunk öbenne. Ennek előize, a mennyországi béke és nyugalom előképe az ószövetségi szombat és az újszövetségi vasárnap. Mennyi áldott, ünnepélyes és mégis pihentető hangulat van a vasárnapi szentmisében, a jobb ruhában, a harangszó csengésében, az orgonasípok szavában, a csendes délutáni pihenésben, az esti üldögélésben! Másként süt a nap, más az étel íze, más színe van az erdőknek, rétnek, más tekintete a gyermeknek. Ez a pihenés Istenbe mélyült, jóleső, áldott. Amint az Úr Jézus szombaton művelte csodáit, gyógyításait, úgy a vasárnapunk is jócselekedetek áldott napja, és ebben a mozzanatban is emlékeztet Isten irántunk való legnagyobb jótettére: mennyországi üdvösségünkre. E gyenge kis visszfény, ez a földi kis örömtócsában tükröződő végtelen kék ég kis ízelítő abból, amit a mennyei Atya azoknak készített az ő országában, akik őt szeretik. Az Atyánál van igazi nyugalomunk, mert nála nincs változás, sem árnyéka a változandóságnak, ő Atyja, tehát ura a mozgó égitesteknek is.¹²⁷ Tehát nem a sir süket, tompult nyugalomát értjük itt, — mely szomorúan modern korunkban csontjaink számára harminc évnél úgysem tart tovább — hanem örökhívatasú lelkünknek: Isten lehelletének visszaáradását abba, akitől vétetett és belecsendülését a végtelenbe. Ott a folytonos változást állandóság, a nyugtalanságot a célhozjutás nyugalma váltja fel, ezért lemaradt minden földi batyú: félelem, bizonytalanságérzet, ingatlanság, — sem gyász, sem lárma, sem fájdalom nem lesz, mert mindezek a földi lét szakadékos határán már elmaradtak tőlünk. Amint földi életünk vándorútján mindig a pihenés és megnyugvás ízét ébreszti bennünk az atyai ház emléke, úgy földi száműzetésünk is nyugtát leli végre a mennyei Atyánál az ő országában. Az ide hivatalosakat Jézus így említi: Atyám áldottai, — tehát a mennyei Atya fenséges jutalmának, nyugalomának várományosai és boldog élvezői. A túlvilágnak nincs órája, mert ott nincs változás, következésképpen idő sincs: mennyei Atyánk időfeletti élete lesz osztályrészünk és ebben valósul örök nyugalomunk is.

¹²⁷ Jk. 1, 17.

Mikor tehát halottainknak ezt kívánjuk: Adj, Uram, örök nyugalmat neki, — jókívánságunk értelme ez: engedd, mennyei Atyánk, megboldogult hivedet országodba jutni, időtlen nyugalomában részesülni, szent arcodat láthatni. Csak benned lehet örök megpihenésünk, örök nyugalomunk, aki felhők, viharok, szélvészek magasán felül örök, nyugodt, csillagos országodba vársz bennünket. A te szent Fiad is így tanította: „Menj be a te Uradnak örömébe.”¹²⁸ Ez pedig a te atyai szereteted, jutalmad, mely nem más, mint a te boldogságodnak reánk sugárzása és ebben való részesedésünk.

b) És az örök világosság fényeskedjék neki — ezt kérjük halott szeretteinknek a Fiúistentől.

A mi Urunk Jézus sokszor mondta, hogy ő a világ világossága, aki utána jő, nem botorkál sötétségben.¹²⁹ Simeontól kezdve a húsvétvasárnapi reggeli fényig, melytől elájultak a sirt őrző katonák és tovább addig a ragyogásig, melytől Saul megvakult — sok csodában, példabeszédben, tapasztalásban láttuk, hogy Jézus Urunk valóban világosság, tanítása Isten lámpása e földön. De így van-e ez a túlvilágon is? Ragyog-e ez a világosság azoknak is, akiket már elnyelt a sírok, kripták sötétje? Akik azért nem dolgozhatnak, érdemeiket is azért nem gyűjthetnek, mert belejutottak abba a Jézustól is említett éjszakába, melyben többé már senki sem dolgozhat, sáfárkodhat.¹³⁰ Nemde e földi életet nevezte ő is világosságnak, mikor így tanított: „Míg világosságtok vagyon, higgyetek e fényben, hogy a világosság fiaii lehessetek.”¹³¹

A Titkos Jelenésekben égi magasságokba tekintő, saszemű Szent János azt mondja a túlvilágról, hogy nincs szüksége sem napra, sem holdra, mert szövéténeke az Istennek Báránya.¹³² Ő az, akit a húsvéti praeconium alkonyatot nem ismerő fényhozónak magasztal: ille Lucifer qui nescit occasum. Tehát Jézus a túlvilág világossága is, hiszen

¹²⁸ Mt. 25, 21.

¹²⁹ Jn. 8, 12.

¹³⁰ Jn. 9, 4.

¹³¹ Jn. 12, 36.

¹³² Titk. Jel. 21, 23.

mikor leszállt hozzánk, mikor megkeresztelkedett, mikor színében elváltozott, mikor főpapi imádságát mondta, mikor égbe szállt, mindannyiszor megnyílt felette az ég és fényözön pólyázta be fenséges alakját. A legfelségesebb Oltáriszentséget jelző örökmécs halvány kis szimboluma ennek az örök világosságnak, aki maga a Szentháromság második személye: az Ige, a Fiú, a Jézus Krisztus. Az ószövetségi ember számára a túlvilág csak Ábrahám kebele, azaz társasága volt a pokol tornácában. Az újszövetség hajnalán azonban a haldokló Úr Jézus már paradicsomot említ a jobb latornak saját jelenlétével kapcsolatban. És amint a teremtés kezdetén a földi paradicsomban előbb volt világosság és élet, mielőtt a nap megjelent, úgy a túlvilági paradicsomban is, akik Krisztussal vannak — azok abban a világosságban élnek, mely már nem égitestből, hanem az Isten Bárányából árad mint a túlvilág szövétnekéből, kinél nincsen virradat és alkonyat, napkelte és napnyugta.

A Jézus szent nevére szóló litánia az Úr Jézust mindjárt a kezdetén így szólítja meg: Jézus az Atyának fénye, Jézus az örök világosság fényessége. Az első a görög szentatyák szemléletes hasonlatát idézi: az Atya a láng, a Fiú a fény, a Szentlélek a meleg. A második megszólítás viszont világosan fejezi ki tételünket: az örök világosság kívánsága Jézus Krisztus közelségét, az üdvösségnek a megváltó Fiúisten általi valósulását kívánja és szánja a megboldogultaknak. Az égből jövő fény földre teríti Sault a damaszkuszi úton és a fényből jövő hang nyíltan meg is nevezi magát: „Én vagyok Krisztus, akit te üldözesz.”¹³³ A táborhegyi színeváltozáskor viszont, mikor a megdicsőült test ragyogását mutatta be — arca tündöklött, mint a nap. Ő tehát az örök világosság személyes fényessége, a végtelenül világos Ige, akire valóban áll a Szentírás Szava: „Az Isten világosság és őbenne nincs semmi sötétség.”¹³⁴ Mint a túlvilág személyes szövétneke, ő fényeskedik az üdvözülteknek, a megboldogultaknak. Ez a fényeskedés viszont az örök élet élvezése, Isten látása, mert a külső sötétség a

¹³³ Ap. Csel. 9, 5.

¹³⁴ I. Jn. 1, 5.

kárhozat jelzése, melytől annyit óvott az Úr Jézus, mint e világ világossága. A mennyei örök, személyes Világosság fényeskedése annyit jelent, hogy ott örök nappalban élünk, a halál és testvére: az alvás, továbbá a lélek nagy, sötétlő éjtszakája: a bűn, mind hiányoznak itten, tehát örök, állandó, öntudatlan pihenésre nem szoruló életet jelent léleknek és testnek egyaránt. Az isteni Megváltó már Izaiás prófétától a „jövendő élet Atyja”¹³⁵ címet és ismertetőjegyet kapta — valóban odaát is ő lesz a mi életünk, akinek ragyogásában megvalósul Szent Péter táborhegyi felkiáltása és vágya: Jó nekünk itt lennünk, építsünk hajlékot az állandó ittmaradásra, a végleges letelepedésre. Minden vándorállapot végére érve legyen e fényben, e magasságban, e Jézus-közelségben örök pihenésünk együtt a prófétákkal, szentekkel, üdvözült választottakkal.

A mennyei Atya Szent Jakab apostol levelében „a világosság Atyja”¹³⁶ nevet viseli. Krisztus Jézus Urunk az örök Ige, a Fiú tehát az örök világosság, aki a nélkül, hogy fényéből veszítene, megvilágít minden e világra jövő embert,¹³⁷ de még inkább a másvilágba — a jobb világosságba — érő lelket is. Igaza van Danténak: A pokol sötétség, a tisztítóhely már derengés, a mennyország pedig fényáradat, fény- és világosságögzön. E fénynek forrása pedig, mint Szent János látta: az Isten Báránya.

c) Nyugodjék békében! Ez az utolsó sóhajunk szereteteink sírjánál és ezt a Szentlélektől kérjük.

Őskeresztény sírokat elfedő márványlapokra írták gyakran: Vivas in Spiritu Sancto! Vivas in pace! A Szentlélek Isten megjelenési formáinak egyike a galamb volt, éppen a Szentháromság teofániájakor: Krisztus keresztfelvonulása alkalmából, a galamb pedig Noé bárkája óta a béke madara, szimboluma. Szent Pál nyíltan kijelenti, hogy „az Isten országa . . . igazság, béke és öröm a Szentlélekben”.¹³⁸ Akik tehát Isten országának véglegesen tagjaivá lettek, — a megboldogultak — azok számára a boldogság forrása

¹³⁵ Iz. 9, 6.

¹³⁶ Jk. 1, 17.

¹³⁷ Jn. 1, 9.

¹³⁸ Róm. 14, 17.

ugyanaz, akiben az örök Szentháromság boldogsága is valósul: a Szentlélek Isten.

Aquinói Szent Tamás szerint a béke itt a földön nem erény, több annál: az erények gyümölcse, főleg a szeretet: ahol a szeretet, ott a béke — mondja helyesen a házi-áldás. Éppúgy a túlvilágon a béke nemcsak zavaró, lármás, nyugtalanító tünetek távolléte, hanem keleti szójárás szerint minden öröm és javak foglalata. Éppígy a jó Isten minden erények mélysége, de minden boldogságnak forrása is. Ez a szentháromsági boldogság az Atya és Fiú személyes szeretetében: a Szentlélekben valósul, aki egyik keleti liturgia szerint az Atyától származik és a Fiúban nyugszik, aki az Atya és Fiú személyes Ajándéka, Csókja, egymást-kereső ihlető lehellete. Reá is áll tehát: ahol szeretet, ott béke: mivel pedig ő az Atya és Fiú személyes szeretete, érthető, hogy benne valósul nemcsak a Szentháromságnak, hanem az összes üdvözült lelkeknek békéje, boldogsága. A túlvilág ugyanis voltaképpen a Szentlélek testamentuma: véglegesült állapota mindannak a sok kegyelemnek, melyeket a Szentlélek öntött lelkünkbe, mint a megváltás gyümölcseit itt a földön. Ő a megszentelő és így általa lehetünk szentek, azaz üdvözültek.

A mennyek országát sokszor illeti a liturgia „égi Jeruzsálem” névvel: Coelestis urbs Jerusalem. Jeruzsálem — Air schalom — annyi, mint a béke városa. Üdvözülni tehát annyit jelent, mint ennek az égi városnak lakójává lenni, annyi, mint az örök béke élvezőjének, birtokosának lenni. Pedig Jeruzsálem falai mérhetetlen sok harcot láttak attól az időtől kezdve, hogy Dávid elvívta a jebuzeusoktól, egészen a jó keresztesvitézek ostromlásáig! Volt pogány, zsidó, asszír, babilóniai, perzsa, macedón, görög, szeleucida, római, mohamedán-arab, frank stb. birtok. Áll tehát rá a Prédikátor könyvének nagy antitézise: „Van ideje a háborúnak és van ideje a békének.”¹³⁹ Éppúgy a mi lelkünk — míg Istentől távol zarándokoskodunk¹⁴⁰ — háborúk színtere: szenvedések és szenvedélyek, bajok és félelmek, küzdelmek és nyug-

¹³⁹ Préd. 3, 8.

¹⁴⁰ II Kor. 5, 6.

talanságok, kísértések, bűnök, lelkiismeretmardosások, vágyak és csalódások, gondok és aggodalmak ostromolják szüntelenül. Ez a harc ideje. De aki szabályszerűen küzd,¹⁴¹ koronát kap, mondja Szent Pál, megjön a béke áldott ideje is és az örökkévalóság égi Jeruzsáleme. „És békességben vagyon a helye és lakása”,¹⁴² ígéri a hosszú harc után a jutalmat Isten.

A földi Jeruzsálem megérte a kiválasztottságot és az elvettetést. Ennek okát Szent István első vértanú így jelölte meg: „Ti mindig ellenállatok a Szentléleknek, mint atyáitok, úgy ti is.”¹⁴³ Akik viszont a Lelket ki nem oltják,¹⁴⁴ meg nem szomorítják,¹⁴⁵ azokban minden földi baj és viszály ellenére is béke uralkodik, mint ahogy Szent Péter írja: „Ha szidalmaznak is titeket a Krisztus nevéért, boldogok lesztek, mert Istennek a Lelke nyugszik rajtatok.”¹⁴⁶ Szent Pál viszont a Szentlélek gyümölcsei között említi a békét,¹⁴⁷ melynek nyomán nem fogy ki az Egyház imádságos nyelve a kedves dicséretes címeiből, melyekben munkánk nyugodalmának, hőségünk árnyának, sirásunk vigaszának magasztalja a Szentlelket.

Ha már itt e viszontagságos földi életben a Szentlélek boldog bírásában valósul a mi békességünk, mennyivel inkább így lesz ez a túlvilágon, ahol a lélek birodalmában a test is átlelkesül, ahol a kegyelem szövetségéből a dicsőség testamentuma lesz, ahol Isten boldogságából részese-dünk a Szentlélek által. Istent itt látni fogjuk, úgy amint van, nem tükörben, visszfényben, homályban, éppígy a Szentlélek sem szimbólumokban, szentségi jelekben fog velünk érintkezni, hanem betölti lelkünket és ez lesz az örök béke élvezése. „Ő a fogadott fiak lelke, akinek birtokában így szólíthatjuk meg Istent: Abba! Atyánk! Mert maga a Szentlélek tesz bizonyosságot a mi lelkünknek, hogy

¹⁴¹ II Tim. 2, 5.

¹⁴² Zsolt. 75, 2.

¹⁴³ Ap. Csel. 7, 51.

¹⁴⁴ I Thessz. 5, 19.

¹⁴⁵ Efez. 4, 30.

¹⁴⁶ I Pét. 4, 14.

¹⁴⁷ Gal. 5, 22.

Isten fiai vagyunk. Ha pedig fiai, örökösei is az Istennek, Krisztusnak pedig örököstársai.”¹⁴⁸ Tehát a Szentlélekben és a Szentlélek által valósul istenfiúságunk és ezzel békeségünk is az Úr Jézus ígérete szerint: „Boldogok a békeségesek, mert Isten fiainak hivatnak.”¹⁴⁹ Az atyai ház nyugalma, fényessége és békessége köszönt ránk az örök Szentháromság három személyének közelségében, látásában és élvezésében.

Az Egyház imádságoskönyve: a misekönyv ismételtten vonatkozásba hozza a három kívánságot — ha burkoltan is — a három isteni személlyel. A halottakért mondott egyik imádságában az enyhülés székét, a fénynek ragyogását és a nyugalom békéjét kívánja az elhunytaknak: *refrigerii sedem, luminis claritatem et quietis beatitudinem*. A *memento mortuorum*ban pedig szövege még találóbb: az örök életet mint az enyhülésnek, a világosságnak és békének helyét jelöli meg. *Locus refrigerii lucis et pacis*: ez a mi várandóságunk: az édes mennyei Atya örök vasárnapi nyugalma, enyhülése, a minket megváltó Fiúistennek örök világossága és a Szentléleknek lelkünket elárasztó békesége. Nagyobbat, boldogítóbbat, üdvösebbet nem kívánhatunk elhunyt szeretteinknek.

Magunk is ezt várjuk életünk ádventjén keresztül.

IHS.

¹⁴⁸ Róm. 8, 14 skk.

¹⁴⁹ Mt. 5, 9.

Tartalom

Előszó	— — — — —	5
Advent	— — — — —	7
Rorate coeli!	— — — — —	11
Az Istentől küldött ember	— — — — —	16
Hajnali szép Csillag	— — — — —	25
Szeplőtelen Fogantatás	— — — — —	28
Vándorállapotunk	— — — — —	33
Kisdedvárás	— — — — —	37
Karácsony I. II. III.	— — — — —	43, 47, 51
Háromkirályok	— — — — —	56
Az Egyház kincsei	— — — — —	60
Szentcsalád	— — — — —	67
Gyertyaszentelő Boldogasszony I. II.	— — — — —	75, 80
Farsang. Van-e örömünk Jézusnál?	— — — — —	85
Nagybőjt. Confiteor	— — — — —	96
„Ime az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit!”	— — — — —	100
A szent kereszt szószéke	— — — — —	105
A szent kereszt oltára	— — — — —	118
A szent kereszt trónusa	— — — — —	122
A szenvedés keresztje	— — — — —	133
Az élet értékei és a szenvedések	— — — — —	147
A szent kereszt titka	— — — — —	154
Krisztus szenvedett miattunk, helyettünk, érettünk	— — — — —	158
Húsvét I. II.	— — — — —	163, 167
Május	— — — — —	173
A loretoi litánia képei	— — — — —	180
Szentháromság vasárnapja	— — — — —	194
Úrnapja. Mi nekünk az Oltáriszentség?	— — — — —	199
Az élet fája, kenyerre, könyve, vize, koronája	— — — — —	206
Jézus szentséges Szíve	— — — — —	212
Országunk legyen Jézus Szívée!	— — — — —	217

A Szentlélek képeskönyve	—	—	—	—	—	—	224
Szent Péter és Pál. Tartsd meg, Isten, Szentatyánkat!							253
A papság és a hívők	—	—	—	—	—	—	256
Nyár. Lelki egészségünk természetes tényezői	—	—					262
Aratás után	—	—	—	—	—	—	270
Az égbeszálló Istenanya	—	—	—	—	—	—	273
Szent István király. A magyar nemzet hivatása Isten országában	—	—	—	—	—	—	274
Szeptemberi Veni Sancte	—	—	—	—	—	—	285
Mária neve	—	—	—	—	—	—	288
Korunk hitvallása	—	—	—	—	—	—	293
Jelenvilág vagy túlvilág?	—	—	—	—	—	—	299
Október. Rózsafüzér Királynője	—	—	—	—	—	—	306
Magyarok Nagyasszonya	—	—	—	—	—	—	309
Isteni kegyelemnek Anyja	—	—	—	—	—	—	314
A loretoi litánia megszólításai	—	—	—	—	—	—	317
Krisztus Király országa	—	—	—	—	—	—	340
November. A szentek egyessége	—	—	—	—	—	—	348
Kicsoda gazdag Istenben?	—	—	—	—	—	—	356
Utolsó kívánságunk	—	—	—	—	—	—	363

